

Na osnovu članova 5 i 8 Zakona o regionalnom razvoju („Službeni list CG“, br. 20/11 i 26/11) i člana 40, stav 1, tačka 3 Statuta Opštine Budva ("Službeni list CG - Opštinski propisi", br. 19/10) Skupština opštine Budva, na sjednici održanoj 30.juna, 02., 03., 04. i 07. jula 2014. godine donijela je

ODLUKU

O DONOŠENJU STRATEŠKOG PLANA RAZVOJA OPŠTINE BUDVA

za period 2014 – 2018. godine

Član 1

Donosi se Strateški plan razvoja Opštine Budva za period 2014 – 2018. godine.

Član 2

Strateški plan razvoja Opštine Budva za period 2014 – 2018. godine, objavljuje se na internet adresi www.budva.me.

Član 3

Ova Odluka stupa na snagu osmog dana od dana objavlјivanja u "Službenom listu Crne Gore - Opštinski propisi".

**Broj: 0101-299/1
Budva, 07. jul 2014. godine**

**SKUPŠTINA OPŠTINE BUDVA
PREDSJEDNIK,
Boro Lazović, s.r.**

OPŠTINA BUDVA

STRATEŠKI PLAN RAZVOJA OPŠTINE BUDVA za period 2014 - 2018. godine

-ПРЕДЛОГ ПЛАНА-

Januar, 2014. godine

UVOD

U želji da pažljivo planira korišćenje raspoloživih resursa i stvori adekvatne ekonomске, socijalne, kulturne prepostavke za razvoj Opštine, a u skladu sa Strategijom regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014. i Zakonom o regionalnom razvoju (Službeni list Crne Gore br. 20/2011), kao i Pravilnikom o metodologiji za izradu Strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave, lokalna samouprava opštine Budva pokrenula je proces izrade Strateškog plana razvoja.

Prihvatajući strateško planiranje kao osnovni razvojni mehanizam, izradom Strateškog plana razvoja 2014-2018.godine, lokalna uprava nastoji da stvori uslove za brži lokalni održivi razvoj. Strateški plan razvoja opštine Budva za period 2014-2018. godine je dokument kojim će se odrediti pravci i prioriteti razvoja opštine u narednom planskom periodu.

Uprkos ekonomskoj krizi, nastoji se da se pronađu alternativni izvori sredstava za dalja ulaganja u izgradnju turističkih kapaciteta visoke kategorije , obezbijedenju tehničke infrastrukture i pratećih sadržaja (javnih službi, usluga i dr.), da se zaštiti životna sredina i poveća kvalitet življenja stanovništva.

Osnovni razlozi za strateško planiranje proizilaze prije svega iz činjenice da svi projekti u bilo kojoj oblasti lokalnog razvoja zahtijevaju sinhronizovanu i koordinisanu plansku aktivnost na različitim nivoima kako lokalne uprave, tako i države. Drugi razlog je potreba jačanja administrativnih kapaciteta za apsorpciju fondova za svih pet komponenti IPA podrške, u kontekstu pristupa evropskim fondovima. Takođe, kroz adekvatno strateško planiranje na lokalnom nivou, i institucije sistema (Partnerski savjet za regionalni razvoj, resorna ministarstva i druge institucije), potrebe razvoja na lokalnom nivou postaju predmetom razmatranja u određivanju prioriteta i podrške na nacionalnom nivou.

Priprema ovog strateškog dokumenta zasnovana je na participativnom pristupu, prije svega kroz formiranje konsultativne grupe čiji su članovi predstavnici različitih segmenata društva, te kroz javnu raspravu koja slijedi, a koja će najširoj javnosti, građanima i njihovim udruženjima, te privredi, omogućiti da daju svoj doprinos planiranju razvoja opštine Budva. Sem što doprinosi stvaranju socijalne kohezije, participativno strateško planiranje takođe pomaže lakše sprovođenje i bolje ostvarenje ciljeva strateških projekata. U tom smislu, lokalna uprava je nastojala da maksimalno valorizuje doprinos svih članova društva, dosljedno primjenjujući osnove participativnog planiranja.

Predloženim strateškim prvcima razvoja prethodila je sveobuhvatna analiza postojećeg stanja koja je ukazala na sve slabosti i ograničenja u dosadašnjem razvoju, ali i dala optimističniju sliku mogućnosti i potencijala kojima raspolaže opština Budva kroz SWOT analizu.

U pripremi Strateškog plana, uzeti su u obzir brojni faktori koji podstiču razvojne težnje, ali i oni koji ih usporavaju ili u potpunosti onemogućavaju. U uslovima krize čiji se efekti još uvijek osjećaju i u očekivanju da takvo stanje potraje, lokalna uprava Budve je svjesna da su, u oštijoj konkurenци, investitori postali još izbirljiviji, te da će samo one sredine koje imaju povoljno poslovno okruženje, jednostavne procedure i efikasnu administraciju, sposobnu i kvalifikovanu radnu snagu, biti u mogućnosti da se takmiče.

U toku izrade Strateškog plana razvoja korišćeni su zvanični podaci nadležnih institucija, stručna pomoć saradnika Ministarstva ekonomije, razmjenjivana iskustva i koordinisan rad sa opštinama u okruženju. Takođe, tokom javne rasprave, građani Opštine su imali mogućnost da daju svoj direktni doprinos finalizaciji dokumenta.

Konsultativna grupa i metodološki pristup

Članovi konsultativne i radne grupe koji su aktivno učestvovali u pripremi Strateškog plana razvoja opštine Budve 2014-2018. godine, su :

- Danijela Marotić, sekretar Sekretarijata za prostorno planiranje i održivi razvoj, koordinator opštinske Konsultativne grupe;
- mr Mihailo Đurović, sekretar Sekretarijata za privredu i finansije, član
- Tanja Kažanegra, sekretar Sekretarijata za lokalnu samoupravu, član;
- Nikola Divanović, sekretar Sekretarijata za gradsku infrastrukturu i ambijent, član ;
- Rajka Špadijer, sekretar Sekretarijata za društvene djelatnosti, član;
- Željko Racanović, direktor Informacionog centra, član;
- mr Jelena Rađenović, direktor Turističke organizacije Budva, član;
- Dragoljub Marković, dipl. prostorni planer JP "Morsko dobro Crne Gore", član;
- Milorad Ivanović, dipl. ing. geodezije (JP "Regionalni vodovod"), član;
- Stevan Vučetić, tehnički direktor (JP "Vodovod i kanalizacija" Budva), član;
- Radovan Bauk, ing. pejzažne arhitekture (KSJP "Budva"), član;
- Ljubomir Knežević, tehnički direktor Elekrodistribucije Budva, član;
- Zoran Špadijer, direktor JZU "Dom zdravlja" Budva, član;
- dr Srđan Popović, direktor JU smš "Danilo Kiš", član;
- Merin Smailagić, direktor JU "Grad Teatar", član;
- Marijana Martinović, službenik JU "Muzeji, galerije Budva", član;
- Vule Tomašević, izvršni direktor HG "Budvanska rivijera", član;
- Savo Martinović, NVO "Nezavisna građanska inicijativa", član;
- Sanja Marinović, službenik Sekretarijata za prostorno planiranje i održivi razvoj, član;
- Anda Popović, službenik Sekretarijata za prostorno planiranje i održivi razvoj, član;
- Branka Radović, službenik Sekretarijata za investicije, član;
- Vasilije Milanović, službenik Sekretarijata za privredu i finansije, član;
- Ana Samardžić, službenik Sekretarijata za planiranje prostora i održivi razvoj, član;
- Milojka Kovačević službenik Sekretarijata za investicije, član;
- Jelena Baštrica, šef Kabineta Predsjednika Opštine, član;
- Milomir Vlačić, saobraćajni inspektor, Komunalna policija, član;
- Slavko Oroz, glavni komunalni inspektor, Komunalna policija, član.

Izrada Plana obuhvatila je:

- Analizu postojećeg stanja,
- Izradu SWOT analize,
- Definisanje strateškog cilja (vizije) opštine Budva, te prioriteta i mjera za njegovo ostvarenje,
- Definisanje i razradu projektnih ideja i projekata, čijom realizacijom će biti ostvarena zacrtana vizija Opštine.

SADRŽAJ

UVOD	2
I ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA	6
1. OSNOVNI PODACI	6
1.1. Geografski položaj i topografske karakteristike	6
1.2. Saobraćajni položaj	7
1.3. Klima	7
1.4. Kvalitet i zaštita životne sredine - biodiverzitet	7
2. STANOVNOST	9
2.1. Demografski trend- Stanovništvo i mreža naselja	9
2.2. Ostale domografske karakteristike	12
3. ZAPOSLENOST I NEZAPOSLENOST	13
3.1. Ekonomski aktivno stanovništvo	13
3.2. Zaposlenost	14
3.3. Nezaposlenost	16
3.4. Zarade	18
4. OBRAZOVNI SISTEM	18
4.1. Obrazovne institucije	18
4.2. Formalno obrazovanje stanovništva	22
4.3. Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama	23
5. ZDRAVSTVO I SOCIJALNI RAD	23
5.1. Zdravstvo	23
5.2. Socijalna zaštita	24
6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI	25
6.1. Kulturna dobra i kulturni sadržaji	25
6.2. Sport, fizička kultura i rekreacija djece, omladine i odraslih	29
6.3. Glavne kulturne i sportske manifestacije koje su se dogodile poslednjih godina u Budvi	30
7. EKONOMSKO PROIZVODNI SISTEM	30
7.1. Industrija	31
7.2. Energetski potencijal	31
7.3. Usluge	32
7.4. Stambeno- komunalna oblast	32
7.5. Analiza broja i strukture poslovnih subjekata u opštini Budva	34
7.6. Turizam	35
7.7. Poljoprivreda i ribarstvo	40
7.8. Šumarstvo	41
8. SAOBRAĆAJ I KOMUNIKACIJE I ICT	42
8.1. Saobraćaj i tehnička infrastruktura	42
8.2. Elektro - energetski sistem	45
8.3. Telekomunikaciona infrastruktura	46
9. ŽIVOTNA SREDINA	47
9.1. Upravljanje otpadom (čvrstim otpadom i otpadne vode)	48
9.2. Fekalna kanalizaciona mreža	50
9.3. Vodovodna mreža	50
9.4. Sanitarna kontrola kvaliteta mora i vazduha	52
9.5. Prirodna baština, upravljanje resursima i očuvanje	53

10.	ADMINISTRATIVNI KAPACITETI	55
10.1.	Javne institucije	55
10.2.	Struktura lokalne samouprave	56
10.3.	Budžet Opštine Budva	58
10.4.	Prostorno-planska i strateška dokumenta opštine Budva.....	59
II	SWOT ANALIZA.....	61
III	STRATEŠKI CILJ RAZVOJA OPŠTINE BUDVA (VIZIJA)	65
IV	PRIORITETI I MJERE	65
V	MONITORING	142
VI	FINANSIRANJE.....	142
VII	KONSULTATIVNI PROCES.....	143
VIII	IZVJEŠTAJ O EX ANTE EVALUACIJI	143
IX	ANNEX.....	148
Annex 1	Demografska kretanja	148
Annex 2	Socijalna zaštita.....	150
Annex 3	Kulturna dobra i kulturni sadržaji.....	152
Annex 4	Ekonomski pokazatelji	154
Annex 5	Elektro energetski sistem	158
Annex 6	Saobraćaj i komunikacije ICT	158
Annex 7	Prirodna baština, upravljanje resursima i očuvanje.....	159
Annex 8	Aministrativni kapaciteti.....	161
Annex 9	Civilni sektor.....	164

I ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

1. OSNOVNI PODACI

1.1. Geografski položaj i topografske karakteristike

Budva je jedan od najstarijih gradova na Jadranskom moru i to oko 2500 godina.

Nalazi se u južnom, primorskom dijelu Crne Gore, smještena između $42^{\circ} 10'$ - $42^{\circ} 20'$ sjeverne geografske širine i $18^{\circ} 49'$ - $19^{\circ} 00'$ istočne geografske dužine. Budvanska rivijera zahvata središnji dio Crnogorskog primorja, tj. prostor od Jaza do Buljarice.

Proteže se u pravcu sjeverozapad-jugoistok, u dužini od oko 27 km i promjenljive širine koja se kreće od 3,5 do 9 km. Uski priobalni pojaz ima u pozadini planinski vijenac lovćenskog masiva sa visinama iznad 1.000 metara. Sa sjeverozapada se graniči kotorskom, sa sjeveroistoka i istoka cetinjskom i sa jugoistoka barskom opština.

S obzirom da pripada primorskom regionu ima sva tipična obilježja mediteranskog prostora.

Osim izvanrednih prirodnih uslova za razvoj turizma, pomorske privrede i nekih grana poljoprivrede, za sada ne raspolaže drugim prirodnim resursima. Ovaj region se u geomorfološkom smislu poklapa sa definisanom i izdvojenom oblašću Primorja, koja obuhvata područja opštine Herceg Novi, Kotor, Tivat, Budva, Bar i Ulcinj, ukupne površine od 1.591 km^2 .

Teritorija opštine Budva se proteže od uvale Jaz (na sjeverozapadu) do Buljaričkog polja (na jugoistoku), ima obalu dugu 38 km i zauzima površinu od 122 km^2 .

Nezaobilazan dio u Budvi je svakako ostrvo Sv. Nikola ili Školj, kako ga nazivaju mještani, dužine oko 2 km, a koje je sa obalom povezano pješčanim sprudom-tunja; koji je u vrijeme osjeke dubok svega pola metara. Nenaseljeno je, obrasio makijom i zimzelenim drvećem. Predstavlja prirodni rezervat bogat pticama i sitnom divljači. Na njemu su nekoliko plaža i idealno je utočište za savršen odmor.

U pogledu morfoloških karakteristika, na teritoriji opštine Budva razlikujemo tri vertikalne zone:

- Obalni pojaz do 100 mnv;
- Primorsku flišnu zonu od 100 do 500 mnv
- Lovćensku prečagu, obronke i površi Lovćena (tzv. „Planina“), od 500 do 1400 mnv.

Obalni pojaz je razuđen i u njemu se javljaju klifovi, zalivi, žala i prevlake (od kojih je najatraktivnija prevlaka Sv. Stefan). Pored nje, opština Budva odlikuju i uređene atraktivne plaže među kojima se ističu: Buljarica, Petrovac, Bećići, Petrovac, Jaz, Slovenska plaža, Mogren,

Miločer i dr. Budvanske plaže po kvalitetu pijeska spadaju u najviše kategorije. Prostiru se na 38 km razvčene obale sa mnogo uvala, zaklona, peščanih plaža, rtova i manjih ostrvaca.

Primorska flišna zona, pogodna je za izgradnju, poljoprivredu i saobraćaj. Ispresjecana je brojnim rječicama i potocima. Budvansko polje gotovo je potpuno izgrađeno, dok potencijali Buljaričkog i Mrčeva polja (Jaz) još nisu iskorišćeni.

„**Planina**“ je odvojena od prethodnih zona strmim odsjecima visokim i nekoliko stotina metara. Sa površi visine 600- 700 mnv izdižu se slijedeći vrhovi: Čainski vrh(1.326 m), Goli vrh (1.087m), Ilijino brdo (841m), Šuman (791 m), Dražimir (722 m) i Kopac (720 m).U ovoj zoni nalazi se i dio Nacionalnog parka „Lovćen“.

1.2. Saobraćajni položaj

Položaj opštine u regionu Primorja je izuzetno povoljan i determinisan kao najznačajnija turistička destinacija na ovom dijelu Jadrana.U tom smislu najznačajnija je uloga saobraćajnih pravaca i veza, koji su dobro razvijeni, ali ih treba unaprijediti.

Postojećom mrežom saobraćajnih komunikacija na teritoriji opštine Budva svakako dominiraju „Jadranska magistrala“, koja Budvu povezuje sa gradovima u Bokokotorskem zalivu, odnosno istočno sa Barom i Ulcinjom. Takođe se izdvaja saobraćajnica ka zaleđu: Budva- Cetinje-Podgorica. Od izuzetnog značaja za Budvu su i relativno malo udaljeni aerodromi u Tivtu – 22 km i Podgorici – 65 km.

Željeznički saobraćaj nije razvijen na ovom području, ali je za turizam Primorja značajna pruga Beograd-Podgorica-Bar, udaljena oko 40 km od Budve. Pomorski saobraćaj je slabo razvijen, mada predstavlja značajan turistički potencijal i alternativno rješenje preopterećenim drumskim komunikacijama. Preko pristaništa u Budvi i Petrovcu ovo područje je povezano sa svim važnijim lukama na našoj obali. Zbog povoljnog geografskog položaja Budva je sve interesantnija poklonicima jahting turizma. Savremeno opremljena marina može da primi preko 1000 brodova i da pruži sve usluge (gorivo, voda, hrana...) savremenim mototuristima.

Od izuzetnog značaja za Budvu je i relativno mala udaljenost luke Bar sa trajektnim linijama Bar-Bari i Bar-Ankona.

1.3. Klima

Područje opštine Budva odlikuje se mediteranskom klimom sa blagim, ali kišovitim zimama i dugim suvim ljetima. Budva ima cca 2.300 sunčanih sati godišnje, što je svrstava u sam vrh turističkih metropola na Mediteranu. Temperatura mora se kreće od 11,7C u februaru, do 24,7C u avgustu mjesecu. U periodu od maja do oktobra more ima prosječnu temperaturu oko 18 C, što znači da kupališna sezona traje skoro 6 mjeseci. Od vjetrova najčešći su: bura (sjeverni vjetar, koji duva sa kontinenta i može dostići brzinu od 12 do 15 m/s), jugo ili široko (duva sa mora i donosi kišu ili oblačno vrijeme), maestral (duva tokom ljetnjih mjeseci, osvježava tople ljetne dane i pogodan je za jedrenje).

1.4. Kvalitet i zaštita životne sredine - biodiverzitet

Budvansko područje je dio Crnogorskog primorja, koje je specifično po svom biološkom, geografskom i pejsažnom diverzitetu.

Od ukupnog broja zaštićenih „rijetkih, prorijeđenih, endemičnih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta“ na teritoriji Crne Gore (ukupno je zaštićeno 57 biljnih vrsta, 314 životinjskih vrsta, kao i

neki predstavnici iz familije orhideja i slijepih miševa), jedan značajan dio nalazi se i na teritoriji opštine Budva (oko 1/4 broja vrsta flore i faune).

Biljni i životinjski svijet ovog područja, uslovljen je, u prvom redu klimom, veoma je bogat i raznovrstan, ali nema specifičnosti koje bi ga izdvajale od susjednih primorskih krajeva. U pogledu vegetacije budvansko primorje pripada provinciji mediteranskih šuma i makije (niski priobalni pojas, srednje pobrđe i južne strane primorskog masiva) s jedne, i provinciji mediteranskih polupustinja (djelovi visokih stjenovitih terena) s druge strane.

Zaštita i uređenje predjela vrši se kroz utvrđivanje zona, sa odgovarajućim režimom zaštite, gdje se štite osnovne prirodne vrijednosti, a time i pejzaž, biljne i životinjske vrste, kao i svi ostali prirodni resursi.

Posebnu ambijentalnu vrijednost atraktivnog vegetacionog dekora Budvanske rivijere čine zasadi maslina, od iskona autohtone voćarske kulture. U proteklom periodu uočena je negativna pojавa sječe maslina, koja je uslovljena gradnjom i urbanizacijom na budvanskom primorju, zbog čega je, na svim nivoima razrade prostorno-planske dokumentacije, potrebno akcenat dati na zaštiti preostalog maslinarskog fonda.

Fauna budvanskog područja pripada mediteranskoj sub-zoni. Od raznovrsne divljači najčešće se srijeće divlja svinja, zec, lisica, kunica, šakal, jazavac i lasica, dok se vukovi rijetko pojavljuju. I ptičji svijet je veoma bogat, predstavljen uglavnom: jarebicama, golubovima, prepelicama, patkama, šljukama, grlicama, fugama, slavujima, ševama, lastavicama i drugim selicama. Orlova i drugih ptica grabljivica je sve manje. Ovaj živi svijet dekorativno upotpunjuje šaroliki svijet leptira i amfibija.

Ranije je budvansko primorje bilo poznato po svojim lovnim terenima, relativno bogatim raznom divljači. Međutim, u posljednjih nekoliko decenija, migracijom domicilnog seoskog stanovništva u grad, kao i neplanskim uništavanjem plemenite divljači, fauna je prilično osiromašila. Živi svijet priobalnog mora budvanskog primorja je takođe raznovrstan, što može da posluži kao dobra osnova za razvoj sportsko- ribolovnog turizma.

2. STANOVNIŠTVO

2.1. Demografski trend- Stanovništvo i mreža naselja

U nastavku je tabelarno prikaz osnovnih demografskih podataka. Na osnovu prikazanog očigledno je da opština Budva ima pozitivni demografski trend.

Tabela 1: Osnovni demografski podaci Popisa iz 2003. i 2011.god.

Budva	2003	2011
Broj stanovnika	15909	19218
Gustina naseljenosti	130	157,5
Polna struktura stanovništva (%)	Muško stanovništvo 52%	48% 52%
Broj domaćinstava	5218	6982
Broj članova domaćinstava (prosjek)	3%	2,8%
Prosječna starost domaćinstava	37,5	36,5
Prirodni priraštaj	104	112
Stopa prirodnog priraštaja	6,5	5,83
Stopa nataliteta	13,8	12,2
Stopa mortaliteta	7,3	6,3
Vitalni index na 100 stanovnika	1,9	1,9

Izvor: Monstat

Demografska kretanja u budvanskoj opštini su vrlo specifična.

Kretanja stanovništava u Crnoj Gori i u opštini Budva bila su dosta slična do 1971. god. Visok prirodni priraštaj doprinjeo je laganom rastu broja stanovnika, iako je emigracija bila dosta izražena. U periodu 1971. – 1981. broj stanovnika se znatno povećao, zbog visokog prirodnog priraštaja i migracionih kretanja stanovništva iz drugih dijelova Crne Gore (u prvom redu iz Sjevernog regionala), ali i iz drugih područja.

Porast stanovništva u opštini Budva, naročito je ostvaren u periodu između 1991-2011.godine. Takođe se, u datom periodu, povećao i broj domaćinstava na području opštine Budva, i to gotovo dva puta (preciznije 1,8), sa 3.777 na 6.982.

Takođe, u periodu 2003-2011.g. u opštini Budva indeks rasta broja domaćinstava imao je nižu vrijednost u odnosu na prethodni period, ali znatno veću vrijednost od rasta broja stanovnika. Index broja stanovnika u 2003. i 2011. godine nije moguće izračunati zbog korišćenja različite metodologije prilikom Popisa stanovništva u 2003. i 2011. godini.

Tabela 2: Kretanje stanovništva po popisima

Godine	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2003.	2011.
Budva	3.822	4.364	4.834	6.106	8.632	11.717	15.909	19.218
Crna Gora	377.718	419.873	471.894	529.604	584.310	615.035	620.145	620.029
Prosjek %	1	1	1	1,2	1,5	1,9	2,6	3,10

Izvor: Monstat

Tabela 3 :Kretanje broja domaćinstava po popisima

Godine	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2003.	2011.
Budva	1096	1282	1501	1854	2736	3777	5218	6982
Crna Gora	83639	92152	106569	121911	142692	163274	180517	194.195
Prosjek %	1,3	1,4	1,4	1,5	2	2,3	2,9	3,6

Izvor: Monstat

Tabela 4: Kretanje broja stanovnika i domaćinstava u periodu 1991-2003.god.

Budva	Broj stanovnika			Broj domaćinstava		
	1991	2003	Indeks 91/03	1991	2003	Indeks 91/03
	11.717	15.909	135.7	3.777	5218	138.1

Izvor: Monstat

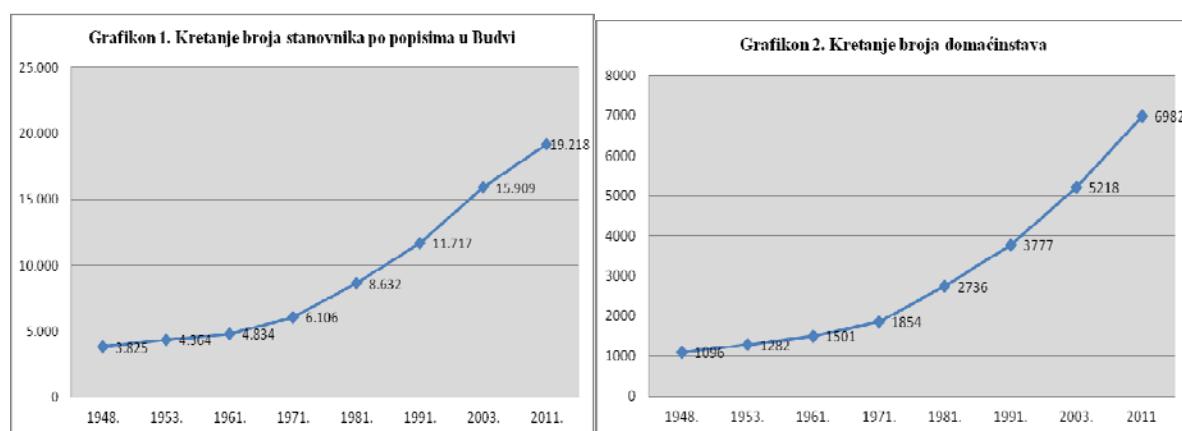
Tabela 5: Broj stanovnika i domaćinstava u periodu 2003-2011.god.¹

Budva	Broj stanovnika		Broj domaćinstava	
	2003	2011	2003	2011
	15.909	19.218	5.218	6.982

Izvor: Monstat

Tendencija kretanja broja stanovnika i domaćinstava u Budvi po popisima prikazana je na sledećim graficima:

Grafici 1 i 2: Kretanje broja stanovnika po Popisima u Budvi i kretanje broja domaćinstava

Prosječna veličina domaćinstava u 2011. godini kada iznosi 2,8 člana po domaćinstvu je manja od prosjeka za Crnu Goru- 3,2 člana/ domaćinstvu.

¹ Zbog korišćenja različite metodologije prilikom Popisa stanovništva u 2003. i 2011. godini, nije moguće dati detaljnije analize za kretanje broja stanovnika/domaćinstava u ovom periodu.

Kao u još dvijema primorskim opštinama s pozitivnim demografskim bilansom (Tivat i Bar), ovaj porast je rezultat, prije svega prirodnih i mehaničkih kretanja tj. migracionog kretanja stanovništva iz drugih djelova Crne Gore, ali i iz drugih područja.

Svakako, opština Budva sa svojim prirodnim i stvorenim vrijednostima, predstavlja prirodno prosperitetno područje i kao takva bila je među najprivlačnijima za doseljavanje. U nastavku je dat tabelarni prikaz unutrašnjih migracionih tokova u opštini Budva.

Tabela 6: Unutrašnji migracioni tokovi u opštini Budva, Crna Gora 2010.god.

	Doseljeni	Odseljeni	Migracioni saldo
Budva	325	121	204
Crna Gora	3822	3822	0

Izvor: Monstat

Teritorijalni raspored stanovništva ukazuje na značajnu koncentraciju u gradskom području, gdje živi 83,2% stanovništva Opštine. Ovakav teritorijalni raspored može predstavljati ograničavajući faktor razvoja, pogotovo ako su u pitanju migracije na relaciji selo – grad, uslijed čega najčešće nastaje veliki pritisak na gradsku infrastrukturu, dok sela ostaju napuštena. Migracije iz seoskog područja u grad, tzv. ruralne migracije sa sjevernog regiona u centralni i središnji dio Opštine, a prije svega u samom gradu, Budvi, zabilježene su od 60-tih godina. Stepen urbanizacije u opštini Budva u periodu od 1948. do 2003.godine, postojano raste i 2003. godine je iznosio 85,4%. U 2011. godini isti se neznatno smanjuje i iznosi 83,2%, dok u Crnoj Gori isti iznosi 64,4%.

Tabela 7: Promjene broja stanovnika i stope urbanizacije u opštini Budva, po popisima

Godine popisa	1948.g.	1953.g.	1961.g.	1971.g.	1981.g.	1991.g.	2003.g.	2011.g.
Broj stanovnika	3.825	4.364	4.834	6.106	8.632	11.717	15.909	19.218
Stanovništvo u gradovima	1.056	1.444	1.936	3.576	6.080	9.737	13.585	15.995
Stopa urbanizacije	27,6 %	33,1 %	40,0 %	58,6 %	70,4 %	83,1 %	85,4%	83,2 %

Izvor: Monstat

Tabela 8: Stanovništvo prema tipu naselja- broj i struktura, Popis 2011.

Stanovništvo	Stanovništvo			Struktura stanovništva prema tipu naselja (%)	
	Ukupno	gradsko	ostalo	gradsko	ostalo
Crna Gora	620.029	392.020	228.009	63.23	36.77
Budva	19.218	15.995	3.223	83.23	16.77

Izvor: Monstat

Gustina naseljenosti na teritoriji opštine Budva iznosi 157,5 stanovnika po 1 km², što ukazuje na prosječnu relativno visoku „antropopresiju“ na prostoru.

Gustina mreže naselja: Teritorija opštine Budva obuhvata naselja koja su neposredno povezana zajedničkim potrebama i interesima lokalnog stanovništva, sa sjedištem u Budvi, i to:

Budva i Petrovac na moru, područja, naselja i sela- Androvici, Bečići, Blizikuće, Boreti, Brajići, Brda, Buljarica, Viti Do, Vojnići, Vrba, Vrijesno, Golubovići, Gornji Pobori, Grabovica, Gruda, Dabkovići, Divanovici, Donji Pobori,Drobnići, Duletići, Đenaši, Đurovići, Žukovica, Ivanovici, Ilino Brdo, Jaz, Kaluđerac, Katun, Kamenovo, Košljun, Krapina, Kuljače,Krstac, Lazi, Lapčići, Mažici, Markovici, Medigovići, Novoselje, Perazića Do,Podbabac,Podlastva(Poljica), Podličak, Podostrog, Pržno,Prijevor, Prijevorac, Rafailovici, Rijeka Reževici,Rustovo, Seoce, Sveti Stefan, Svinjišta, Stanišici, Tudorovići, Čami Do, Čelobrdo, Česminovo i Čučuci.

Granice Opštine prema susjednim opštinama i prestonici Cetinje određene su granicama katastarskih opština.²

Od prethodno navedenih naselja u Opštini, 4 naselja bilježe najveći porast stanovništva :Budva (13.278 stanovnika), Bečići (891 stanovnik), Petrovac (1.400 stanovnika), Sveti Stefan (364 stanovnika). Među njima prednjači opštinski centar Budva sa 13.278 stanovnika.

Kada je riječ o broju privremeno prisutnih stanovnika u opštini Budva, on je, u toku godine izuzetno promjenljiv. Ovdje spadaju, kao najbrojniji: turisti, sezonska radna snaga u turističkoj i pratećim djelatnostima i sezonsko stanovništvo u svim vidovima smještaja.

Osjetan je broj ljudi u prolazu ili sa kraćim zadržavanjem, kao što su putnici u prolazu kroz budvansku opštinu, posjetioci znamenitosti i prirodnih atraktivnosti, kao i izletnici iz najbližih gradskih naselja. Dnevne migracije su, kao poseban oblik svakodnevne prostorne pokretljivosti stanovništva, najsnažnije obilježje veza i međuodnosa zaleđa i obalnog područja sa Budvom kao glavnim središtem.

2.2. Ostale demografske karakteristike

Stanje razvijenosti demografskih struktura prati se kroz tri tipa pokazatelja i to: starosnu strukturu stanovništva, ekonomsku strukturu stanovništva i obrazovnu strukturu stanovništva.

Starosna struktura stanovništva

Starosna struktura stanovništva ima veoma važnu ulogu u razvoju jedinice lokalne samouprave, sa aspekta aktivnog stanovništva koje predstavlja osnov za razvoj privrede.

Tabela 9: Starosna struktura stanovništva u Budvi, po Popisima 2003. i 2011.

	0-19	20-39	40-59	60 i više	nepoznato
2003.	4.324	4.685	4489	2.267	144
%	27,2	29,4	28,2	14,25	0,9
2011.	4.715	6.074	5.458	2.964	7
%	24,53	31,6	28,4	15,42	0,04

Izvor: Monstat

Starosna struktura stanovništva u Budvi prema poslednja dva popisa prikazana grafički na sljedeći način:

Grafići 3 i 4: Starosna struktura u Budvi, Popis 2003 i Popis 2011

² Izvor: Statut opštine Budva

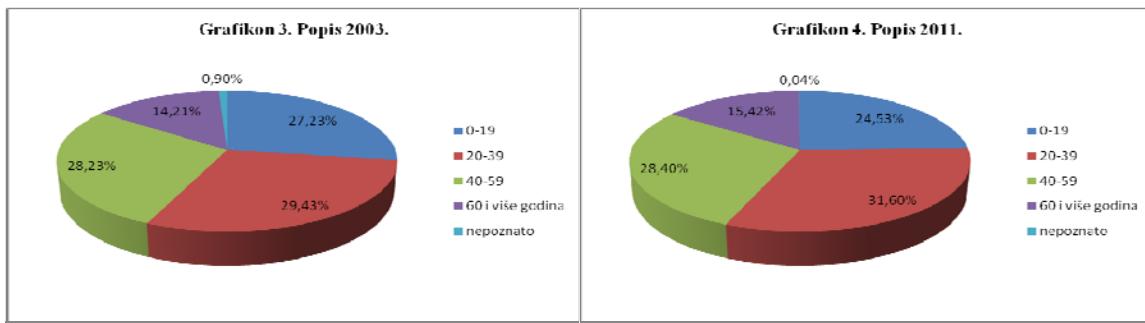

Tabela 10: Prosječna starost stanovništva, Popis 2011.

Ukupno	Muško stanovništvo	Žensko stanovništvo	Gradsko	Ostalo
36,5	35,4	37,5	36,5	36,7

Izvor: Monstat

Polna struktura stanovništva

U pogledu polne strukture stanovništva (po Popisu 2011.godine), u opštini Budva, neznatno su brojnije žene u odnosu na muškarce (52%: 48%).

Zastupljenost žena i dalje dominira u ukupnom broju stanovnika, tako da Budva po popisnim rezultatima iz juna 2011. god. ima 770 žena više nego muškaraca i to za 4 %. Ovaj podatak o većoj zastupljenosti žena u odnosu na muškarce u ukupnoj populaciji dominira i na nivou države.

Tabela 11: Struktura stanovništva po polu, Popis 2011.god.

Ukupno	Žensko stanovništvo	%	Muško stanovništvo	%
19.218	9.994	52,0	9.224	48,0

Izvor: Monstat

3. ZAPOSLENOST I NEZAPOSLENOST

3.1. Ekonomski aktivno stanovništvo

Ekonomski aktivno stanovništvo obuhvata sve osobe oba pola, koje obezbjeđuju ponudu rada za proizvodnju roba i usluga. Znači, osobe se smatraju ekonomski aktivnim ako i samo ako doprinose ili su raspoloživi da doprinose proizvodnji roba i usluga.

Aktivnost stanovništva se prema međunarodnoj praksi (EUROSTAT) posmatra u okviru populacije od 15 do 65 godina starosti.

U Crnoj Gori sva djeca su obavezna da pohađaju osnovnu školu do navršene 15-te godine starosti, tako da je minimalna starosna granica aktivnog stanovništva u Crnoj Gori 15 godina.

Za maksimalnu starosnu granicu ne postoje međunarodna uputstva u određivanju te granice i neke zemlje određuju same gornju starosnu granicu ekonomski aktivnog stanovništva. U Crnoj

Gori gornja granica ekonomski aktivnog stanovništva definisana je starosnom granicom za odlazak u starosnu penziju, tj. 65 godina starosti.

Populacione kategorije, prema kriterijumu ekonomske aktivnosti na području opštine Budva su 2011. godine bile zastupljene u sljedećem odnosu: 45,74 % aktivnih lica, djeca do 15 godina starosti 18,5% i 35,0 % neaktivnih lica.

Tabela 12: Stanovništvo prema ekonomskoj aktivnosti u Budvi, Popis 2011

	Ukupno stanovništvo	Djeca do 15 godina starosti	Aktivno stanovništvo	Neaktivno stanovništvo	Ostali
2011.	19.218	3.553	8.791	6.823	51

Izvor: Monstat

Tabela 13: Aktivno stanovništvo prema zaposlenosti u Budvi, Popis 2003. i 2011.

	Aktivno stanovništvo	Zaposleni	%
2003.	7.379	5.468	46,38
2011.	8.791	7.630	45,74

Izvor: Monstat

3.2. Zaposlenost

Ekonomsku strukturu stanovništva čine radno sposobna lica, izdržavano stanovništvo, lica sa ličnim prihodom i lica na radu/boravku u inostranstvu. Ukupan broj zaposlenih lica je na kraju 2010. godine iznosio je 10.587 (u odnosu na 10.660 na kraju 2009.godine i 8.951 na kraju 2008.god.). Naime, nakon ekonomskog buma iz 2008, a posebno 2009, došlo je do stagnacije i opadanja broja zaposlenih u 2010, da bi se ponovni rast uspostavio tokom 2011.godine, kada je broj zaposlenih iznosio 11.022. Broj zaposlenih u 2012.god. iznosi 11.516 to je 4,48% više u odnosu na 2011. god.

Prethodno pomenuto ukazuje na značajne pozitivne efekte sistemskih mjera podrške preduzetništvu i povećanje broja registrovanih privrednih društava i preduzetnika u 2011.god.

Najveća stopa zaposlenosti je u Budvi 49%, Herceg Novom i Podgorici 42%, dok je najmanja u Rožajama 16%, Plavu i Andrijevici 19%.³

³ Odnosi se na zapošljavanje nezaposlenih lica iz svih opština Crne Gore

Tabela 14 : Zaposleni prema polu po godinama u Opštini Budva

Budva	Ukupno zaposleni -od toga žene (godišnji prosjek)		% žena u ukupnom broju zaposlenih
2006	9308	/	/
2007	8323	4074	49
2008	8951	4283	47,8
2009	10660	5571	52,3
2010	10587	6998	66,1
2011	11022	5176	47,0
2012	11516		

Izvor:Monstat

Podaci zaposlenosti po sektorima djelatnosti u opštini Budva, prema rezultatima Popisa iz 2011.god. ukazuju da ,od ukupnog broja zaposlenih (zaposlena lica starosti 15 i više godina) a koji iznosi 7630:

- u sektoru „**usluge smještaja i ishrane**“ je zaposleno **23,6%**;
  - u sektoru „**trgovina na veliko i malo**“ je zaposleno **19%**;
  - u sektoru „**državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje**“ je zaposleno **7,6%**.
- U prethodno navedenim sektorima djelatnosti svoje zanimanje obavlja većina zaposlenih u opštini Budva.

Podaci o strukturi zaposlenih prema zanimanju ukazuju na slijedeće:

- Zanimanja u uslugama i trgovini obavlja svega 29,8% zaposlenog stanovništva;
- Stručni saradnici i tehničari čine 15%;
- Službenici za administrativne poslove čine 13,2% zaposlenih.

Tabela 15: Zaposleno stanovništvo prema grupi zanimanja u opštini Budva, Popis 2011.

Ukupno	Vojna zanimanja	Rukovodioци (direktori), funkcioneri i zakonodavci	Stručnjaci i umjetnici	Stručni saradnici i tehnici	Službenici za administrativne poslove	Zanimanja u uslugama i trgovini	Zanimanja u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	Zanatska i srodnazanimanja	Rukovodioци postrojenjima i mašinama, monteri i vozači	Jednostavna zanimanja	Bez odgovora
7630	4	897	927	1 142	1 003	2 276	46	458	370	475	32

Izvor: Monstat

Tabela 16: Neaktivno stanovništvo prema razlogu neaktivnosti, Popis 2011

	<i>Crna Gora</i>	<i>Budva</i>
Neaktivno stanovništvo	268288	6823
Domaćice i ostali neaktivni	115540	2475
Penzioneri i lica sa prihodima od imovine	99823	2902
Studenti i učenici	52925	1446
Nezaposleni	56839	1161

Izvor: Monstat

3.3. Nezaposlenost

Stopa nezaposlenosti u opštini Budva se smanjivala u periodu od 2006. do 2008. godine, da bi ista rasla u periodu nakon 2008.god. Kada je riječ o strukturi nezaposlenih u proteklom periodu, važno je naglasiti da se ona mijenjala u korist dugoročno nezaposlenih, a što je negativan trend i dijelom rezultat migracija kvalifikovanih ljudi iz Budve.

Smanjena privredna aktivnost uslovljena globalnom ekonomskom krizom, negativni efekti tranzicije, neadekvatni i zastarjeli školski programi , takođe su uslovili su porast nezaposlenosti i ozbiljne strukturne probleme na tržištu rada.

U cilju zapošljavanja, Zavod za zapošljavanje redovno realizuje programe obuke nezaposlenih.

Tabela 17: Broj nezaposlenih lica, broj zapslenih i broj oglašenih radnih mesta u opštini Budva, za period od 2006. do 2011. godine

Godina	Broj nezaposlenih	Broj Zaposlenih⁴	Zapošljavanje stranaca⁵	Broj OSRM⁶
2006.	647	3.537	-	7.101
2007.	448	3.520	-	8.175
2008.	394	2.908	-	7.170
2009.	598	1.085	4.579	8.634
2010.	641	569	3.909	6.413
2011.	705	1.416	5.551	8.295

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore

Stopa nezaposlenosti, nakon nešto većeg broja nezaposlenih u 2006. godini od 647, pokazuje kontinuum. Prema podacima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, u 2011. godini ukupan broj nezaposlenih koji aktivno traže posao je u opštini Budva iznosio 705 lica, što predstavlja povećanje nezaposlenosti u odnosu na 2010. godinu, kada je taj broj iznosio 641, i 2009. godinu kada je u opštini Budva bilo svega 598 nezaposlenih. Najmanji broj nezaposlenih zabilježen je u 2007. i 2008. godini, odnosno u periodu koji karakteriše stabilnija makroekonomska politika, snažan rast investicija, naročito u oblasti građevinarstva, turizma i saobraćaja, kao i rastu

⁴ Odnosi se na zapošljavanje nezaposlenih lica iz svih opština Crne Gore

⁵ Broj izdatih dozvola za rad i zapošljavanje stranaca. Za period 2006 – 2008. važila je Uredba o radnom angažovanju nerezidentnih fizičkih lica

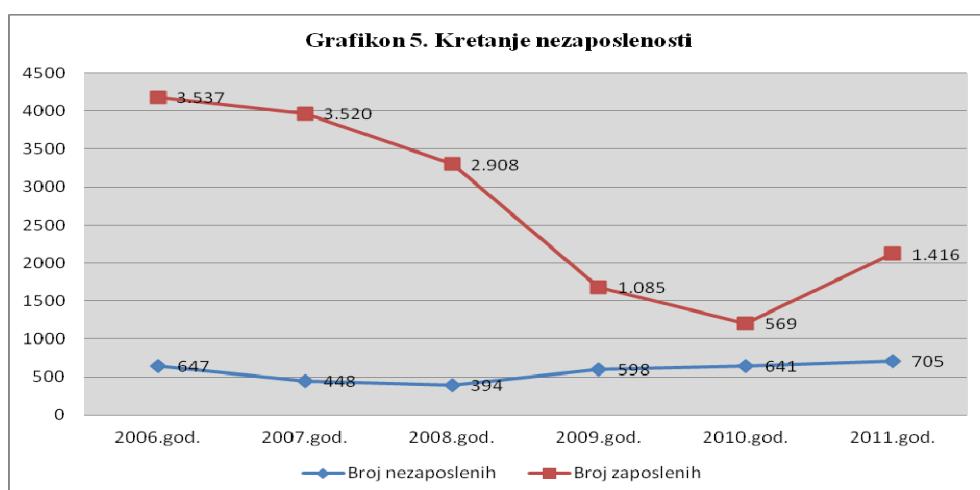
⁶ OSRM – Oglašena Slobodna Radna Mjesta

bankarskog sektora i poboljšanju javnih finansija. Dolaskom svjetskih kompanija i investitora porasla je potražnja za radnom snagom, prije svega visokoobrazovnim kadrom.

Indeks promjena broja nezaposlenih u 2010/2009 je **7,20 %**, dok je indeks promjena u 2011/2010 je **9,98%**, tj. u 2011.god. broj nezaposlenih je veći za **10%**.

Generalno posmatrajući, svjetska globalna kriza, pad investicija, inflacija, blaga recesija, uslovili su i gubitak radnih mesta, pad zaposlenosti i povećanje nezaposlenosti u Crnoj Gori. Ipak, uticaj ekonomske krize i pad privredne aktivnosti, a sa tim u vezi i pad zaposlenosti, u opštini Budva, znatno je manje izražen, nego u ostalim opštinama. Razlog za ovakvo stanje treba tražiti u činjenici da područje opštine Budva, sa ogromnim bogatstvom prirodnih vrijednosti i stvorenih potencijala, predstavlja i u današnjem trenutku snažan skup motiva za interes i razvoj turizma tj. veliki rezervoar za budući turistički razvoj.

Grafik 5: Kretanje nezaposlenih za period od 2006. do 2011. godine

Uprkos postojanju visoke stope zaposlenosti, u opštini Budva je kao problem evidentirana strukturna neusklađenost ponude i tražnje, a koja se ispoljava se u sljedećim oblicima:

- na tržištu postoji tražnja za radnom snagom određenog profila (turizam, građevinarstvo...), ali obrazovni sistem ne produkuje dovoljan broj takvih profila, prvenstveno zbog nezainteresovanosti učenika da se obrazuju po ovim profilima;
- na tržištu rada postoji ponuda određenih profila, ali ne postoji dovoljna tražnja za radnom snagom tih profila.

Sa druge strane naglašen je **sezonski karakter tržišta rada**. U strategiji razvoja Budve najznačajniju ulogu imaju: turizam, trgovina, građevinarstvo u kojima je jako naglašen sezonski karakter zapošljavanja, a što produkuje na tržište rada čitav niz posljedica:

- tokom trajanja sezone postoji velika tražnja za radnom snagom odnosno postoji jako izražena potreba za sezonskim zapošljavanjem;
- izvan sezone tražnja za radnom snagom, odnosno zapošljavanjem, opada što ima za posljedicu izraženu sezonsku nezaposlenost odnosno nedovoljnu iskorišćenost radne snage.

- postoje velike razlike u tražnji za radnom snagom u odnosu na polnu strukturu: turizam, ugostiteljstvo i trgovina više zapošljavaju žensku radnu snagu koja je manje mobilna, a građevinarstvo i poljoprivreda mušku radnu snagu.

3.4. Zarade

Ukoliko se posmatra kretanje iznosa plata u poslednjih 8 godina, zapaža se konstantan trend rasta do 2009. godine, kada zarada pada i iznosi 451 EUR (neto), da bi u 2010. godini ponovo zabilježen primjetan rast. U 2011. godini neto plata u Budvi je iznosila 483 EUR, 0,82 % manja u odnosu na iznos zarade u 2010. godini. U 2012. godini iznosi 469, tj. za 2,9% manja u odnosu na iznos zarade u 2011.god.

Tabela 18: Prosječne zarade bez poreza i doprinosa (neto) u erima, u opštini Budva

GODINA	PROSJEČNE ZARADE(BRUTO), GODIŠNJI PROSJEK	PROSJEČNE ZARADE BEZ POREZA I DOPRINOSA (NETO), GOD. PROSJEK,	BR. ZAPOSLENIH, GODIŠNJI PROSJEK
2005.	348	227	7912
2006.	466	301	9308
2007.	536	361	8323
2008.	642	439	8951
2009.	626	451	10660
2010.	726	487	10587
2011.	720	483	11022
2012.	699	469	11516

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore

4. OBRAZOVNI SISTEM

4.1. Obrazovne institucije

U okviru javno-socijalne infrastrukture Budva, veoma važnu ulogu zauzima obrazovanje. Nakon ekonomskе krize, a koja je prije 5 godina gotovo ugušila građevinski biznis, Budva se danas suočava sa novim investicijama u privredu, a što je ujedno povećalo potrebe za adekvatnim kvalifikovanim stručnim kadrom i radnom snagom. Okrenutost rastu i razvoju malih i srednjih preduzeća, kao i veliki priliv investicija, otvorili su pitanje raspoloživosti kvalifikovane radne snage. Sve više se nameće potreba za kvalitetnim i adekvatnim obrazovanjem koje će da prati potrebe grada. Neusklađenost ponude i potražnje je najviše izražena u oblasti turizma, ugostiteljstva, uslužnih djelatnosti, kulture i slično. Ukazuje se potreba za menadžmentom marina i jahti, bezbjednosti, sigurnosti na moru, menadžmentu u agencijskom poslovanju, kao i u dijelu turizma koji se odnosi na sport i rekreatiju, u ugostiteljstvu za kuvarima, konobarima. Takođe, nedostaju znanja iz oblasti kulturnog menadžmenta, uključujući marketing i promociju. U Opštini postoje ustanove koje se bave predškolskim, osnovnim, srednjim i visokim obrazovanjem.

4.1.1. Predškolsko obrazovanje

Na teritoriji opštine Budva egzistiraju javna predškolska ustanova „Ljubica Jovanović- Maše“, sa odeljenjima u Budvi, Svetom Stefanu i Petrovcu.

Tabela 19 : Broj predkolskih ustanova, vaspitnih jedinica i grupa, broj djece, prosjecan broj djece po vaspitnoj jedinici i grupi u optini Budva, 2012/2013.g.

Opština	Broj predskolških ustanova	Broj djece u predkolškim ustanovama	Broj vaspitnih jedinica	Prosječan broj djece po vaspitnoj jedinici	Broj vaspitnih grupa	Prosječan broj djece po vaspitnoj grupi
Javne predkolske ustanove	1	807	4	201,8	30	26,9
	2	53	2	26,5	5	10,6

Izvor:Monstat

JPU "Ljubica V. Jovanović-Maše" ima 93 zaposlena, od toga su na neodređeno vrijeme zaposlena 52 radnika, a na određeno vrijeme su zaposleni 41 radnik. Od tog broja, 33 radnika nema riješeno stambeno pitanje, a 60 radnika ima riješeno stambeno pitanje.⁷

Problemi sa kojima se susreću vrtić: Kada je riječ o unutrašnjim i spoljašnjim prostorno-tehničkim uslovima u vaspitnim jedinicama, u sve četiri vaspitne jedinice prisutni su određeni problemi koji se odnose na rekonstrukciju i održavanje objekata.

4.1.2. Osnovno obrazovanje

U opštini Budva postoje četri osnovne škole : JU „Stefan Mitrov Ljubiša“ i JU „Druga osnovna škola“ u Budvi; JU „Mirko Srzentić“ u Petrovcu i JU Škola za osnovno muzičko obrazovanje u Budvi.

Tabela 20: Odeljenja,učenici i nastavnici u osnovnim skolama

-pocetak skolske 2012/13.godine-

Odjeljenja	Učenici			Broj učenika po odeljenjima	Nastavnici			Br. Ucenika po nastavniku
	Ukupno	Učenice	Učenici		Ukupno	Ženski	Muški	
80	2.200	1.063	1.137	27,5	113	96	17	19,5

Izvor:Monstat

⁷ JPU "Ljubica V. Jovanović-Maše", podaci dati na dan 15.06. 2012. godine

Uslovi za odvijanje nastavnog procesa u osnovnim školama

JU OŠ „Stefan Mitrov Ljubiša“⁸

Ukupan broj zaposlenih u JU OŠ „Stefan Mitrov Ljubiša“ u Budvi je 79 osoba, od toga 60 nastavnog kadra i 19 nenastavnog kadra. Nerješeno stambeno pitanje ima 54 zaposlenih.

JU OŠ „Mirko Srzentić“⁹

Ukupan broj zaposlenih u JU OŠ „Mirko Srzentić“ Petrovac je 22 osobe. Nastavno osoblje stalno zaposleno broji 9, dok vannastavno osoblje stalno zaposleno 6 osoba. Riješeno stambeno pitanje ima 13, a neriješeno 2 zaposlena.

Problemi sa kojima se susreće škole: Nivo opremljenosti škole je na zavidnom nivou. Problem predstavlja podloga fiskulturne sale, a koja je veoma loša i potrebno je mijenjati, kao i krov iznad biblioteke i kompjuterske učionice.

JU „Druga osnovna škola“¹⁰

Ukupan broj zaposlenih u JU „Druga osnovna škola“ je 63 osobe, broj nastavnog osoblja broji 44, a vannastavnog 16 osoba, dok je pripravnika 3. Riješeno stambeno pitanje ima 22, a neriješeno 41 osoba.

Problemi sa kojima se susreće škola: Kada je riječ o nivou opremljenosti škole, škola posjeduje modernu fiskulturalnu salu, ali ista nema svu potrebnu opremu. Takođe, potrebno je i dalje aktivnije raditi na obezbijedenju adekvatne opreme i namještaja u školi, uzimajući u obzir rastući broj učenika u školi.

Potrebno je istaći da Osnovne škole imaju zadovoljavajuće kapacitete vezane za ljudske resurse. Broj lica koja pohađaju osnovne škole na teritoriji opštine Budva je iz godine u godinu sve veći, a kvalitet nastave i uspjeh sve bolji.

4.1.3. Škola za muzičko obrazovanje

Tabela 21: Škola za osnovno muzičko obrazovanje- broj učenika po razredima u 2010/11. godina

RAZRED	DJEČACI	DJEVOJČICE	UKUPNO
PRIPREMNI R.	12	28	40
I RAZRED	23	49	72
II RAZRED	20	37	57
III RAZRED	12	24	36
IV RAZRED	12	15	27
V RAZRED	8	11	19
VI RAZRED	10	12	22
I REFORMISANI	16	21	37

⁸ JU OŠ „Stefan Mitrov Ljubiša“, podaci dati na dan 18.04. 2012. godine

⁹ JU OŠ „Mirko Srzentić“ Petrovac, podaci dati na dan 20.04. 2012. godine

¹⁰ JU „Druga osnovna škola“, podaci dati na dan 25.04. 2012. godine

II REFORMISANI	11	11	22
III REFORMISANI	7	10	17
UKUPAN BROJ	131	218	349

Škola za muzičko obrazovanje traje 6 godina.Ukupan broj zaposlenih u školi za osnovno muzičko obrazovanje je 24. Nastavno osoblje broji 21 osobu, a vannastavno 3 osobe. Nerješeno stambeno pitanje ima 4 zaposlena.

Problemi sa kojima se susreće škola: Škola za osnovno muzičko obrazovanje je smještena u neuslovnom prostoru od 220 m² , u suterenu OŠ „S.M.Ljubiša“, i ima područno odjeljenje u Petrovcu.

4.1.4 Srednje obrazovanje

U okviru srednjoškolskog obrazovanja, postoji velika raznovrsnost obrazovnih profila.

Tabela 22: Učenici srednje skole u opštini Budva, po razredima i polu

-početak skolske 2012/2013.godine-

	Ukupno	I razred	II razred	III razred	IV razred
svega	919	204	251	249	215
ucenice	467	107	116	140	104
ucenici	452	97	135	109	111

Izvor:Monstat

Problemi sa kojima se susreće škola: SMŠ „Danilo Kiš“ nema školsko dvorište, ni salu za fizičko vaspitanje.

4.1.5. Visoko obrazovanje

U Opštini postoji visoko obrazovanje „Akademija znanja“ doo Budva, odeljenje Pravnog fakulteta iz Podgorice, Fakultet za biznis i turizam-privatni fakultet, Fakultet za saobraćaj i komunikacije. Fakultet za pomorstvo iz Kotora odsjek za upravljanje preseljen je na Cetinje.

Tabela 23: Studenti prema prebivalištu i vrsti škole, 2011/2012

	Ukupno	Univerzitet Crne Gore	Univerzitet Mederteran	UDG	Ostale visoko školske ustanove
CG Budva	21.760 563	18.072 405	1.392 49	1.045 9	1.251 100

Izvor: Monstat

U cilju podsticanja obrazovanja, Opština Budva svake godine iz budžetskih sredstava opredjeljuje novčana sredstva za dodjelu stipendija i novčanih nagrada talentovanim učenicima i studentima Prema važećem Pravilniku, pravo na stipendiju mogu da ostvare:

- Studenti fakulteta i akademija umjetnosti koji su u toku školovanja prethodnu godinu studija završili u redovnom roku sa prosječnom ocjenom najmanje 8,00
- Studenti I godine studija koji su nosioci diplome »Luča« u srednjoj školi.

Na ime stipendija i nagrada Opština Budva je u periodu koji obuhvata tri posljednje studijske godine isplatila 294 stipendije. Za studijsku 2010/11. godinu, ukupno je odobreno 96 stipendija, dok je u studijskoj 2012/13 godini odobreno je 57 stipendija, svega 40,6 % manje u odnosu na 2010/11. god.

4.2. Formalno obrazovanje stanovništva

Prema podacima Popisa iz 2011. godine, na području opštine Budva je 92 (0,5%) lica starijih od 10 godina koji su nepismeni, a što je daleko ispod državnog prosjeka. U odnosu na 2003. godinu, nepismenost stanovništva Opštine je smanjena sa 1 % na ispod 1%, što svrstava opštinu Budva, zajedno sa opštinama Herceg-Novi, Kotor, Tivat, Nikšić, Cetinje, u opštine sa najmanjom stopom nepismenosti u Crnoj Gori .

Kada se sadašnja nepismenost posmatra kroz polnu strukturu stanovništva starijeg od 10 godina, u opštini Budva je veći procenat nepismenih osoba ženskog pola, nego nepismenih osoba muškog pola. Stopa nepismenih osoba ženskog pola iznosi 0,9 %, a stopa nepismenih osoba muškog pola 0,2%.

Tabela 24: Stanovništvo staro 10 i više godina prema pismenosti u Budvi, Popis 2011

	Ukupno stanovništvo Starosti 10 i više godina	Nepismeni	Stopa nepismenih
	Crna Gora Budva	542.649	8.149
	16.755	92	0,5%

Izvor: Monstat

Tabela 25: Stanovništvo staro 10 i više godina prema pismenosti i polu u Budvi, Popis 2011

	Pol	Ukupno stanovništvo Starosti 10 i više godina	Nepis meni	Stopa nepismenih
Crna Gora	muško	265.859	1.559	0,6%
	žensko	276.790	6.590	2,4%
Budva	muško	7.941	16	0,2%
	žensko	8.814	76	0,9 %

Izvor: Monstat

Na osnovu podataka iz 2011. godine, 0,93% stanovnika opštine Budva je bez škole; 3,3 % je sa nepotpunom osnovnom školom i 12,6% onih sa završenom osnovnom školom, što znači da je na području opštine radno nekompetentno 16,83 % stanovništava starijeg od 15 godina. U poređenju sa državnim prosjekom, gdje je na osnovu uporednih podataka utvrđeno da ima 30,4% radno nekompetentnog stanovništva, u opštini Budva je samo donekle bolja situacija. Stanovništvo opštine Budva sa srednjim obrazovanjem (57,6%) je potencijal na kojem počiva budući ekonomski razvoj. Uz to stanovništvo sa višim i visokim obrazovanjem koje živi na

teritoriji opštine Budva (25,1%) je veoma važan resurs, što znači da je svaki četvrti Budvanin je visoko obrazovan ,a koji daleko premašuje državni prosjek (17,2%).

Tabela 26: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najviše završenoj školi, Popis 2011

	Ukupno	Bez odgovora	Bez škole	Osnovna škola		Srednja škola	Viša škola i prvi stepen fakulteta	Visoko obrazovanje prema starom sistemu obrazovanja	Postdiplomske magistarske studije	Doktorat	Osnovne akademске studije	Osnovne primjenjene	Postdiploske specijalisti	Postdiploske specijalisti
				Nepotpuna osnovna škola	Osnovna škola									
CG	501.278	2.536	11.324	36.783	104.415	260.277	26.170	49.469	3.000	964	2.756	1.343	1.528	713
BD	15.665	77	145	520	1.972	9.032	1.379	2.151	141	34	111	32	35	36

Izvor: Monstat

4.3. Vaspitanje i obrazovanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama

Polazeći od osnovne pretpostavke da je obrazovanje pravo svakog pojedinca, kao i od pretpostavke da je za svako dijete najprihvatljivije da raste i obrazuje se u svojoj prirodnoj sredini, sa ostalom djecom, a ne izolovano od njih, Opština Budva čini napore na stvaranju uslova koji obezbjeđuju jednaku dostupnost kvalitetnog obrazovanja za svu djecu, ali naročito onu djecu i mlade koji su zbog socijalne deprivacije, mentalnih sposobnosti, invaliditeta ili bolesti marginalizovani, diskriminisani ili izolovani.

U tom smislu, a u skladu sa odredbama Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama, Pravilnika o načinu, uslovima i postupku za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama izvršni organ Opština Budva je formirao je 2006. godine Komisiju za usmjeravanje djece sa posebnim potrebama, koja preporučuje najoptimalnije rješenje za vaspitanje i obrazovanje djeteta sa posebnim obrazovnim potrebama. U periodu od 2008. do 2011. godine, došlo je do povećanja zahtjeva za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u opštini Budva, sa 4 na 17 zahtjeva.

U cilju veće podrške djeci i omladini sa posebnim obrazovnim potrebama i njihovim roditeljima, a u skladu sa Strategijom inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori, potrebno je osnovati Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju, koji bi služio kao servis ili služba rehabilitacije i podrške za djecu sa umjerenim i teškim razvojnim smetnjama na lokalnom nivou, na bazi dnevnog boravka .

5. ZDRAVSTVO I SOCIJALNI RAD

5.1. Zdravstvo

Primarno turistički centar, Budva je danas grad sa oko 20.000 stanovnika. U dijelu zdravstvene zaštite građana posebno mjesto pripada JZU Domu zdravlja „Budva“ Budva.

Pored Odjeljenja za opštu praksu i Stomatologije, ustanovljene su i posebne specijalističke službe: Pedijatrija, Ginekologija, Medicina rada, Interna medicina, Mikrobiologija, Biohemija,

Dijagnostika, Neuropsihijatrija, Epidemiologija i Ambulanta za hemodijalizu terminalnih oštećenja bubrega.

U cilju zadovoljenja zdravstvenih potreba stanovništva okolnih mjesta, u sastavu Doma zdravlja funkcionišu Ambulanta opšte medicine u Petrovcu „Doktor Vojislav Franičević”, Ambulanta opšte medicine u Pržnom i Ambulanta opšte medicine u Rafailovićima. Uspostavljena je i veoma funkcionalna saradnja sa regionalnim specijalističkim zdravstvenim centrima, u prvom redu sa Specijalnom bolnicom „Vaso Ćuković” u Risnu, Opštom bolnicom u Kotoru, Opštom bolnicom Cetinje. Dva puta mjesечно u ovoj zdrastvenoj ustanovi zasijeda Ljekarska komisija, te je regulisano i pitanje nekih važnih administrativnih aspekata liječenja građana ovog regiona.

Dom zdravlja predstavlja i tehnološki kvalitetno prilagođen sistem pružanja zdravstvenih usluga koji se periodično može odnositi na veoma brojnu populacionu grupu. Uporno se radi na usavršavanju tehnologije koja se koristi u cilju zaštite zdravlja građana. Služba za mikrobiologiju je opremljena sa savremenim aparatima za izolaciju osnovnih mikrobioloških uzročnika na nivou primarne zdravstvene zaštite, takođe osim uobičajene dijagnostike, bakterioloških uzroka, briseva, piokulture, parazitske analize kao i dio virusoloških analiza. Sanitarni pregledi su značajan dio rada tokom cijele godine a posebno u toku ljetnjih mjeseci. Biohemijsko-hematološka laboratorija raspolaže sa savremenim aparatima: automatski brojač za krvne slike - DREW D3 i automatski biohemski analajzer - COBAS INTEGRA 400 PLUS.

Prije pet godina otvorena je Ambulanta za hemodijalizu, važan segment Doma zdravlja, sa stručnim i obučenim osobljem koje radi na aparatima INTEGRA – HOSPITAL proizvedenim u Italiji. Ambulanta sa četiri aparata radi u smjenama.

Centralni objekat Doma zdravlja smješten je u samom jezgru Budve. Površina ukupnog prostora kojim, zajedno sa ambulantnim i ostalim područnim zdravstvenim stanicama, raspolaže Dom zdravlja, iznosi 4.500 m. JZU Dom zdravlja "Budva" pruža zdravstvene usluge za cca 25.000 osiguranika. Ovaj broj stanovnika se više nego dvostruko uvećava tokom turističke sezone. Po podacima Turističke organizacije Budva za 2010.godinu našu Opštinu je posjetilo cca 560.000 turista, pa kada ovaj broj saberemo sa brojem stanovnika i podijelimo na dvanaest mjeseci, dolazimo do cifre cca 60.000 stanovnika mjesечно Opštine Budva, pri tom ne računajući cca 30% sive ekonomije - neprijavljenih turista, vlasnika vikend kuća i stanova koji borave u Budvi u dane vikenda, državnih i vjerskih praznika, kao i radnika koji borave i rade tokom građevinske sezone.

Imajući sve ovo u vidu, već duži niz godina je prisutna potreba otvaranja stacionara za građane Budve u dijelu ginekološko-akušerske i interno- kardiološke medicine. Ovaj vid sekundarne zdravstvene zaštite bi se mogao realizovati kroz oblik javno-privatnog partnerstva, kao i uz pomoć valorizacije "placa starog Doma zdravlja" i stare Apoteke, koji su u vlasništvu Države Crne Gore sa pravom korištenja JZU Dom zdravlja "Budva".

Pored državne službe zdravstvene zaštite u Budvi postoji 16 - 18 privatnih ordinacija (specijalističkih i stomatoloških) i oko 10 apoteka.

Prema podacima Instituta za javno zdravlje Crne Gore, u opštini Budva ima 83 zdravstvenih radnika i saradnika, od toga svega 26 su ljekari.

5.2. Socijalna zaštita

Opština i naselja moraju imati ustanove za socijalnu i dječiju zaštitu. Za socijalnu zaštitu brine Javna ustanova Centar za socijalni rad za opštine Kotor, Tivat i Budva – Služba Budva.

U Centru za socijalni rad Budve, mogu se ostvariti različita prava iz socijalne, dječje i porodične zaštite. Pravo na socijalnu i dječiju zaštitu imaju državljanji Crne Gore, sa prebivalištem, odnosno

boravištem na teritoriji CG, kao i lica koja posjeduju ličnu kartu za strance, izdatu u CG, kao i lica sa statusom raseljenih lica.

Prateći jedan od strateških ciljeva u oblasti socijalne zaštite opština Budva radi na deinstitucionalizaciji usluga dječije i socijalne zaštite, kroz aktivnosti na otvaranju Dnevnih centara za osobe sa teškoćama u razvoju.

Tabela 27: Broj ukupnih osiguranika po kategorijama osiguranja, 2011.

	Pezioneri		Poljoprivrednici		Ostali	
	nosioci osiguranja	Članovi	nosioci osiguranja	članovi	nosioci osiguranja	članovi
Ukupno	99.665	32.069	2.369	494	4.851	1.169
Budva	2.522	56	16	9	69	8

Izvor: Statistički godišnjak Crne Gore, Monstat

Tabela 28: Dječiji dodaci

2009. Broj nosilaca prava	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
	77	74	68	72	77	76	84
Broj djece	128	123	107	112	118	114	126

Izvor: Statistički godišnjak Crne Gore, Monstat

Pružanje novčane pomoći licima i porodicama koja su uslijed teške materijalne situacije u stanju socijalne potrebe se obezbjeđuje pružanjem jednokratne i stalne novčane pomoći. Ostvarivanje ovih prava je regulisano Pravilnikom o bližim uslovima za ostvarivanje prava na jednokratnu novčanu pomoć i novčanu pomoć, iz 2007. godine.

Podaci koji se odnose na odobrene jednokratne novčane pomoći za 2009. 2010. i 2011. godinu, a koje su finansirane iz budžeta Opštine Budva, prikazani su u Tabeli 3, u Annexu.

Iz oblasti socijalne zaštite identifikovani su slijedeći problemi:

- nepostojanje adekvatnog prostora za stara lica, kako zajedničkih prostorija, tako i površina za rekreaciju (uređenih pješačkih staza bez arhitektonskih prepreka, staza za boćanje...);
- neophodno je obezbjedite Dom i stanove za stara lica, koji bi bili locirani disperzno u stambenim zonama, u blizini lokalnih centara i na površinama mješovite namjene .

6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

6.1. Kulturno-istorijsko nasljeđe i kulturni sadržaji

Budva je stara 2,500 godina, i smatra se jednim od najstarijih naselja na Jadranu. Kulturna baština opštine Budva predstavlja značajan potencijal turističke ponude koji do sada nije bio dovoljno iskorišćen. Područje Budve, među crnogorskim opštinama, jedno od najbogatijih nepokretnim kulturnim dobrima. Područje Budve je najbogatije sakralnim objektima i spomenicima kulture koje, pored Starog grada Budve i Sv. Stefana, sačinjava oko dvadeset manastira i crkava sa izuzetnom riznicom srednjovjekovnog fresko-slikarstva. Na ovom području su zastupljene i stare ruralne aglomeracije, grobljanske crkve i drugi spomenici.

Na teritoriji opštine Budva evidentirani su kod Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore i sljedeći lokaliteti u podmorju: Luka Budva (amforište), Slovenska plaža (brodolom-ostaci srednjovjekovnog broda), Katič (amforište) i Petrovac (brodolom-iz nepoznatog perioda).

Takođe, po odredbama Zakona o zaštiti spomenika kulture i Odluke o zaštiti sela u opštini Budva, pod zaštitu kao spomenici kulture stavljeni su sljedeća sela: Bećići, Podbabac, Dapkovići, Kuljače, Podličak, Čelobrdo, Đenaši, Vrba, Tudorovići, Blizikuće, Drobnići, Reževići, Krstac, Gornji i Donji Katuč, Žukovica, Novoselje, Kaluđerac, Popovići, Đurovići, Podostrog, Markovići, Stanišići, Mažići, Lapčići, Brda, Boreti, prijevor, Seoca, Ivanovići, Rafailovići, Divanovići i Vrijesno.

Stari grad Budva, kao jedinstvena arhitektonsko-urbanistička cjelina, predstavlja najreprezentativniji dio kulturnog nasljeđa na teritoriji opštine Budva. Stari grad Budva osnovali su Iliri u 4-5. vijeku prije nove ere. Današnji gabarit i izgled bedema potiče iz srednjeg vijeka a najveći uticaj na njega su imali Mlečani tokom svoje viševjekovne vladavine. Gradska tvrđava, današnja citadela, kao dio fortifikacionog sistema, takođe potiče iz srednjeg vijeka. Podignuta je na antičkim temeljima, a vremenom je dogradnjom izmijenjen njen prvobitni oblik. U okviru Starog grada Budva postoje četiri crkve, i to: Santa Marija in Punta iz 9. vijeka; sv. Save Osvećenog iz 12. vijeka; sv. Ivana Krstitelja iz 7. vijeka; i sv. Trojice iz 19. vijeka. Crkva sv. Nikole nalazi se na istoimenom ostrvu ispred Budve, a za ovu crkvu se ne zna vrijeme gradnje, s tim da je izvjesno da je postojala u 16. vijeku.

Od ostalih objekata sakralne arhitekture u neposrednoj blizini Budve nalaze se: manastir Podostrog, sa crkvom Uspenja Bogorodice iz 15. vijeka; manastir Stanjevići, sa crkvom sv. Trojice iz 18. vijeka, i manastir Podlastva iz 15. vijeka, sa crkvom posvećenoj rođenju Bogorodice.

Među fortifikacijama budvanskog područja značajni su srednjovjekovno utvrđenje Đurđevac iz 15. vijeka (iznad Budve, u blizini sela Pobori), kao i Kosmač iz 19. vijeka (naspram sela Brajići). Sveti Stefan, grad na stjenovitom poluostrvu, nekad centar Paštrovića, danas predstavlja eksluzivno turističko naselje. Prvi put se kao utvrđenje pominje sredinom 15. vijeka. Naselje se vremenom uvećavalo i postajalo gradić, trgovački i politički centar Paštrovića. Na Svetom Stefanu se nalaze četri crkve: crkva sv. Stefana Prvomučenika(XV vijek), crkva posvećena Rođenju Bogorodice-XVI vijek(crkva sv. Aleksandar Nevski), crkva sv. Preobraženja (XVII vijek) i crkva posvećena Prenosu moštiju sv. Stefana (XIX vijek).

U neposrednoj blizini Svetog Stefana nalaze se: manastir Praskavica sa dvije crkve od kojih je jedna posvećena sv.Nikoli(iz XV vijeka), a druga sv. Trojici i manastri Duljevo sa crkvom posvećenom sv. Stefanu.

Petrovac sa okolinom takođe ima značajnu kulturnu baštinu. Nastao je u rimsко doba, iz koga su sačuvana dva kasnoantička rimska mozaika iz 4. vijeka u naselju Mirište. U 16. vijeku Mlečani su u Petrovcu sagradili tvrđavu Kastio. Naselje se počelo formirati krajem 18. i početkom 19. vijeka, i danas predstavlja atraktivno turističko mjesto.

U neposrednoj blizini Petrovca nalaze se: crkva sv. Nedjelje (na vrhu kamenite hridi ispred Petrovca) i crkva sv. Tome (u selu Žukovici iznad Petrovca), manastir Reževići sa dvije crkve posvećene Uspenu Bogorodice iz 13. veka i Sv. Trojice iz 18. vijeka (na mjestu stare crkve posvećene sv. Stefanu), manastir Gradište iz 13. vijeka, sa tri crkve posvećene sv. Nikoli (glavna), sv. Savi i Uspenu Bogorodice (van manastirskog kompleksa).

U Tabeli 4, u Annexu 3, prikazani su registrovani spomenici kulture na prostoru opštine Budva koji su sa posebnim režimom zaštite.

6.1.1. Ključni problemi kulture

Kultura je jedan od činilaca turističke privrede i to onog dijela koji počiva na kulturnim vrijednostima ili dobrima kao motivima turističkih putovanja. Kulturni potencijali opštine su veliki, ali su zbog nedostatka planiranja i nedostaci u oblasti menadžmenta i marketinške obrade veliki.

Brojni elementi kulture opštine Budva, kao što su materijalna i duhovna kultura, institucije, manifestacije, značajan su potencijal za razvoj kulturno-turističke privrede. Ipak, opština Budva još uvjek nema dovoljno razvijen kulturni turizam, jer resursi kulture nisu pretvoreni u osmišljene kulturno-turističke proizvode, i još uvjek čine samo potencijale na kojima je moguće razvijati. Nedostaju dobre inicijative i projekti kulturnog turizma, uz kvalitetan marketing i sinergiju svih relevantnih aktera.

Materijalno i nematerijalno naslijeđe različitih istorijskih epoha, etničkih i vjerskih zajednica, predstavljaju značajnu prednost u pogledu razvoja kulturnog turizma Budve. Međutim, jedan od ključnih problema kulturnog naslijeđa, predstavlja degradacija određenih kulturno-istorijskih objekata, te je stoga nužno sprovođenje mera zaštite.

Problem predstavlja i nedostatak putokaza, informativnih tabli (pojedina kulturna dobra nisu ni označena) i često nejasnom signalizacijom. Mnogi lokaliteti su slabo infrastrukturno opremljeni, pojedini zapušteni, što ih iste čini nepristupačnim za posjetioce. Nedostaju prateći sadržaji kojima se "oživljavaju" kulturna dobra.

Zanemaren marketing u institucijama kulture prouzrokuje nedostatak atraktivnih višejezičnih brošura, zanimljivih i originalnih suvenira i bolje korišćenje interneta za promociju i prodaju programa-proizvoda institucija.

6.1.2. Narušavanje i degradacija Starog grada i ostalih zaštićenih spomenika

Pored kvalitetnije valorizacije nepokretnih kulturnih dobra na teritoriji opštine Budva, treba posvetiti veću pažnju zaštiti istih od propadanja i devastacije, kao i signalizaciji, koja bi podrazumijevala i oznake da je dobro zakonom zaštićeno.

Neodgovarajući tretman kulturnih dobara i njihova devastacija može dovesti do gubljenja statusa kulturnog dobra, što bi nanijelo trajnu štetu ugledu našeg grada i njegovoj kulturnoj ponudi. Na teritoriji opštine Budva, postoji jedan broj kulturno-istorijskih spomenika koji se ne nalaze na spisku kulturnih dobara, ali svojim značajem to zaslužuju. U Starom gradu, na potezu između Citadele i crkve Sv. Ivana nalaze se ostaci trobrodne ranohrišćanske bazilike, čije se vrijeme nastanka vezuje za kraj V i početak VI vijeka. Prilikom istraživanja na podu bazilike otkriven je mozaik koji se čuva u prostorijama JU Muzeji i galerije Budve. Sprovođenjem sistematskog istraživanja na samom objektu, kao i konzervatorsko-restauratorskih postupaka na mozaiku i njegovim smještanjem *in situ* Budva značajno bi se unaprijedila svoju kulturnu ponudu.

Star grad, kao urbana cjelina, Zakonom je zaštićeno, što podrazumijeva poseban tretman kako enterijera, tako i eksterijera, i to ne samo unutar gradskih zidina već i u njihovoj neposrednoj blizini, koja je definisana kao kontakt zona.

Međutim, danas je to primjer narušenog kulturnog dobra. Naime, došlo je do prekravanja stambenog prostora, odnosno izvršene su arhitektonske intervencije koje nisu u duhu primorske arhitekture. Naime, posljednjih godina svjedoci smo određenih intervencija na bedemima, kao i objektima unutar grada, neprimjerenih i neuniformnih reklama koje zauzimaju prostor uskih, tipično mediteranskih uličica i trgova, zamjene karakteristične drvenarije sa škurama PVC ili eloksiranom bravarijom, terasa koje su prekrivenih raznim suncobranima i tendama kako unutar, tako i izvan grada od kojih se ne vide zidine, što utiče na ambijentalne

vrijednosti ovog kulturnog dobra. Takođe, urušen je integritet kulturnog dobra obzirom da je smanjenjem stanovništva i mijenjanjem funkcije grada u primarnom ugostiteljstvu, ugrožena njegova urbana funkcija.

U skladu s navedenim, neophodno je donošenje planskog dokumenta kako bi se zaštitio Stari grad od dalje devastacije i povratio izgled mediteranskog grada. Takođe, određenim mjerama trebalo bi podsticati otvaranje galerija, umjetničkih radionica, zanatskih radnji (naročito starih zanata), suvenirnica sa autohtonim proizvodima, kako bi budvanski Stari grad od imidža šoping i kafić centra, poprimio izgled kulturnog centra, što s obzirom na kulturno-istorijski značaj zavrijeđuje.

U Starom gradu se nalaze zgrade Muzeja, Moderne galerije, kao i rodna kuća Stefana M. Ljubiše, u čijem prizemlju je smješten Ljubišin spomen dom, a na ostala tri sprata Arhivski odsjek Budva, i čuvari su kulturnog znamenja Starog grada.

U okviru zaštite posebnu pažnju treba posvetiti manastirskim i drugim sakralnim objektima, prije svega zaštićenim objektima i zonama, kao što su Staro jezgro-Petrovačka riva, utvrda Lastva, arheološko nalazište Mirište u Petrovcu, Stari mlin na obali u Reževićima, i mlin za masline u Starom gradu u Budvi.

Danas je Petrovac, uprkos, istorijskim, kulturnim, estetskim, arhitektonskim, devastiran izgradnjom stambeno-poslovnih kompleksa i stambenih zgrada, a koji narušavaju identitet i duh mjesta.

Značaj kontinuiteta i duga tradicija urbane kulture mediteranskog podneblja treba da bude očuvana na ovom području i "prenesena" kroz buduće planove. Planskim dokumentom treba posebnu pažnju posvetiti očuvanju ambijentalnih karakteristika priobalnog niza objekata i njihovog neposrednog zaleđa između ulice II i ulice Nika Anduša. Ovaj segment planskog obuhvata zaslužuje posebnu pažnju i smjernice kojima bi se garantovala usklađenost budućih intervencija u prostoru sa opšte prihvaćenim načelima primjene autohtonih materijala i načela oblikovanja.

6.1.3. Institucije kulture

SO Budva je 23. avgusta donijela Odluku o osnivanju JU Muzeji i galerije Budva i Odluku o osnivanju narodne biblioteka JU Biblioteka Budve („Službeni list CG – opštinski propisi“ 25/13).

U okviru tekuće problematike koja obuhvata oblast kulture i kulturna dobra, bitno je naglasiti nepostojanje scenskog prostora za izvođenje priredbi, manifestacija, predstava koje organizuje JU „Grad teatar“ Budva, kao i nepostojanje adekvatne tribine za gledaoce.

Kao problem treba istaći i proizvodnju umjetničkih programa u kontekstu razvijanja fiksnog scenskog prostora, pored postojanja scena na otvorenom (improvizovanih) u cijeloj Opštini, s obzirom na značaj koji ostvaruje u kreiranju imidža Budve, između ostalog kao grada teatra i kulturnih zbivanja.

Poseban problem predstavlja i nepostojanje adekvatnog prostora za biblioteku u Budvi. Bibliotečka djelatnost u Budvi ima tradiciju dugu više od 150 godina. Biblioteka danas raspolaže fondom od preko 80.000 bibliotečkih jedinica, što je čini jednom od najbogatijih biblioteka u Crnoj Gori. U sastav Biblioteke ulazi i područno odjeljenje u Petrovcu koje je smješteno u zgradi Spomen doma »Crvena komuna«. Godine 2010., nakon iseljena iz zgrade »Zeta filma«, Grdska biblioteka je smještena u zgradi Akademije znanja.

Takođe, u smislu upotpunjavanja i unaprjeđenja uloge JU Muzeji i galerije Budve u društvu, neophodno je obezbijediti tehničke i naučne preduslove kako bi se postigli očekivani

muzeološki standardi. Tu se misli na adekvatan prostor za smještaj, čuvanje i stručnu obradu deponovanih muzejskih predmeta, kao i osavremenjivanje i po muzeološkim standardima opremanje izlagačkog prostora (vitrine, postamenti i dr.). Takođe, s obzirom na broj neizloženog arheološkog materijala (u toku je stručna obrada) i skućenog izlagačkog prostora za istorijsko-etnografsku zbirku, valjalo bi prići rješavanju prostornog problema. Pritom je, potrebno naglasiti da arhivsko odeljenje u Budvi koje je u sastavu Državnog arhiva Crne Gore, posjeduje 321 DM(dužni metar) građe koja se odnosi na ovaj grad, a prilikom posljednje valorizacije 8 njihovih fondova dobilo je status kulturnog dobra.

6.2. Sport, fizička kultura i rekreacija djece, omladine i odraslih

Budvansko područje, zahvaljujući izuzetnim prirodnim vrijednostima obale i mora, pruža velike mogućnosti za odvijanje sportskih aktivnosti, koje predstavljaju sastavni dio društvene i prostorne matrice. Sportski objekti se nalaze kako u sklopu naselja tako i u okviru turističkih kompleksa, gdje uglavnom predstavljaju prateće sadržaje. Među njima se mogu izdvojiti: otvoreni bazeni sa morskom vodom u Budvi, boćarski teren u Budvi i stadion za fudbal na plaži u Bečićima, Budvi, Petrovcu, i na Jazu. Javna preduzeća u oblasti sporta i rekreacije čiji je osnivač Opština Budva su: JP „Mediteranski sportski centar“ (sa sportskom dvoranom koja je namijenjena za sve sportove na parketu i može da primi 1.600 gledalaca) i JP „Sportsko-rekreativni centar“ (vaterpolo bazen sa svim pratećim sadržajima i kapacitetom za prijem oko 1000 gledalaca). Shodno Zakonu o unaprijeđenju poslovnog ambijenta i Zakona o privrednim društvima izvršena je reorganizacija navedenih javnih preduzeća u deoničarska društva sa ograničenom odgovornošću.

Na teritoriji opštine Budva postoje i drugi značajni potencijali za razvoj sporta i rekreacije, uz privlačenje javnih i privatnih ulaganja u otvorene i zatvorene sportske sadržaje. Naime, od planiranih sportsko-rekreativnih sadržaja, na području Prijevora se predviđa izgradnja golf terena i akva-parka, a na području sela Mažići wellnes centar.

Na osnovu broja stanovnika Budva je po broju registrovanih klubova najsportskiji grad ne samo u Crnoj Gori već i u širem regionu. Na osnovu evidencije dobijene od Uprave za mlade i sport Crne Gore, na teritoriji opštine Budva egzistira 88 sportskih klubova raznih sportskih disciplina. Na osnovu evidencije o ukupnom broju registrovanih klubova u Crnoj Gori možemo zaključiti, da na teritoriji naše opštine svoje sportske aktivnosti realizuje 1/5 sportskih klubova od ukupnog broja registrovanih sportskih klubova u Crnoj Gori.

Osnovni problemi sporta u Budvi: Nepostojanje dovoljnog broja otvorenih i zatvorenih bazena za vaterpolo, plivanje i druge sportove u vodi; nepostojanje uređene trim staze; zapuštenost i neodržavanje stadiona i otvorenih poligona za male sportove. Situacija je slična i u prigradskim naseljima, gdje je potrebno sanirati pojedina sportska igrališta. Sportska dvorana i otvoreni stadioni nemaju rampe za korisnike invalidskih kolica.

Nove sportsko-rekreativne površine potrebno je izgraditi u naselju Potkošljunu, Rozino, kao i uz gradnju stambenih zona. Sve osnovne i srednje škole treba da raspolažu sportskim objektima, kako bi privukli omladinu da se bavi sportskim aktivnostima i da bi poboljšali zdravstveno stanje djece i mladih. Stambene zone moraju uključivati dječija i sportska igrališta za svakodnevne potrebe rekreacije stanovništva. Pri tome potrebno je voditi računa da dječija igrališta budu locirana neposredno uz zgrade u kojima djeca borave.

6.3 Glavne kulturne i sportske manifestacije koje su se dogodile poslednjih godina u Budvi

Brojnost ponude manifestacionih dešavanja u Budvi čini značajan turistički potencijal.Pojedine kulturne i sportske manifestacije integrisane su u turističku ponudu, i organizuju za širu publiku.

Brojnost ponude manifestacionih dešavanja u Budvi čini značajan turistički potencijal.Pojedine kulturne i sportske manifestacije integrisane su u turističku ponudu, i organizuju za širu publiku.Kulturne i sportske manifestacije u opštini Budva, a koje umnogome doprinose stvaranju imidža Budve kao „ turističke metropole“ su : Festival „Grad Teatar“(a koji se odigrava u Budvi, u kontinuitetu, tokom 27 godina i za koji slobodno možemo reći da ulazi u par najboljih smotri kulture koje se dešavaju u regionu), „Novogodišnji koncert ozbiljne muzike“, „Budvansko ljeto“, „Međunarodni prvomajski karneval“, „Rodendan TOB-a“, „Petrovačka noć“, „Dani širuna“, „Doček Nove godine“ na otvorenom i dr.

7. EKONOMSKO PROIZVODNI SISTEM

Opština Budva se može smatrati jedinicom lokalne samouprave sa iznad prosjecnim, odnosno najvećim, nivoom razvijenosti (362.40%) u odnosu na prosjek u Crnoj Gori, na osnovu indeksa razvijenosti za Crnu Goru 2010-2014.god.

Budućnost Budve, podrazumjeva održivu privredu, u oblasti turizma, poljoprivrede, pomorstva, trgovine, građevinarstva, servisa, saobraćaja, usluga. U Budvi su razvijeni: turizam i ugostiteljstvo, malo i srednje preduzetništvo, a manji proizvodni kapaciteti su uglavnom smješteni u servisnim i mješovitim zonama. Budva je, posebno u poslovnom svijetu, prepoznata kao grad sajamskih manifestacija. Godišnje se na Jadranskom sajmu organzuje 15 izložbi koje okupljaju veliki broj poslovnih ljudi iz oblasti turizma, građevinarstva, prehrambene industrije, industrije namještaja, poslovnih usluga. Jadranski sajam je punopravni član Globalne Asocijacije sajamske Industrije UFI, sa sjedištem u Prazu.Član je i Asocijacije sajmova centralne Evrope i osnivač EASE (Asocijacije sajmova jugoistočne Evrope). Sa druge strane, polazeći od značaja i uloge koju Jadranski sajam ima u promovisanju poslovnog ambijenta Opštine, neophodno je preduzeti aktivnosti na izgradnji savremenog multifunkcionalno centra, s obzirom da su, postojeća lokacija i stanje Jadranskog sajma, neadekvatni. Razvoj privatnog preduzetništva i malih preduzeća ima sve veću ulogu u privrednom razvoju Budve, posebno u domenu zapošljavanja, rasta društvenog proizvoda i korišćenja razvojnih potencijala prostora. Međutim, nivo razvijenosti privatnog preduzetništva je još uvijek znatno ispod realnih mogućnosti i potreba stanovništva i privrede.

Vodeći značaj u formiranju društvenog proizvoda i narodnog dohotka na planskom području u dosadašnjem periodu imao je privatni sektor privređivanja i preduzetništvo (radnje i preduzeća/privredna društva).Značaj nastanka novih privatnih preduzeća je u stvaranju efikasne privredne strukture, koja treba da obezbijedi uslove za normalno poslovanje. Sa stanovišta prostornog planiranja, značaj ovog procesa je više značan – od povećanja efikasnosti korišćenja svih resursa, uvođenja mješovitih namjena, promjena u lokacionim zahtjevima, prostornoj organizaciji (i na nivou kompleksa), do uticaja na regionalnu strukturu ekonomije, promjene obima i strukture zaposlenosti,rast potreba za kadrom specifičnih znanja (npr. menadžerskim, komercijalnim, marketinškim, informatičkim i dr.) itd.

Prema podacima iz 2011.godine, u Budvi postoji 6.964 pravnih subjekata, koji su organizovani kao u tabeli koja slijedi:

Tabela 29: Struktura registrovanih pravnih subjekata, Popis 2011.

Oblik organizacija	Ukupno
Društvo sa ograničenom odgovornošću- DOO	924
Ostali oblici	109
Društveno preduzeće	4
Jednočlano akcionarsko društvo	1
Javno preduzeće	4
Stambena zadruga	1
Komanditno društvo	2
Acionarsko društvo	19
Ustanova	45
Društvena organizacija	3
Ortačko društvo	29
Jednočlano društvo sa ograničenom odgovornošću	1.975
Udruženje građana	7
Omladinska, studentska i učenička zadruga	3
Banka	1
Preduzetnici	3.666
NVO	171
Ukupno	6.964

Izvor:Monstat

7.1. Industrija

Opština Budva nije važnije područje za industriju Crne Gore. Jedan od osnovnih ograničenja, definisanih Prostornim planom Crne Gore jeste da čitava zona mora da bude zatvorena za industrijske funkcije. Tačnije ,treba zabraniti lociranje kamenoloma i deponija otpada na obroncima planina i drugim eksponiranim mjestima. Proizvodnja hleba i peciva, acetilena i kiseonika su jedini pogoni koji postoje. Mali proizvodni pogoni i servisi, stovarišta i trgovine nalaze se, uglavnom, u polju, u blizini Jadranske magistrale i Servisnoj zoni Jaza.

Eksplotacija mineralnih sirovina

Na području opštine registrovana su nalazišta korisnih minerala: kamen (lokalitet Brajići), bentonita, mangana, ciglarske zemlje, rožnaca i kvarcnih pjeskova i biolita (u Buljarici).

Tehničko- građevinski materijal

Ova mineralna sirovinu u Crnoj Gori praktično ima neograničen potencijal, dok je proizvodnja tehničko- građevinskog kamena još uvjek skromnih razmjera i vrši se u 13 kamenoloma, od čega se 7 aktivnih kamenoloma nalazi u Primorju. U ležištu Brajići kod Budve dolomiti su mineralna sirovinu, a sva druga ležišta izgrađena su od krečnjaka.

Bentonit

Najznačajnije koncentracije bentonita otkrivene su u primorskom dijelu Crne Gore iznad Petrovca na moru, dok su nedovoljno istražene pojave konstatovane u Brajićima iznad Budve i u okolini Bara.

7.2. Energetski potencijal

Ministarstvo za zaštitu životne sredine, kopna i mora Republike Italije uradilo je studiju „Procjena potencijala obnovljivih izvora energije“ u kojoj je zaključeno da Crna Gora ima

značajan potencijal za korišćenje energije vjetra na pojedinim djelovima svoje teritorije. Kao značajni energetski potencijal naglašava se potencijal vjetra u području brda u zaleđu Petrovca (ovo područje se nalazi u blizini glavnih saobraćajnica i mreže od 220 kV)

Pored olakšica, za izgradnju objekata sa predvidjenim solarnim kolektorima, koje su ugradjene u Odluku o naknadi za komunalno opremanje gradevinskog zemljišta sl list Opštine Budva 18/2011 potrebno je planirati primjene mera energetske efikasnosti kroz projekte zamjene svjetiljki na uličnoj rasvjeti, ugradnju solarnih kolektora na objektoma u vlasništvu Opštine ili Javnih preduzeća , zamjenu spljnih vrata i prozora koja su loš termoizolator, popravke fasada i krovova, u smislu bolje termo izolacije, na istim....

Takođe, potrebno je razmišljati i aktivnosti usmjeravati na zamjeni postojećeg grijanja geotermalnim grijanjem, na određenim lokacijama i terenima na kojima je moguće sprovesti datu metodu.

7.3. Usluge

U tradicionalnim gradskim naseljima, kao što su Budva i Petrovac, razvoj uslužnih djelatnosti se često odražava po inerciji prateći porast stalnih stanovnika i turista, i može se ocjeniti kao zadovoljavajuće. Međutim, u središnjem dijelu Opštine, prije svega u zaleđu, ne postoje javni sadržaji, kako za potrebe stalnih stanovnika tako i turista.

7.3.1. Trgovina

Osim postojećih trgovinskih centara i objekata u Budvi, Petrovcu, na cijeloj teritoriji Opštine uočen je nedostatak istih, stoga je potrebno ravnomjernije raspoređiti trgovinske centre odgovarajuće veličine, i na drugim lokacijama na kojima postoji potreba, i to: u Bečićima, Svetom Stefan, Buljarici, određenim seoskim područjima, itd., izradom planske dokumentacije, biznis stimulacijama i/ili useljenjem državnih i lokalnih organa ili službi npr. u predmetnoj oblasti.

7.3.2. Zanatstvo i mala privreda

Najviše problema u vezi sa zanatstvom i malom privredom manifestuje se u tzv. špicu sezone.Na teritoriji opštine Budva, a prije svega u gradu, postoji potreba za razvoj ovog sektora, za izgradnjom novih zanatskih centara, i za oživljavanje tradicionalnih zanata u starom jezgru grada.

7.4. Stambeno- komunalna oblast

Ovaj sektor je od velikog značaja, s obzirom da se adekvatnom izgradnjom i dobrim održavanjem komunalnih sistema u stambenim naseljima direktno doprinosi kvalitetu životne sredine i turističke ponude.

Sa druge strane, prisutna je prekomjerna izgrađenost individualnih stambenih objekata, a prije svega vikend stanova, u odnosu na druge sadržaje, posebno u samom gradskom tkivu, i najatraktivnijim lokacijama ispod Jadranske magistrale.Na intezivnu izgradnju stanova naročito su uticale prostorne, urbanističke i komunalne povoljnosti. Prema popisu iz 2011. godine, na teritoriji opštine Budva popisano je 23.805 stanova.Takođe, prema rezultatima popisa iz 2011.god., u Budvi je zabilježen najveći porast gradnje između dva poslednja popisa i iznosi 82,9%. .Porast broja stanova u Budvi znatno nadmašuje porast broja domaćinstava (po Popisu iz 2011.godine opština Budva ima 6.982 domaćinstava).

Razvoj pojedinih turističkih zona na teritoriji opštine Budva, uz neophodan nivo standarda stanovništva, povećanje broja stanovnika i broja domaćinstava u proteklom periodu, doveo je do povećanja broja stanova, naročito u centralnom i središnjem dijelu Budve. Već duži niz godina na prostoru Budve dominira jedan oblik izgradnje, koji je nastao spontano, zajedno sa tzv. „domaćom“ radinošću u turizmu. Naime, gotovo da nema „čistih“ stambenih naselja u turizmu, u smislu njihove stambene funkcije.

Riječ je, prije svega o novoizgrađenim objektima koji imaju više funkcija: stambenu (u osnovnom značenju), turističku (smještajni kapaciteti domaćinstva), zanatsko-uslužnu (izgradnja poslovnih, javnih i privrednih objekata) i objekti komunalne infrastrukture.

Skokoviti porast značaja grada kao turističkog središta, praćen je njegovim brzim fizičkim širenjem. Gusto izgrađena površina grada ne samo da je znatno veća prije 20 godina, već je to i jedan novi tip fizičke strukture. Gusto izgrađena površina Budve umnogostručila je kako svoju površinu, tako i smještajne kapacitete i broj gostiju, dok su se djelatnosti, takođe promijenile. Broj stanova znatno je porastao i na drugim lokalitetima u okviru opštine. Često veliki rast ne biva i stvarni razvoj Budve, već se na određenim lokalitetima može okarakterisati kao nekontrolisani. Do prije nekoliko godina, bila je prisutna i neregulisana individualna stambena izgradnja, gdje nije poštovana urbanistička regulacija, i to naročito na loakcijama u središnjem i centralnom dijelu Budve i Bečići.

Iz razloga što je ovako veliki broj objekata opterećivao postojeće komunalne sisteme u tim naseljima, u toku nekoliko poslednjih godina Opština Budva je uložila velika finansijska sredstva u izgradnju vodovoda, kanalizacionih sistema i elektro-instalacija. Jedan broj objekata ove vrste je evidentiran kroz usvojene planove detaljne razrade, a drugi broj istih će biti regulisan usvajanjem Zakona o legalizaciji neformalnih objekata.

Kao posljedica dejstva većeg broja činilaca, plansko-urbanistička i pejzažna zapuštenost i devastiranost životne sredine je velika. Velikim dijelom, ovo je posljedica upravo tzv. neplanske (divlje, nekontrolisane, nelegalne itd.) izgradnje u proteklom periodu. Pojedina stambena naselja su devastirana uništavanjem zelenih površina i „prisvajanje“ javnog prostora nezakonitim ogradijanjem od strane stanara iz prizemlja ili vlasnika ugostiteljskih objekata; nerijetki su primjeri da se javne i zelene površine unišavaju deponovanjem otpada.

Evidentno je da rješavanje ovog pitanja nije mogućno bez rigoroznije prostorno-urbanističke i ekološke (envajronmentalne) politike.

Polazeći od napred navedenog, Sekretarijat za gradsku infrastrukturu i kao resorno odeljenje u opštini Budva preduzelo je brojne aktivnosti na izradi i pripremi prijedloga propisa iz komunalno-stambene oblasti:

- A) intenzivno se radi na implementaciji Zakona o stanovanju i održavanju stambenih zgrada (Sl.list CG, br.4/2011). Ovaj zakon integriše niz odredbi iz oblasti kulture stanovanja kao i poseban dio koji se tice socijalnog stanovanja u skladu sa preporukama EU.
- B) Na istu temu, u toku su aktivnosti na obilježavanju naziva ulica i brojeva zgrada kao i konstituisanjem skupština stanar. U pripremi za Skupštinsku proceduru je i odluka o uređenju fasada na teritoriji opštine Budva.
- C) Radi se na Nacrtu izmjena i dopuna Odluke o komunalnom redu a sve u cilju podizanja kvaliteta stanovanja. Projekat Zeleni gradski kvart je u završnoj fazi i predstavljače prvi ovakav scenario u okruzenju.

7.5. Analiza broja i strukture poslovnih subjekata u opštini Budva

Broj poslovnih subjekata u opštini Budva u II kvartalu 2012.god. je iznosio 2.590, što predstavlja porast od 8,73 % u odnosu na I kvartal 2012.god. i porast od 12,9 % u odnosu na 2011.god.

Tabela 30: Ukupan broj privrednih subjekata u opštini Budva

	2009.	2010.	2011.	2012 . I kvartal	2012. II kvartal
Budva	2.096	2.058	2.294	2.382	2.590
Crna Gora	20.294	19.398	21.127	21.315	23.788

Izvor: Zavod za statistiku, Monstat, Analiza broja i strukture poslovnih subjekata u Crnoj Gori

7.5.1. Struktura poslovnih subjekata u opštini Budva

Broj poslovnih subjekata u Crnoj Gori u drugom kvartalu 2012.god. je iznosio 23.788,[to predstavlja porast od 11,6% u odnosu na prvi kvartal 2012. god. , i porast od 12,6% u odnosu na broj poslovnih subjekata na kraju 2011.godine. Pritom, najveći broj poslovnih subjekta u Crnoj Gori, u drugom kvartalu 2012.godine je zabilježen u Podgorici i iznosi 8.029, dok je najmanje u Savniku, 19 poslovnih subjekata.

7.5.2. Preduzeća po klasi i po veličini

Broj malih preduzeća povećao se u prvom kvartalu 2012. godini, i na nešto je višem nivou nego 2009. godine, za svega 23,80 %, dok je blagi pad zabilježen u klasi velikih srednjih preduzeća, naime smanjenje od 3 preduzeća u odnosu na 2009. godinu. Nasuprot tome, rast sa dva na pet velikih preduzeća u Budvi, u I kvartalu 2012.god. predstavlja porast od 1,5 puta što je ujedno i najveći procentualni porast među velikim preduzećima.

Tabela 31: Podjela poslovnih subjekata po klasi i po veličini

MALA				SREDNJA				VELIKA			
2009.	2010.	2011.	2012	2009.	2010.	2011.	2012.	2009.	2010.	2011.+	2012.
I kvart				I kvart				I kvart			
2.076	2.042	2.275	2.570	18	14	14	15	2	4	5	5

Izvor: Zavod za statistiku, Monstat ,Analiza broja i strukture poslovnih subjekata u Crnoj Gori

Tabela 32: Podjela poslovnih subjekata po sektorima (2009 - 2012.god./drugi kvartal/)

Budva	2009.god.	2010.god.	2011.god.	2012.god. II kvartal
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	4	4	8	12
Vađenje ruda i kamena	4	3	1	1
Prerađivačka industrija	2	2	90	99
Snadbijevanje električnom energijom	85	84	1	1
Snadbijevanje vodom	1	1	1	1
Građevinarstvo	275	268	326	371
Trgovina na veliko i na malo, popravka motornih vozila i motocikala	618	603	670	723
Saobraćaj i skladištenje	430	429	94	106
Usluge pružanja smještaja i hrane	162	160	450	506
Informisanje i komunikacije	5	4	31	37
Finansijske i djelatnosti osiguranja	434	427	8	8
Poslovanje nekretninama	3	3	204	233
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	2	2	199	232
Administrativne i uslužne djelatnosti	4	4	129	161
Državna uprava, odbrana i socijalno osig.	67	64	3	3
Obrazovanje	0	0	2	4
Zdravstvo i socijalna zaštita	0	0	4	5
Umjetničke, zabavne i rekreativne djelat.	/	/	28	32
Ostale uslužne djelatnosti	/	/	45	53
Djelatnost domaćinstva kao poslodavca	/	/	0	0
Djelatnosti eksteritorijalnih organizacija	/	/	0	0
UKUPNO	2.096	2.058	2.294	2.590

Izvor: Zavod za statistiku, Monstat, Analiza broja i strukture poslovnih subjekata u Crnoj Gori

U II kvartalu 2012. god. najzastupljeniji Sektor djelatnosti u Budvi su: „trgovina na veliko i malo“ što od 723 poslovnih subjekata ili 27% , „usluge pružanja smještaja i hrane“, što čini 506 poslovnih subjekata ili 19% i „građevinarstvo“ 14% ukupnog broja poslovnih subjekata . Najveće smanjenje broja poslovnih subjekata u 2011.godini i II kvartalu 2012.god. u odnosu na 2010.godinu, se bilježi kod sektora „finansijske i djelatnosti osiguranja“ .

Posmatrajući broj i strukturu poslovnih subjekata na nivou Crne Gore, u drugom kvartalu 2012. godine broj poslovnih subjekata iz sektora „Trgovina na veliko i malo“ u ukupnom broju poslovnih subjekata učestvovao je sa 40,5%. „Usluge pružanja smještaja i hrane“ sa 10,8%, „Građevinarstvo“ sa 8,9%. Najveća koncentracija poslovnih subjekata bilježi se upravo na ovim sektorima i uglavnom sve opštine prate ovaj trend.

Upoređujući sa podacima iz prvog kvartala 2012.godine, bilježi se najveći rast u sektoru „Trgovina na veliko i malo“ od 938 novih poslovnih subjekata ili 10,8 dok u odnosu na 2011.godinu taj porast iznosi 8,4%.

7.6. Turizam

Razvojem obalnog područja oslonjenim na prirodne potencijale i značajnim unaprijeđenjem saobraćajnih veza sa kontinentalnim dijelom, Budva je postala dominantan turistički grad. Osnovne privredne djelatnosti na području opštine su turizam i ugostiteljstvo. Turizam je glavni stub razvoja privrede Crne Gore, a samim tim i Budva čiji prirodni, klimatski, kulturno- istorijski

i ostali uslovi daju dobru osnovu za izraženi razvoj turizma. Sektor turizma predstavlja najjaču granu privredne djelatnosti u Budvi, tj. fundamentalnu, ekonomsku osnovu za razvoj Budve, dok ostale djelatnosti kao što su: ugostiteljstvo (djelatnost u kojoj dominira privatni sektor), trgovina na malo, sajmovi npr. Jadranski sajam, takođe imaju značajno mjesto u dohotku, u pružanju neophodnih servisa, preduslova i kadrova za kompleksni razvoj opštine, stanovnika, turista i drugih posjetilaca. Ugostiteljstvo je u Budvi poodavno predmet privatnog interesa i poslovanja.

Smještajni i ugostiteljski sadržaji Budvanske rivijere predstavljaju veći dio turističke ponude, dok su ostali segmenti ponude: rekreativni, ruralni, zabavni, kulturni, sportski, zdravstveni i dr. nedovoljno razvijeni ili neafirmisani, bez dovoljno raznovrsnosti i bez potrebnog standarda. Raspoloživi prirodni i stvoreni potencijali opštine Budva ukazuju na neuporedivo veće mogućnosti turističkog razvoja, pod uslovom da se ti potencijali organizuju i operacionalizuju, kao brojniji i raznovrsniji motivi po uzoru na svjetske turističke trendove i standarde.

Polazeći od kulturne i materijalne vrijednosti seoskog područja, brojnih potencijala za razvoj ruralnog turizma u opštini Budva, a u cilju izrade temeljnog dokumenta na kome će se zasnivati razvoj ruralnog područja Budve u narednih 5 godina, u opštini Budva, je pokrenuta inicijativu za izradu Strategije razvoja ruralnog turizma u budvanskim selima, zajedno od strane Turistička organizacija opštine Budva i Mjesne zajednica Sveti Stefan. Strategija ima za cilj da objasni osnovne pojmove, obradi turističke proizvode, uputi na postojeće mogućnosti i ograničenja i na osnovu njih predloži odgovarajuće akcije u smislu razvoja ruralnog područja. Cilj strategije razvoja ruralnog turizma u budvanskim selima jeste da afirmiše budvansko zaleđe te da razvije turističku ponudu u budvanskim selima i njihovoј okolini i istovremeno i druge, sa turizmom usko povezane djelatnosti. Izrada Strategije podrazumijeva još dva prateća dokumenta: Koncept standardizacije i uporednu analizu trendova razvoja ruralnog turizma u zemljama Europe i Plan aktivnosti sprovodenja Strategije razvoja ruralnog turizma u budvanskim selima u periodu od 2013. do 2015. godine. Strategija i prateći dokumenti su trenutno u radnoj fazi, koja je predata na mišljenje TOB-u i Mjesnoj zajednici, a zatražena su i mišljenja i komentari od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma kao i Ministarstva poljoprivrede. Turisti danas dolaze u Budvu zbog njenih plaža i kupališta, kulturne i prirodne baštine, kulturno-zabavnih sadržaja. Ipak, raspoloživi turistički potencijali u Opštini u najvećoj mjeri nisu iskorišteni. U fokusu ponude je ljetnji i plažni turizam. Sa druge strane, turistička sezona je ograničena na period od maja do oktobra mjeseca.

Kao bitna ograničenja turističke ponude, u proteklom periodu, u Opštini Budva, zabilježeni su i:

- pretjerana koncentracija turističkih struktura, koja je suprotna zahtjevima kvaliteta i želje turista za komforom i uživanjem u pejzažu i kontaktu sa prirodom, a takođe je i limitirana uskim zaleđem i kapacitetom postojećih uređenih plaža;

- razvoj turizma obuhvatio je izgradnju brojnih novih kapaciteta u hotelskom smeštaju. Dok je ovaj cilj bio realizovan samo u manjem dijelu, došlo je do bitne ekspanzije u izgradnji stambenih objekata za iznajmljivanje ili za odmor u privatnom sektoru;

- nedovoljno razvijena turističko-rekreativna ponuda u prostoru;

- nedovoljno razvijena turistička infrastruktura (regulisanje otpadnih voda i evakuacija komunalnog otpada, i putna infrastruktura, jer je Jadranska magistrala na pojedinim dionicama pretvorena u primarnu naseljsku saobraćajnicu uz izražen nedostatak parkinga).

- specifični resursi mora i potencijali priobalnog područja nisu valorizovani na pravi način i nijesu dovoljno iskorišćene sve mogućnosti za razvoj (nedovoljno su iskorišćeni uslovi za razvoj lučkog prometa, pomorskog brodarstva, pomorska obalska plovidba je zapostavljena i svedena

na izletničke - turističke rute; nautički turizam, sa dosad izgrađenim kapacitetima za prijem i sklanjanje plovila, u zaostajanju je u poređenju sa ostalim djelovima jadranskog primorja, morsko ribarstvo je u stalnom zaostajanju, iako za njegov razvoj postoje značajne mogućnosti. Opština Budva radi na rješavanju prethodno navedenih problema, a prije svega u oblasti saobraćajne i komunalne infrastrukture (započeta je i realizacija projekta tretmana otpadnih voda, urađen je idejni Projekat obilaznice...), kao i na produženju trajanja sezone (na 150 do 160 dana efektivne sezone godišnje), poboljšanjem postojeće ponude i prilagođavanjem iste savremenim zahtjevima tražnje i strukturnim promjenama u njoj. Riječ je, prije svega, o naporima i aktivnostima usmjereni na unapređenju postojećih vidova odmarališno-rekreativnog, sportsko-rekreativnog, nautičkog, poslovno-kongresnog, etnološkog i seoskog turizma, sa značajnim povećanjem trajanja turističke sezone. Jedan od način, za poboljšanje postojeće turističke ponude, svakako predstavlja prekogranična saradnja (sa zemljama u regionu i šire). U petogodišnjem periodu koji je pred nama, opština Budva planira da aplicira za fondove sa partnerima, naročito iz Hrvatske, Srbije, Bosne i Hercegovine i Albanije i to u funkciji unapređenja turističke ponude.

7.6.1. Turistički smještaj

U smještajnoj ponudi opštine Budva se u 2011. nalazilo nešto više od 58.000 kreveta. U razdoblju od 2001. ukupni kapaciteti su porasli za 2,5 puta što je uglavnom rezultat proliferacije privatnog smještaja koji se u posljednjih 10 godina povećao za gotovo 10 puta i u jednom trenutku čak premašio 50.000 kreveta.

- Veći problem od njegovog učešća (oko 70% učešća u ukupnim kapacitetima) predstavlja relativno loša kvalitativna struktura privatnog smještaja koja diktira slabe performanse cijena i zauzetosti;
- Suprotnost predstavlja hotelski smještaj, koji se u posljednjih nekoliko godina s odstupanjima kreće oko 20%, ali sa kontinuiranim pozitivnim pomacima u kvalitetu. Veći dio procesa restrukturiranja hotelskih kapaciteta dogodio se u periodu od 2001. do 2007. g., a od 2007. na ovamo riječ je tek o daljoj konsolidaciji;
- Ukupan proces je doveo do toga da se u posljednje dvije godine broj hotelskih kapaciteta stabilizovao na oko 12.000 kreveta. Više od 50% ukupnih kapaciteta opštine Budva je u kategoriji 4 i 5 * što govori u prilog relativno konkurentnom stanju hotelske ponude opštine Budva.

Tabela 33: Struktura smještaja u Budvi, avgust 2011.

	Broj poslovnih jedinica (objekata)	Broj soba	Ukupno ležaji
BUDVA	88	24.749	58.052
Objekti kolektivnog smještaja	88	6.780	16.758
Hoteli	71	4.987	11.801
Apartman-hoteli	3	201	580
Pansioni	6	183	436
Turistička naselja	1	950	2.473
Radničko odmaralište			
Dječje i omladinsko odmaralište¹¹	3	114	678
Kampovi	4	345	790
Individualni turistički smještaj		17.969	41.294
Privatne sobe		15.881	36.791
Apartmani		254	698
Privatne sobe/kuće		1.834	3.805

Izvor: Zavod za statistiku, Monstat

U svim hotelima izvršena je nova kategorizacija, kao i u turističkim naseljima, pansionima i vilama, dok se odmarališta još uvijek vode po staroj kategorizaciji.

Hoteli i slični smještajni kapaciteti obično ostvaruju najviši prihod po gostu i po danu, najdužu sezonu i stvaraju najviše poslova po ležaju, što nameće potrebu za izgradnjom kvalitetnog, visokoprofitnog hotelskog sektora. U Opštini Budva, i dalje postoji velika potreba da se stvore hotelski kapaciteti potpunijeg sadržaja. Pritom, sportske, zdravstvene, porodične i zabavne ponude kao prateći sadržaji turizma, neizostavne su u savremenom turizmu, naročito ako ekstremno kratku ljetnju sezonu treba produžiti nezavisno od vremena za kupanje, i ponuditi i trajno obezbijediti u sveukupnom smislu visokokvalitetni odmor.

Od ukupnog broja hotela, 3 (tri) hotela: Hotel „Splendid“, Mali hotel „Miločer“ i Mali hotel „Vila Montenegro- Sveti Stefan“, su hoteli sa 5 zvjezdica; 25 hotela posjeduju 4 zvjezdice; 34 hotela imaju 3 zvjezdice, sa 2 zvjezdice je 13 hotela, dok 3 hotela imaju 1 zvjezdicu. Grad- hotel „Sveti Stefan“ se nalazi u fazi rekonstrukcije.

7.6.2. Turistički promet

Tačnost turističkog prometa vezana je za tačnost o turističkom smještaju. Opština Budva je dostigla posjetu od 637.578 gostiju (oko 50.941 domaćih i oko 586.637 stranih) i 3.924.523 noćenja (oko 271.777 domaćih i oko 3.652.746 stranih) u 2011. godini (prema podacima Monstata), što predstavlja povećanje od 13,46% broja gostiju u odnosu na turistički promet u 2010. godini, ili pak 44,06% u odnosu na turistički promet u 2007. godini. U 2007. godini bilo je ukupno 442.575 gostiju (od toga 33.466 domaćih i 409.109 stranih) i ostvareno je 2.990.529

¹¹ Stara kategorizacija

noćenja (od toga 198.890 domaćih i 2.791.639 stranih).

Tabela 34: Turistički promet u opštini Budva

Godina	Posjetioci			Noćenja		
	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
2007.	442575	33466	409109	2990529	198890	2791639
2008.	516417	37088	479329	3291938	187855	3104083
2009.	531835	45315	486520	3258649	241882	3016767
2010.	561961	54978	506983	3438875	294700	3144175
2011.	637578	50941	586637	3924523	271777	3652746

Izvor: Zavod za statistiku, Monstat

Boljem korišćenju turističkih kapaciteta bitno smeta veći broj faktora, a naročito: nedovoljno razvijena tzv. vanpansionska ponuda, kao i nedovoljno razvijena tehnička infrastruktura, naprije sistemi za tretman otpadnih voda, čija je realizacija započela.

Tabela 35: Učešće opštine Budva u ukupnom turističkom prometu u Crnoj Gori za period januar-decembar 2011.god.

	Budva	Ostale opštine	Ukupno(%)
Broj dolazaka	637578	1373454	46%
Broj ostvarenih noćenja	3924523	8 775 171	45%

Izvor: Zavod za statistiku, Monstat

7.7. Poljoprivreda i ribarstvo

Na prostoru Budve sem poljoprivrede i ribarstva nema drugih aktivnosti iz primarnih djelatnosti. Ciljevi u ovoj oblasti su relativno skromni: da se očuva ono što postoji, sa ciljem da se djelimično zadovolje potrebe lokalnog stanovništva.

7.7.1. Poljoprivreda

Budva ima izrazito pogodne klimatske uslove i kvalitetno tlo za bavljenje poljoprivredom, koje su u prošlosti bili vrlo razvijeni na teritoriji današnje Budve.

Pogodnosti mediteranskog podneblja za proizvodnju maslina, smokvi, agruma, raznovrsnog povræa, cvijeća i drugih tržišno atraktivnih poljoprivrednih kultura je jedan od osnovnih razvojnih potencijala prije svega ruralnog zaleđa. Međutim, poslijednjih 5 godina, u ovoj oblasti desile su se krupne promjene koje su morale imati odraza na njen ukupan razvoj. Struktura poljoprivredne proizvodnje je izmijenjena po svim oblastima.

Poljoprivreda i površine koje ona zauzima se stalno smanjuju sa dvostrukim uticajem: zemljište se ponovo pretvara u šume i makije na višim predjelima, a zamjenjuju ga građevinski objekti na predjelima u zaleđu i uz obalu mora, odnosno poljoprivredno zemljište može da pređe u građevinsko, samo ako je obuhvaćeno urbanističkim planom sa detaljnom razradom.

Shodno rezultatima Popisa poljoprivrede iz 2010. godine, ukupno raspoloživo zemljište obuhvata 550,4 ha, dok poljoprivredno 116 ha.

Pažnju privlače podaci da je u periodu od 2005. do 2009. godine zabilježeno smanjenje obradivih zemljišta za svega 5 ha. Međutim, naspram intenzivnog širenja građevinskog područja, ovakvu pozitivnu ocjenu treba prihvati kao preliminarnu. Sa druge strane, nedostaje

adekvatna informatička osnova za upravljanje zemljištem na teritoriji opštine Budva, koja bi pomogla u otklanjanju dilema u vezi sa kvantitativnim odnosima u načinu korišćenja poljoprivrednog zemljišta.

Pregled ukupnog korišćenja zemljišta po kategorijama u 2010. godine, dat je u anexu.

7.7.2. Ribarstvo

Ribolov, uzgoj ribe i školjki u opštini Budva nema veći privredni značaj. Nedovoljno je razvijeno, iako postoje potencijali za njegov razvoj. Stjenovito dno bogato je biljnim i životinjskim svijetom. Obraslo je zelenim, mrkim i crvenim algama u čijem spletu živi dosta vrsta riba koje tu traguju za hranom: cipal, ušata, pirka, špar, sapa. Uz kamen se drže: zubatac, brancin (koji ne napušta obalne predjele i tokom zime), škarpina, orada, arbunsarag. U jatima po površini: iglice, lokarde i gof. Osim ovih navedenih u našem moru živi preko 300 vrsta i podvrsta riba. Česte su i hobotnice, sipe, lignje i jastog. Od školjki tu su: dagnje, kamenice i prstaci.

Snabdijevanje morskom ribom je poboljšano, ali ne kao rezultat unapređivanja ribarstva na pretpostavkama osnivanja manjih ribarskih organizacija, već je plod intenzivne aktivnosti privatnih ribara. Ovu aktivnost bi trebalo razvijati u skladu sa mogućnostima, prije svega kao komplementarnu aktivnost turizmu, a prije svega kroz osnivanje manjih ribarskih organizacija. Ribolov u Budvi je organizovan više kao sportsko-rekreativna, a ne privredna djelatnost. Već dugi niz godina, u Budvi postoji klub za sportski ribolov „Delfin“. Takođe, raznim manifestacijama, a jedna je od njih i Svjetsko prvenstvo u ribolovu štapom iz barke 2010 godine, nastoji se doprinjeti razvoju nekada važne grane ribarstva, na ovom području.

Takođe, u opštini Budva, u periodu postsezone, se održava jedna od najznačajnijih manifestacija, **Dani Širuna**- tradicionalna pučka fešta od ribe i vina, a kojom se zvanično zaokružuje program manifestacija u ljetnjoj sezoni.

7.8. Šumarstvo

Šume, šumsko zemljište takođe predstavljaju važan ekonomski potencijal kao i potencijal za rekreaciju. Na teritoriji opštine Budva, posljednjih godina uočeno je: pogoršanje strukture šumskog fonda u svim njegovim elementima, povećan je broj šumske požara, nedozvoljena sječa drveća i propratna oštećenja, a ne postoji operativni kapacitet gazdovanja šumama.

U dатој situaciji, prioritet ima novo pošumljavanje obešumljenih površina, kao i sanacija pretjerano iskorišćenih i/ili degradiranih površina („šuma sa razgrađenom strukturon“), te zemljišta koja su ugrožena erozijom i plavljenjem, kao i površina u okolini gradskih naselja, izradom i implementacijom planova za gazdovanje šumama.

Tabela 36: Površina i struktura šuma

Površina šumskog zemljišta	Površina privrednih šuma		Drvna zapremina (m3)	Struktura šuma(m3)			
	Ha	%		lišćari (m3)	%	četinari (m3)	%
2.043,00	919,00	31,03	100.500,00	15.475,00	15,40	85.025,00	84,60

Izvor: Uprava za šume Crne Gore

8. SAOBRAĆAJ I KOMUNIKACIJE I ICT

8.1. Saobraćaj i tehnička infrastruktura

Mreža saobraćajnica

U javnom prevozu, Budva je glavni centar područja (drumski i plovni saobraćaj i veza sa tivatskim i podgoričkim aerodromom). Na teritoriji opštine Budva ukrštaju se putevi državnog i regionalnog značaja. Najznačajnija saobraćajnica ranga magistralnog puta, koja prolazi kroz Budvu, zapravo je Jadranski put, na koji gravitiraju sva naselja zapadno od Budve prema Kotoru, i na istoku prema Baru. Sa kontinentalnim dijelom Crne Gore, Budva je povezana magistralnim putem do Cetinja i dalje.

Opština je dobro povezana sa aerodromima: Tivatski je udaljen oko 20 km, a Podgorički oko 50 km od Budve, dok je aerodrom Čilipi kod Dubrovnika, udaljen oko 70 km.

Poslijednjih godina opština Budva je napravila niz značajnih aktivnosti u rješavanju nagomilanih saobraćajnih problema. Nagli razvoj grada i izgradnja velikog broja objekata na cijeloj teritoriji Opštine, pratio je i izrazito veliki stepen motorizacije. Odgovarajuća politika Opštine i adekvatna izgradnja pojedinih elemenata saobraćajne infrastrukture, doprinjeli su značajnom povećanju nivoa saobraćajne usluge i kapaciteta pojedinih saobraćajnica.

Tabela 37: Ukupno stanje putne infrastrukture na teritoriji opštine Budva¹²

Magistralni putevi		64,56km
Bulevar u Budvi		1,60 km
Bulevar u Bećićima		1,84 km
		68,0 km
Gradske saobraćajnice		35,50 km
Ulice		34,9 km
Bulevar pored Jadranskog sajma		0,6 km
Nekategorisani i lokalni putevi		80,11 km
Putevi- asvaltna podloga		58,71 km
Betonska podloga		8,30 km
Tucanik podloga		13,10 km
Ukupna dužina saobraćajnica		183,61 km

Najvažnija gradska saobraćajnica u Budvi koja nije obuhvaćena mrežom državnih puteva je tzv. interna obilaznica, odnosno ulica Kanjoša Macedonovića, Žrtava fašizma i dio Topliškog puta. Cijelom dužinom od oko 3,4 km izuzetno je opterećena i funkcionalno ugrožena sa velikim brojem ukrštanja i parkiranim vozilima. Pored prikupljanja lokalnog saobraćaja iz bočnih ulica, često služi i za tranzit teških vozila.

Najznačajnije poprečne veze između Jadranskog puta i obilaznice, svakako su ulice Mainski put i Filipa Kovačevića. Bulevar od Pošte do Trga Sunca povezuje Jadranski put i Stari grad u dužini 0,6 km sa razdjelnim ostrvom (2+2 saobraćajne trake).

Kategorizacija puteva na teritoriji opštine Budva su putevi: magistralni put, gradske saobraćajnice I i II ranga.

Sistem stacioniranog saobraćaja: U Budvi postoje značajni kapaciteti za parkiranje, ali to nije dovoljno zbog izuzetno velikih zahtjeva u toku turističke sezone. Naime, broj vozila koja se kreću (ili miruju u kolonama) u potrazi za parking mjestom, u velikoj mjeri ugrožavaju normalno funkcionisanje dinamičkog saobraćaja.

¹² Sekretarijat za gradsku infrastrukturu i ambijent-podaci dati na dan 21.02.2012.god.

Pored drastično različitih potreba u vrijeme turističke sezone i zimskog perioda, korjeni ovog problema su, između ostalog, u upornom izbjegavanju graditelja objekata da saobraćajne potrebe za korisnike objekata zadovoljavaju na svojoj parceli. Procjenjuje se da je u najatraktivnijim zonama grada potrebno duplo više parking mesta od registrovanog broja u postojećem stanju. Naravno, sigurno je da u ovom trenutku ne postoje prostorni uslovi za takvim povećanjem kapaciteta, pa se drugim sredstvima i adekvatnom organizacijom sistema parkiranja mogu postići zadovoljavajući rezultati.

Posebno izdvojeni parking prostori, koji su u okviru sistema naplate parkiranja i imaju slične tarifske uslove, a postoje i parking prostori u slobodnom režimu parkiranja, kao i poduzno ulično parkiranje na kolovozu i parkiranje pod uglom.

U svim navedenim zonama u gradu veliki je nedostatak parkinga i garaža. Postojeći ukupni kapaciteti za parkiranje u zoni Starog grada su apsolutno nedovoljni u pojedinim periodima dana, pa se formiraju kolone vozila ispred parking prostora, što dovodi do potpune blokade dinamičkog saobraćaja.

Kada je Petrovac u pitanju, stacionarni saobraćaj je organizovan na nekoliko zasebnih parking prostora nedovoljnog kapaciteta, a većina parkiranja u Petrovcu obavlja kao ulična. S obzirom na ovu činjenicu, kao i geometriju ulične mreže, postoje uslovi za organizovanje režima jednosmjernog kretanja na nekim saobraćajnicama. Na taj način bi se stvorili uslovi za bolju organizaciju mirujućeg saobraćaja na tim potezima, a istovremeno se može očekivati veća protočnost saobraćaja u široj zoni.

Uticaj parkiranja je nedvosmisleno značajan na ukupno stanje saobraćajnog sistema. Neregularno parkiranje onemogućava normalno funkcionisanje saobraćaja i smanjuje normalnu protočnost koje bi postojale u takvim saobraćajnicama. Pored toga, nedostatak kapaciteta za stacioniranje vozila, pa su vozači angažovani u otežanom čak i beznadežnom traženju slobodnog mesta za parkiranje.

U tom kontekstu, potrebno je preispitati mogućnost izgradnje javnih garaža, a prije svega podzemnih javnih garaža (razmišljati o lociranju istih na ulazima naselja, sa obavezom da se organizuje adekvatan lokalni prevoz po gradu i okolini, kao što su linijski taksi ili mini autobusi, i sl.).

Takođe, u toku je priprema Strategije uređenja i upravljanja parking prostorom, koja će tretirati pitanja iz ove oblasti i ponuditi bazu za njihovo dugoročno rješavanje.

Uklanjanje fizickih prepreka sa svih javnih povrsina na teritoriji opštine bice predmet posebnog dijela u odluci o komunalnom redu a sprovodice se kroz aktivnosti Komunalne Policije Opštine Budva.

Pješački saobraćaj: Sistem pješačkih komunikacija se sastoji od trotoara uz postojeće i novoplanirane objekte, popločanih velikih površina ispred većih objekata poslovnih ili stambeno-poslovnih sadržaja, kolsko pješačkih saobraćajnica i rive sa koje je ukinut kolski saobraćaj. Na pojedinim lokacijama potrebno je izgraditi nove prilaze, a postojeće rekonstruisati i prilagodiditi za potrebe korisnika invalidskih kolica.

Pješački saobraćaj je oblast koja nije adekvatno pratila planiranje i izgradnju saobraćajnih koridora. Posebno je važna uzajamna povezanost i međusobni uticaji sa stacionarnim saobraćajem, kao i sa razvojem naselja i novih višespratnih objekata. Ovaj nivo dokumentacije treba da sadrži rješenja i prijedloge novih pješačkih koridora i denivelisanih prelaza duž Jadranske magistrale na kojima ne postoji adekvatna saobraćajna infrastruktura.

U toku turističke sezone na Budvanskoj rivijeri se višestruko uvećava broj posjetilaca, koji su značajno prisutni kao učesnici u saobraćaju na uličnoj mreži. Pored motorizovanih kretanja,

pješačke komunikacije su prisutne u dnevnim i noćnim periodima dana. Na dijelu Jadranskog puta u Budvi (bulevar) su evidentirani izrazito jaki pješački tokovi, kada se formiraju kolone pješaka na pravcima od zaleda grada prema turističkim i ugostiteljskim sadržajima na obali.

Pored toga, naselja duž obale su presiječena Jadranskom magistralom na dva izdvojena dijela. Svi ovi pješački tokovi se ukrštaju sa motorizovanim saobraćajnim tokovima duž glavnog pravca, osim na dijelovima mreže na kojima su fizičke karakteristike terena obezbijedile izgradnju izdvojenih pješačkih koridora (u zoni mostova). Potrebno je konstatovati da konflikti vozila i pješaka utiču na povećanje stepena ugroženosti pješaka kao učesnika u saobraćaju, što naročito značajno ukoliko se uzme u obzir nedovoljna obavještenost učesnika u saobraćaju na pješačka kretanja u pojedinim zonama. U pojedinim ulicama trotoari su potpuno zauzeti parkiranim vozilima, pa su pješaci prinuđeni da se kreću kolovozom, i to bez postojanja alternativnog rješenja. Istovremeno su zabilježeni česti slučajevi da se takvim saobraćajnicama vozila kreću velikim brzinama, što predstavlja problem i van turističke sezone zbog složene situacije u zonama okolnih stambenih sadržaja. Ovakvo stanje čestih konfliktnih situacija sa pješacima na potezu Jadranskog puta-Bulevara, može se prevazići primjenom sistematskih mjera u oblasti denivelisanih ukrštanja ili adaptibilnim upravljanjem saobraćaja, na onim lokacijama gdje su najizraženiji pješački tokovi. Adaptibilno upravljanje saobraćajem bi zahtijevalo organizaciju i planiranje upravljačkog centra, izmjenu hardverske opreme i odgovarajuće ljudske resurse uz objedinjavanje sistema funkcionisanja saobraćajnog sistema. Sa druge strane, rješenja su moguća kroz izgradnju pasarela, pri čemu treba takve prelaze obogatiti sa dopunskim sadržajima u okviru dodatnog korisnog prostora, a kako bi pješacima bila saobraćajnica, kako bi se uticalo na korišćenje ovih prostora.

Sistem javnog prevoza putnika: Linije javnog autobuskog saobraćaja vezane su za Jadransku magistralu. Budva posjeduje autobuski terminal odnosno autobusku stanicu.

Međugradski autobuski saobraćaj se odvija preko autobuske stanice "Mercur", kao i brojne barke, brodovi, koji povezuju plaže u ključne punktove duž čitave rivijere u oba pravca sa morske strane.

Željeznički saobraćaj nije razvijen na području opštine, ali je za turizam Primorja značajna pruga Beograd- Podgorica- Bar, koja je udaljena oko 40 km od Budve.

Pomorski saobraćaj na području Opštine je slabo razvijen, mada predstavlja značajan turistički potencijal i alternativno rješenje preopterećenim drumskim komunikacijama. Značajno mjesto za razvoj privrede i na Budvanskom području, zauzima blizina Luke Bar i trajektna linija Bar- Bari i Bar-Ancona. Budva, zbog izgrađene marine i operativno osposobljenih djelova obale, postepeno dobija nautički stacionarno- izletnički karakter (kraća krstarenja i kopneni izleti iz marine...)

Marina Budva je smještena na središnjem dijelu crnogorskog primorja u Budvi, neposredno uz Stari grad Budva. Marina se prostire na 62.000 m² od čega 4.000 m² na suvom.

Marina raspolaže sa 330 komercijalnih vezova u moru, koji su podijeljeni u 17 sekcija, označenih slovima abecede.

Sve sekcije raspolažu priključcima za vodu i struju (18A, 32A, 64A). Pored vezova, marina pruža i niz drugih usluga, i to: obezbjeđenje marine, video nadzor, održavanje i servisiranje manjih plovila, pomoć na moru, catering.

U cilju poboljšanja regulacije i bezbijednosti saobraćaja opština Budva je izradila:

- "Elaborat regulisanja saobraćaja na teritoriji opštine Budva" koji je urađen 1999. godine, a zbog naglog razvoja stepena motorizacije ponovo je urađen 2005. i 2008. godine.
- "Plan razvoja saobraćaja na teritoriji opštine Budva", 2010. god.

- “Analizu pješačkih tokova duž Jadranskog puta na teritoriji opštine Budva sa predlogom lokacija denivelisanih pješačkih prelaza” , koji je dao osnovne smijernice razvoja saobraćajnog sistema, kako kroz hitne mjere, tako i preko primjene predloženih dugoročnih tehničko-regulativnih i saobraćajno -građevinskih mjera.Mnoge planirane intervencije su već realizovane na pojedinim dijelovima ulične mreže ili su radovi u toku.U domenu nedovršenih kapitalnih objekata preostala je svakako izgradnja obilaznice, kao i izgradnja pješačke staze prema plaži Jaz.

Na osnovu izrađenih elaborata u Opštini su rađeni određeni projekti za izgradnju navedenih bulevara i ulica.

8.2. Elektro - energetski sistem¹³

8.2.1. Prenosni sistem

Područje opštine Budva se napaja iz TS 110/35 kV “Budva (Markovići)” instalisane snage (40+63) MVA. Trafostanica “Markovići” se napaja sa prenosne mreže 110kV dalekovodima “Podgorica-Budva”, “Podgorica- Cetinje- Budva”, “Bar- Budva” i “Tivat-Budva”. Stubovi su čelično rešetkasti, a užad Al/Če 3x150mm². Postojeća mreža 110kV zadovoljava u normalnim uslovima.

8.2.2. Distributivni sistem

TS 110/35kV “Markovići” je napojna za TS 35/10 kV, i to: TS 35/10 kV, 2x8MVA “Lazi”, TS 35/10 kV, 2x8MVA “Dubovica”, TS 35/10 kV, (8+8) MVA „Miločer“, TS 35/10 kV, 2x8MVA “Bečići”, TS 35/10 kV (4+8)MVA “Buljarica” i TS 35/6kV, 2x1,6MVA „CS Budva“. Najveća vršna snaga u 2011.godini u mreži ED Budva bila je u mjesecu avgustu, u špicu turističke sezone i iznosila je 57,5 MW.Takođe i u ranijim godinama 2008.,2009. i 2010. zbog intezivne izgradnje na ovom području došlo je do naglog porasta vršne snage koja se u ovim godinama kretala u rasponu od 48-55 MW i to u špicevima turističke sezone u mjesecima jul-avgust. Porast snage pratio je i porast preuzete električne energije 2008.g.- 187.036MWh, 2009-187.687MWh, 2010-188.972MWh i 2011-199.156 MWh. Ukupni gubici el.energije u elektrodistributivnoj mreži ED Budva su bili 2008.-13,44%, 2009.-11,54%, 2010.-10,93% I 2011.10,89%.

S obzirom da na užem gradskom području Budve trafostanice 35/10kV Lazi i 35/10kV Dubovica imaju vršnu snagu skoro jednaku instalisanoj snazi (u ljetnjem periodu) neophodno je izgraditi TS 35/10kV, (2x12,5) MVA Rozino kako bi ove TS bile rasterećene i zadovoljene potrebe u snazi i energiji za budude potrošače. Takođe je, neophodno izgraditi novu TS 35/10kV, 2x8MVA “Petrovac” na lokaciji koja je već određena u blizini stadiona FK „Petrovac“ jer je postojeća TS 35/10kV Buljarica stara preko 40 godina i nalazi se van glavnog gradskog područja Petrovca.

Ukoliko se realizuje izgradnja TS 400/110/35kV Lastva Grbaljska i poveže 110kV (ili 35kV) vodovima prema mreži ED Budva naponske prilike na ovom području bi se znatno stabilizovale i povećala sigurnost napajanja svih potrošača.

Izgradnjom 35kV kablovskih vodova kojima se napajaju TS 35/10kV Bečići, TS 35/10kV Lazi i TS 35/10kV Dubovica došlo je do povećanja struja zemljospoja u 35kV mreži iznad dozvoljenih čime se ograničava optimalno upravljanje mrežom 35kV i zahtijeva uzemljenje neutralne tačke u sistemu. Takođe, i u 10kV mreži zbog polaganja novih 10kV kablova i izgradnje velikog broja TS 10/0.4kV, te njihovog povezivanja u mrežu u obliku prstena, povećane struje zemljospoja ograničavaju optimalno ukloplno stanje u 10kV mreži. Trase 35kV i 10kV vazdušnih i kablovskih

---

¹³ Funkcionalna cjelina Distribucija, Elektrodistribucija Budva-podaci dati na dan 24.04.2012.god.

vodova često su ugrožene gradnjom, ali i planiranjem, te treba insistirati na zaštiti postojeđih koridora.

Tabela 38: Pregled broja i instalisanih snaga u distributivnoj mreži (EPCG-FC Distribucija)

Broj trafostanica po naponskim nivoima		
Naponski nivo	Broj trafostanica	Instalisana snaga (MVA)
110/35 kV	1	103=(63 +40)
35/10 kV	6	75,20
35/0.4 kV	1	0,25
10/0.4 kV	185	163,50
Dužina distributivne mreže po naponskim nivoima		
Naponski nivo	Dužina elektroistributivne mreže-kablovske (km)	Dužina elektroistributivne mreže-vazdušne(km)
35 kV	13,5	35,60
10 kV	125,40	38,20
0.4 kV	375	110,20
Broj potrošača po naponskim nivoima		
Naponski nivo	Broj potrošača u ED Budva	
35 kV	1	
10 kV	43	
0.4 kV	27880	

Izvor: Funkcionalna cjelina Distribucija, Elektroistribucija Budva-podaci dati na dan 20.03. 2012.god

8.3. Telekomunikaciona infrastruktura

Fiksna telekomunikacija

Organizacija telekomunikacione mreže je takva da fiksne telekomunikacije cijelog područja, koje pripadaju „Crnogorskom Telekomu“, organizaciono pripadaju glavnoj telefonskoj centrali Budva, koja je u sastavu mrežne grupe Cetinje.

U Budvi je instalisan savremeni digitalni komutacioni čvor na koji su, pomoću optičkih kablova i odgovarajućih sistema prenosa povezani udaljeni pretplatnički stepeni, koji su locirani u gradskom jezgru ili u naseljima na području opštine Budva. Izgrađenost TT kanalizacije je solidna u dijelu Budva-Bečići.

Tabela 39: Fiksne telefonske linije u opštini Budva

Telekom	M-tel	Ukupno
10.635	944	11.579

Izvor: Agencija za telekomunikaciju Crne Gore

Crnogorski Telekom na teritoriji opštine Budva ima u funkciji 9 RSS-ova: BD AXE/RSS, BD RSS Lastva Grbaljska, BD RSS Prijedor, BD RSS Rozino, BD RSS Bečići, BD RSS Petrovac, BD RSS Pržno, BD RSS Velji Vinograd, BD RSS Lapčići.

Penetracija fiksne telefonije u opštini Budva iznosi 56.23 %, a penetracija fiksног širokopojasnog pristupa(ADSL) iznosi 21.46%.

Mreža prenos podataka i internet

Prema podacima Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, kapaciteti digitalnih komutacionih čvorova broje instaliranih 13568 PSTN i 768 ISDN,a aktivnih 10321 PSTN i 459 ISDN priključaka.U funkciji su 9 ADSL čvorova(Budva, Velji Vinogradi, Petrovac, Pržno, Lastva Grbaljska, Prijedor, Rozino, Lapčići, Bečići) sa 4114 ADSL priključaka.

Tabela 40 :Internet korisnici po opština

ADSL korisnici T-com			Wi MAX korisnici M:Tel		
2008.	2009.	2010.	2008.	2009.	2010.
2.759	3.232	4.137	156	10	912

Izvor: Agencija za telekomunikaciju Crne Gore

Tabela 41:Pregled infrastrukturnih operatora i servisa u opštini Budva

Rb.	Operator	Servisi
1.	Crnogorski Telekom	Usluge na fiksnoj lokaciji(telefonija, pristup Internetu(adsl), distribucija TV i radio programa(ip tv).Fiksni bežični pristup internetu (Wi Fi), moblne usluge
2.	Telenor	Mobilne usluge, Fiksni bežični pristup internetu(WiFi)
3.	Mtel	Mobilne usluge, Fiksni bežični pristup internetu(WiMax)
4.	BBM	Distribucija TV i radio programa (MMDS)
5.	Total TV Montenegro	Distribucija TV i radio programa (DTH)
6.	Radio difuzni centar	Zemaljska radio difuzija
7.	MNNews	Fiksni bežični pristup internetu(WiFi)
8.	Cabling	Distribucija TV i radio programa i Internet (Digitalni KDS)

Izvor: Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost-podaci dati na dan 30.04.2012.god

TV kablovski distribucioni sistem

Postojeći TV kablovski distribucionalni sistem izgrađen je u gradskom jezgru Budve. Sastoje se od prijemne satelitske stanice instalirane u zgradbi „Zeta filma“, primarne linije postavljene duž glavne gradske saobraćajnice sve do RT Zavala, i distribucione mreže koja je urađena kompletno samo u Starom gradu i djelimično do nekih drugih objekata.

Radio-relejne veze

Na ovom području postoje slijedeće radio-relejne veze: Budva-(Ogoreline pasivni repetitor)-Lovćen i Budva -Spas.

9. ŽIVOTNA SREDINA

Životna sredina u proteklom periodu u opštini Budva je, naroèito narušena promjenama u urbanističkom zakonodavstvu, loša primjena tj. implementacija planova, nedostatak planske

dokumentacije, neuvažavanjem posebnih kriterijuma za zaštitu životne sredine u planiranju, neplanskim korišćenjem prostora i zauzimanjem građevinskog zemljišta. Na mnogim mjestima gradilo se bez neophodne tehničke infrastrukture, što je stvorilo ekološko-prostornu štetu (zbog ispuštanja neprečišćenih otpadnih voda, nekontrolisanog deponovanjem čvrstog komunalnog otpada itd.).

Osnovni problemi degradacije zaštite životne sredine:

- Na Budvanskom području postoji stalni i visok seizmički rizik;
- Degradacija zemljišta, kao rezultat uticaja djelovanja prirodnih i antropogenih faktora (bujične erozije, uticaj saobraćaja, aktivnosti kamenoloma itd.), odnosno, kao rezultat intenzivnog i često nekontrolisanog pretvaranja prostora u građevinsko zemljište; naporedo s tim, zemljište u seoskom području nedovoljno se koristi za poljoprivredu;
- U pojedinim naseljima velika je sezonska antropopresija prostora, potencirana uskošću primorskog pojasa i njegovom relativno lošom komunikacijskom povezanošću sa zaleđem. U pojedinim djelovima Budvanskog područja, prisutno je pomunuto masovno tzv. "zazodivanje obale";
- Odlaganje otpada, svih njegovih vrsta, na ukupnoj teritoriji Crne Gore odnosno svim njenim gradovima je neriješeno, uključujući i opštinu Budva
- Povremena zagađenost voda, vazduha i sl., a koja nije opasna za lokalno stanovništvo i turiste, s obzirom da se rade redovne analize u relevantnim institucijama;
- Povremena zagađenost vazduha, od saobraćaja, grijanja, kamenoloma itd;
- Visoka je opasnost i rizik od šumskih požara, naročito u turističkoj sezoni;
- Prekomjerna buka u glavnoj turističkoj sezoni, od saobraćaja, muzike iz noćnih lokala, razglosa sa čamaca i dr.; i
- Trajni problem nepovoljnog dejstva podzemnih voda i zaslanjivanja u poljima uvala Jaz i Buljarica.

9.1. Upravljanje otpadom (čvrstim otpadom i otpadne vode)

Upravljanje otpadom je poslije saobraćaja, najkrupniji infrastrukturni sistem.

Ipak, postojeći sistem upravljanja otpadom ne ispunjava osnovne zahtjeve integralnog i održivog upravljanja komunalnim otpadom. Na teritoriji opštine Budva ne postoji nijedan bioprečišćivač za fekalnu kanalizaciju. Naime, Opština Budva je pristupila kompleksnom rješavanju problematike otpadnih voda, putem postupka DBFO (projektovanje-izgradnja-finansiranje-upravljanje). Usvojeni su kriterijumi prečišćavanja prema direktivama Evropske unije za postrojenja kapaciteta većih od 100.000 ekv.stan. i za osjetljive vodoprijemnike. Nakon sprovedene tenderske procedure, za najpovoljniju ponudu, po propisanim tenderskim uslovima je odabrana ponuda ponuđača WTE - Njemačka sa kojim je potписан i ugovor. Ovim ugovorom Naručilac-opština Budva je dodijelila ekskluzivna prava Izvođaču, kompaniji WTE da preuzme projektovanje, izgradnju, finansiranje i upravljanje postrojenjem za zbrinjavanje otpadnih voda i kanalizacije uključujući i pumpne stanice na teritoriji Opštine Budva.

Projekat će obuhvatiti izgradnju Glavnog postrojenja za prečišćavanje, dva postrojenja u Buljarici i Rezevicima, Nove pumpne stanice, Potisne cjevovode i kanalizacione mreže u dužini od oko 30 km, Morskih ispusta, Sanaciju gravitacionih cjevovoda i Novogradnja kućnih priključaka u dužini od oko 11 km.

Kapacitet tretmana otpadnih voda ce biti namijenjen za 215.000 stanovnika, što govori o tome da će se i sa ovog aspekta odgovoriti porastu broja turista i stanovnika na teritoriji Opštine Budva.

Kada je rječ o lokaciji za deponiju, ista još uvjek nije određena, čime se ovaj problem dodatno komplikuje.

Opština Budva je prije par godina odlagala otpad na neuređenoj deponiji Sinjarevo koja je bila zajedničko odlagalište za opštine Kotor, Tivat i Budva. Deponija Sinjarevo je zatvorena po otvaranju privremene regionalne sanitарне deponije Lovanja. Lovanja je bila prva donekle uređena deponija u Crnoj Gori i djelimično je podigla standard odlaganja otpada za tri opštine, ali problem nije riješen prema standardima koji se zahtijevaju u razvijenim zemljama- opštine nisu uredile selektivno odlaganje kućnog otpada, ne postoje uredeni sabirni centri za reciklažni otpad, niti deponije za medicinski i opasni otpad itd. Uz to, kapacitet Lovanje je iscrpljen, pa je pitanje budućeg odlaganja otpada ostalo otvoreno. Nekadašnja neuređena odlagališta, Grabovac i Sinjarevo, se više ne koriste, ali nisu sanirana pa je njihov negativni uticaj na bliže i šire okruženje izvjestan iako mjerena nisu nikada vršena. U skladu sa Zakonom, upravljanje otpadom uređuje se Lokalnim planom upravljanja otpadom, koji Opština Budva nije donijela. Potrebno je formirati trajnu deponiju i za nju odrediti lokaciju u skladu sa važećim standardima i praksom Evropske unije. Objektivne smetnje su morfologija terena koja onemogućuje povezivanje većeg broja punktova, kao i osjetljivost sistema na seizmičke uslove. Jedan od predloga koji vodi ka rješavanju ovog gorućeg problema, treba tražiti u izgradnji međuopštinske tj.Reginalne deponije "Možura", između Bara i Ulcinja, za potrebe opština: Kotor, Tivat i Budva. Namjera je da se na deponiji izgradi i postrojenje za reciklažu, kako bi se produžio životni vijek deponije.

Definisanje lokacije reciklažnog dvorišta se očekuje Prostorno urbanističkim planom čija je izrada u toku.

Upravljanje komunalnim čvrstim otpadom na području Crnogorskog primorja ostvaruje se preko javnih komunalnih opštinskih preduzeća, koja su odgovorna za prikupljanje i odlaganje čvrstog otpada. Na bazi podataka Master plana količina odloženog otpada godišnje je ukupno 32 000 tona za Bar i Ulcinj 11.000 t/god, Kotor, Tivat i Budva 13.200 t/god, Herceg Novi 7.800 t/god. U Budvi je zabilježeno znatno povećanje u dnevnoj produkciji otpada za vrijeme ljetnih mjeseci u kojima je prisutan prliv turista.

Lokalna preduzeća su ovlaštena da organizuju prikupljanje i odlaganje otpada po upustvima republičkih organa. Način sakupljanja i odlaganja otpada vrši se tako da se ulice čiste ručno ili mehaničkim čistačima - metenjem, a otpad iz zgrada se sakuplja kamionima sa presom ili kamionima za podizanje kontejnera. Ovako prikupljeni otpad se odlaže na površinu zemlje, a obuhvata ulični otpad, otpad sakupljen iz stambenih zgrada, komercijalnih ustanova i industrija, farmaceutskih, medicinskih, kao i opasni otpad, a dosad se sakuplja i procesni otpad iz objekata industrijske proizvodnje. U posljednje vrijeme počinje se vršiti se separacija opasnog otpada, sakuplja se posebno upotrebljeno motorno ulje, stari akumulatori.

U gradove na Crnogorskom primorju se postepeno uvodi i reciklaža, otpad se razdvaja na mjestu nastanka na papir, staklo, plastiku i ostali otpad. Medicinski i industrijski otpad se odlaže zajedno sa drugim kategorijama otpada. Do sada nije postojala separacija otpada prema stepenu opasnosti i potrebi za posebnim rukovanjem otpada, ali se Zakonom o upravljanju otpadom („Sl.list CG“, br. 64/11) postepeno uvodi u praksu.

Neophodno je sanirati smetlišta koja nisu sanirana u prethodnom periodu, od kojih neka više nisu ni aktivna. Takođe je potrebno pratiti njihov uticaj na okolinu kroz osmatranje kvaliteta podzemnih voda na koje ova smetlišta mogu imati uticaja. To su smetlišta: Kruče (Ulcinj), Volujica (Bar), padina iznad Petrovca (Budva), Lovanja - staro odlagalište, Trešnjički mlini (Kotor), Grabovac (Tivat), Duganja (Herceg Novi).

9.2 Fekalna kanalizaciona mreža

Broj korisnika kanalizacione mreže na teritoriji opštine Budva iznosi 20.700. Udio korisnika kanalizacione mreže u broju korisnika vodovodne mreže iznosi oko 90%. Broj korisnika kanalizacione mreže na gradskom području je oko 90% od ukupnog broja korisnika, odnosno 18.630 korisnika, a na ostalim područjima oko 10% od ukupnog broja korisnika, odnosno oko 2.070 korisnika.

Dužina kanalizacione mreže na teritoriji opštine Budva iznosi oko 60 km, od čega su oko 57,5 km gravitacioni cjevovodi, a oko 2,5 potisni cjevovodi.

Crpne stanice: Na teritoriji opštine Budva ukupno postoji 11 crpnih stanica

- 2 crpne stanice u Budvi (CS Sajmište i CS Stari grad) pumpaju otpadne vode u CS Budva-Zeps, kapaciteta 250 l/s, koja dalje pumpa otpadne vode u kominutorsku stanicu, a odakle otpadne vode odlaze u podmorski ispust na Zavalu;
- 2 crpne stanice u Bečićima(CS Rafailovići i CS PTT) pumpaju otpadne vode u CS Belvi-Bečići, kapaciteta 110 l/s , koja dalje pumpa u kominutorsku stanicu, a dalje, takođe u podmorski ispust na Zavalu;
- U naselju Kamenovo, Pržno, Miločer i Sveti Stefan, postoje 2 crpne stanice(CS Kamenovo i CS Pržno) koje pumpaju otpadne vode u CS Sveti Stefan, kapaciteta 60 l/s, a koja iste pumpa u podmorski ispust Sveti Stefan.
- U naselju Petrovac postoji CS Petrovac, kapaciteta 120 l/s, koja prikupljene otpadne vode pumpa u podmorski ispust u Petrovcu.
- Naselje Buljarica nema CS, nego se otpadne vode crpe iz septičkih jama.

Važno je naglasiti da su kapaciteti crpnih stanica, predhodno navedeni, maksimalne vrijednosti koje crpne stanice mogu da zadovolje, a da je realna prosječna potrošnja daleko manja. Količina otpadnih voda koje se utroše u opštini su okvirno 3.100.000 m³ na godišnjem nivou, od čega oko 1.800.000 m³ utroše domaćinstva (oko 58%), a oko 1.300.000 m³ utroše pravna lica (oko 42%). Takođe, u ljetnjem periodu voda koja se troši iz vodovodne mreže ne ide kompletno u kanalizacionu mrežu, nego dio odlazi i u atmosfersku kanalizaciju, dok se u zimskom periodu, jedan dio atmosferskih voda uliva u fekalnu kanalizaciju, pa je teško precizno utvrditi količinu utrošenih otpadnih voda.

Izgradnja kanalizacionog sistema na čitavoj teritoriji naše opštine izvodi se-izrađuje preko firme WTE. Pri tom, kanalizacioni sistem u Reževićima će biti izrađen kao posebna cjelina sa sistemom za prečišćavanje zbodg dosta velike udaljenosti od Petrovca i Budve i same konfiguracije terena. Što se tiče Perazića Dola biće izgrađena kanalizaciona mreža za naselje i hotel i preko crpne stanice spojeno sa kanalizacijom u Petrovcu gdje se sve prebacuje u sistem za prečišćavanje otpadnih voda u Buljarici.Takođe, predviđa se kompletan izgradnja za čitavo naselje „Buljarica“i preko pumpne stanice se sve odvodi u sistem za prečišćavanje otpadnih voda „Buljarica“ koje će biti izrađeno odmah iza tunela sa desne strane prema Baru.

9.3 Vodovodna mreža

Količine vode koje se troše za potrebe opštine Budva iznose prosječno 270 l/s. Ovaj podatak se ne može smatrati mjerodavnim, jer potrošnja vode u opštini Budva varira u zavisnosti potreba (turistička sezona) i od količina padavina. Potrošnja vode u zimskom periodu iznosi oko 140-190 l/s, opet u zavisnosti od količina padavina koje doprinose većoj sopstvenoj proizvodnji i od potreba stanovništva. Sopstvena proizvodnja je tada na nivou od oko 110-160 l/s, dok se nabavka vode iz Regionalnog vodovoda realizuje na mjesecnom nivou i ona u zimskom periodu

prosječno iznosi oko 30 l/s. U ljetnjem periodu, kada je aktuelna i turistička sezona, potrošnja vode iznosi oko 360 l/s, od čega je sopstvena proizvodnja, koja opet varira iz gore navedenih razloga, na nivou oko 160 l/s, dok se iz Regionalnog vodovoda zahvata oko 150-200 l/s. Podaci o vodosnabdijevanju nisu podaci o kapacitetu vodosnabdijevanja, nego isključivo podaci o potrošnji vode tokom čitave godine. Kapacitet vodosnabdijevanja je dosta veći.

Dužina vodovodne mreže na teritoriji opštine Budva iznosi oko 300km, od čega su oko 55km cjevovodi profila većeg od 150mm, a 245km cjevovodi manjeg profila od 150mm.

Postoji 21.780 korisnika vodovodne mreže, od čega su 19.950 domaćinstva, a 1.830 pravna lica. Broj priključaka na vodovodnu mrežu je dosta manji, jer postoje objekti koji su priključeni na mrežu, a koji su podjeljeni na više korisnika. Broj korisnika vodovodne mreže na gradskom području je oko 90% od ukupnog broja stanovništva, odnosno oko 19.600 korisnika, a na ostalim područjima oko 10% od ukupnog broja korisnika, odnosno 2.180 korisnika. Pokrivenost opštine Budva vodovodnom mrežom po kriterijumu broja domaćinstava iznosi oko 93 %.

Tabela 42: Infrastrukturni kapaciteti za vodovod i kanalizaciju-Budva

Vodosnabdjevanje na teritoriji opštine Budva			
Sopstveni izvori kapacitet Q(l/s)	150	Podaci nisu o kapacitetu već o potrošnji	
Regionalni vodovod kapacitet Q(l/s)	80		
Drugi izvori kapacitet Q(l/s)	0		
Dužina vodovodne mreže(km)	300		
Priklučci na vodovodnu mrežu			
Broj priključaka na gradskom području	19.600		
Ukupan broj priključaka	21.780		
Pokrivenost-broj domaćinstava	93%	Okvirni podaci	
Priklučci na kanalizacionu mrežu			
Broj priključaka na gradskom području	18.630		
Broj priključaka na vodovodnu mrežu	20.700		
Pokrivenost-broj domaćinstava	90%		
Dužina fekalne kanalizacione mreže			
Gravitacioni cjevovod (km)	57,5		
Potisni cjevovod (km)	2,5		
Crpne stanice broj i kapacitet Q(l/s)	11	640 l/s	
Količine otpadnih voda domaćinstava(m3)	1,800,000		
Količine otpadnih voda industrije(m3)	1,300,000		
Količine otpadnih voda ukupno(m3)-ukupno	3,100,000		
Instalisani kapaciteti pumpi Q(l/s)	640		
Uređaji za prečišćavanje otpadnih voda	nema		
Atmosferska kanalizaciona mreža dužina gravitacionih cjevovoda(km)			

Izvor: JP „Vodovod i kanalizacije“ podaci dati na dan 30.04.2012.god.

Ukupna dužina distributivne vodovodne mreže iznosi 309.675 m.

Starost cjevovoda: manje od 20 godina (209.672 m); 20-30 godina (33.698 m); 30-40 godina (33.520 m); 40-50 godina (1.985m) i više od 50 godina (30.800m).

9.3.1 Vodoizvorišta

U nastavku je dat tabelani prikaz broja vodoizvorišta i njihov kapacitet prema podacima iz 2011

Tabela 43: Broj vodoizvorišta i njihov kapacitet (2011. god.)

Vodoizvorište	Min. izdašnost	Max. izdašnost
Reževići	29 l/s	150 l/s
Buljarica	15 l/s	45 l/s
Podgor	40 l/s	230 l/s
Piratac	2 l/s	25 l/s
Loznica	1,5 l/s	25 l/s
Čelobrdo	0 l/s	80 l/s

Izgradnjom Regionalnog vodovoda riješen je problem vodosnabdjevanja, umnogome su otklonjene s sve teškoće i sva ograničenja u snabdjevanju vodom naselja i proizvodnih kapaciteta koji troše vodu kvaliteta vode za piće, u ljetnjem periodu..

9.4. Sanitarna kontrola kvaliteta mora i vazduha

Vazduh je zadovoljavajućeg kvaliteta, osim u glavnoj turističkoj sezoni. Postoje antropogeni faktori ugrožavanja vazduha nad prirodom. Najznačajniji izvor zagađivanja vazduha jeste saobraćaj, posebno u slučajevima kada magistralni putevi prolaze kroz naseljena mjesta, a ovaj problem je posebno naglašen u Budvi. Naročito tokom ljetne turističke sezone, dolazi do pojačane emisije gasova iz vozila, i do velikih koncentracija štetnih materija, posebno ugljenmonoksida (CO), azotnih oksida (NO), i olova (Pb).

9.4.1. Vazduh

Vazduh se zagađuje i od grijanja u domaćinstvima, poslovnim objektima i industrijskim pogonima, što ima naglašen sezonski karakter. Osnovne zagađujuće materije koje nastaju spaljivanjem goriva su sumpordioksid (SO_2), čađ i ugljovodonici (C-H), kao i čvrste (lebdeće) čestice. Monitoring vazduha treba da sadrži više segmenata: imisija, emisija i saobraćajno ispitivanje u sezoni i van sezone.

9.4.2. More

Čisto more je osnovni uslov održanja i razvoja turizma u Budvi. More je najznačajnija prirodna osobenost koja presudno utiče ne samo na klimatske, biogeografske, hidrološke i druge prirodne karakteristike, već i na privredni, turistički i saobraćajni razvoj opštine Budva. Ukupna dužina morske obale na teritoriji opštine Budve iznosi 36 km. Morska obala znatno je razuđena sa nekoliko prirodnih plaža.

Iako je kanalizaciona mreža veoma izgrađena, zbog nepostojanja sistema za prečišćavanje otpadnih voda, kao i zbog pojedinih prirodnih karakteristika (postojanje većeg broja manjih prirodnih izvora koji imaju veoma promjenljiv vodni režim, podložnost stalnih tokova velikim sezonskim oscilacijama i česte bujice, postojanje podzemnih voda u pojedinim područjima), vodenii resursi su povremeno zagađeni.

More je izloženo zagađenju fekalnim i otpadnim vodama. Kanalisane otpadne vode, bez tretmana, ispuštaju se u more kroz tri podmorska ispusta, kod Budve, Svetog Stefana i Petrovca. Tokom glavne turističke sezone, neadekvatno čišćenje grada, nedovoljna komunalna higijena, nemarno ponašanje turista i sl. izazivaju dodatno zagađivanje privremenih i stalnih vodotokova i mora.

JP za upravljanje Morskim dobrom od 1996. godine prati kvalitet morske vode za kupanje i rekraciju na javnim kupalištima. Na svim lokalitetima, shodno Uredbi o klasifikaciji voda, analiziraju se mikrobiološki parametri i fizičko-hemijski parametri morske vode.

9.5. Prirodna baština, upravljanje resursima i očuvanje

Spomenici prirode i zaštićena područja prirode

Zaštita i uređenje predjela vrši se kroz utvrđivanje zona, sa odgovarajućim režimom zaštite, gdje se štite osnovne prirodne vrijednosti, a time i pejzaž, biljne i životinjske vrste, kao i svi ostali prirodni resursi.

Međutim, intezivan razvoj turizma i izgradnja čitavih turističkih i stambenih kompleksa koji premašuju dozvoljene gabarite i koje ne prati adekvatna infrastrukturna i komunalna opremljenost, utiče na devastaciju zaštićenih prirodnih dobra i resursa kao što su: parkovi-zelenilo, more, plaže (u kategoriji spomenika prirode nalaze se plaže: Jaz, Slovenska plaža, Bečići, Pržno, Miločer i Sv. Stefan) i osjetljivi ekosistemi.

Područje prirodnih posebnosti potrebno je zaštiti od moguće nelegalne gradnje i tretirati ih kao zasebne predione elemente ("biotope"). Potrebno je takođe, primjenjivati zakonske obaveze i druge preporuke u pogledu primjene instrumenta „procjena uticaja na životnu sredinu“, naročito u slučaju većih turističkih, stambenih i drugih kompleksa, kao i za krupniju tehničku infrastrukturu.

U skladu s navedenoim, Odluke o izradi planskih dokumenata, shodno zakonskim odredbama, prati i donošenje Odluke o Strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu.

9.5.1. Zelene površine i komunalni objekti

U biogeografskom i ekološkom pogledu, na prostoru Crne Gore postoji 10 pejzažnih tipova i 21 pejzažna jedinica, a prostor opštine Budva obuhvata dvije jedinice, tj. obalno područje srednjeg i južnog Jadrana i planinski masiv Lovćena. Upravljanje obalnim područjem je povjereno Javnom preduzeću za upravljanje morskim dobrom Crne Gore.

Dio zaštićenog Nacionalnog parka „Lovćen“, nalazi se na teritoriji opštine Budva (570ha, od ukupne površine Parka od 6.400ha; od površine zaštitne zone od 8.530ha, na području budvanske opštine nalazi se 2.090ha). JP „Nacionalni parkovi Crne Gore“ odgovorno je za zaštitu i upravljanje, pripremu i implementaciju programa zaštite, kontrolu korišćenja prirodnih resursa, utvrđivanje unutrašnjih pravila i promociju, u skladu sa relevantnim zakonima i aktima.

Parkovi - U Budvi, u neposrednoj blizini kontakt zone "Stari grad" nalazi se značajna i najveća zelena površina, u okviru centralnog gradskog tkiva. Iako uživa zaštitu neophodno je istaći da se ovaj prostor ne održava adekvatno. U ostalim djelovima grada postoji potreba za ozelenjivanjem i uređenjem površina.

Ubrzana urbanizacija i izgradnja stambenih i poslovnih objekata u centralnom gradskom jezgru, doveli su do redukcije ukupnih zelenih površina u gradu. Parkovi i druge naseljske zelene površine nisu najbolje uređene, a naročito su ugrožene tokom turističkog "špica". Samo djelimičan izuzetak od ovoga čine: pojedina šetališta duž obale mora; Ostrvo Sv. Nikola; Miločerski park, dobro njegovani maslinjaci na prostoru Reževića; i pojedine šumske kulture u širem području grada Budve, prije svega u zaledu Opštine.

Poseban prioritet u budućnosti treba da ima zaštita ostrva Katići, kompleks Resovog brda kod Petrovca, kao i zaštita reprezentativnih i monumentalnih stabala masline i drugog mediteranskog drveća.

9.5.2. Prisustvo zagađenih područja- šumski požari: frekvencija i štete

Na području opštine Budva u proteklom periodu došlo je do niza požara, koji se u manjem ili većem obimu ponavljaju iz godine u godinu, te devastacija, što za poslijedicu ima neadekvatnu vizuelnu sliku, a posebno narušen eko sistem, mediteranskog naselja, turističke opštine Budva. Date površine se nisu na adekvatan način tretirale u smislu uklanjanja i čišćenja dijela vegetacije koja je izgorjela, a pogotovo na planu obnavljanja istih površina odgovarajućim rastinjem.

Služba za zaštitu je primjer jedne od službi u smislu dobre pažnje i zaštite od šumskih požara, elementarnih nepogoda. Međutim, navedeni problem, zahtjeva preduzimanje određenih aktivnosti, definisanje smjernica i principa od strane nadležnih organa lokalne uprave: Sekretarijata za investicije i Sekretarijata za gradsku infrastrukturu i ambijent.

9.5.3. Zaštita prostora u cjelini u slučaju elementarnih nepogoda¹⁴

Područje opštine Budva sa svojim stanovništvom, materijalnim i drugim dobrima, prirodnim i stvorenim, postojećim i za budućnost planiranim fizičkim struzkturama, izloženo je opasnosti od zemljotresa, poplava, atmosferskih nepogoda(olujnih vjetrova), suša, odronjavanja i klizanja zemljишta, požara, ekspolzija, saobraćajnih nezgoda, isl.

Kompleksna problematika zaštite od elementarnih nepogoda i nesreća većih razmjera ukazala je na potrebu odgovarajućeg korišćenja i organizacije prostora i data kroz planiranu namjenu zemljишta.Analizom privrednih, geografskih i drugih karakteristika, stepena dostignute urbanizacije, ekonomске razvijenosti, položaja u odnosu na saobraćajnice i važne objekte, određen je stepen ugroženosti i povredljivosti područja opštine Budva i povredljivosti u odnosu na šиру teritoriju, kao i planirani oblici zaštite i način njihovog sprovođenja.Područje opštine Budva, kao cjedinstvena cjelina mora da postigne određeni stepen autonomnosti i nezavisnosti, u odnosu na šire područje u pogledu elementarnih potreba stanovništva i proizvodnje.To podrazumjeva postizanje ravnomjernosti razvoja i ravnomjernosti razmještaja stanovništva i naselja odnosno objekata neophodnih za život i rad u vanrednim uslovima.Objekti od neposrednog značaja su infrastrukturna mreža, objekti za snabdijevanje vodom i energijom i informacioni sistemi.

Za postizanje veće autonomnosti(naročito u uslovima njegove izolacije zbog eventualnog prekida veza sa širom teritorijom) prevashodni značaj treba dati mreži saobraćajnica i mogućnosti odvijanjaintegralnog saobraćaja.Poseban akcenat je dat problemu paralelne saobraćajnice, s obzirom na izuzetno povredljivu Jadransku magistralu.

Zaštita prostorno-fizičkih struktura, kao što su objekti od istorijskog i kulturnog značaja mora se obezbijediti blagovremenom pripremom i zaštitom investiciono-tehničke i druge dokumentacije na osnovu koje bi se mogle izvesti rekonstrukcije i restauracije porušenih i oštećenih objekata.

Pravilnim planiranjem i usmjeravanjem razvoja zelenila, uvlačenjem zelenih pojaseva povezanih koridorima sa centralnim zonama i sa zonama šumskog zelenila, dobijaju se saobraćajnice u vanrednim uslovima,za evakuaciju i kretanje operativnih jedinica.Pored ovoga, zeleni koridori sa niskim zelenilom značajan su element preventivne protivpožarne brane.Oni su istovremeno i zaštitne zone za sprečavanje određenih vazdušnih strujanja.Ovdje treba obratiti pažnju na pravilan raspored hidrantske mreže(protivpožarni hidranti).

Pored opštih zahtjeva vodosnabdijevanja (izgradnja, uređenje i održavanje objekata i zahvat, obrada, skladištenje, raspoljeda i transport vode do potrošača) za slučaj većih nesreća koje mogu da dovedu do nestašice vode, treba predvidjeti raspored neophodnih količina vode i vozni

¹⁴ Izvor: <http://www.budva.me/>, Izmjene i dopune PPOB

park autocistjerni , što bi obezbijedilo autonomnost područja u smislu vodosnabdijevanja, a pored toga nužno je i rješavanje problema otpadnih voda.Takođe je neophodno spriječiti dalje zagadenje vodnih masa i obezbijediti mogućnost dekomponovanja kanalizacionog podsistema na više manjih cjelina sa posebnim izlivima kao i mogućnost dekontaminacije otpadnih voda putem odležavanja u većim rezervoarima.

Seizmika tla - Najveće ograničenje ovog prostora je izražena seizmička aktivnost.U tom smislu organizaciji prostora Opštine, a posebno izgradnji infrastrukturnih i drugih objekata treba posvetiti posebnu pažnju, uključujući izrade posebnih studija mikroseizmičke rejonizacije za sve značajne objekte.Takođe, potrebno je konstantno praćenje i ispitivanje seizmičkih aktivnosti na području čitave opštine.

Nedostatak vode - Karstni prostori su tradicionalno bezvodni , jer iako se izlučuju relativno visoke količine vodenog taloga, on brzo ponire kroz porozno tlo, pa je stoga teško zahvatati potrebne količine vode.Sa druge strane, razvijen reljef uzrokuje formiranje bujičnih tokova koji predstavljaju opasnost za objekte infra-i suprastrukture, te odrone i pojавu klizišta.

10. ADMINISTRATIVNI KAPACITETI

10.1. Javne institucije

Na području opštine Budve lokalna samouprava ostvaruje se u Opštini Budva. Na ovom području fukcionisu i opštinske javne službe, kao i organi državne uprave i javne državne službe.

Organji državne uprave i javne službe čiji je osnivač država su: Ministarstvo unutrašnjih poslova - Filijala za unutrašnje upravne poslove; Uprava policije – Područna jedinica Budva; Područni organ za prekršaje; Zavod za zapošljavanje, kancelarija u Budvi; Poreska uprava; Uprava za nekretnine; Centar za socijalni rad u Budvi; Tržišna inspekcijski PJ Budva; Sanitarna inspekcijski PJ Budva; Državni arhiv; Fond zdravstva; JU Dom zdravlja Budva; Hitna služba Budva; Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom Crne gore; JP „Regionalni vodovod“; Pošta Crne Gore; OŠ „S. M. Ljubiša“, OŠ „M. Srzentić“, Druga osnovna škola, Osnovna muzička škola, SMŠ „Danilo Kiš“ i četiri jedinice JPU „Lj. J. Maše“.

Međusektorska saradnja i odnosi organa lokalne samo-uprave i državnih organa i javnih službi čiji je osnivač država

Organji lokalne samouprave ostvaruju saradnju sa javnim službama i drugim pravnim licima čiji je osnivač država. Državni organi i javne službe čiji je osnivač država na zahtjev opštinskih organa dostavljaju izvještaje o ostvarivanju planova i programa svoje djelatnosti na teritoriji opštine Budva. Odnosi između organa lokalne samouprave i državnih organa zasnivaju se na međusobnoj saradnji i nadzoru državnih organa nad zakonitošću rada organa lokalne samouprave. Organji lokalne uprave su u redovnoj komunikaciji sa predstavnicima državnih organa u vezi sa aktivnostima na pripremi zakona i podzakonskih akata čija je sadržina posebno od interesa razvoj lokalne samouprave, kao i u vezi sa dobijanjem mišljenja od državnih organa uprave u vezi sa primjenom zakona i podzakonskih akata koji su od neposrednog uticaja na razvoj opštine i rad organa lokane samouprave i organa lokalne uprave. Međusektorska saradnja između organa lokalne uprave i državnih organa uprave i njenih javnih službi posebno dolazi do izražaja u funkcionisanju koordinacionog tijela za pripremu ljetnje turističke sezone, kao i u funkcionisanju radnih tijela čiji je predmet djelovanja kvalitet komunalne usluge i održavanje komunalne infrastrukture, zatim unaprijeđenje ljudskih prava; socijalna davanja i pomoći, idr.

Saradnja sa organima državne uprave i njenih službi odnosi se i na kvalitetno obezbjeđivanje svih elemenata primarne infrastrukture i usluga. Takođe, obezbijeđen je uspješan interaktivni odnos u oblastima funkcionisanja i organizacije institucija obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, organa lokalne uprave, kulture i medija.

Uspostavljena je koordinacija sa drugim opštinama, a prije svega susjednim opštinama po pitanju unaprijeđenja administrativnih kapaciteta (uvodenje geografskog informacionog sistema - GIS, i dr.), saradnje u cilju unaprijeđenja kapaciteta ljudskih resursa, a radi se i na projektima koji će obezbjediti zakonski predviđene planove, programe i izvještaje, sa uštedom u javnoj rasvjeti u sektorskom dijelu energetske efikasnosti.

Međuopštinska saradnja ogleda se i u planiranju i upravljanju zajedničkim razvojnim projektima, utvrđivanju opštinskih nadležnosti i poslova od opštег interesa koji su pogodni za zajedničko obavljanje, kao i u rešavaju zajedničkih ekonomskih i društvenih problema. Stvaranje zajedničke ponude opštine Budva sa drugim opštinama, a prije svega susjednim opštinama, za poslove od opšteg interesa, i sprovođenje razvojnih projekata, prepoznati su kao prioritetni. Cilj je takođe jačanje veza između gradskih i seoskih sredina unutar područja međuopštinske saradnje i sprovođenje zajedničkih/partnerskih projekata privatnog i javnog sektora, kao i jačanje saradnje i uspostavljanja novih partnerstva u vezi sa pozivima za kandidovanje projekata finansiranih iz sredstava EU fondova (ovdje se takođe misli i na jačanje ljudskih resursa za pripremu i sprovođenje projekata u okviru IPA fondova EU), UNDP-a i/ili drugih međunarodnih organizacija, Svjetske banke, idr.

Saradnju i sa civilnim sektorom prepoznamo kao ključnu u realizaciji principa participativnosti i zajedničkog liderstva tj. aktivnog angažovanja i lokalne uprave i građana, pojedinačno i kroz udruženja u cilju stvaranja sinergije snage i potencijala koje postoje na obije strane i stvaranja moderne servisno orijentisane lokalne samouprave.

Kapaciteti za pripremanje i sprovođenje projekata koje finansira Evropska unija su ograničeni. Postoji prostor za značajno unaprijeđenje kapaciteta u vezi upravljanja projektinim ciklusom, te procedurama sprovođenja predmetnih projekata.

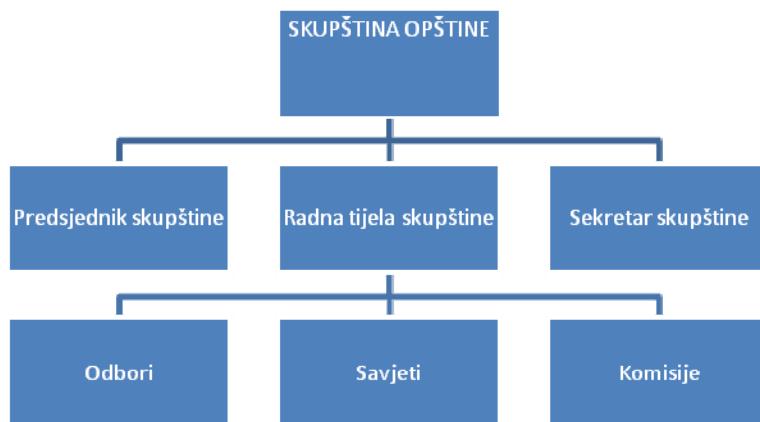
Jedna od najvažnijih istraživačkih i programskih podrška ostvarivanju planskih koncepcija, programa i projekata, na nivou opštini Budva treba da bude formiranje GIS-a.

Osnovu celog sistema treba da čini jedinstvena relaciona baza podataka, u kojoj će biti sačuvani svi atributi o određenoj prostornoj cjelini, kao i sva planska dokumentacija (planovi, programi i projekti koji su osvojeni ili se rade).

10.2. Struktura lokalne samouprave

U skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi uspostavljena je funkcionalna struktura lokalne samouprave Opštine Budva, koju predstavljaju Skupština opštine i predsjednik Opštine. Zakonodavnu vlast na lokalnom nivou čini lokalni parlament, Skupština opštine Budva

Grafik 6 : Organizacija Skupštine opštine Budva

Izvršna vlast u Opštini je oličena u predsjedniku Opštine, koga bira većina poslanika u opštinskoj skupštini. Predsjednik predstavlja izvršnu vlast u opštini; takođe, predsjednik imenuje dva potpredsjednika i Glavnog administratora uz saglasnost Skupštine.

Dakle, organi lokalne samouprave su Skupština opštine i predsjednik Opštine. Organi lokalne uprave su: sekretarijat za privredu i finansije, sekretarijat za gradsku infrastrukturu i ambijent, sekretarijat za investicije, sekretarijat za društvene djelatnosti, sekretarijat za lokalnu samoupravu, sekretarijat za zaštitu imovine, sekretarijat za prostorno planiranje i održivi razvoj. Stručne službe su: Kabinet predsjednika opštine, Služba glavnog administratora, Služba menadžera i Kancelarija za borbu protiv korupcije. Posebne službe i centri su: Komunalna policija, Služba zaštite, Informacioni centar, Služba za javne nabavke i Služba za naplatu naknade za komunalno opremanje gradskog građevinskog zemljišta.

Javne službe čiji je osnivač Opština su: JU „Muzeji i galerije Budva“, Narodna biblioteka JU „Biblioteka Budve“, JU „Grad teatar“, JP Parking servis, JP Mediteran reklame, JP Sportsko rekreativni centar Budva, JP Mediteranski sportski centar Budva, JP Pogrebne usluge, JP Vodovod i kanalizacija, Komunalno stambeno javno preduzeće, Akademija znanja doo, Budva holding doo i Turistička organizacija opštine Budva. Lokalni javni emiter je RTV Budva.

U 2010. godini¹⁵ u opštinskoj administraciji je bilo zaposleno 373 ljudi, dok je 457 zaposleno u javnim preduzećima, dok je u 2011 broj zaposlenih 325, a u javnim preduzećima 423. U 2012. godini u opštinskoj administraciji je bilo zaposleno 342 ljudi, dok je 306 zaposleno u javnim preduzećima.

Posmatrajući podatke za poslednjih pet godina, vidi se uzlazni trend što se broja zaposlenih tiče. Veliki broj zaposlenih u opštinskoj upravi i javnim preduzećima predstavlja jedan od ozbiljnih problema sa kojima se Opština Budva suočava u procesu optimizacije broja zaposlenih. Zaposleni u lokalnoj samoupravi su obučeni za obavljanje izvornih i povjerenih poslova, u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi, a na podizanju nivoa znanja i kompetencija kontinuirano se radi.

U saradnji sa, uglavnom Upravom za kadrove Crne Gore i Zajednicom opština Crne Gore te u saradnji sa resornim ministarstvima Crne Gore, kancelarijom i predstavnicima Evropske unije i međunarodnih organizacija koje djeluju na teritoriji Crne Gore. Takođe, Opština je u skladu sa svojim finansijskim mogućnostima otvorena za ponude

¹⁵ Izvor: Ministarstvo finansija Crne Gore, Broj zaposlenih u jedinicama lokalne samouprave-Izvještaj

profesionalnih servisa/ agencija za pružanje usluge unaprijeđenja znanja, kompetencija i profesionalni razvoj zaposlenih. Program obuka i finansijska sredstva za realizaciju istih će se razvijati u skladu sa odredbama Zakona o državnim službenicima i Zakona o lokalnoj samoupravi i podzakonskim aktima.

10.3. Budžet Opštine Budva

U posmatranom petogodišnjem periodu, od 2005-2013.god., Opština Budva je ostvarila budžetska sredstva u ukupnom iznosu od 357.734.892,40 eura od čega kroz operativni budžet cca 49,50% tih sredstava, a kroz kapitalni budžet cca 50,50% ukupnih finansijskih sredstava. Iz kapitalnog budžeta najčešće su finansirani infrastrukturni projekti u domenu putne infrastrukture i sl. Vrijednost kapitalnog budžeta oscilirala je iz godine u godinu, i do trenutka izbijanja svjetske finansijske krize, kapitalni budžet je bio u porastu. U tabeli 44 dat je iznos operativnog i kapitalnog budžeta za period 2005-2013. godine.

Tabela 44: Izvršenje budžeta Opštine Budva (2005-2013.god.)

Godina	Operativni budžet	Kapitalni budžet	Ukupni budžet
2005.	9.797.630,45	7.842.015,82	17.639.646,27
2006.	13.063.310,68	13.222.700,15	26.286.010,83
2007.	15.994.143,42	22.233.844,56	38.227.987,98
2008.	18.974.520,93	44.993.153,60	63.967.674,53
2009.	16.261.865,63	28.397.388,14	44.659.253,77
2010.	19.616.966,30	29.035.352,72	48.652.319,02
2011.	28.825.000,00	5.445.000,00	34.270.000,00
2012.	28.523.000,00	9.419.000,00	37.942.000,00
2013.	29.452.300,00	16.637.700,00	46.090.000,00
UKUPNO	180.508.737,41	177.226.154,99	357.734.892,40

Izvor: Opština Budva, Sekretarijat za privredu i finansije

Kao što je definisano Ustavom Crne Gore svaka jedinica lokalne samouprave kreira prilive u svom budžetu na bazi sopstvenih izvora i izvora od strane državnog budžeta.

U sopstvene izvore ubrajaju se sopstveni prihodi, zajednicki porezi i doprinosi koje uvodi država, sredstva iz egalizacionog fonda, uslovne dotacije iz budžeta države i ostali prihodi budžeta lokalnih samouprava. Ostvareni lokalni prihodi budžeta Opštine Budva u 2007.godini iznosili su 43.567.200 €, da bi 2008. godine dostigli vrijednost od 64.089.540,77 €, što je za 47,11 % veća vrijednost. U 2009. godini ostvareni prihodi su 30,29 % manji, da bi u 2010.godini dostigli iznos u vrijednosti od 48.666.978,22 eura. U 2011.god. ostvareni prihodi su znatno manji u odnosu na protekli period i iznose 34.282.859,20 EUR, da bi u 2012.godini došlo do blagog rasta i isti iznose 37.942.000,00.Odlukom o budžetu za 2013.godinu utvrđuju se primci i izdaci u iznosu od 46.090.000,00 EUR. Na osnovu prethodno navedenog, zaključujemo da se i danas još uvjek aktuelna globalna ekomska i finansijska kriza negativno odražava, i na ekonomski razvoj opštine Budva, a prije svega u dijelu budžetski prihodovanih sredstava.

Privredne aktivnosti, investiciona ulaganja, a koja su obilježila 2007. godinu, gube na intezitetu, investicije se sporije odvijaju u odnosu na planiranu dinamiku, sa izraženijim negativnim efektima na obim, dinamiku priliva i strukturu budžetskih prihoda Opštine.

Tabela 45: Pregled strukture prihoda budžeta, za period 2008-2012.god.

Naziv	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Zajednički prihodi	5.891.262,50	2.813.849,30	2.439.121,18	3.063.000,00	2.928.000
Lokalni prihodi	48.848.356,80	36.599.475,71	46.209.666,72	30.077.000,00	35.009.000
Sredstva prenesena iz prethodne godine	5.339.201,47	121.866,24	18.190,32	12.859,20	5.000,00
Transferi	25.720,00			30.000,00	
Pozajmice i krediti	3.985.000	5.142.252,84		1.100.000,00	
Ukupno	64.089.540,77	44.677.444,09	48.666.978,22	34.282.859,20	37.942.000

Izvor:Opština Budva, Sekretariat za privredu i finansije

10.4. Prostorno-planska i strateška dokumenta opštine Budva

Dosadašnja planska praksa je dostigla visok nivo formulacije i sistematizacije opštih ciljeva planiranja i razvoja.

Analizom brojnih opštih i sektorskih ciljeva planiranja i razvoja u osnovi se težilo ka donošenju plana čijom će se implementacijom omogućiti kvalitetan život svih korisnika prostora, a dugoročno da se željeni i dostignuti kvalitet života održi, a po mogućству i unaprijedi bez negativnih posljedica na prostor u cijelini.

I pored niza problema sa kojima se Opština susreće, a koje su umnogome posljedica globalne krize, u opštini Budva radi se na stvaranju pretpostavki, a prije svega u dokumentacionoj osnovi, za realizaciju niza projekata od vitalnog infrastrukturnog značaja. Važeći planski dokument je PPO Budva i Izmjene i dopune PPO Budva. Takođe je važeći GUP Budva - Bečići i GUP Kamenovo - Buljarica.

Prostorni plan opštine Budva je donijet 2007. g. a Izmjene i dopune PPO Budva u martu 2009. g. Ovaj planski dokument je dao okvir za opšti prostorni razvoj Opštine do 2020. g.

Prostorni plan opštine Budva će se realizovati izradom planskih dokumenata nižeg reda. Iako je rađen sa projekcijom razvoja do 2020.godine, u skladu sa novim zakonom, PPO će se primjenjivati samo do donošenja Prostorno-urbanističkog plana Opštine.

Skupština opštine Budva je 2005. godine usvojila Generalni urbanistički plan priobalnog pojasa Opštine za sektor Kamenovo-Buljarica, a potom 2007. godine i za sektor Budva-Bečići. Površina pokrivena GUP-ovima je 4.011 ha. Osnovne postavke GUP-ova se ogledaju i u strateških opredeljenjima svih planskih dokumenata Opštine, a to su povećanje kvaliteta života, unapređenje turizma i zaštita prepoznatljivog pejzaža.

Donošenjem Prostornog plana opštine Budva, Generalni planovi su prestali da važe u dijelovima gdje nisu usklađeni sa ovim Planom u pogledu namjene prostora i koncepcije uređenja prostora.

Takođe, u skladu sa novim Zakonom o prostornom planiranju Opština je pristupila izradi Prostorno- urbanističkog plana, čiji su osnovni opšti ciljevi upravo, jačanje prostorno- razvojne strukture, povećanje vrijednosti prostora i životne sredine, te integracija u nacionalne i evropske

razvojne planove. Posebni ciljevi prostornog razvoja, a koji treba da budu inkorporirani u planski dokument, podrazumjevaju: povećati kvalitet življenja i uravnotežiti razvoj svih područja, razvoj prilagoditi značaju prostora, racionalno koristiti i zaštititi nacionalna dobra, uvažavati obilježja i osobenosti područja u planiranju razvoja, osigurati efikasnost sistema prostornog uređenja, razvijati infrastrukturu. Saglasno rješenjima koja se usvoje u novom Prostorno- urbanističkom planu opštine Budva, treba pristupiti usaglašavanju i izradi novih lokalnih planskih dokumenata kao što su: izrada detaljnih urbanističkih planova, urbanističkih projekata i lok. studija lokacija.

Tabela 46: Postojeća prostorno-planska i strateška dokumenta u opštini Budva- Presjek stanja na dan 19.06.2013.godine

Lokalni planski dokumenti				Lokalna strateška dokumenta		
Prostorno-urbanistički plan (PUP)	Detaljni urbanistički plan (DUP)	Urbanistički projekat (UP)	Lokalna studija lokacije (LSL)	Strateški plan razvoja opštine	Više-godišnji investicioni plan	Ostale lokalne strategije razvoja
Ne	20	10	33	Ne	Ne	LEAP

Pozitivnim se može okarakterisati trenutni rad na izradi novih urbanističkim razvojnim planovima, čije se donošenje planira u toku ove godine sa rokom primjene od 10 godina.

U procesu ažuriranja postojeće i donošenja nove planske dokumentacije neophodno je još jače raditi na razvoju kapaciteta posebno na lokalnom nivou i formiranju institucija koje mogu doprinjeti razvoju kapaciteta, i osigurati adekvatno učešće javnosti.

U daljem periodu potrebno je izraditi i usvojiti Strateški plan razvoja opštine. Takođe, u cilju podrške izrade, koordinacije i implementiranja strateških planova na nivou opštine, potrebno je kadrovski znatno ojačati sektor strateškog i sektorskog planiranja.

Pored ovog osnovnog strateškog dokumenta, postoji potreba za izradom strateških dokumenata poput: Strategije razvoja turizma opštine, Strategije ruralnog razvoja opštine, kao i Plana upravljanja prirodnim dobrima, kao i potreba za izradom jedinstvenog informacionog sistema Opštine (zasnovanog na GIS-u I drugim srodnim tehnologijama), kao "živog", otvorenog sistema, koji bi integrisao sve prostorno-planske podatke, a prije svega prostorne podatke o svim zemljишnim jedinicama i usvojenim razvojnim dokumentima, podaci o namjeni površina i planiranim infrastrukturnim sistemima iz planova nižeg reda i projekata...Značaj izrade GIS-a za Opštinu je velika, s obzirom da bi na osnovu mogućnosti GIS sistema, izrada nove prostorno-planske dokumentacije bi bila mnogo jednostavnija i brža, jer bi se faza traženja i pronalaženja podataka o prostoru smanjila na zanemarljiv vremenski period.

II SWOT ANALIZA

	PREDNOSTI	SLABOSTI
Demografija, rad, socijalno staranje i ostale društve djelatnosti	<ul style="list-style-type: none"> - Povoljni geografski položaj; - Raspoloživi prirodni resursi (obnovljivi i neobnovljivi); - Povoljni klimatski uslovi; - Obnovljivi izvori energije (voda, Sunce, vjetar) - Kulturno-istorijsko naslijeđe; - Ustanove kulture; - Duga bibliotečka djelatnost - Raznovrsni sportsko-rekreativni sadržaji; - Porast broja stanovnika; - Zadovoljavajuća starosna i obrazovna struktura stanovništva; - Blizina obrazovnih institucija; - Povoljni uslovi za rad i život; - Povoljne mogućnosti zapošljavanja u turizmu 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna i neracionalna iskorišćenost prirodnih resursa; - Nedovoljna ispitaność pojedinih resursa; - Nedovoljna valorizacija kulturnih dobara; - Nepostojanje adekvatne biblioteke, pozorišta, bioskopa. - Neadekvatna opremljenost postojećih sportskih objekata
Ekonomski razvoj	<ul style="list-style-type: none"> - Povoljni uslovi za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje i postojanje Univerziteta - Blizina obrazovnih centara u neposrednom okruženju; - Kvalitetna preventivna zaštita stanovništva; - Zadovoljavajuća struktura medicinskog osoblja 	<ul style="list-style-type: none"> - Izražena unutrašnja migraciona kretanja; - Rastući broj stanovnika ne prati adekvatna društvena i tehnička infrastruktura - Neusklađenost ponude i tražnje na tržištu radne snage; - Smanjen broj radnih mesta van sezone; - Neujednačena polna struktura <p>- Nedovoljno stipendiranje učenika i studenata, posebno od strane privrednih subjekata;</p> <p>- Izraženi problemi kod održavanja objekata (Etnografski i Areheološki Muzej...);</p> <p>- Nedovoljne stimulacije za zadržavanje visoko-obrazovnih stanovnika;</p> <p>- Nepostojanje sekundarnog nivoa zdravstvene zaštite-stacionara ili bolnica</p> <p>Arhitektonske barijere za kretanje lica sa invaliditetom</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - Povoljni uslovi za življenje i bavljenje biznisom; - Porast broja turističkih kapaciteta-hotela visoke kategorije; - Veliki broj malih i srednjih preduzeća ; - Postojanje stimulativnih 	<ul style="list-style-type: none"> - Nepotpunost strateškog pristupa u razvoju turizma; - Izražena sezonalnost; - Znatan udio sivog tržišta; - Neadekvatna lokacija i stanje Jadranskog sajma; - Nedovoljna iskorišćenost zaleđa za razvoj poljoprivrede i turizma;

	<p>opštinskih propisa za investitore;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna implementacija privatno - javnog partnerstva; - Nedovoljno razvijena turistička infrastruktura.
Saobraćajna i javna infrastruktura	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj nautičkog turizma – Marina - Blizina aerodroma u Tivtu; - Kvalitet transportnih usluga; - Dobra infrastruktura za snabdijevanje vodom u gradskom i širem području; - Razvijena telekomunikaciona infrastruktura 	<ul style="list-style-type: none"> - Visoka frekvencija saobraćaja tokom ljetne sezone; - Neadekvatna saobraćajna i tehnička infrastruktura (otpadne vode, čvrst otpad, putna infrastruktura, parking, električna energija); - Nedovoljna izrađenost saobraćajne, vodovodne infrastrukture u ruralnom i planinskom području; - Postojeće stanje saobraćajne signalizacije na teritoriji opštine Budva; - Nepostojanje transportnog modela opštine Budva, kao planerskog dokumenta; - Nepostojanje regulisanih pješačkih tokova - Veliki broj neuređenih pristupnih puteva na Jadranski magistralni put M-2; - Neuređenost javnog gradskog prevoza putnika (linijski, slobodni-taxi prevoz); - Stihisko djelovanje u domenu zaštite životne sredine
Životna sredina	<ul style="list-style-type: none"> - Atraktivnost područja-prirodne i kulturne vrijednosti; - Očuvana prirodna okolina; - Raznovrsnost biodiverziteta 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak institucija za zaštitu životne sredine na lokalnom nivou - Neracionalno korišćenje prirodnih resursa; - Neadekvatno planiranje i upravljanje prostorom (nedostatak integralnog pristupa); - Neadekvatno upravljanje otpadom i otpadnim vodama; - Nepostojanje sistema za prečišćavanje otpadnih voda - Nizak stepen svijesti o životnoj sredini i zaštiti spomenika kulture; - Neriješeno pitanje odlaganja smeća - Nedovoljna uređenost zaštitnih zona; - Nedostatak dugoročnih Strategija u pojedinim oblastima - Nedjelotvoran rad inspekcija - Nedostatak prostorno-urbanističkog plana - Problem velikog broja zaposlenih u opštini Budva; - Nedostatak pouzdane baze statističkih podataka i istraživanja; - Nepostojanje geografskog
Administrativni kapaciteti	<ul style="list-style-type: none"> - Postojanje i izrada planskih dokumenata; - Povoljan institucionalan osnov za podršku razvoja; - Povoljne inicijative za rješavanje regionalnih i nacionalnih projekata; - Relativno dobri administrativni kapaciteti - Zadovoljavajući politički dijalog i 	

	radna snaga na pripremi i sprovodenju Projekata finansiranih sredstava EU fondova;	informacionog sistema (GIS-a) - Problem nelegalne gradnje; - Problem velikog broja zaposlenih u javnim sektorima/institucijama.
--	--	---

	MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
Demografija, rad, socijalno staranje i ostale društve djelatnosti	<ul style="list-style-type: none"> - Valorizacija prirodnih potencijala za organizovanje rekreativnih i sportskih sadržaja; - Povećanje obrazovnih programa u Budvi; - Povećanje ponude radne snage različitih stručnih profila; - Mogućnost obezbjeđenja nedostajućih profila iz neposrednog okruženja; - Intencija za rješavanje krupnih infrastrukturnih problema na međuopštinskom i regionalnom nivou - Ravnomjeran razvoj Opštine u svim oblastima po usvojenom konceptu - Prekvalifikacija radne snage; - Obuke o EU programima; - Priliv radne snage iz okruženja. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak finansijskih sredstava za realizaciju Projekata izgradnje društvenih centara; - Nedostatak kvalitetnih kadrova; - Nedostatak kulturnih sadržaja u zimskom periodu; - Dolazak investitora koji favorizuju iskustvo i ekspertska znanja iz inostranstva za rad u višim i visokim menadžerskim i upravljačkim strukturama turističkih preduzeća i ostalih preduzeća koja otvaraju. - Rastuća migracija stanovništva, naročito mladih i obrazovnih; - Nedovoljna svijest o potrebi obrazovanja i usavršavanja vještina;
Ekonomski razvoj	<ul style="list-style-type: none"> - Povoljna kvalifikaciona struktura nezaposlenih; - Ulaganje u cjeloživotno obrazovanje; - Stimulisanje specijalizacija u zdravstvu; - Adekvatna valorizacija posebno kroz obogaćivanje turističke ponude - Obogaćivanje i promocija raznovrsne turističke ponude posebno nautički turizam, kulturni, izletnički, eko turizam ; - Privatno-javno partnerstvo; - Veći priliv stranih direktnih investicija; - Rastuća međunarodna tražnja za novim destinacijama; 	<ul style="list-style-type: none"> - Nezainteresovanost za ulaganje u cjeloživotno obrazovanje; - Nezainteresovanost građana za redovne zdravstvene kontrole; - Smanjenje broja turista; - Konkurenčija novih turističkih destinacija iz okruženja; - Nedovoljni izvori eksternog finansiranja; - Pad investicionih aktivnosti; - Pad vrijednosti nekretnina; - Siva ekonomija; - Nekontrolisana gradnja; - Pretvaranje poljoprivrednog u građevinsko zemljište;

	<ul style="list-style-type: none"> - Producetak trajanja turističke sezone; - Stvaranje uslova za življenje i bavljenje biznisom na ruralnom području; - Fondovi Vlade Crne Gore i Evropske Unije za razvoj poljoprivrede u ruralnim područjima- EU IPA fonodovi; - Povezivanje seoskog i morskog turizma; - Mogućnost privlačenja investitora zbog afirmativnih propisa. - Adekvatna valorizacija prirodnih resursa; - Formiranje zona posebne namjene
Saobraćajna i javna infrastruktura	<ul style="list-style-type: none"> - Intencija za rješavanje krupnih infrastrukturnih problema na međuopštinskom i regionalnom; - Saobraćajni koridori (Jadransko-Jonska magistrala, Autoput prema kontinentu, prilazni putevi...)
Životna sredina	<ul style="list-style-type: none"> - Realizacija projekta upravljanja otpadom sa izgradnjom reciklažnog dvorišta - Obnovljivi izvori energije (Sunce i vjetar) - Povećanje svijesti građana o zaštiti životne sredine.
Administrativni kapaciteti	<ul style="list-style-type: none"> - Državni i EU fondovi; - Prekogranična saradnja; - Privatno-javno partnerstvo

planova;
 - Složene procedure za pristup
 državnim i
 EU fondovima;
 - Povećana zaduženost lokane uprave

III STRATEŠKI CILJ RAZVOJA OPŠTINE BUDVA (VIZIJA)

Godine 2018. Budva je moderna, razvijena , lokalna zajednica, primamljiva turistička destinacija u regionu sa bogatim kulturno-istorijskim naslijeđem i prirodnim resursima, koja pruža kvalitetne uslove za život i rad svim svojim stanovnicima-građanima i udruženjima, i zadovoljava raznovrsna interesovanja posjetilaca.

IV PRIORITETI I MJERE

Prioritet 1	Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera 1.1	Unapređenje komunalne infrastrukture
Projekat 1:	Razvoj i sanacija postojeće vodovodne mreže
Projekat 2:	Kanalizacioni kolektor sa crpnom stanicom „Lungo Mare“
Projekat 3:	Vodosnabdjevanje Blizikuća i Tudorovića
Projekat 4:	Izgradnja vodovodnog i kanalizacionog sistema zahvata LSL „Spas“
Projekat 5:	Izgradnja vodovodnog i kanalizacionog sistema Komoševine
Projekat 6:	Izgradnja potrebnih kolektora fekalne kanalizacije
Projekat 7:	Razvoj GIS-a (geografskog informacionog sistema) vodovodne mreže
Projekat 8:	Vodosnabdjevanje gornje zone naselja Lazi
Projekat 9:	Vodosnabdjevanje naselja Markovići sa rekonstrukcijom izvorišta "Piratac"
Projekat 10:	Vodosnabdjevanje Buljarice
Projekat 11:	Izgradnja laboratorije za hemijski i mikrobiološki pregled vode
Projekat 12:	Uređenje atmosferskih kanala na teritoriji opštine
Projekat 13:	Izgradnja reciklažnog dvorišta
Projekat 14:	Izgradnja kablovskog voda 35kV »TS 400/110/35kV Lastva-TS 35/10kV Dubovica«
Projekat 15:	Izgradnja 110kV DV –Uklapanje u DV 110kV »TS 400/110/35kV Lastva"-TS 35/10kV Markovići"
Projekat 16:	Izgradnja TS 110/35/10kV, 2x20(40)MVA »SKOČI ĐEVOJKA«
Projekat 17:	Izgradnja TS 110/10kV, 2x20(40)MVA »DUBOVICA«
Projekat 18:	Izgradnja TS 10/0,4kV, 2x630kVA (kom 20)
Projekat 19:	Izgradnja 10kV kablovskih vodova (dužina 40)
Projekat 20:	Pokrivanje grada bežičnim internetom (Wi-Fi Signal)
Projekat 21:	Zeleni gradski kvart
Mjera 1.2	Razvoj i unapređenje sistema saobraćaja
Projekat 22:	Javne garaže
Projekat 23:	Pješački denivelisani prelazi
Projekat 24:	Proširenje mosta u Rafailovićima

Projekat 25:	Izgradnja bulevara izmedju Budve i Bečića sa galerijom i raskrsnice za Cetinje
Projekat 26:	Izgradnja obilazne saobraćajnice Markovići-Lastva Grbaljska
Prioritet 2	Razvoj lokalne ekonomije i preduzetnistva
Mjera 2.1	Poboljšanje poslovnog ambijenta
Projekat 27:	Izrada lokalne planske dokumentacije
Projekat 28:	Rekonstrukcija dijela prizemlja zgrade Opštine i opremanje građanskog biroa i skupštinske sale u Budvi
Projekat 29:	Postavljanje elektronskih info punktova
Prioritet 3	Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.1	Izgradnja i održavanje turističke infrastrukture (put, eko-selo, hotel, biciklističke staze)
Projekat 30:	Izgradnja i rekonstrukcija šetališta u Budvi
Projekat 31:	Izgradnja golf-terena na brdu "Spas"
Projekat 32:	Izgradnja eko odmorišta
Mjera 3.2	Unapređenje turističke ponude
Projekat 33:	Razvoj i implementacija tematskog turističkog proizvoda u pograničnoj regiji
Mjera 3.3	Unapređenje promocije Budve kao turističke destinacije
Projekat 34:	BREND BUDVA: Razvoj arhitekture, komunikacione i kreativne strategije
Mjera 3.4	Razvoj turizma u ruralnim područjima
Projekat 35:	Stalna godišnja edukacija lokalnog stanovništva
Projekat 36:	Lokalni edukacioni centar za razvoj ruralnog turizma
Projekat 37:	Označavanje sela i sprovođenje standardizacije ruralnih saobraćajnih oznaka
Projekat 38:	Besplatne wireless internet zone u budvanskim selima i okolnim vidikovcima I izrada odgovarajućih QR vodiča
Projekat 39:	Etnografska postavka na otvorenom - „Stari seoski život“ - „Old rural life“ sa QR vodičem u selu Kuljače
Projekat 40:	Uređenje vidikovaca u ruralnom području Budve (na putu između sela Vrijesno i sela Rustovo)
Projekat 41:	Web sajt ruralnog turizma Budve
Projekat 42:	Pravilnik o načinima izgradnje i rekonstrukcije objekata u selima - Priručnik za investitore
Projekat 43:	Priručnik za bavljenje ruralnim turizmom
Projekat 44:	Igrališta za djecu i piknik zone
Projekat 45:	Podrška stvaranju robne marke „Domaće iz Budve“
Projekat 46:	Seoski turistički info centri (punktovi) u selima
Prioritet 4	Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine
Mjera 4.1	Zaštita i očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine
Projekat 47:	Označavanje kulturno-istorijskih spomenika u Starom gradu
Projekat 48:	Novi Stari Gradovi: promocija kulturnog turizma kroz integrisana inovativna rješenja i povezivanje kultura
Projekat 49:	Revitalizacija i adaptacija bedema Starog grada Budve
Projekat 50:	Uređenje arheološkog parka Mirište

Projekat 51:	Obnova i prezentacija ranohrišćanskog mozaika
Projekat 52:	Obnova i prezentacija rimskog mozaika
Projekat 53:	Signalizacija kulturnih dobara
Projekat 54:	Rješavanje statusa kuće Čekrdekovića i njeno stavljanje u funkciju budvanske kulture
Projekat 55:	Opremanje muzejskih prostora
Projekat 56:	Uspostavljenje radionice za izradu suvenira u JU Muzeji i galerije Budve, i dobijanje autentičnog budvanskog suvenira
Projekat 57:	Sanacija zgrada/objekata koje koristi JU Muzeji i galerije Budve
Projekat 58:	Vraćanje u vlasništvo Opštine objekta "Citadela" i njeno stavljanje u funkciju budvanske kulture
Prioritet 5	Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.1	Razvoj ljudskih resursa i tržišta rada i usaglašavanje tražnje i ponude na tržištu rada
Projekat 59:	Projekat ospozobljavanja zaposlenih u organima lokalne uprave i lokalne samouprave u opštini Budva i njenim javnim preduzećima
Projekat 60:	Regionalna i međudržavna saradnja i EU fondovi za prekvalifikacije/dokvalifikacije/ ospozobljavanje građana sa prebivalištem u opštini Budva (kako za sektor lokalne i državne uprave/ i javnih preduzeća čiji su osnivači, tako i za sektor privrede: turizam, hotelijerstvo, ugostiteljstvo, nautika, zanatstvo, itd.)
Projekat 61:	Razvoj projekata u saradnji sa Upravom za kadrove Crne Gore, Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, Penzinim fodovima isl. u cilju razvoja ljudskih resursa u svakom dobu radne aktivnosti
Mjera 5.2	Razvoj administrativnih kapaciteta-razvoj E-uprave
Projekat 62:	Uvođenje E – lokalne uprave / ili E – Opštine Budva sa svim podsegmentima – Građanski biro
Projekat 63:	Umrežavanje lokalnih i državnih javnih službi na teritoriji opštine Budva i šire, u nacionalnu jedinstvenu e-upravu, u cilju razmjene i objedinjavanja registra podataka, a u funkciji efikasne, na jednom mjestu, usluge korisnicima
Mjera 5.3	Stvoriti uslove za sportske, kulturne i obrazovne aktivnosti stanovništva i gostiju
Projekat 64:	Rekonstrukcija bazena u Budvi
Projekat 65:	Uspostavljanje Omladinskog centra
Projekat 66:	Izgradnja Pozorišta
Projekat 67:	Opremanje bioskopa
Projekat 68:	Adaptacija prostora za narodnu biblioteku JU Biblioteka Budve
Projekat 69:	Izgradnja vrtića
Projekat 70:	Izgradnja muzičke škole ili adaptacija postojećeg prostora
Mjera 5.4	Očuvanje i unapređenje javnog zdravlja i socijalne zaštite
Projekat 71:	Izgradnja doma za smještaj starih i iznemoglih lica
Projekat 72:	Obezbjedjenje prostorije za lica sa invaliditetom
Projekat 73:	Izgradnja stanova za lica u stanju socijalne potrebe

Mjera 5.5	Stvaranje uslova za unapređenje ljudskih i dječijih prava u Budvi
Projekat 74:	JU "Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju"

PROJEKTI

Cilj Opštine je da u realizaciji svih projekata uključi pored vlastitih budžetskih sredstava i sredstva međunarodnih donatora, te osloniti se na partnerstvo, znanje i stručnost civilnog sektora u cilju stvaranja sinergije znanja i potencijala na korist društvene zajednice.

Slijedi pregled predloženih projekata sa više informacija o realizaciji svakog od njih, uključujući: kratak opis projekta, predložene aktivnosti, očekivane rezultate i indikatore, partnere i okvirni budžet, ukoliko je moguće napraviti procjenu. Za pojedine projekte u trenutku izrade Strateškog plana nisu poznati svi detalji. Ovo se posebno odnosi na neophodna budžetska sredstva, kao i pojedine indikatore. Neophodna sredstva u okviru pojedinih projekata zahtijevaju da se prethodno uradi glavni projekt, dok neki indikatori nisu kvatifikovani, iako su definisani. Prilikom dalje razrade projekata, svi nedostajući elementi biće definisani unaprijed.

Projekat 1: Razvoj i sanacija postojeće vodovodne mreže
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera 1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti: <ul style="list-style-type: none">
- Priprema projekta racionalizacije i unaprijeđenja sistema vodosnabdjevanja na platformi implementacije SCADA sistema kao i smanjenja gubitaka vode.
- Prikupljanje potrebne tehničke dokumentacije
- Pravljenje specifikacije potrebne mjerne opreme
- Nabavka i ugradnja potrebne mjerne opreme
- Instalacija opreme i softvera za SCADA sisteme
- Zamjena dotrajalog cjevovoda
- Analiza gubitaka nakon detekcije i otklanjanje kvarova
Opis projekta: <p>Izrada projekta racionalizacije i unapređenja sistema vodosnabdjevanja, nabavka i ugradnja opreme i zamjena dotrajalog cjevovoda u cilju smanjenja gubitaka vode</p>
Očekivani rezultati: <ul style="list-style-type: none">
- Smanjeni gubici vode
- Smanjeni troškovi distribucije vode
- Poboljšan kvalitet vode
Ciljne grupe: <ul style="list-style-type: none">
- Lokalna samouprava
- Stanovnici Budve
- Privrednici na teritoriji opštine
Indikatori: Smanjenje gubitaka i dobijanja novih količina vode doprinosi racionalnijem iskorišćavanju vodnih resursa, a samim tim i očuvanju životne sredine. Nove količine vode će stvoriti preduslove za razvoj novih malih i srednjih preduzeća i razvoj turizma, a to predstavlja razvojni trend naše opštine.
Potencijalni partneri: <ul style="list-style-type: none">
➤ Ministarstvo turizma i održivog razvoja
➤ Lokalna samouprava
➤ Partneri iz susjednih država u slučaju da konkurišemo za sredstva EU
Rizici: <ul style="list-style-type: none">
- Nedostatak adekvatne dokumentacije
- Ograničena budžetska sredstva
Monitoring i evaluacija: <p>Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa</p>
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca

Budžet : 500.000€ (Opština ili donator)**Projekat 2: Kanalizacioni kolektor sa crpnom stanicom „Lungo Mare“****Prioritet 1:** Razvoj komunalne i putne infrastrukture**Mjera1.1:** Unapređenje komunalne infrastrukture**Aktivnosti:**

1. Raspisivanje tendera i odabir izvođača radova
2. Izvođenje radova i nadzor
3. Tehnički prijem objekata

Opis projekta:

Izgradnja kanalizacionog kraka Ø 250 mm dužine 200 m' i potisnog cjevovoda Ø 110 mm dužine 300 m' sa crpnom stanicom u projektovanoj stazi „Lungo Mare“.

Očekivani rezultati:

- Priključci na kanalizaciju već postojećih zagađivača i novih objekata

Ciljne grupe:

- Opština Budva
- Preduzeće zaduženo za održavanje kanalizacije ("Vodovod i kanalizacija" Budva)

Indikatori:

- Novi priključci na fekalnu kanalizaciju
- Nezagadenost priobalnog područja Sv. Stefan

Potencijalni partneri:

- Lokalna samouprava
- Evropska komisija (u slučaju donacija iz fondova EU)

Rizici:

- Nedostatak sredstava

Monitoring i evaluacija:

- Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 24 - 48 mjeseca**Budžet: 90.000 € (OPŠTINA ili DONATORI)****Projekat 3: Vodosnabdjevanje Blizikuća i Tudorovića****Prioritet 1:** Razvoj komunalne i putne infrastrukture**Mjera1.1:** Unapređenje komunalne infrastrukture**Aktivnosti:**

1. Izrada tehničke dokumentacije
2. Raspisivanje tendera i odabir izvođača radova
3. Izvođenje radova i nadzor
4. Tehnički prijem objekata

Opis projekta:

Izgradnja potisnog cjevovoda Ø 150 mm dužine 2.700 m' i distributivnog gravitacionog cjevovoda Ø 150 mm dužine 1.500 m' sa rezervoarom od 1000 m³ i crpnih stanica za naselja Blizikuće, Tudurovići i okolna naselja. Novi priključak na regionalni vodovod za novim rezervoarskim prostorom.

Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Omogućena valorizacija predmetnog područja - Veća zainteresovanost novih investitora za ulaganje
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Opština Budva - Investitori - Stanovnici predmetnog zahvata i okolnog područja
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Povećani prihodi od prodaje vode - Zainteresovanost investitora za izgradnju planiranih objekata
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna samouprava - Preduzeće zaduženo za distribuciju vode ("Vodovod i kanalizacija" Budva)
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak sredstava
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet: 900.000 €
OPŠTINA ili DONATORI ili INVESTITORI

Projekat 4: Izgradnja vodovodnog i kanalizacionog sistema zahvata LSL „Spas“
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Izrada tehničke dokumentacije 2. Raspisivanje tendera i odabir izvođača radova 3. Izvođenje radova i nadzor 4. Tehnički prijem objekata
Opis projekta:
Izgradnja potrebnih objekata po LSL „Spas“: Cijevovodi DN110 (2054m'), DN160(2337m'), DN200(946m'), DN250(46m'), DN315(3192m'), DN600(450m'), rezervoari „Prijevor 2“ (1000m ²), „Spas2“ (5000m ²) i 6 prekidnih komora (50m ²) i 2 hidro-stanice (75l/s), kanalizacione cijevi DN200 (6175m'). Potrebno je uraditi i distributivne cijevovode DN200 za naselja Prijevor, Seoce, Jaz i Svinjište u dužini od oko 2000m'.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Omogućena valorizacija predmetnog područja za sportsko-rekreativne i turističke sadržaje, prije svega za izradu golf terena (prioritet3, mjera2.1, projekat6) - Mogućnost izgradnje vodovodne mreže u naselju Komoševina koja se vezuje za predmetni sistem zahvata "Spas" - Izgrađeni rezervoar "Prijevor2" pruža mogućnost gravitacionog snabdjevanja vodom visočijih zona i planiranih rezervoara po obodu Budve - Veća zainteresovanost novih investitora za ulaganje u područje brda Spas (Komoševina, Prijevor, Seoce, zahvat LSL "Spas")

Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Opština Budva - Investitori sportsko-rekreativnih objekata i turističkih sadržaja - Turisti - Stanovnici predmetnog zahvata i okolnog područja
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Povećani prihodi od prodaje vode - Zainteresovanost investitora za izgradnju planiranih turističkih sadržaja - Prihodi od turizma - Veći broj zaposlenih na izradi i održavanju, kako infrastrukture tako i turističkih objekata
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna samouprava - Preduzeće zaduženo za distribuciju vode ("Vodovod i kanalizacija" Budva) - Evropska komisija (u slučaju donacija iz fondova EU)
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak sredstava (slaba naplata komunalija od investitora u turističke i sportske sadržaje na predmetnoj lokaciji) - Eventualni imovinsko-pravni sporovi (infrastrukturni objekti ucrtani i na privatnoj zemlji)
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet: 5.200.000 €
OPŠTINA ili DONATORI ili INVESTITORI KORISNICI ISTE INFRASTRUKTURE

Projekat 5: Izgradnja vodovodnog i kanalizacionog sistema Komoševine
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera 1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Izrada tehničke dokumentacije 2. Raspisivanje tendera i odabir izvođača radova 3. Izvođenje radova i nadzor 4. Tehnički prijem objekata
Opis projekta:
Izgradnja rezervoara zapremine 1000m ³ i potrebnih gravitacionih cijevovoda sa hidro-stanicom. Takođe i izgradnja predviđenih kanalizacionih kolektora DN250 u dužini od oko 200m'.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Omogućena valorizacija predmetnog područja za sportsko-rekreativne i turističke sadržaje - Veća zainteresovanost novih investitora za ulaganje u predmetno područje
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Opština Budva - Investitori sportsko-rekreativnih objekata i turističkih sadržaja - Turisti - Stanovnici predmetnog zahvata i okolnog područja

Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Povećani prihodi od prodaje vode - Zainteresovanost investitora za izgradnju planiranih turističkih sadržaja - Prihodi od turizma - Veći broj zaposlenih na izradi i održavanju, kako infrastrukture tako i turističkih objekata
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna samouprava - Preduzeće zaduženo za distribuciju vode ("Vodovod i kanalizacija" Budva) - Evropska komisija (u slučaju donacija iz fondova EU)
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak sredstava (slaba naplata komunalija od investitora u turističke i sportske sadržaje na predmetnoj lokaciji) - Eventualni imovinsko-pravni sporovi - Nedostatak infrastrukture na zahvatu LSL "Spas" (na koju se ovaj sistem nadovezuje)
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet: 460.000 €
OPŠTINA ili DONATORI ili INVESTITORI KORISNICI ISTE INFRASTRUKTURE

Projekat 6: Izgradnja potrebnih kolektora fekalne kanalizacije
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera 1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Raspisivanje tendera i odabir izvodača radova 2. Izvođenje radova i nadzor 3. Tehnički prijem objekata
Opis projekta:
Izgradnja kanalizacionog kraka Ø 250 mm dužine 400 m' za naselja Prijevor i Seoce.
Izgradnja kanalizacionog kraka Ø 250 mm u dužini od 200 m' u naselju Lazi, kod manastira.
Izgradnja kanalizacionog kraka Ø 250 mm u dužini od 200 m' u naselju Komoševina.
Izgradnja kanalizacionog kraka Ø 250 mm u dužini od 1000 m' i kanalizacionog kraka Ø 300 mm u dužini od 1500 m' u naselju Markovići.
Izgradnja kanalizacionog kraka Ø 250 mm u dužini od 200 m' u naselju Vrijesno.
Izgradnja kanalizacionog kraka Ø 250 mm dužine 800 m' za naselja Blizikuće i Tudurovići.
Izgradnja kanalizacionog kraka Ø 250 mm dužine 450 m' naselje Drobnici.
Izgradnja kanalizacionog kraka Ø 250 mm u dužini od 500 m' u naselju Prijevorac (Petrovac).
Izgradnja kanalizacionog kraka Ø 250 mm u dužini od 180 m' u naselju Rafailovići (za kuće pored potoka).
Izgradnja kanalizacionog sistema za naselje Perazića Do.
Izgradnja kanalizacionih kolektora u Reževićima.
Izgradnja kanalizacionih krakova u novim urbanizovanim zonama.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Priključci na kanalizaciju već postojećih i novih objekata
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Opština Budva - Preduzeće zaduženo za održavanje kanalizacije ("Vodovod i kanalizacija" Budva)

Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Veća naplata troškova održavanja kanalizacije - Povećan broj priključaka na kanalizacionu mrežu
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna samouprava - Evropska komisija (u slučaju donacija iz fondova EU)
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak sredstava - Neadekvatna planska dokumentacija
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet: 900.000 €
OPŠTINA ili DONATORI

Projekat 7: Razvoj GIS-a (geografskog informacionog sistema) vodovodne mreže
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Priprema projekta unapredjenja postojeceg katastra vodovodnih instalacija 2. Prikupljanje potrebne tehničke dokumentacije 3. Pravljenje specifikacije potrebne mjerne opreme 4. Nabavka i ugradnja potrebne mjerne opreme 5. Zamjena dotrajalog cjevovoda 6. Analiza gubitaka nakon detekcije i otklanjanje kvarova
Opis projekta:
Optimizacija procesa vodosnabdevanja kroz smanjenje gubitaka u vodovodnom sistemu, smanjenje troškova proizvodnje vode, bolje korišćenje vodnih resursa , modernizacija i racionalizacija
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Smanjeni gubici vode - Smanjeni troškovi distribucije vode
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna samouprava - Stanovnici Budve - Privrednici na teritoriji opštine
Indikatori: Smanjenje gubitaka i dobijanja novih količina vode doprinosi racionalnijem iskorišćavanju vodnih resursa, a samim tim i očuvanju životne sredine. Nove količine vode će stvoriti preduslove za razvoj novih malih i srednjih preduzeća i razvoj turizma, a to predstavlja razvojni trend naže opštine.
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ministarstvo turizma i održivog razvoja ➤ Agencija za zaštitu životne sredine ➤ Lokalna samouprava ➤ Partneri iz susjednih država u slučaju da konkurišemo za sredstva EU

Rizici:
- Nedostatak adekvatne dokumentacije
- Ograničena budžetska sredstva
- Teškoće u prikupljanju tehničke dokumentacije zbog brojnih izvora informacija
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 mjeseca
Budžet: 100.000 €
OPSTINA ili DONATORI

Projekat 8: Vodosnabdjevanje gornje zone naselja Lazi
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera 1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Raspisivanje tendera i odabir izvođača 2. Izvođenje radova i nadzor 3. Tehnički prijem objekata 4. Razdvajanje vodovodne mreže na dvije zone
Opis projekta:
Izgradnja potisnog cijevovoda DN110 mm, dvije hidrostanice i fizičko razdvajanje vodovodne mreže na višu i nižu zonu (viša zona preko 50 mnv).
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Kvalitetno vodosnabdjevanje viših zona naselja Lazi
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Opština Budva - Investitori - Stanovnici predmetnog područja
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Povećani prihodi od prodaje vode - Zainteresovanost investitora za izgradnju objekata
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna samouprava - Preduzeće zaduženo za distribuciju vode ("Vodovod i kanalizacija" Budva) - Evropska komisija (u slučaju donacija iz fondova EU)
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak sredstava
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet: 520.000 €
OPŠTINA ili DONATORI

Projekat 9: Vodosnabdjevanje naselja Markovići sa rekonstrukcijom izvorišta "Piratac"
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture

Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Izrada tehničke dokumentacije 2. Raspisivanje tendera i odabir izvođača radova 3. Izvođenje radova i nadzor 4. Tehnički prijem objekata
Opis projekta:
Ispitivanje i rekonstrukcija izvorišta „Piratac“, izgradnja cjevovoda Ø 150 mm dužine 300 m' i rezervoara od 500 m ³ za naselje Markovići sa tretmanom vode.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Uredno vodosnabdjevanje Markovića - Dodatne količine vode za visočije zone naselja Lazi
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Opština Budva - Investitori - Stanovnici predmetnog zahvata i okolnog područja
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Povećani prihodi od prodaje vode - Tretirana voda za naselje markoviće i gornju zonu naselja Lazi
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna samouprava - Preduzeće zaduženo za distribuciju vode ("Vodovod i kanalizacija" Budva) - Evropska komisija (u slučaju donacija iz fondova EU)
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak sredstava - Eventualni imovinsko-pravni sporovi
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet: 180.000 €
OPŠTINA ili DONATORI

Projekat 10: Vodosnabdjevanje i fekalna kanalizacija Buljarice
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ucrtavanje infrastrukture u plasnkim dokumentima 2. Izrada tehničke dokumentacije 3. Raspisivanje tendera i odabir izvođača radova 4. Izvođenje radova i nadzor 5. Tehnički prijem objekata
Opis projekta:
U Buljarici je djelimično izgrađena vodovodna, pa i kanalizaciona mreža. Za nove investicije potrebna su dodatna ulaganja u ViK mrežu:
Izrada kolektora fekalne kanalizacije do crpne stanice koja će fekalije da pumpa do budućeg postrojenja za prečišćavanje.
Izgradnja priključka na regionalni vodovod sa priključnim cjevovodom Ø 150 mm dužine

150 m' i rezervoarom od 1000 m³ za naselje Golubovići (Buljarica)

Izgradnja cjevovoda Ø 90 mm dužine 450 m' za naselje Golubovići, Dubovica (Buljarica)

Izgradnja priključka na postojeći vodovod Ø 110 mm dužine 300 m' sa crpnim stanicom za naselje Đurovići (Buljarica)

Očekivani rezultati:

- Omogućena valorizacija predmetnog područja
- Veća zainteresovanost investitora za ulaganje u turističke objekte

Ciljne grupe:

- Opština Budva
- Investitori Turisti
- Stanovnici predmetnog zahvata i okolnog područja

Indikatori:

- Povećani prihodi od prodaje vode
- Zainteresovanost investitora za izgradnju turističkih sadržaja
- Manja zagađenost vodotokova od fekalija (zbog preliva postojećih septičkih jama)

Potencijalni partneri:

- Lokalna samouprava
- Preduzeće zaduženo za distribuciju vode ("Vodovod i kanalizacija" Budva)
- Evropska komisija (u slučaju donacija iz fondova EU)

Rizici:

- Nedostatak sredstava
- Eventualni imovinsko-pravni sporovi

Monitoring i evaluacija:

- Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 24 - 48 mjeseca

Budžet: 700.000 €

OPŠTINA ili DONATORI ili INVESTITORI KORISNICI ISTE INFRASTRUKTURE

Projekat 11: Izgradnja laboratorije za hemijski i mikrobiološki pregled vode

Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture

Mjera 1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture

1. Aktivnosti: Izgradnja objekta

- Tenderska procedura za izradu i projekta za izgradnju objekta (idejni, glavni projekt)
- Izrada idejnog projekta
- Prikupljanje saglasosti za dobijanje građevinske dozvole
- Izrada glavnog projekta objekta za laboratoriju
- Dobijanje građevinske dozvole
- Tenderska procedura za izbor izvođača radova na izgradnji objekta

2. Opremanje laboratorije

- Izrada specifikacije za potrebnu opremu za laboratoriju
- Tenderska procedura za nabavku opreme za laboratoriju i obuka za rukovanje istom
- Opremanje laboratorije potrebnim namještajem, aparatima, posuđem, reagensima i potrebnom IT opremom

Opis projekta:

Izgradnja objekta za smještaj laboratorije za fizičko hemijsku i mikrobiološku analizu vode na lokaciji Tehničkog sektora JP "Vodovod" Budva-Dubovica, opremanje laboratorije potrebnim aparatima, namještajem i IT opremom

Očekivani rezultati:

- Laboratorija za ispitivanje vode
- Blagovremena dostava rezultata analize vode i mogućnost pravovremenog reagovanja

Ciljne grupe:

- Stanovnici Budve i susjednih opština
- Privrednici na teritoriji opštine
- Turisti

Indikatori:

Izgrdnjom i opremanjem laboratorije omogućava se kontinuirano praćenje kvaliteta vode i pravovremeno reagovanje u slučaju da voda nije zahtjevanog kvaliteta.

Pravovremenim i učestalim analizama može se uočiti gdje je cjevovod lošeg kvaliteta kako bi se vršile rekonstrukcije i time smanjili gubici na mreži.

Potencijalni partneri:

- Ministarstvo turizma i održivog razvoja
- Ministarstvo zdravlja
- Morsko Dobro
- Lokalna samouprava
- Partneri iz susjednih država u slučaju da konkurišemo za sredstva

Rizici:

- Neshvatanje menadžmenta opštine i vodovoda o značaju zaštite ljudskog zdravlja i očuvanja životne sredine
- Ograničena budžetska sredstva

Monitoring i evaluacija:

- Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 24 - 48 mjeseca**Budžet:** 500.000 €

OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 12: Uređenje atmosferskih kanala na teritoriji opštine**Prioritet 1:** Razvoj komunalne i putne infrastrukture**Mjera 1.1:** Unapređenje komunalne infrastrukture**Aktivnosti:**

1. prijavljivanje neophodne dokumentacije
2. izvodjenje građevinskih radova

Opis projekta:

Izgradiće se i uređiti atmosferski kanali na teritoriji cijele Opštine Budva i to po fazama, od najvećih ka sitnijim

Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - nesmetan odliv. Atm. voda u more - svodjenje poplava na minimum
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo cijele opštine - Turistička privreda
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - IZVJESTAJ KOM.POLICIJE, KOMUNALNIH SLUŽBI I SLUŽBE ZAŠTITE I SPAŠAVANJA
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - lokalna samouprava - Ministarstvo turizma - druge opštine - Prekogranicni partneri
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Neadekvatna procjena atm. tokova - Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet: 5.000.000 €
OPSTINA / IPA PROJEKAT / DONATORI

Projekat 13: Izgradnja reciklažnog dvorišta
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera 1.1 : Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada idejnog rješenja - Raspisivanje tendera i odabir projektanta za izradu glavnog projekta i odabir izvodjača radova - Izrada glavnog projekta - Revizija glavnog projekta - Raspisivanje tendera za odabir nadzornog organa - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja reciklažnog dvorišta. - Lokaciju će definisati PUP
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje količine čvrstog otpada koji se odlaže na deponiju - Zaštita životne sredine
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Privrednici na teritoriji Opštine Budva - Turisti

Indikatori:
- Zaštita životne sredine
- Smanjenje količine čvrstog otpada koji se odlaže na deponiju
Potencijalni partneri:
- KSJP Budva
- Ministarstvo turizma i održivog razvoja
- Evropski fondovi
Rizici:
- Neuspješan odabir izvođača radova
- Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
- Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 6-24 mjeseca
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 14: Izgradnja kablovskog voda 35kV »TS 400/110/35kV Lastva-TS 35/10kV Dubovica«
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
- Priprema projekta i obezbjeđenje koridora i trase
- Prikupljanje potrebne tehničke dokumentacije i odobrenja za građenje
- Sprovođenje tenderske procedure i izbor najpovoljnijeg ponuđača
- Izgradnja objekta (polaganje 35kV kablovskog voda)
Opis projekta:
Izgradnja 35kV kablovskog voda kojom bi se stvorile pretpostavke za kvalitetno napajanje TS 35/10kV Dubovica i TS 35/10kV Rozino iz izuzetno »jakog« energetskog čvorišta kao što je TS 400/110/35kV Lastva
Očekivani rezultati:
- Stabilnost lokalnog elektroenergetskog sistema na području Budva
- Smanjenje gubitaka u distributivnoj mreži
- Poboljšanje naponskih prilika i kvaliteta isporuke el.energije
Ciljne grupe:
- Stanovnici područja Budve
- Lokalna samouprava
- Privrednici posebno turistička grana privrede
Indikatori:
- Smanjenje broja ispada na distributivnoj mreži
- Kvalitet naponskih prilika sa pozitivnim efektima na duži vijek trajanja elektro uređaja
Potencijalni partneri:
- EPCG AD Nikšić
- Opština Budva
- Ministarstvo saobraćaja
Rizici:
- Problem obezbjeđenja adekvatnog koridora

- Nedostatak sredstava i probijanje planiranog termina

| **Monitoring i evaluacija:** |
| Praćenje izvođenje radova na izgradnji TS od strane tima za implementaciju projekta |
| **Period implementacije:** |

- Do kraja 2015.g.

| **Budžet:**cca 1.200.000 € |

- EPCG AD Nikšić (50%)   - Opština Budva (50%)

Projekat 15: Izgradnja 110kV DV –Uklapanje u DV 110kV »TS 400/110/35kV Lastva-TS 35/10kV Markovići«
--

Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture

Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture

Aktivnosti:

- Priprema projekta i obezbeđenje koridora i trase   - Prikupljanje potrebne tehničke dokumentacije i odobrenja za građenje   - Sprovodenje tenderske procedure i izbor najpovoljnijeg ponuđača   - Izgradnja dvostrukog 110kV DV dijelom trase postojedeg DV 35kV »Lazi-Dubovica«

Opis projekta:

| Izgradnja dvostrukog 110kV voda omogudila bi uklapanje budude TS 110/10kV Dubovica u DV 110kV »Markovidi-Tivat« . |

Očekivani rezultati:

- Stabilnost lokalnog elektroenergetskog sistema na području Budva   - Smanjenje gubitaka u distributivnoj mreži   - Poboljšanje naponskih prilika i kvaliteta isporuke el.energije

Ciljne grupe:

- Stanovnici područja Budve   - Lokalna samouprava   - Privrednici posebno turistička grana privrede

Indikatori:

- Smanjenje broja ispada na distributivnoj mreži   - Kvalitet naponskih prilika sa pozitivnim efektima na duži vijek trajanja elektro uređaja

Potencijalni partneri:

- EPCG AD Nikšić   - Opština Budva

Rizici:

- Problem zadržavanja koridora postojedeg DV 35kV zbog njegove ugroženosti izgradnjom objekata   - Nedostatak sredstava i probijanje planiranog termina

Monitoring i evaluacija:

- Praćenje izvođenje radova na izgradnji TS od strane tima za implementaciju projekta

Period implementacije:

- Do kraja 2017.g.

Budžet: cca 500.000 €

- EPCG AD Nikšić (50%)

- Opština Budva (50%)

Projekat 16: Izgradnja TS 110/35/10kV, 2x20(40)MVA »SKOČI ĐEVOJKA«

Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture

Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture

Aktivnosti:

- Priprema projekta i obezbeđenje lokacije
- Prikupljanje potrebne tehničke dokumentacije i odobrenja za građenje
- Sprovođenje tenderske procedure i izbor najpovoljnijeg ponuđača
- Izgradnja objekta sa uklapanjem u 110kV i 10kV mrežu

Opis projekta:

Izgradnja TS 110/10kV u području Reževida kojom bi se stvorile prepostavke za priključenje na elektroenergetsku mrežu čitavog niza novoplaniranih turističkih kapaciteta visoke kategorije uz preuzimanje i postojedih potrošača.

Očekivani rezultati:

- Stabilnost lokalnog elektroenergetskog sistema na području Reževida
- Smanjenje gubitaka u distributivnoj mreži
- Poboljšanje naponskih prilika i kvaliteta isporuke el.energije

Ciljne grupe:

- Stanovnici područja od Sv.Stefana do Petrovca
- Lokalna samouprava
- Privrednici posebno turistička grana privrede

Indikatori:

- Smanjenje broja ispada na distributivnoj mreži
- Kvalitet naponskih prilika sa pozitivnim efektima na duži vijek trajanja elektro uređaja

Potencijalni partneri:

- EPCG AD Nikšić
- Opština Budva

Rizici:

- Problem obezbeđenja adekvatne lokacije
- Probijanje planiranog termina ulaska TS na distributivnu mrežu

Monitoring i evaluacija:

- Praćenje izvođenje radova na izgradnji TS od strane tima za implementaciju projekta

Period implementacije:

- Do kraja 2017.g.

Budžet: 3.200.000 €

- EPCG AD Nikšić (50%)
- Opština Budva (50%)

Projekat 17: Izgradnja TS 110/10kV, 2x20(40)MVA »DUBOVICA«

Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture

Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture

Aktivnosti:

- Priprema projekta(lokacija postojede TS 35/10kV Dubovica)
- Prikupljanje potrebne tehničke dokumentacije i odobrenja za građenje

- Sprovodenje tenderske procedure i izbor najpovoljnijeg ponuđača   - Izgradnja objekta sa uklapanjem u 110kV i 10kV mrežu

Opis projekta:

Izgradnjom TS 110/10kV u užem gradskom području stvorile bi se prepostavke za priključenje na elektroenergetsku mrežu čitavog niza turističkih kapaciteta visoke kategorije uz preuzimanje i postojedih potrošača. Do termina izgradnje ove TS očekujemo maksimalno opterećenje sve tri TS sa užeg gradskog područja (Lazi, Rozino i Dubovica)

Očekivani rezultati:

- Stabilnost lokalnog elektroenergetskog sistema na području Budve
- Smanjenje gubitaka u distributivnoj mreži
- Poboljšanje naponskih prilika i kvaliteta isporuke el.energije

Ciljne grupe:

- Stanovnici područja Budve
- Lokalna samouprava
- Privrednici posebno turistička grana privrede

Indikatori:

- Smanjenje broja ispada na distributivnoj mreži
- Kvalitet naponskih prilika sa pozitivnim efektima na duži vijek trajanja elektro uređaja

Potencijalni partneri:

- EPCG AD Nikšić
- Opština Budva

Rizici:

- Smanjen godišni prirast snage u odnosu na prethodni period
- Probijanje planiranog termina ulaska TS na distributivnu mrežu

Monitoring i evaluacija:

- Praćenje izvođenje radova na izgradnji TS od strane tima za implementaciju projekta

Period implementacije:

- Do kraja 2017.g.

Budžet: 3.200.000 €

- EPCG AD Nikšić (50%)
- Opština Budva (50%)

Projekat 18: Izgradnja TS 10/0,4kV, 2x630kVA (kom 20)

Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture

Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture

Aktivnosti:

- Priprema projekta
- Prikupljanje potrebne tehničke dokumentacije i odobrenja za građenje
- Sprovodenje tenderske procedure i izbor najpovoljnijeg ponuđača
- Izgradnja objekta sa uklapanjem u 10kV i 0,4kV mrežu

Opis projekta:

Izgradnjom TS 10/10kV na području Budve treba stvoriti prepostavke za priključenje na elektroenergetsku mrežu čitavog niza turističkih kapaciteta visoke kategorije uz preuzimanje i postojedih potrošača. Ova vrsta trafostanica treba na pravi način da izvrši distribuciju planirane velike snage sa vedih naponskih nivoa na naponski nivo 10kV.

Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Stabilnost lokalnog elektroenergetskog sistema na području Budve - Smanjenje gubitaka u distributivnoj mreži - Poboljšanje naponskih prilika i kvaliteta isporuke el.energije
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici područja Budve - Lokalna samouprava - Privrednici posebno turistička grana privrede
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje broja ispada na distributivnoj mreži - Kvalitet naponskih prilika sa pozitivnim efektima na duži vijek trajanja elektro uređaja
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - EPCG AD Nikšić - Opština Budva
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Problemi sa obezbjeđenjem lokacija (cca 50m² po svakoj TS) - Probijanje planiranih termina ulaska TS na distributivnu mrežu i loša dinamika izgradnje
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenja radova na izgradnji TS od strane tima za implementaciju projekta
Period implementacije:
<ul style="list-style-type: none"> - Do kraja 2017.g.
Budžet: 1.200.000 €
<ul style="list-style-type: none"> - EPCG AD Nikšić (50%) - Opština Budva (50%)

Projekat 19: Izgradnja 10kV kablovske mreže (dužina 40)
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Priprema projekata - Prikupljanje potrebne tehničke dokumentacije i odobrenja za građenje - Sprovodenje tenderske procedure i izbor najpovoljnijeg ponuđača - Izgradnja objekta sa priključenjem na napojne TS i uklapanjem u postoјedu 10kV mrežu
Opis projekta:
Izgradnjom TS 10/0,4kV na području Budve treba izvršiti i njihovo kvalitetno povezivanje na napojne TS X/10kV za što je neophodna izgradnja kablovske 10kV mreže značajne dužine.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Stabilnost lokalnog elektroenergetskog sistema na području Budve - Smanjenje gubitaka u distributivnoj mreži - Poboljšanje naponskih prilika i kvaliteta isporuke el.energije
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici područja Budve - Lokalna samouprava - Privrednici posebno turistička grana privrede
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje broja ispada na distributivnoj mreži - Kvalitet naponskih prilika sa pozitivnim efektima na duži vijek trajanja elektro uređaja

Potencijalni partneri:
- EPCG AD Nikšić
- Opština Budva
Rizici:
- Problemi sa obezbjeđenjem trasa (treba planirati trase uz lokalne saobradajnice)
- Probijanje planiranih termina i loša dinamika izgradnje
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova na izgradnji TS od strane tima za implementaciju projekta
Period implementacije:
- Do kraja 2017.g.
Budžet: 2.500.000 €
- EPCG AD Nikšić (50%)
- Opština Budva (50%)

Projekat 20: Pokrivanje grada bežičnim internetom (Wi-Fi Signal)
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture
Aktivnosti:
- Izrada idejnog projekta
- Raspisivanje tendera i odabir izvodača radova
- Izvođenje radova u skladu sa projektom
- Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
Pokrivanje teritorije grada Budve bežičnim internetom na bazi partnerstva, pri čemu bi internet bio u potpunosti besplatan ili bi bio besplatan prvih nekoliko godina a kasnije bi se naplaćivao.
Očekivani rezultati:
- Omogućavanje građanima i ostalim stalnim pristup internetu, a na taj način bolju informisanost i komunikaciju.
Ciljne grupe:
- Stanovnici Budve
- Privrednici na teritoriji opštine Budva
- Turisti
Indikatori:
- Porast broja korisnika interneta
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo za informaciono društvo
- Operatori mobilne i fiksne telefonije i interneta
- Evropski fondovi
Rizici:
- Neuspješan odabir izvodača radova
- Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet:

OPŠTINA ili IPA PROJEKAT ili ili PARTNERI ili DONATORI

Projekat 21: ZELENI GRADSKI KVART

Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture

Mjera 1.1: Unapređenje komunalne infrastrukture

Aktivnosti:

- 1.anketa stanovništva
- 2.pribavljanje neophodne dokumentacije
- 3.izvođenje građevinskih i dr. radova

Opis projekta:

Gradski kvart "kod BIP-a" tj. naselje izmedju bulevara i zaobilaznice,između magistralnog puta Kotor-Jadranski put-Bar i ulice Kanjoša Macedonović, odnosno površine cca 25 000m², bice transformisano u potpuno energetski efikasan i ambijentalno uređen dio grada. Bice sproveden niz aktivnosti kao sto su: uređenje fasada, postavljanje solarnih panela, hortikulturalno uljepšavanje, dekorativna iluminacija, uređenje parking prostora, posebna ograda na javnim povrsinama, podzemni kontejneri, igralište za djecu itd.

Očekivani rezultati:

- ušteda energije
- ambijentalno uređenje
- veci kvalitet života
- formiranje matrice za održivi razvoj i rekonstrukciju gradskih kvartova
- ljestvi i komforjni ambijent

Ciljne grupe:

- lokalno stanovništvo
- turisti
- lokalna samouprava

Indikatori:

- feedback stanovnika kvarta
- feedback stanovnika drugih kvartova
- izvjestaji nadležnih službi i institucija

Potencijalni partneri:

- Lokalna samouprava
- Ministarstvo turizma
- Prekogranični partneri
- EU institucije

Rizici:

- Ograničena budžetska sredstva opštine
- nedovoljna zainteresovanost građana
- losa prezentacija benefita
- pojava novih efikasnijih tehnologija

Monitoring i evaluacija:

- implementacija projekta, monitoring rezultata i PR, u nadležnosti su Sekretarijata za gradsku infrastrukturu i ambijent, uz podršku projektanta i NVO.

Period implementacije: 24 - 48 mjeseca

Budžet:

OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 22: Javne garaže
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera1.2 : Razvoj i unapređenje sistema saobraćaja
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada idejnog projekta - Raspisivanje tendera i odabir projektanta za izradu glavnog projekta i odabir izvođača radova - Izrada glavnog projekta - Revizija glavnog projekta - Raspisivanje tendera za odabir nadzornog organa - Rješavanje imovinskih odnosa - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Javne garaže - Lokacija: Budva(Rozino, Slovenska plaža), Bečići, Petrovac
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Obezbeđenje većeg broja parking mesta
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Regulisanje mirujućeg saobraćaja
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Evropski fondovi - Partnerstvo
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak finansijskih sredstava
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12- 48 mjeseca
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 23: Pješački denivelisani prelazi
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera1.2: Razvoj i unapređenje sistema saobraćaja
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada idejnog projekta - Raspisivanje tendera i odabir projektanta za izradu glavnog projekta i odabir izvođača radova - Izrada glavnog projekta - Revizija glavnog projekta - Raspisivanje tendera za odabir nadzornog organa - Rješavanje imovinskih odnosa - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova

Opis projekta:
- Pješački denivelisani prelazi
- Lokacija: Rafailovići 2x, Ivanovići 2x, Budva 4x
Očekivani rezultati:
- Obezbeđenje bezbjednog pješačkog saobraćaja
Ciljne grupe:
- Stanovnici Budve
- Turisti
Indikatori:
- Bolja pješačka komunikacija
Potencijalni partneri:
- Evropski fondovi
Rizici:
- Nedostatak finansijskih sredstava
Monitoring i evaluacija:
- Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12- 48 mjeseca
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 24: Proširenje mosta u Rafailovićima
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera 1.2: Razvoj i unapređenje sistema saobraćaja
Aktivnosti:
- Izrada idejnog projekta
- Raspisivanje tendera i odabir projektanta za izradu glavnog projekta i odabir izvođača radova
- Izrada glavnog projekta
- Revizija glavnog projekta
- Raspisivanje tendera za odabir nadzornog organa
- Rješavanje imovinskih odnosa
- Izvođenje radova u skladu sa projektom
- Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
- Proširenje mosta u Rafailovićima
- Lokacija: Rafailovići
Očekivani rezultati:
- Obezbeđenje kontinuiteta u propusnosti saobraćaja od Kamenova prema Bećićima
Ciljne grupe:
- Stanovnici Budve
- Putnici koji su u tranzitu Jadranskom magistralom
- Turisti
Indikatori:
- Bolja sobraćajna komunikacija

Potencijalni partneri:
- Ministarstvo pomorstva i saobraćaja razvoja
- Evropski fondovi
Rizici:
- Nedostatak finansijskih sredstava
Monitoring i evaluacija:
- Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12- 36 mjeseca
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 25: Izgradnja bulevara izmedju Budve i Bečića sa galerijom i raskrsnice za Cetinje
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera 1.2: Razvoj i unapređenje sistema saobraćaja
Aktivnosti:
- Raspisivanje tendera i odabir projektanta za izradu glavnog projekta i odabir izvodjača radova
- Izrada glavnog projekta
- Revizija glavnog projekta
- Raspisivanje tendera za odabir nadzornog organa
- Rješavanje imovinskih odnosa
- Izvođenje radova u skladu sa projektom
- Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
- Izgradnja bulevara izmedju Budve i Bečića sa galerijom i raskrsnice za Cetinje
- Lokacija: izmedju Budve i Bečića
Očekivani rezultati:
- Smanjenje saobraćajne gužve na ulazu tj. na izlazu iz Budve
Ciljne grupe:
- Stanovnici Budve
- Putnici koji su u tranzitu Jadranskom magistralom
- Turisti
Indikatori:
- Bolja sobraćajna komunikacija
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo pomorstva i saobraćaja razvoja
- Evropski fondovi
Rizici:
- Nedostatak finansijskih sredstava
Monitoring i evaluacija:
- Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12- 36 mjeseca
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 26: Izgradnja obilaznice saobraćajnice Markovići-Lastva Grbaljska
Prioritet 1: Razvoj komunalne i putne infrastrukture
Mjera 1.2: Razvoj i unapređenje sistema saobraćaja
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada idejnog rješenja - Raspisivanje tendera i odabir projektanta za izradu glavnog projekta i odabir izvodjača radova - Izrada glavnog projekta - Revizija glavnog projekta - Rješavanje imovinskih odnosa - Raspisivanje tendera za odabir nadzornog organa - Izvodjenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja obilaznicie saobraćajnice Markovići-Lastva Grbaljska. - Lokacija: Markovići, preko brda Topliš do Lastve Grbaljske
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Efikasnija saobraćajna komunikacija centralnog dijela Crne Gore sa opštinama na severozapadnim dijelom primorja - Smanjenje saobraćajne gužve u centru Budve
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Crne Gore i regiona - Privrednici Crne Gore i regiona - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Bolja sobraćajna komunikacija
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo pomorstva i saobraćaja razvoja - Evropski fondovi - Zainteresovani partneri iz Sviljeta
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Neuspješan odabir prtnera - Problemi u postupku izuzimanja zemljišta
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12- 36 mjeseca
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 27:Izrada lokalne planske dokumentacije
Prioritet 2: Razvoj lokalne ekonomije i preduzetništva
Mjere 2.1: Poboljšanje poslovnog ambijenta
Aktivnosti:
<p>Donošenje odluke o pristupanju izradi Lokalnih studija lokacije Raspisivanje tendera i odabir izvođača/obrađivača Izrada Nacrta Plana</p>

Javna rasprava
Izrada Prijedloga Plana
Usvajanje Plana

Opis projekta:

U proteklom periodu urađeni su i donešeni sledeći prostorno-planski dokumenti:

- Prostorni plan opštine Budva, usvojen 2007.godine
- Izmjene i dopune Prostornog plana Opštine na period od 15 godina, usvojen 2009. godine;
- Veći broj studija lokacija i konkretnih projekata u pojedinim oblastima.

Takođe, urađeni su određeni razvojni dokumenti i razvojni programi kako za Opštinu, tako i za pojedine oblasti. Usvojen je LEAP, petogodišnji dokument, a koji identificuje ekološke probleme ili nedostatke, kreira ciljeve i mjere za njihovo otklanjanje ili unapređuje i stvara nove mogućnosti vođenja politike , zaštite i unapređenja životne sredine u našoj zajednici.

U toku je izrada Prostorno-urbanističkog plana saglasno Zakonu o uređenju prostora i izgradnji objekata („Službeni list CG“, broj 51/08“ i „Službeni list CG“, broj 34/11).

Konačan cilj izrade PUP-a je da se definišu kapaciteti koji su opravdani i održivi, koji će doprinjeti jačanju prostorno razvojne strukture, unapređenju kvaliteta turističke infrastrukture, stvaranju uslova za otvaranje novih radnih mesta, povećanju vrijednosti prostora i životne sredine, uz zaštitu kulturne i prirodne baštine, te zaštitu obalnog područja i zaštitu mora kao glavnih resursa za razvoj i unapređenje turističke privrede.

Saglasno rješenjima koja se usvoje u novom Prostorno – urbanističkom planu treba pristupiti usaglašavanju i izradi novih lokalnih prostorno – urbanističkih planova kao što su: izrada detaljnih planova, studija lokacija, urbanističkih projekata i dr.

Ovaj projekat , prije svega, podrazumijeva stvaranje pretpostavki za privođenje prostora namjeni važećim prostorno planskim dokumentima i izradom lokalnih planskih dokumenata nižeg reda.

Očekivani rezultati:

-Izrađeni i usvojeni predloženi planski dokumenti, što je preduslov za poboljšanje i unapređenje poslovnog ambijenta, gradnju objekata, privlačenje investitora, komunalno opremanje zemljišta.

Ciljne grupe:

Svi građani Opštine, privrednici i budući investitori.

Indikatori:

Odluka o odabiru obrađivača

Izrađene I usvojeni lokalni planski dokumenti

Broj komentara na javnim raspravama

Potencijalni partneri:

- Sekretarijat za prostorno planiranje i održivi razvoj
- Ministarstvo održivog razvoja i turizma
- Međunarodni donatori

Rizici:

Nedostatak potrebnih informacija u cilju izrade što kvalitetnijih planskih dokumenata.

Nemogućnost pronalaženja finansijera za izradu planskih dokumenata

Monitoring i evaluacija

Sekretarijatom za planiranje prostora i održivi razvoj Opštine Budva vršiće monitoring i evaluaciju projekta.

Period implementacije : 2014-2018.god.

Budžet:

Struktura finansiranja projekta – Opština Budva, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, i drugi donatori

Napomena: Nakon pristupanja izrade lokalnih studija lokacije utvrđiće se tačna vrijednost svako plana pojedinačno

Zavisno od plana zavisi učešće Opštine Budva u ukupnom iznosu projekta

Projekat 28: Rekonstrukcija dijela prizemlja zgrade Opštine i opremanje građanskog biroa i skupštinske sale u Budvi**Prioritet 2:** Razvoj lokalne ekonomije i preduzetništva**Mjera 2.1:** Poboljšanje poslovnog ambijenta**Aktivnosti:**

- Izvođenje radova u skladu sa projektom
- Praćenje izvođenja radova

Opis projekta:

- Rekonstrukcija dijela prizemlja zgrade Opštine i opremanje gradjanskog biroa i skupštinske sale u Budvi
- Lokacija: Budva,

Očekivani rezultati:

- Unapređenje kvaliteta rada lokalne samouprave i kontakta sa građanima, kao unapređenje rada Skupštine opštine

Ciljne grupe:

- Korisnici usluga Opštine Budva
- Privredni subjekti

Indikatori:

- Efikasnije i savremenije pružanje usluga građanima i privredi, kao i efikasniji i savremeniji rad Skupštine

Potencijalni partneri:

- Evropski fondovi

Rizici:

- Nedostatak finansijskih sredstava

Monitoring i evaluacija:

- Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 6 mjeseci**Budžet:** 900.000,00€

OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 29: Postavljanje elektronskih info punktova**Prioritet 2:** Razvoj lokalne ekonomije i preduzetništva**Mjera 2.1:** Poboljšanje poslovnog ambijenta

Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada idejnog projekta - Raspisivanje tendera i odabir izvođača radova - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
Pokrivanje teritorije opštine Budve elektronskim info punktovima koji bi služili za informisanje prvenstveno turista a i ostalih o raznim informacijama koji su dostupni u tom momentu na datom info punktu (udaljenost hotela, restorana, raznih kulturnih dobara, taxi prevoza, informacije o gradskom saobraćaju i sl.). Info punkt bi, u tom slučaju, bio interaktivna mapa grada.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Bolja informisanost turista i građana - Poboljšavanje turističke ponude grada - Uključivanje velikog broja privrednika u projekat
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Porast turista - Povećanje obima posla turističkim i ostalim privrednicima opštine
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo za informaciono društvo - Operatori mobilne i fiksne telefonije i interneta - Turistički privrednici opštine Budva - Ostali privrednici opštine Budva - Privrednici iz ostalih opština - Evropski fondovi
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Neuspješan odabir izvođača radova - Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet:
OPŠTINA ili IPA PROJEKAT ili ili PARTNERI ili DONATORI

Projekat 30: Izgradnja i rekonstrukcija šetališta u Budvi
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera3.1: Izgradnja i održavanje turističke infrastrukture
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada idejnog rješenja - Raspisivanje tendera i odabir projektanta za izradu glavnog projekta i odabir izvođača radova - Izrada glavnog projekta - Revizija glavnog projekta

<ul style="list-style-type: none"> - Raspisivanje tendera za odabir nadzornog organa - Rješavanje imovinskih odnosa - Izvodjenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja i rekonstrukcija šetališta u Budvi - Lokacija: Budva, od Starog grada do hotela ZEPS
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Unapređenje pješačkog saobraćaja i unapređenje turističke ponude u Budve
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Bolja pješačka komunikacija
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Evropski fondovi
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak finansijskih sredstava
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12- 36 mjeseca
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 31: Izgradnja Golf terena na brdu "Spas"
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.1: Izgradnja i održavanje turističke infrastrukture
Aktivnosti:
Urađena tehnička dokumentacija za Projekat (idejno rješenje, glavni itd.), i raspisan je tender i odabran izvodjač radova. Aktivnosti koje potom slijede su:
<ul style="list-style-type: none"> - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
Izgradnja projekta sastoji se iz 3 faze: I faza-izgradnja golf terena sa 18 rupa i pratećim sadržajim na površini od oko 500.000 m ² II faza-izgradnja hotela III faza-izgradnja vila U izgradnji pomenutog biće primjenjena ogromna tehnologija u cilju proizvodnje kako električne energije za hlađenje i grijanje pomenutog complexa, snabdijevanje vodom i sakupljanja otpada. Naime, ispod površina namijenjenih za izgradnju golf terena biće provučene cijevi koje će služiti za grijanje i hlađenje complexa, a na osnovu korišćenja prirodnih fizičkih svojstava zemljišta na određenoj dubini. Takođe, ispod površine zemlje biće sagrađeni veliki rezervoari (kolektori) za sakupljanje kišnice i površinskih voda koje će se po potrebi koristiti za zalivanje golf terena i upotrebu tehničke vode za kompletan kompleks.

Na jednom dijelu ako uslovi dozvole proizvodiće se organska hrana koja će biti namijenjena za snadbijevanje i upotrebu u okviru kompleksa(hotela).

Golf će se igrati nezavisno od godišnjeg doba i planirano je korišćenje golf terena 11 mjeseci godišnje, a jedan mjesec neophodan je za održavanje istog.

Izgradnjom jednog ovakvog kompleksa, kroz privatno-javno partnerstvo, opština Budva dobija mnogo, kako u imidžu tako i u turističkoj ponudi.

Očekivani rezultati:

- Izgrađen golf teren
- Poboljšani uslovi za razvoj sportskog i rekreativnog turizma

Ciljne grupe:

- visoko platežni gosti
- Stanovnici Budve i susjednih opština
- Turisti
- Sportisti

Indikatori:

- izgrađen golf teren sa 18 rupa i pratećim sadržajima u površini od oko 500.000 m²

Potencijalni partneri:

- Ministarstvo turizma i održivog razvoja
- Opština Budva
- R.E.B d.o.o Kotor(privatni investitor)

Rizici:

- Neuspješan odabir izvođača radova

Monitoring i evaluacija:

Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 24 - 48 mjeseca

Budžet:

OPSTINA , PRIVATNI INVESTITOR, IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 32: Izgradnja eko odmorišta

Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma

Mjera3.1: Izgradnja i održavanje turističke infrastrukture

Aktivnosti:

- Izgradnja eko odmorišta
- Promotivne aktivnosti-povećanje ekološke svijesti u Opštini
- Organizovanje Ekološkog sajma u opštini Budvi

Opis projekta:

Zaštita životne sredine je afirmisana politika u Evropskoj Uniji. Većina zakona Evropske Unije o zaštiti životne sredine postavljaju minimalne uslove koje ostavljaju zemljama članicama i potencijalnim članicama Evropske Unije da ih realizuju. Zato, Vlade u želji da predstave novu oblast zaštite životne sredine često pokušavaju da utiču i promovišu razvoj politika EU.U projektu, 80% od onoga što postaje nacionalno zakonodavstvo životne sredine u državama članicama EU potiče sa nivoa EU.

Evropska Unija je uspostavila niz obaveznih i diskrecioni procedura kako bi se analizirao uticaj na životnu sredinu.

Direktivu Evropske unije (85/337/EEC) o procijene uticaja na životnu sredinu, prati potpisivanje

Arhuske Konvencije, od strane EU. Konačno, nacionalne vlade potencijalnih članica moraju u potpunosti primjenjivati i poštovati postojeći Zakon Evropske Unije, kako bi postale punopravne članice EU.Dakle, zaštita životne sredine uvjek se dešava na državnom nivou.

Zaštita prirodne sredine je jedan od najvažnijih oblasti saradnje između članica Evropske Unije , godinama.U poslednjih nekoliko godina Crna Gora je preduzela značajne korake da unaprijedi svoju okolinu i smanji zagađenje.Crna Gora teži da postigne standarde EU u zaštiti životne sredine i ostvari značajan napredak u reformisanju svoje politike i institucionalnog okvira , na kraju . Zaštita životne sredine je postala važan zadatak u jugoistočnom regionu(SEE).

Crna Gora je već aktivna u oblasti politike zaštite životne sredine sa važnim direktivama poput one o procjeni uticaja, i na pristup informacijama o životnoj sredini koje mogu ostvariti njihovi građani. Crna Gora je, takođe, potpisala i ratifikovale Arhusku konvenciju i uspostavili Arhuske centre(dva Arhus centra u Crnoj Gori).

Aktivnost:

Kao većina zemalja u regionu, neadekvatno upravljanje domaćim, industrijskim i opasnim otpadom, je ključni ekološki problem u Crnoj Gori , što predstavlja značajan rizik za zdravlje ljudi, uzrokujući zagađenje vode i vazduha, kao i degradiranje inače slikovitog seoskog krajolika.

Tokom proteklih četri decenije, broj stanovnika je naglo porastao u primorskim oblastima i u južnim oblastima Crne Gore .Ove oblasti su izložene primorskim olujama, suši, zagađenju vazduha , kao i povećanju otpada.Domaće stanovništvo i gradska infrastruktura imaju različitu osjetljivost na deponije.

Prikupljanje otpada je relativno dobro organizovano u urbanim sredinama, za razliku od seoskog područja. Zajednički problemi vezani za prikupljanje odnose se na neadekvatno odlaganje otpada. Zbog sve većeg broja turista koji posjećuju južni region Crne Gore , odlaganje otpada postaje glavni problem. Takođe, nizak nivo ekološke svijesti građana stvara brojna ilegalna smetlišta različitih obima tj. veličina, uglavnom na obalama rijeka,obalnom području, u urbanim i seoskim područjima.

I na području opštine Budva evidentan je sve veći broj ilegalnih smetlišta. Njih primjećuju turisti, tokom njihovom zadržavanja tj. pauze, i građani duž glavne ulice, za vrijeme putovanja ,ili pauze umjesto da gledaju panoramu sa glavnog puta, imajući pritom predivan pogled na Jadransku obalu.

Pošto ovaj problem je veoma važan i za Crnu Goru i opštinu Budva , ovaj projekat ima za cilj da se rješi pitanje nelegalnih deponija prije svega,duž glavnog puta, stvaranjem ekoloških odmorišta za građane i turiste koji posjećuju ovo područje.

Ideja Projekta je da se razvije niz ekoloških odmorišta koji će prije svega zamjeniti postojeća ilegalna smetlišta(prvo će se očistiti teren a potom će se razvijati infrastruktura), potom, isti će imati ekološke prednosti(pristup će biti potpuno ekološki, svi materijali za klupe, znaci, mape i ostalo će biti napravljeno od ekološkog materijala, takođe će imati elektonsku oznaku za parking „P“, koja će raditi na principu solarne energije;semafor koji će raditi na principu solarne energije, mape postojećih ulica , itd.).

Opština će na bazi svojih prioriteta, odrediti posebno mjesto-a za ekološko odmorište uz svu potrebnu infrastrukturu .Ekološka odmorišta treba da budu veličine tj.površine za minimum 4 automobila u isto vrijeme,do te veličine koja će odgovarati Opštini(to je na Opštini da odluči kroz izradu uranističkih planova. Takođe, ekološki sajt mora biti na mjesto gdje će korisnici imati lijep panoramski pogled na Jadransko more .

Bliži standardi i uslovi, koja eko odmorišta moraju da zadovoljavaju, uključujući i arhitektonski model ekoloških odmorišta(a u skladu sa posebnom analizom tj.opisom mjesta na kome se mogu

razviti odmorišta) će predstaviti opština Budva.

Očekivani rezultati: Unapređenje i promocija zaštite životne sredine u opštinama Budva.

Ciljne grupe:

- Stanovnici Crne Gore i Budve
- Turisti
- Turističke organizacije

Indikatori:

- Veća posjećenost turista
- Bolja valorizacija prirodnog i kulturnog naslijeda Crne Gore i Budve
- Razvijena ekološka svijest

Potencijalni partneri:

- JU opštine Budva(JKP Budva, JP Perking servis...)
- Ministarstvo održivog razvoja i turizma
- Ministarstvo saobraćaja i pomorstva,
- Turistička organizacija Budva

Rizici:

- Kašnjenja sa izradom i sprovođenjem Urbanističkih planova

Monitoring i evaluacija:

- Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 24 mjeseca

Budžet: 80.000 eura

OPSTINA BUDVA ili DONATORI

Projekat 33: Razvoj i implementacija tematskog turističkog proizvoda u pograničnoj regiji

Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma

Mjera3.1: Unapređenje turističke ponude

Aktivnosti:

1. Vođenje Projekta i promocija - 1.1 Koordinacija projekta, nadzor i kontrola projekta; 1.2 Upravljački odbor; 1.3 Promocija projekta

2. Istraživanje - 2.1 Stvaranje baze podataka veza Hrvatske i Crne Gore; 2.2 Analiza sličnih turističkih proizvoda u svijetu; 2.3 Istraživanje tržišta;

3. Razvoj turističkog proizvoda - 3.1 Plan turističkog proizvoda; 3.2 Nabava i instaliranje opreme; 3.3 Ugovaranje i provođenje građevinskih radova; 3.4 Ugovaranje s turističkim subjektima

4. Centar promovisanja - 4.1 Osnivanje promotivnih centara; 4.2 Promocija kulturno-turističkih proizvoda i usluga u pograničnoj regiji

5. Implementacija - 5.1 -dnevni turistički proizvod; 5.2 Zasebni događaji; 5.3 Analiza/zaključak

Opis projekta:

Glavni cilj

Glavni cilj projekta je poboljšanje kvalitete života u prekograničnom području između Hrvatske i Crne Gore. Turizam je jedan od mogućih generatora opštinskog razvoja . Pogranično područje Hrvatske i Crne Gore ima slabo razvijenu industriju, a s druge strane bogatu kulturnu baštinu i veliki turistički potencijal. Obije zemlje su u svojim strateškim dokumentima prepoznale taj

potencijal i identificirale ga kao temelj razvoja regije. S druge strane, istraživanje kulturne baštine te njezina zaštita zahtjeva značajna finansijska sredstva. S obzirom na gore spomenutu slabu razvijenost opština u regiji, niti hrvatske niti crnogorske pogranične regije nemaju ta finansijska sredstva. Stoga je, logičan zaključak da će se realizacijom ovog projekta koji osigurava kvalitetne uvjete za razvoj turizma i promoviše novi turistički proizvod generirati novi i popuniti postojeći turistički kapaciteti (smještajni, ugostiteljski, popratni - suveniri, muzeji, itd.). Popunjeni turistički kapaciteti i stvoren novi trend u ponudi (kulturni turizam) rezultiraće jačanjem regionalne ekonomije, kao i poboljšanjem kvalitete života u pograničnoj regiji.

Specifični ciljevi

(1) Stvoriti prepoznatljivi turistički proizvod temeljen na prirodnim i kulturnim bogatstvima programskog područja i ponovno uspostaviti društvene veze u prekograničnom području

(2) Promovisati kulturne i prirodna dobra programskog područja

Implementacija specifičnih ciljeva će dovesti do ostvarivanja generalnog cilja. Trenutna turistička ponuda i strategija razvoja turizma u regiji bazira se na tradicionalnom sustavu u kojem pojedinačni opštinski subjekti formiraju turističku ponudu. Primjer toga su turističke agencije i hotelske kuće koje zastupaju samo jedno turističko mjesto i nude ponudu smještaja uz pojedinačne izlete razgledavanja prirodnih znamenitosti u okolini. S druge strane, svjetski trend je povezivanje svih turističkih subjekata u regiji i formiranje foruma/udruženja destinacije (hoteli, gradovi, turistički uredi, muzeji, atrakcije, itd.) koji tada zajednički formiraju turistički proizvod te ga uz zajedničku promociju i realizuju. Tako formirani turistički proizvodi su daleko atraktivniji jer su sustavno koncipirani i najčešće tematski orientirani te ostvaruju četvorostruki efekt - (i) razvoj opštinske djelatnosti (dolazak turista), (ii) zaštita kulturne i prirodne baštine, (iii) promocija kulturne i prirodne baštine i (iv) povezivanje naroda i stručnjaka.

Namjera ovog projekta je koncipirati jedinstveni turistički proizvod na temelju kulturne i prirodne baštine pograničnog područja RH i CG s posebnim naglaskom na istoriju i kulturu koja povezuje ova dva naroda. Forum destinacije biće sastavljen od spomenutih organizacija i institucija iz obije zemlje te će se zajednički raditi, razmjenjivati i razvijati ideje, iskustvo i znanje. Poseban doprinos ovakvog pristupa razvoju turističkog proizvoda je u tome što se umjesto konkurenntske borbe ujedinjuju snage te razvija saradnja. Ta nova mreža (forum destinacije) u sociološkom smislu ponovo povezuje ova dva naroda kroz zajednički interes, a to je zaštita prirodnog i kulturnog blaga te razvoj gospodarstva. Samom realizacijom projekta, kroz razne izlete i kulturno-umjetnička događanja vrši se promocija kulturnog i prirodnog blaga pograničnog područja.

Očekivani rezultati:

- Uspješno sproveden projekat;
- Promotivni materijal;
- Stvorena baza podataka kulturnih znamenitosti, turističkih i kulturnih kapaciteta u regiji te analiza turističkih trendova u svijetu;
- Razvijen turistički proizvod;
- Osnovani promotivni centri;
- Stvoren i analiziran turistički proizvod

Ciljne grupe:

Novinari specijalizirani za turizam i djelatnici turističkih agencija u regiji, Europi i svijetu

Indikatori:
-Poboljšan kvalitet turizma u pograničnoj regiji
-Kvalitetna turistička ponuda u pograničnoj regiji
-Jači standardi života u pograničnoj regiji
Potencijalni partneri:
- Turistička zajednica Ston
- Turistička organizacija Budva
- Zajednica Crnogoraca PGŽ, Rijeka
- Županija dubrovačko-neretvanska
Rizici:
- Nedostatak finansijskih sredstava
Monitoring i evaluacija:
- Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 mjeseca
Budžet:
526.411,50 EUR (Budva ukupno: 219.568,00 od čega je 85% EU sredstava)

Projekat 34: BRENĐ BUDVA: Razvoj arhitekture, komunikacione i kreativne strategije
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.3: Unapređenje promocije Budve kao turističke destinacije
Aktivnosti:
-Projektovanje; -Istraživanje; -Edukacija; -Konstitucija; -Promocija; -Producija.
Opis projekta:
Uspostavljanje inoviranog projekta pozicioniranja turizma Budve, zasnovanog na konceptu robne marke i brendiranja destinacija, da bi se, zahvaljujući doprinosu svih subjekta projekta, proširilo i kvalitetnije zadovoljilo tržište i tako obezbedio benefit za Budvu i sve njih.
Očekivani rezultati:
U funkciji održivog turističkog razvoja opštine Budva kao i ostvarenja njene misije, postavljaju se sledeći strateški ciljevi turističkog razvoja BRENĐA BUDVA:
1. Producenje sezone 2. Rast turističke potrošnje 3. Povećanje kvaliteta usluga 4. Povećanje prepoznatljivosti na turističkom tržištu 5. Podizanje vrijednosti brenda 6. Osnaživanje odnosa i saradnje sa partnerima i svim učesnicima u turističkoj ponudi BRENĐA Budva u cilju odgovornog i kvalitetnog zadovoljavanja potreba posjetilaca
Ciljne grupe:
- Turisti - Turistička privreda Opštine - Lokalno stanovništvo

Indikatori: Nije lako mjeriti vrijednost onoga što je nematerijalne prirode - kao što je sam brend. U slučaju Brenda Budva projektom se postavljaju indikatori praćenja kretanja, među kojima su npr. broj posjeta, broj noćenja, penetracija na određena turistička tržišta, udio u crnogorskom pa i mediteranskom turizmu (share), struktura gostiju, nivo eksploatacije kapaciteta koji su sastavni dio Brenda, itd. Među najvažnije pokazatelje uspjeha robne marke spadaju reakcije korisnika (kupaca, turista, partnera) i njihovo ponašanje, repetitivnost, intencionalnost, dužina boravka, razlozi dolaska..
Potencijalni partneri: -TOB -Opština
Rizici: - Ograničena budžetska sredstva
Monitoring i evaluacija: Među najvažnije pokazatelje uspjeha robne marke spadaju reakcije korisnika (kupaca, turista, partnera) i njihovo ponašanje, repetitivnost, intencionalnost, dužina boravka, razlozi dolaska...
Period implementacije: U periodu od 2013-2015 godine biće finalizovan i jasno uobičjen brend Budva: <i>FULL.feel</i> , vizuelni identitet, načini i vrste komunikacija sa tržištem. Vremenski period eksploataisanja rezultata ovog projekta nije ograničen.
Budžet: cca 200.000 € TOB ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 35: Stalna godišnja edukacija lokalnog stanovništva
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima
Aktivnosti: - odnosi s medijima - odnosi s novinarima, - informacije za medije, - press konferencije, - okrugli stolovi, TV i radio program, - edukacija osoba uključenih u projekt, - izrada promotivnih materijala (flajeri, brošure, informatori i sl.) - web kampanje
Opis projekta: Da bi se upoznali sa pojmom ruralnog turizma, značajem i načinu razvoja ruralnog turizma odnosno pojedinačnih ruralnih turističkih prozivoda i mogućnostima koje ruralni turizam u današnje vrijeme pruža, lokalni stanovnici moraju biti obavještavani i upućivani na opcije koje im stoje na raspolaganju. Oni trebaju biti obaviješteni na koji način da se prijave, kod koga, kako da registriraju svoju djelatnost, kako mogu da predstave odnosno reklamiraju vlastiti ruralni proizvod i slično.
Očekivani rezultati: - Povećanje svijesti o značaju ruralnog turizma i mogućnostima za njegov razvoj, kao i preduzimanje akcija u smislu konkretnih mjera koje će dovesti do razvoja ruralnog turizma

Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Privrednici na teritoriji opštine - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj ruralnog područja - Razvoj turističkog proizvoda Budve kroz razvoj turističke ponude u ruralnom području Budve
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo turizma i održivog razvoja - Ministarstvo poljoprivrede - Lokalna samouprava - Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Ograničena budžetska sredstva
Monitoring i evaluacija:
Praćenje rezultata kampanje od strane nadležnih lokalnih institucija
Period implementacije: 1 - 60 mjeseci
Budžet: 50.000 €
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 36: Lokalni edukacioni centar za razvoj ruralnog turizma
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Odabir i priprema prostora - Angaživanje i obuka službenika - Priprema godišnjih planova rada - Priprema i popunjavanje formulara - Objasnjenjavanje zakonske regulative i lokalnih odluka - Upoznavanje sa mogućnostima dobijanja lokalnih i državnih povoljnih grantova - Upoznavanje sa mogućnostima dobijanja lokalnih i državnih povoljnih grantova - Povezivanje građana i privrednika sa teritorije opštine Budva sa sličnim subjektima u zemlji i inostranstvu - Saradnja LEC sa sličnim subjektima u zemlji i inostranstvu
Opis projekta:
U cilju razvoja svih aktivnosti vezanih za ruralni turizam treba da otvorи ili pomogne u otvaranju lokalnog edukacionog centra koji ima za cilj asisteniciju građanima ili privrednicima koji žele da se bave ruralnim turizmom. Lokalni edukacioni centar treba imati za cilj da kontinuirano radi na pomenutim aktivnostima i pomaže građanima i privrednicima u razvoju vlastitih ruralnih turističkih kapaciteta.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje znanja o načinima za sprovođenje i razvoj djelatnosti koje potpadaju pod oblast ruralnog turizma i omogućavanje lakog pristupa potrebnim informacijama za sprovođenje tih aktivnosti

Ciljne grupe:
- Stanovnici Budve
- Privrednici na teritoriji opštine
- Turisti
Indikatori:
U prvoj godini, u prva tri mjeseca, organizovan rad Lokalnog edukacionog centra, usvojen plan rada i organizovane promotivne aktivnosti
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo turizma i održivog razvoja - Ministarstvo poljoprivrede - Lokalna samouprava - Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma
Rizici:
- Ograničena budžetska sredstva
Monitoring i evaluacija:
Praćenje rezultata rada LEC-a od strane nadležnih lokalnih institucija
Period implementacije: 1 - 60 mjeseci
Budžet: 50.000 €
OPŠTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 37: Označavanje sela i sprovođenje standardizacije ruralnih saobraćajnih oznaka
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima
Aktivnosti:
Vizuelna standardizacija ruralnih saobraćajnih oznaka
1. Selo 2. Seosko domaćinstvo koje se bavi poljoprivredom 3. Seosko domaćinstvo koje se bavi stočarstvom 4. Crkva ili manastir 5. Muzej 6. Spomenik kulture ili spomen ploča 7. Maslinjak 8. Vinograd 9. Pčelinjak 10. Restoran 11. Odmorište 12. Vidikovac 13. Izvor 14. Organska bašta 15. Hiking staza 16. Biciklistička staza 17. Prostor za kampovanje 18. Parking 19. Stari занати (posebne oznake za svaki od starih заната) i slično

Opis projekta:
Preduslov da bi turisti stekli saznanje o postojanju ovog dijela budvanske opštine i mogućnosti da je posjete, kao i osnovnu informaciju o sadržajima koji u tom dijelu postoje, jeste da se sela označe na pravi način na magistralnim i seoskim putevima. U sklopu ove aktivnosti podrazumijeva se osmišljavanje i brendiranje saobraćajnih turističkih tabli različitih namjena koje bi se postavljale u prvoj fazi u selima obrađenim Strategijom razvoja a potom i u svim budvanskim selima.
Očekivani rezultati:
- Veća posjećenost ruralnog područja Budve i povećanje znanja kod lokalnog stanovništva i posjetilaca o resursima kojima ruralno područje raspolaže
Ciljne grupe:
- Turisti - Prolaznici koji saobraćaju magistralnim putevima koji prolaze preko teritorije opštine Budva - Stanovnici Budve - Privrednici na teritoriji opštine - Domaći i strani investitori
Indikatori:
U prvoj godini, u prva tri mjeseca, organizovan rad Lokalnog edukacionog centra, usvojen plan rada i organizovane promotivne aktivnosti
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo turizma i održivog razvoja - Ministarstvo poljoprivrede - Lokalna samouprava - Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma
Rizici:
- Ograničena budžetska sredstva
Monitoring i evaluacija:
Praćenje rezultata od strane nadležnih lokalnih institucija
Period implementacije: 1 - 12 mjeseci
Budžet: 12.000 €
OPŠTINA, TURISTIČKA ORGANIZACIJA OPŠTINE BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 38: Besplatne wireless internet zone u budvanskim selima i okolnim vidikovcima i izrada odgovarajućih QR vodiča
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima
Aktivnosti:
- Označavanje prioritetnih sela - Postavljanje uređaja za besplatan bežični internet - Izrada odgovarajućih QR vodiča kojima će se predstaviti sve kulturne znamenitosti i kulturne atrakcije u selima

Opis projekta:

Projekat uspostavljanja besplatnih wireless zona u prvoj godini bi podrazumijevao uspostavljanje besplatnih wireless interent zona u dva sela od pet koja su obrađena strategijom ruranog turizma: Kuljače i Čelobrdo i dva manastira: Duljevo i Rustovo.

Besplatne internet zone bi trebalo uvesti i na najmanje 3 uređena vidikovca da bi posjetiocima imali razlog da se na njima zadržavaju, gdje mogu ponijeti svoje računare i surfovati po internet iz njihovih različitih potreba. Projekat podrazumijeva konstantno proširivanje odnosno povećavanje broja sela i vidikovaca koji su obuhvaćeni besplatnim wireless zonama.

Očekivani rezultati:

- Mogućnost da lokalno stanovništvo i posjetiocima besplatno koriste internet, posebno u zoni gdje inače ne mogu na drugi način obezbijediti njegovo funkcionisanje, te poboljšanje turističke ponude u selima i obezbeđivanje svih uslova za boravak koji inače postoje u priobalnom dijelu opštine Budva.
- Edukacija lokalnog stanovništva i posjetilaca i upoznavanje sa kulturnom i prirodnom baštinom budvanskog zaleđa

Ciljne grupe:

- Lokalno stanovništvo u selima
- Turisti
- Stanovnici Budve
- Privrednici na teritoriji opštine
- Domaći i strani investitori

Indikatori:

U prvoj godini, u prvih šest mjeseci obezbijediti internet u 2-3 sela i izraditi odgovarajuće QR vodiče i u periodu od 5 godina uvesti besplatne internet zone najmanje 20 budvanskih sela

Potencijalni partneri:

- Ministarstvo turizma i održivog razvoja
- Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije
- Ministarstvo prosvjete
- Ministarstvo kulture
- Lokalna samouprava
- Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma

Rizici:

- Ograničena budžetska sredstva

Monitoring i evaluacija:

Praćenje rezultata od strane nadležnih lokalnih institucija

Period implementacije: 1 - 60 mjeseci**Budžet:** 80.000 €

OPŠTINA, TURISTIČKA ORGANIZACIJA OPŠTINE BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 39: Etnografska postavka na otvorenom – „Stari seoski život“ - „Old Rural Life“ sa QR vodičem u selu Kuljače**Prioritet 3:** Razvoj i unapređenje turizma**Mjera 3.3:** Razvoj turizma u ruralnim područjima

Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Angažovanje stručnjaka za etnografiju koji će osmisliti i sadržaj postavke - Angažovanje arhitekte koji će zajedno sa dizajnerima uraditi vizuelni identitet postavke u prostoru - Označavanje svakog predmeta tekstualno na 5 različitih jezika i postavljanje QR vodiča sa mogućnošću za objašnjenja na neograničenom broju jezika - Nabavka 30 do 50 autentičnih predmeta karakterističnih za područje paštovskih sela i postaviti ih na kreativno osmišljenim postoljima (kombinacija kovanog gvožđa i drveta). - Održavanje
Opis projekta:
<p>Na postojećem, već uređenom trgu u selu Kuljače organizovati otvaranje etnografske postavke koji bi predstavljala izvanrednu turističku atrakciju, nudeći turistima mogućnost da dožive prošlost ovih prostora upoznavanjem sa predmetima iz pokućstva, i predmetima korišćenim u životu i radu lokalnog stanovništva vjekovima unazad.</p>
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Upoznavanje lokalnog stanovništva a posebno turista sa etnografskim nasleđem ovog područja
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalno stanovništvo u selima - Turisti - Stanovnici Budve
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Bolja i organizovanija turistička ponuda u ruralnom području Budve
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo turizma i održivog razvoja - Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije - Ministarstvo prosvjete - Ministarstvo kulture - Lokalna samouprava - Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Ograničena budžetska sredstva
Monitoring i evaluacija:
Praćenje rezultata od strane nadležnih lokalnih institucija
Period implementacije: 6 - 12 mjeseci
Budžet: 20.000 €
OPŠTINA, TURISTIČKA ORGANIZACIJA OPŠTINE BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 40: Uređenje vidikovaca u ruralnom području Budve (na putu između sela Vrijesno i sela Rustovo)
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima

Aktivnosti:

- Izrada potrebne planske dokumentacije
- Izrada projekta uređanja vidikovaca
- Vađenje potrebnih dozvola
- Građevinski radovi i uređenje prostora vidikovaca
- Uvođenje besplatne internet zone na vidikovcima
- Održavanje

Opis projekta:

Nakon detaljno sprovedene analize budvanskih sela terenu, utvrđeno je da se u ovoj i sledećoj godini može izvesti uređenje 3 vidikovaca i to na sledećim lokacijama:

1. Bačvice (na seoskom putu između Kamenova i sela Vojnići). Vidikovac je nastao, nasipanjem zemljišta prilikom izgradnje seoskog puta i zauzima površinu od oko 200-250 m². Sa ovog vidikovca se postoji lijep pogled prema Bečićima, Budvi i ostrvu Sveti Nikola sa jedne strane i Pržnu sa druge strane. Ovim putem postoji markirana pješačka staza, pa bi ovaj vidikovac bio vrlo povoljan kao prva stanica za odmor, a bio bi zanimljiv i za turiste koji kolima obilaze okolna sela.
2. Manastir Duljevo – Vidikovac se nalazi neposredno ispod manastira Duljevo, na proširenju nastalo nasipanjem zemljišta. Površine je oko 300-350 m² sa pogledom na obližnja sela Kuljače i Kažanegre, zatim na okolna brda, crkvu Svetog Đorđa i Svetog Spasa, kao i na Bečiće, Budvu i ostrvo Sveti Nikola.
3. Čelobrdo – jedan od najljepših vidikovaca na budvanskoj rivijeri i šire. Nalazi se na samoj ivici brda, iznad manastira Praskvica i na kraju Jegorovog puta koji se spušta prema manastiru. U sklopu vidikovca se nalazi spomen česma herojima II Svetskog rata iz sela Čelobrdo. Pogled se pruža prema kompletном Budvanskom zalivu. Površine je oko 1000 m².

Očekivani rezultati:

- Uređenje prostora na kome je moguć kratkotrajan ili višečasovni boravak u prirodi sa pogledom na more i okolna brda

Ciljne grupe:

- Lokalno stanovištvo u selima
- Turisti
- Stanovnici Budve

Indikatori:

- Bolja i organizovanija turistička ponuda u ruralnom području Budve

Potencijalni partneri:

- Ministarstvo turizma i održivog razvoja
- Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije
- Lokalna samouprava
- Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma

Rizici:

- Ograničena budžetska sredstva

Monitoring i evaluacija:

Praćenje rezultata od strane nadležnih lokalnih institucija

Period implementacije: 6 - 12 mjeseci

Budžet: 60.000 €

OPŠTINA, TURISTIČKA ORGANIZACIJA OPŠTINE BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 41: Web sajt ruralnog turizma Budve

Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma

Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima

Aktivnosti:

- Prikupljanje foto, video, tekstualnih i drugih vizuelnih materijala i njegovo organizovanje i obrada
- Programiranje sajta
- Konstantno ažuriranje

Opis projekta:

U skladu sa savremenim trendovima razvoja ruralnog turizma kako u regionu, tako i u Evropi turističke destinacije su ostvarile velike uspjehe i koristi upotrebo interneta kao sistema oglašavanja. Internet sajt mora biti osmišljen tako da bude funkcionalan i praktičan za upotrebu. Osnovna svrha ovog sajta je pružanje besplatnog reklamiranja vlasnicima seoskih domaćinstava, ugostiteljskih i smještajnih objekata. Internet sajt mora da sadrži sledeće informacije odnosno kategorije: Seoska domaćinstva, restorani u ruralnom području, ruralni hoteli, aktivnosti kojima se turisti mogu baviti u slobodno vrijeme, kulturni i sakralni objekti koji stoje na raspolaganju, mape sa tačnim lokacijama svih sela i domaćinstava, gastronomija, korisni podaci za turiste, informacije o festivalima i turističkim događajima u selima, postupak registracije seoskih domaćinstava, katalozi i publikacija vezane za ruralni turizam i slično.

Očekivani rezultati:

- Bolja informisanost lokalnog stanovništva, privrednika i investitora o mogućnostima za razvoj ruralnog turizma, reklama njihovih kapaciteta i obavljanje turista o mogućnostima za dolazak i boravak i ruralno područje Budve kao i aktivnostima koje mogu da upražnjavaju prilikom boravka

Ciljne grupe:

- Lokalno stanovištvo u selima
- Turisti
- Stanovnici Budve

Indikatori:

- Organizovana i ozbiljna promocija ruralnog područja Budve i njegove turističke ponude
- Upoznavanje lokalnog stanovništva sa napretkom u oblasti ruralnog turizma

Potencijalni partneri:

- Ministarstvo turizma i održivog razvoja
- Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije
- Lokalna samouprava
- Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma

Rizici:

- Ograničena budžetska sredstva

Monitoring i evaluacija:

Praćenje rezultata od strane nadležnih lokalnih institucija

Period implementacije: 6 - 12 mjeseci

Budžet: 17.000 €

Projekat 42: Pravilnik o načinu izgradnje i rekonstrukcije objekata u selima i Priručnik za investitore

Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma

Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima

Aktivnosti:

- Usvajanje Pravilnika o načinu izgradnje i rekonstrukcije objekata u selima
- Izrada Priručnika za investitore i arhitekte koji će obraditi sve moguće varijante izgradnje i rekonstrukcije objekata u selima uz angažovanje tima stručnjaka – dizajn i priprema za štampu
- Štampa 1200 komada na našem i dva strana jezika (ruski i engleski)

Opis projekta:

Opština Budva i Sekretarijatom za urbanizam, treba da doneše Odluku-Pravilnik kojim će se definisati način izgradnje novih objekata, kao i rekonstrukcije postojećih u ruralnom dijelu Budve kao bi se spriječila dalja devastacija ruralnog područja.

Ovim dokumentom moraju biti obuhvaćeni svi segmenti urbanizovanog i dijela predviđenog za urbanizaciju u cilju zaštite autentične ruralne arhitekture i seoskog ambijenta.

Ova odluka se mora odnosi na sledeće građevinske aktivnosti u selima:

- Obnova postojećih objekata
- Rekonstrukcija postojećih objekata
- Izgradnja novih objekata
- Očuvanje i uređenje seoske zone

U tom smislu potrebno je napraviti preduslove za izradu priručnika za investitore i arhitekte koji se bave izgradnjom novih ili rekonstrukcijom postojećih objekata u ruralnom području Budve da bi oni (otkud god da dolaze) bili u prilici da se upoznaju sa izgledom, značajem i vrijednošću tradicionalne ruralne arhitekture ovog područja otkud god da dolaze.

Ovakav priručnik bi morao da sadrži sve neophodne podatke koji se tiču gradnje u ruralnim područjima, a koji su obuhvaćeni već donešenom Odlukom o izgradnji u selima. Kao što je praksa u brojim evropskim zemljama, potrebno je uvesti „Obavezan kurs za investitore“ koji bi trajao od 1 do 2 dana. Pohađanje ovog kursa bio bi preduslov za pokretanje postupka dobijanje građevinske dozvole u ruralnom području Budve. Na kursu bi obučeni predavači iz oblasti ambijentalne arhitekture predstavili usvojena pravila projektovanja i gradnje, kao i obavezne materijale za gradnju, oblik, pozicioniranje i spratnost objekata.

Projekti za buduće objekte u ovim oblastima morali bi u potpunosti ispunjavati sve preduslove navedene u priručniku, a reviziju projekta bi sprovodila odabrana komisija koja bi nakon toga upućivala investitora u dalju proceduru dobijanja dozvole.

Investitorima se mora naglasiti, da bez obzira što su vlasnici zemljišne parcele na kojoj planiraju gradnju, nisu vlasnici ambijenta u kome se nalaze i u skladu sa tim moraju poštovati određena pravila gradnje u cilju zajedničkog očuvanja prirode i ruralne ambijentalne sredine. Ovo je jedini način za stvaranje kvalitetnih preduslova za razvoj ruralnog turizma, jer se mora stati na put ne samo, divljoj i neplanskoj izgradnji koja u potpunosti remeti prirodni ambijent i stvara pogrešnu sliku u očima turista, već i neambijentalnoj izgradnji koja nije u saglasju sa ruralnim područjem Budve.

Očekivani rezultati:

- Bolja informisanost lokalnog stanovništva, privrednika i investitora o mogućnostima za razvoj ruralnog turizma, reklama njihovih kapaciteta i obavještavanje turista o mogućnostima za dolazak i boravak i ruralno područje Budve kao i aktivnostima koje mogu da upražnjavaju prilikom boravka

Ciljne grupe:
- Investitori
- Lokalno stanovištvo u selima
- Turisti
- Stanovnici Budve
Indikatori:
- Utvrđivanje preciznih pravila za izgradnju i rekonstrukciju objekata u selima
- Zaštita tradicionalne arhitekture i ambijenta
- Ozbiljan nastup prema potencijalnim investitorima
- Povećanje vrijednosti objekata i zemljišta u ruralnom području Budve
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo turizma i održivog razvoja
- Lokalna samouprava
- Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma
Rizici:
- Ograničena budžetska sredstva
Monitoring i evaluacija:
Praćenje rezultata od strane nadležnih lokalnih institucija
Period implementacije: 6 - 12 mjeseci
Budžet: 28.000 €
OPŠTINA, TURISTIČKA ORGANIZACIJA OPŠTINE BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 43: Priručnik za bavljenje ruralnim turizmom
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Prikupljanje i obrada svih zakonskih i drugih akata koji se odnose na oblast ruralnog turizma - Angažovanje autora koji će se baviti obradom odgovarajućih tema od značaja unutar ruralnog turizma - Štampanje priručnika i njegova distribucija
Opis projekta:
Jedan od najvećih problema za razvoj ruralnog turizma u Budvi jeste taj što zainteresovani subjekti teško dolaze do valjanih informacija na ovu temu. Potrebno je, zbog toga, što prije izraditi Priručnik za bavljenje ruralnim turizmom na teritoriji opštine Budva koji će oslonjen na – postojeće crnogorsko zakonodavstvo, podzakonske akte i opštinske odluke – objasniti potencijalnom djelatniku u oblasti ruralnog turizma na jednom mjestu sve uslove koje je potrebno ispuniti da bi se počeo baviti ruralnim turizmom, kao i koje su sve mogućnosti za podsticaj i podršku.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Bolja informisanost lokalnog stanovništva, privrednika i investitora o mogućnostima za razvoj ruralnog turizma - Veće angažovanje lokalnog stanovništva i privrednika u smislu otpočinjanja bavljenja ruralnim turizmom

Ciljne grupe:
- Lokalno stanovništvo u selima
- Lokalni privrednici
- Investitori
- Stanovnici Budve
Indikatori:
- Precizno i lako korišćenje i saznavanje mogućnosti u okviru ruralnog turizma
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo turizma i održivog razvoja
- Ministarstvo poljoprivrede
- Lokalna samouprava
- Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma
Rizici:
- Ograničena budžetska sredstva
Monitoring i evaluacija:
Praćenje rezultata od strane nadležnih lokalnih institucija
Period implementacije: 6 - 12 mjeseci
Budžet: 32.000 €
OPŠTINA, TURISTIČKA ORGANIZACIJA OPŠTINE BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 44: Igrališta za djecu i piknik zone
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Određivanje lokacije - Prikupljanje potrebne planske dokumentacije - Izrada projekta - Građevinski radovi i uređenje prostora - Uvođenje besplatne internet mreže - Održavanje
Opis projekta:
Projekat podrazimijeva pravljenje dječjeg igrališta i piknik zone na jednoj od opštinskih parcela u selima. Poznato je da grad Budva u deficitu sa zelenim površinama i parkovima, tako da bi bilo veoma interesantno kako za turiste, tako i za lokalno stanovništvo pružanje ovog dodatnog sadržaja u jednom od sela koja se nalaze na nekoliko kilometara razdaljine. Park bi trebao da bude na atraktivnoj lokaciji u zelenom okruženju u kome postoji prirodna hladovina. Mobilijar i igrališni inventar treba napraviti najvećim dijelom od drveta kako bi se što bolje prilagodio okruženju. Piknik prostor mora sadržati klupe, stolove i jasno označen dio na kome je moguće organizovati roštilj. U sklopu parka i piknik zone potrebno je postaviti dovoljan broj korpi za otpatke.

Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Kvalitetniji i zdraviji život lokalnog stanovništa posebno djece - Prostor za animaciju djece i prilika da se upoznaju sa prirodom
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Lokalno stanovištvo u selima - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Djelovanje ka zaštiti životne sredine
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo turizma i održivog razvoja - Lokalna samouprava - Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Ograničena budžetska sredstva
Monitoring i evaluacija:
Praćenje rezultata od strane nadležnih lokalnih institucija
Period implementacije: 12-24 mjeseca
Budžet: 120.000 €
OPŠTINA, TURISTIČKA ORGANIZACIJA OPŠTINE BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 45: Podrška stvaranju robne marke „Domaće iz Budve“
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Istraživanje tržišta i uporedna analiza - Uspostavljanje pravila za dodjelu robne marke - Vizuelni identitet i dizajn robne marke sa knjigom standard (načina njene grafičke primjene)
Opis projekta:
U cilju stimulisanja domaće proizvodnje u saradnji odjeljenjem koje vodi razvoj ruralnog turizma treba kreirati tržišni brend – marku za sve proizvode proizvedene u ruralnim područjima Budve koji imaju tržišnu namjenu. Ime brenda može biti „Domaće iz Budve“, „Zdravo iz Budve“ ili „Prirodno iz Budve“, a svaki proizvod koji zadovolji propisane standarde kvaliteta moći će da dobije markicu sa ovim nazivom koja će mu osiguravati i olakšavati tržišni plasman. Markica mora biti osmišljena u skladu sa usvojenim vizuelnim identitetom ruralnog turizma Budve i biti dodjeljivana isključivo proizvodima koji su proizvedeni u skladu sa očuvanjem životne sredine, korišćenjem prirodnih prerađevina i organskim putem.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Promocija Budve kao zasebnog dijela crnogorske obale bogate kulturnim nasljeđem i tradicijom - Zaštitu poljoprivrednih proizvoda i ostalih autohtonih namirnica proizvedenih na selu

<ul style="list-style-type: none"> - Podsticanje razvoja ruralnog turizma - Povećanje radne snage i životnog standarda lokalnog stanovništva - Podsticanje domaće proizvodnje - Smanjenje uvoza proizvoda i budžetskog deficitta
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Lokalno stanovištvo u selima - Lokalna privreda - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Djelovanje ka razvoju ruralnog područja
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo turizma i održivog razvoja - Ministarstvo poljoprivrede - Lokalna samouprava - Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Ograničena budžetska sredstva
Monitoring i evaluacija:
Praćenje rezultata od strane nadležnih lokalnih institucija
Period implementacije: 12-24 mjeseca
Budžet: 30.000 €
OPŠTINA, TURISTIČKA ORGANIZACIJA OPŠTINE BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 46: Seoski turistički info centri (punktovi) u selima
Prioritet 3: Razvoj i unapređenje turizma
Mjera 3.3: Razvoj turizma u ruralnim područjima
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Određivanje lokacija - Izrada planske dokumentacije - Izrada projekta - Izrada info-punkta - Priprema lokacije - Postavljanje info punkta - Redovne aktivnosti info punkta
Opis projekta:
<p>Sa predviđanjem porasta broja turista u ruralnom području Budve, mora se osmislititi i odgovarajuća informaciona podrška turistima.</p> <p>Projekat podrazumijeva pravljenje drvene kućice u 4-5 sela u kojoj bi Turistička organizacija Budve imala svog predstavnika koji bi gostima besplatno nudio reklamne brošure, časopise, razglednice, mape i ostale neophodne informacije.</p> <p>U kućici bi bio zapošljen jedan sezonski radnik koji govori minimum engleski jezik. Gosti bi u sklopu individualnih aranžmana ili organizovanih tura svraćali u info punktove i dobijali sve</p>

željene informacije i eventualnu pomoć.
U sklopu info kućice nalazila bi se bicikla (oko 10) koja bi bila u bojama zaštitnog znaka ruralnog turizma Budve, i davala se gostima na besplatno korišćenje za obilazak okolnih sela.

Očekivani rezultati:

- Bolja posjećenost sela i informisanost turista o svim ruralnim turističkim kapacitetima u budvanskom zaleđu i bolja posjećenost objektima od interesa za turiste

Ciljne grupe:

- Turisti
- Stanovnici Budve
- Lokalno stanovištvo u selima
- Lokalna privreda

Indikatori:

- Djelovanje ka razvoju ruralnog područja

Potencijalni partneri:

- Ministarstvo turizma i održivog razvoja
- Lokalna samouprava
- Nevladine organizacije iz zemlje i inostranstva koje se bave razvojem ruralnih područja i ruralnog turizma

Rizici:

- Ograničena budžetska sredstva

Monitoring i evaluacija:

Praćenje rezultata od strane nadležnih lokalnih institucija

Period implementacije: 12-24 mjeseca

Budžet: 38.000 €

OPŠTINA, TURISTIČKA ORGANIZACIJA OPŠTINE BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 47 : Označavanje kulturno-istorijskih spomenika u Starom gradu

Prioritet 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine

Mjera4.1: Zaštita i očuvanje kulturno-istorijske baštine

Aktivnosti:

- Odluka o označavanju spomenika kulture u Starom gradu
- Izrada projekta za označavanje spomenika u Starom gradu
- Izrada tabli-stubova za označavanje spomenika kulture u Starom gradu
- Postavljanje tabli-stubova za označavanje spomenika kulture u Starom gradu
- Izrada odgovarajućeg QR vodiča
- Održavanje QR vodiča i odgovarajućeg interent sajta

Opis projekta:

Projekat označavanja spomenika kulture u Starom gradu podrazumijeva označavanje najmanje 45 objekata različitog karaktera i veličine od značaja za kulturno-istorijsko nasljeđe Budve. S obzirom da je Budva jedan od najstarijih gradova na Jadranu, ona kroz ovaj projekat u stvari na najbolji način da skrene pažnju na tu činjenicu ali i na bogato nasljeđe koje je tokom vjekova stvarano kroz kasnije istorijske periode. Označavanje spomenika kulture u Starom gradu se preko oznaka na licu mjesta, QR vodiča, WI zone Starog grada i odgovarajućeg interent sajta Turističke organizacije opštine Budva, pretvara u višedimenzionalni projekat koji informacije turistima o kulturnom-nasljeđu Budve pruža kako na licu mjesta, tako i bilo gdje u svijetu putem interenta. Ovo je izuzetno moderan projekat koji u potpunosti odgovara Budvi i na najbolji mogući način je predstavlja u očima posjetilaca. Projekat dozvoljava predstavljanje na gotovo neograničenom broju jezika. Preko QR kodova se mogu predstaviti i ostali sadržaji turističke ponude Budve i okoline, kao i sve druge aktivnosti lokalne zajednice od značaja. Sve atrakcije su predstavljene sažetim stručnim tekstovima koje objašnjavaju u kratkim crtama o kakvom se objektu radi, o njegovom značaju i vremenu nastanka.

Projekat ovog tipa podrazumijeva da se po prvi put na ovakav način predstavlja neki grad u region.

Ovaj projekat je od značaja i za lokalno stanovništvo u smislu edukacije o vrijednosti kulturnih spomenika i očuvanja istih.

Očekivani rezultati:

- Zaštita i valorizacija kulturnog dobra od izuzetnog značaja i afirmacija Starog grada kao središta kulture i jednog od najstarijih gradova na Jadranu.

Ciljne grupe:

- Stanovnici Budve
- Turisti

Indikatori:

- Uređeno označavanje spomenika kulture
- Uređeni spomenici kulture
- Povećanje broja ostvarenih posjeta pojedinim spomenicima u Starom gradu i bolja informisanost o njima

Potencijalni partneri:

Turistička organizacija opštine Budva

Muzej grada Budve

Rizici:

- Neuspješan odabir izvođača radova
- Ograničena budžetska sredstva opštine

Monitoring i evaluacija:

Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 2-12 mjeseci

Budžet: 55.000 €

OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 48: Novi Stari Gradovi: promocija kulturnog turizma kroz integrisana inovativna rješenja i povezivanje kultur**Prioritet 4:** Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine**Mjera4.1:** Zaštita i očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine**Aktivnosti:**

I ANALIZA: Ekstenzivna analiza i sveobuhvatna sektirska studija sa preporukama za revitalizaciju, valorizaciju i djelotvorno i održivo upravljanje;

II PLAN UPRAVLJANJA:Izrada plana upravljanja Starim gradom na osnovu sprovedenih analiza i studija i u skladu sa najboljim međunarodnim praksama;

III PROIZVODI/SERVISI:Uspostavljanje servisa, odnosno proizvoda koji će omogućiti adaptaciju Starog grada za moderne upotrebe i punu valorizaciju, uz očuvanje njegove kulturne vrijednosti;

IV JEDINSTVENI PREKOGRANIČNI TURISTIČKI PROIZVOD:uspostavljanje održive saradnje i mreže Starih gradova iz regiona od Budve do Korčule(uključujući Kotor, Herceg Novi, Dubrovnik, Ston) i njihovo predstavljanje kao jedinstvene turističke proizvode.

Opis projekta:Opšti cilj ove akcije je da se doprinese ukupnom ekonomskom i društvenom razvoju prekograničnog regiona povećavajući svoj turistički potencijal.Specifični cilj je da se poboljša kvalitet prekograničnog turističkog proizvoda kroz unapređenje postojećih i stvaranje novih i stvaranje novih prepoznatljivih kulturno turističkih proizvoda.

-Zajednički rad na oplemenjivanju grada Korčule/opštine Budva

-Menadžment plan-UNESCO LISTA

-Korčula na UNESCO listi-pomoć Budvi

-Turistički proizvod-zajednička ponuda

Očekivani rezultati:

-Izrada menadžment plana upravljanja za Stari grad Budva

- Atraktivnost Starog grada povećana uvođenjem savremenih rješenja

- Stari gradovi u pograničnom regionu povezani na zajednički turistički proizvod

Ciljne grupe:

-Lokalna samouprava u Budvi i Korčuli

-Lokalne kulturne institucije(Gradski Muzej u Korčuli i Kulturni Centar; Muzeji, Galerije i Biblioteka Budve)

-Predstavnici drugih Opština

-Lokalne Turističke organizacije

-Civilno društvo

-Nacionalne i Regionalne vlasti

-Civilno društvo;

-Državne i Regionalne vlasti

-Ministarstvo turizma i Ministarstvo kulture,

-Institut za zaštitu spomenika kulture: Institut za zaštitu spomenika kulture,

-Nacionalna komisija za UNESCO(CG) i Dubrovnik-Neretvanski kanton:Odeljenje za turizam, more i biznis,i Odeljenje za Obrazovanje, kulturu i sport ;

- Biznis sektor (hrvatska Privredna komora i obrt (Kancelarija u Dubrovniku za Dubrovačko-Neretvanski kanton);
- Udruženje preduzetnika u Budvi;
- Udruženje samostalnih privrednika u Korčuli
- Inter. novinari i organizacije

Indikatori:

- Poboljšan kvalitet prekogranične turističke destinacije kroz unaprijeđenje postojećih i stvaranje novih kulturnih prepoznatljivih turističkih proizvoda.
- Broj ostvarenih posjeta Starom gradu Budve

Potencijalni partneri:

- Turistička organizacija opštine Budva
- Grad Korčula

Rizici:

- Ograničena budžetska sredstva Opštine;
- Svi partneri na projektu treba da budu posvećeni ovom Projektu, i treba da održe visok stepen saradnje.Postoji rizik da bi eventualni participativni pristup Projektu udaljio zajednice od osnovnog cilja;
- Ne postoje fizički ili ekološki rizici koji bi spriječili da ovaj Projekat postigne rezultate.Naprotiv, održivosti životne sredine jedan od ključnih pitanja na kojima se temelji projektna ideja, Ovaj projekat se očekuje da će poboljšati будуće sposobnost ljudi na lokalnom nivou da učestvuju u programima i da apsorbuju sredstva koja dolaze napredne mogućnosti koje nudi EU.

Monitoring i evaluacija:

Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 24 mjeseca

Budžet: 440,798.91 EUR

15% OPSTINA ; 85% DONATORI

Projekat 49: Revitalizacija i adaptacija bedema Starog grada

Prioritet 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine

Mjera4.1: Zaštita i očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine

Aktivnosti:

- I Čišćenje bedema;
- II Postavljanje rasvjete i zamjena kapija;
- III Definisanje ulaza i pristupa na bedeme;
- IV Formiranje vodičke službe;
- V Marketing plan i promocija

Opis projekta:

Danas gotovo da ne postoji ozbiljna i ambiciozna država koja u svojim razvojnim strategijama ne preferira razvoj turizma kao planetarnog fenomena i razvojnog sektora, a posebno kulturnog turizma. Prepoznajući značaj razvoja kulturnog turizma, valorizaciju i očuvanje Starog grada Budve kao kulturnog jezgra, Opština Buva i Turistička organizacija opštine Budva realizovaće „Projekat revitalizacije i adaptacije bedema Starog grada Budve“. Bedemi starog grada Budve trenutno su u veoma zapuštenom i ne-reprezentativnom stanju u cijeloj svojoj dužini od „Citadele“ pa do kule „Brijeg od Budve“. Kapije ne postoje na svim ulazima, korozirale su i nemaju nikakvu funkciju, na više mjesta postoje manje deponije smeća dok je rasvjeta potpuno uništena. Na nekoliko mjesta u kišnim mjesecima na bedemima se kupi velika količina vode jer su odvodi začepljeni ili ih nema. Takođe, bedemi su obrasli sitnim rastinjem, a na više mjesta ispisani su graffiti na kamenu i fasadama. Navedeno je konstatovano obilaskom službenika Turističke organizacije opštine Budva 02.04.2012. godine. Realizacijom ovog projekta Turistička organizacija opštine Budva poboljšaće kvalitet turističkog proizvoda, a to će podrazumijevati gazdovanje i valorizaciju kulturno istorijske vrijednosti bedema Starog grada Budve, kao i komercijalizaciju istih kroz organizaciju vodičke službe preko koje ćemo ih na adekvatan način prezentovati turistima.

Cilj projekta je valorizacija nasljeđa u funkciji kulturnog turizma, unaprijeđenjem autentičnog i prepoznatljivog identiteta Budve kroz afirmaciju i zaštitu vrijednosti i specifičnosti budvanskog Starog grada.

Očekivani rezultati:

- Zaštita i valorizacija kulturnog dobra od izuzetnog značaja.

Ciljne grupe:

- Stanovnici Budve
- Turisti

Indikatori:

- Uređeni bedemi u Starom gradu
- Broj ostvarenih posjeta pojedinim spomenicima u Starom gradu

Potencijalni partneri:

Turistička organizacija opštine Budva

Rizici:

- Neuspješan odabir izvođača radova
- Ograničena budžetska sredstva opštine

Monitoring i evaluacija:

Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 24 mjeseca**Budžet:**

OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 50: Uređenje arheološkog parka Mirište
Priorite 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine
Mjera 4.1 Zaštita i očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Raspisivanje tendera za odabir izvođača radova - Raspisivanje tendera za odabir nadzornog organa - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Uredjenje arheološkog parka Mirište . - Lokacija: Petrovac, Mirište
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Nova turistička ponuda - Kulturno obrazovna ponuda
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Crne Gore i regionalni - Turisti
Indikatori:
- Bolja sobraćajna komunikacija
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo kulture - Evropski fondovi
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Neuspješan odabir izvođača radova
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12-24 mjeseca
Budžet: 300.000,00€
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 51: Obnova i prezentacija ranohričanskog mozaika
Prioritet 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine
Mjera4.1: Zaštita , očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada idejnog projekta - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
Na mozaiku podignutnom sa poda ranohričanske bazilike (VI vijek) tokom sistematskih istraživanja provedenih u Starom gradu poslije zemljotresa 1979. nepohodno je sprovesti konzervatorsko-restauratorske radove i potom ga smjestiti in situ.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Zaštita i valorizacija kulturnog dobra od izuzetnog značaja.
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - obnovljen ranohričanski mozaik
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Opština - IPA projekt
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Neuspješan odabir izvođača radova - Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseci
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 52: Obnova i prezentacija rimskog mozaika
Prioritet 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine
Mjera4.1: Zaštita i očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Idejni projekt postoji - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
Ispod nivoa poda recepcije hotela „Avala“ nalaze se ostaci veće rimske stambene zgrade Villa Urbana sa djelovima hipokausta i fragmentima podnog mozaika, koji je već nekoliko godina smješten u improvizovanom depou JU Muzeji i galerije Budva. Projekta obuhvata konzervatorsko-restauratorske mjere koje treba preduzeti kao i prilagođavanje mozaika prezraciji (u zgradu Muzeja).

Očekivani rezultati:
- Zaštita i valorizacija kulturnog dobra od izuzetnog značaja.
Ciljne grupe:
- Stanovnici Budve
- Turisti
Indikatori:
- obnovljen ranohrišćanski mozaik
Potencijalni partneri:
- Opština
- IPA projekat
Rizici:
- Neuspješan odabir izvođača radova
- Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseci
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 53: Signalizacija kulturnih dobara
Prioritet 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine
Mjera4.1: Zaštita i očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine
Aktivnosti:
- Izrada idejnog projekta
- Izvođenje radova u skladu sa projektom
- Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
Signalizacija i obilježavanje nepokretnih kulturnih dobara na teritoriji opštine Budva važan je segment u zaštiti istih i upotpunjavanju turističke ponude grada.
Očekivani rezultati:
- jednoobrazno i sistematično markiranje kulturnih dobara.
Ciljne grupe:
- Stanovnici Budve
- Turisti
Indikatori:
- Nepostojanje adekvatne i uniformne signalizacije kulturnih dobara bitan je nedostatak u turističkoj ponudi Budve.
Potencijalni partneri:
- Opština
- IPA projekat
Rizici:
- Neuspješan odabir izvođača radova
- Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 12 - 24 mjeseci

Budžet:

OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 54: Rješavanje statusa kuće Čekrdekovića i njeno stavljanje u funkciju budvanske kulture

Prioritet 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine

Mjera4.1: Zaštita i očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine

Aktivnosti:

- Rješavanje statusa kuće Čekrdekovića
- Izrada projekta sanacije i adaptacije prostora u skladu sa njegovom kulturnom funkcijom
- Opremanje i uređenje prostora

Opis projekta:

- Kuća Čekrdekovića se u registru Uprave za nekretnine još uvijek vodi na Kulturno-informativni centar Budva, te bi odgovarajuća služba lokalne uprave trebala riješiti njen imovinsko-pravni status i dodijeliti je na korišćenje ustanovama kulture. Projektom adaptacije i uređenja prostora predviđjeti galerijsko-izlagački prostor, prostor za deponovanje materijala, itd. (Napomena: postoji projekt enterijera koji je 1988. godine radio arh. Slobodan Bobo Mitrović)

Očekivani rezultati:

- Zaštita i valorizacija kulturnog dobra
- Novi kulturni sadržaji

Ciljne grupe:

- Stanovnici Budve
- Turisti

Indikatori:

- Kuću Čekrdekovića u Starom gradu 70-ih godina XX vijeka otkupio je Kulturno-informativni centar Budva za potrebe razvoja i širenje kulturnih ustanova u Budvi. Otada, osim u sporadičnim slučajevima, nije došlo do realizacije ove ideje. Kako evidentno postoji nedostatak prostora za obavljanje muzejske djelatnosti, ovaj prostor bi se mogao iskoristiti za stalnu postavku umjetničke zbirke koja broji više od 400 radova (prevashodno zavičajnih umjetnika).

Potencijalni partneri:

- Lokalna uprava

Rizici:

- Ograničena budžetska sredstva opštine

Monitoring i evaluacija:

- Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa

Period implementacije: 24 - 48 mjeseci

Budžet:

OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 55: Opremanje muzejskih prostora

Prioritet 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine

Mjera4.1: Zaštita i očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine

Aktivnosti:

- Izrada projekta opremanja

<ul style="list-style-type: none"> - Odabir izvođača radova - Realizacija projekta
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Projekat se zasniva na izradi projekta opremanja prostora koji služe za čuvanje, obradu i izlaganje muzejskog materijala i dokumentacije, a u skladu sa važećim Pravilnikom o zaštiti muzejskog materijala i muzejske dokumentacije i realizaciju istog.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Zaštita pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Čuvanje i izlaganje muzejskog materijala podrazumijeva određene mikroklimatske i svjetlosne uslove u prostorijama određenim za tu namjenu, ali i posebne vitrine, kutije i drugu opremu prema standardima o zaštiti muzejskog materijala i dokumentacije.
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna uprava - Donatori
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 0 - 12 mjeseci
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 56: Uspostavljenje radionice za izradu suvenira u JU Muzeji i galerije Budve, i dobijanje autentičnog budvanskog suvenira
Prioritet 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine
Mjera4.1: Zaštita , očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Formiranje marketing službe u Ustanovi - Opremanje prostora u skladu sa projektom - Stavljanje radionice u funkciju - Otvaranje suvenirnice
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Projekat obuhvata formiranje i opremanje radionice za izradu suvenira od gline i stakla u okviru JU Muzeji i galerije Budve i njeno stavljanje u upotrebu. Suveniri bi bili izrađivani kao replike arheoloških predmeta koji se čuvaju u Ustanovi. Osim ovoga, u okviru radionice bili bi organizovani razni programi koji bi podrazumijevali učešće lokalnog stanovništva.

Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Doprinos definisanju kulturnog identiteta Budve kroz dobijanje kvalitetnog, autentičnog budvanskog suvenira - Stvaranje novog kulturno-turističkog proizvoda - Doprinos povećanju prihoda JU Muzeji i galerije Budve
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Turisti - Stanovnici Budve
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Preplavljenost tržišta netičnim i neestetskim suvenirima lošeg kvaliteta i sumnjivog porijekla i nepostojanje autentičnog suvenira, za koji realno postoji velike mogućnosti obzirom na broj i raznovrsnost arheološkog materijala sa ovog područja. Radionica može funkcionišati u okviru JU Muzeji Budve jer postoji kvalitetan stručni kadar za obavljanje ovih poslova.
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna uprava - Turistička privreda - IPA projekat - Donatori
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Ograničena budžetska sredstva opštine - Nerazumijevanje lokalne uprave i privrede o potrebi kvalitetne prezentacije kroz autohtoni suvenir
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12 mjeseci
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 57: Sanacija zgrada/objekata koje koristi JU Muzeji i galerije Budve
Prioritet 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine
Mjera4.1: Zaštita , očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada projekta sanacije - Odabir izvođača radova - Realizacija projekta
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Na objektima/zgradama koje koristi JU Muzeji i galerije Budve , naročito oni koji se nalaze u Starom gradu (Muzej, Spomen dom, Moderna galerija, zgrada kod crkve sv. Ivana) neophodno je izvesti sanacione radove kako bi se spriječilo prodiranje atmosferskih padavina, preduzeti radove na adekvatnoj izolaciji i zamijeniti prozorske okvire i škura, koji su u fazi propadanja.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Zaštita pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve

<ul style="list-style-type: none"> - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Već duži period učestali su problemi sa prodiranjem kiše u zgrade/objekte koje koristi JU Muzej i galerije Budve, posebno u objekte u Starom gradu (Muzej, Spomen dom, Moderna galerija, zgrada kod crkve sv. Ivana). Problem je u izolaciji ali i dotrajaloj drvenariji koju treba zamijeniti.
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna uprava - Donatori
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 0 - 12 mjeseci
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 58: Vraćanje u vlasništvo Opštine objekta "Citadela" i njeno stavljanje u funkciju budvanske kulture
Prioritet 4: Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine
Mjera4.1: Zaštita i očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Sprovodenje postupka za vraćanje Citadele u posjed Opštine - Donošenje odluke da se objekat Citadele ustavi na korišćenje ustanovama kulture u Budvi - Izrada idejnog projekta adaptacije prostora u skladu sa njegovom funkcijom (arheološki muzej, otvorena scena, suvenirnica, galerijski prostor itd.) - Opremanje prostora
Opis projekta:
<p>- Citadela je najreprezentativniji objekat u Starom gradu i nužno je da lokalna uprava iznađe način da povrati vlasništvo nad njom. Obzirom na kulturno-istorijski značaj, položaj i multifunkcionalnost optimalna valorizacija objekta postigla bi se kroz transformisanje prostora za potrebe kulture. Zadatak autora idejnog projekta bio bi da što bolje iskoristi prednosti prostora i organizuje isti za što više kulturnih djelatnosti (arheološki muzej, galerijski prostor, otvorena scena, suvenirnica itd.). Na ovaj način bi arheološka zbirka mogla biti prezentovana po standardima, obzirom da broj izloženih muzejskih predmeta prevazilazi prostor u kome su smješteni (uz napomenu da postoji određeni broj predmeta koji je u obradi), dok bi u sadašnjoj zgradbi muzeja bila izložena etnografska zbirka, što je i bila prvobitna namjena tog prostora. Takođe, ponovo bi zaživjela otvorena scena na Citadeli. Stoga bi projekat uključivao i neophodno opremanje prostora, prije svega po muzeološkim standardima, ali i za ostale aktivnosti.</p>
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Zaštita i valorizacija kulturnog dobra, pokretnog i nepokretnog, od izuzetnog značaja. - Adekvatna prezentacija arheoloških nalaza sa budvanskih nalazišta. - Proširenje kulturnih aktivnosti (otvorena scena, suvenirnica)
Ciljne grupe:

<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Potpuna i adekvatna valorizacija prostora Citadela bila bi kroz njeno ustupanje na korišćenje ustanovama kulture. Ovim bi se riješio problem smještaja arheološke zbirke (preko 2000 muzejskih predmeta) i njene adekvatne prezentacije u skladu sa zahtjevima i trendovima savremene muzeologije, kao i ponovno funkcionalisanje najatraktivnije otvorene scene za muzičko-scenske programe.
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Lokalna uprava - Ministarstvo kulture
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseci
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 59: Projekat osposobljavanja zaposlenih u organima lokalne uprave i lokalne samouprave u Opštini Budva i njenim javnim preduzećima
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.1: Razvoj ljudskih resursa i tržišta rada i usaglašavanje tražnje i ponude na tržištu rada
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Prepoznavanje nivoa kvalifikacija, stručnosti i sposobnosti - Izrada projekta osposobljavanja i definisanje ključnih nedostataka - Odabir i angažovanje sprovodioca programa osposobljavanja - Realizacija projekta osposobljavanja
Opis projekta:
<p>Projekat osposobljavanja bi trebalo da obuhvati dvije kategorije zaposlenih: pripravnike i službenike i namještenike zaposlene u Opštini Budva. U slučaju pripravnika, neophodno je donijeti plan osposobljavanja za čiju će implementaciju biti zadužen svaki starješina organa odnosno mentor kojeg on ovlasti. Cilj je osposobiti pripravnika za rad u lokalnoj upravi i upoznati ga sa nadležnostima i funkcijama lokalne samouprave praktično i normativno kroz propise. U slučaju zaposlenih službenika i namještenika projekat osposobljavanja podrazumjeva identifikaciju aktuelnih potencijala i nedostataka, definisanje plana, vrste i dinamike obuke, izbor izvođača obuke, uspostavljanje saradnje sa istim, organizaciju obuka i treninga koji će uticati na podizanje nivoa znanja i kompetencija zaposlenih kadrova u cilju podizanja kvaliteta pružanja usluga u lokalnoj samoupravi i podizanja kapaciteta za ovladavanjem novim principima rada i normativnim i drugim zahtjevima u procesu pridruženja Crne Gore Evropskoj uniji. Takođe, ključni cilj je i razvijanje potrebnih vještine i sposobnosti kod zaposlenih definisanim u Pravilnicima o unutrašnjoj sistematizaciji i organizaciji organa lokalne samouprave i lokalne uprave. Česte izmjene u zakonskoj regulativi, nastale u cilju sistemskih rješavanja problema ili u cilju regulisanja novih područja aktivnosti ili izmjena i dopuna u radu</p>

postojećih, a u cilju stvaranja efikasnog i efektivnog službenika/namještenika neophodno je podići kapacitet istog na način što će putem procesa edukacije i osposobljavanja steći potrebne vještine, znanja i iskustva u interakciji sa predavačima i kolegama iz drugih opština, a što bi trebalo da proizvede standard kapaciteta koji službenici/namještenici treba da imaju u Opštinama u Crnoj Gori.

Očekivani rezultati:

- Podizanje nivoa kapaciteta i kompetencija zaposlenih za rad u jedinici lokalne samouprave
  - Povećanja broja riješenih predmeta korisnika;
- Smanjenje broja ukinutih prvostepenih rješenja;

Ciljne grupe:

- Zaposleni službenici i namještenici i pripravnici

Indikatori:

- Postizanje većeg stepena stručnosti i efikasnosti zaposlenih u obavljanju radnih zadataka;
- Povećanje broja riješenih predmeta korisnika;
- Blagovremeno i kvalitetno izvršavanje radnih obaveza prema klijentima/ korisnicima usluga;
- Zadovoljni građani i ostali korisnici usluga
- Smanjenje broja ukinutih prvostepenih rješenja.

Potencijalni partneri:

- Zajednica opština Crne Gore
- Uprava za kadrove Crne Gore
- EU, UNDP, ostale međunarodne organizacije i donatori;

Rizici:

- Ograničena budžetska sredstva Opštine;
- Nepostojanje ponude pružaoca usluga obuke i osposobljavanja (agencije, strukovna udruženja, idr.) za zaposlene u javnoj upravi;

Monitoring i evaluacija:

- Praćenje programa od organa u čijoj je nadležnost rad sa zaposlenima u Opštini.

Period implementacije: jedna godina

Budžet: Opština Budva i potencijalni partner- EU grantovi; IPA fondovi i drugi donatori po programima Evropske unije na putu pridruživanja Crne Gore, fondovi UNDP-a i drugih međunarodnih organizacija i donatora.

Projekat 60: Regionalna i međudržavna saradnja i EU fondovi za prekvalifikacije/dokvalifikacije/ osposobljavanje građana sa prebivalištem u opštini Budva (kako za sektor lokalne i državne uprave/ i javnih preduzeća čiji su osnivači, tako i za sektor privrede: turizam, hotelijerstvo, ugostiteljstvo, nautika, zanatstvo, itd.)

Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave

Mjera 5.1: Razvoj ljudskih resursa i tržišta rada i usaglašavanje tražnje i ponude na tržištu rada

Aktivnosti:

- Analiza nivoa kvalifikacija, stručnosti i sposobnosti i utvrđivanje ograničenja i potreba
- Izbor sektora u kome postoji potreba za osposobljavanjem /dokvalifikacijom/prekvalifikacijom
- Izrada projekta osposobljavanja i swot analiza
- Odabir i angažovanje sprovodioca programa osposobljavanja
- Realizacija projekta osposobljavanja

Opis projekta:

Projekat ospozobljavanja bi trebalo da bude usmjeren na sektore u kojima je potreba za obukom kadrova najviše izražena. Uvezši u obzir geografski položaj Budve i privrednu orientaciju usmjerenu na turizam i ugostiteljsku djelatnost, neophodno je prioritetno analizirati potrebe i ograničenja kada je u pitanju ova privredna grana, a koja su vezana za ljudske kapacitete. Evidentan je nedostatak kadrova u različitim sektorima turističke djelatnosti, dok istovremeno imamo hiperprodukciju kadrova u ovoj oblasti, tj. profila za kojima nije izražena tražnja, te je neophodno sprovesti različite programe prekvalifikacije i dokvalifikacije potencijalnih kadrova, posebno nezaposlenih prema evidenciji Zavoda za zapošljavanje i osatlih posrednika u zapošljavanju, a zatim i zaposlenih u lokalnim i državnim organima uprave i njenih javnih službi, te privredi i definisati programe praktičnog i teorijskog usavršavanja potrebnih profila od tehničke podrške do menadžerskih profila.

Ciljna grupa je stanovništvo sa prebivalištem u Budvi, kako bi se istovremeno u privredi više angažovalo lokalno stanovništvo, a sa druge strane smanjio broj nezaposlenih.

Očekivani rezultati:

- Povećanje stručnosti i efikasnosti zaposlenih;
- Smanjenje stope nezaposlenosti;
- Optimizacija broja radnika u javnom sektoru;
- Odvikavanje od prakse "uvoza" sezonske radne snage i snižavanje troškova u privredi po istom;
- Usaglašavanje tražnje za kvalifikacionom strukturu sa ponudom.

Ciljne grupe:

- Nezaposleni i zaposleni sa prebivalištem u Budvi

Indikatori:

- Stručnija radna snaga spremna da odgovori svim poslovnim zahtjevima;
- Povećanje nivoa kompetencija i usaglašavanje sa potrebama za kvalifikacijama zaposlenih i nezaposlenih;
- Mobilna radna snaga;
- Smanjenje stope nezaposlenosti;
- Povećanje broja zaposlenih među lokalnim stanovništvom;
- Smanjen broj stranaca radno angažovanih preko sezone;

Potencijalni partneri:

- EU Fondovi, UNDP i druge međunarodne organizacije i donatori;
- Strukovna udruženja iz zemlje i inostranstva;
- Organi državne uprave tipa: Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo za informaciono društvo i tehnologiju, Crnogorsko turističko udruženje;

Rizici:

- Ograničena budžetska sredstva Opštine i ostalih organa državne uprave;
- Nepostojanje ponude pružaoca usluga obuke (agencije, strukovna udruženja, idr.) za zaposlene u javnoj upravi;
- Nezainteresovanost i nemotivisanost lokalnog stanovništva;

Monitoring i evaluacija:

Praćenje programa od strane Zavoda za zapošljavanje, Uprave za kadrove Crne Gore i Opštine Budva.

Period implementacije: jedna godina

Budžet: Opština i potencijalni partner-EU grantovi; IPA projekti i drugi donatori po programima

Evropske unije na putu pridruživanja Crne Gore, UNDP-a, i druge međunarodne organizacije i donatori:organ/i državne uprave.

Projekat 61: Razvoj projekata u saradnji sa Upravom za kadrove Crne Gore, Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, Penzionim fodovima i sl. u cilju razvoja ljudskih resursa u svakom dobu radne aktivnosti

Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave

Mjera 5.1: Razvoj ljudskih resursa i tržišta rada i usaglašavanje tražnje i ponude na tržištu rada

Aktivnosti:

- Analiza potreba za sprovođenjem programa obuke; programa prekvalifikacija/ dokvalifikacija; posebno zaposlenih ili nezaposlenih lica preko 55 godina života;
- Izrada projekta osposobljavanja i swot analiza;
- Odabir i angažovanje sprovodioca programa osposobljavanja;
- Realizacija projekta osposobljavanja.

Opis projekta:

Projekat razvoja ljudskih resursa u svakom životnom dobu i dobu radne aktivnosti podrazumjeva kontinuirano praćenje i analizu radnog učinka, motivacije, zarade i apstinencije kao ključnih parametara za utvrđivanje zadovoljstva i zaposlenih i poslodavaca. U tom pravcu treba stvoriti preduslove da se što profesionalnije obavljaju poslovi uz redovna obnavljanja i unaprijeđenja znanja kroz organizaciju različitih obuka za savladavanje naprednih vještina kakve su jezičke, računarske idr. do organizacije psiholoških radionica, radionica radne motivacije, radionica team-buildinga do sprovođenja programa druge vrste obuke za kojima se istakla potreba shodno nalazima i zahtjevima sa tržišta. Projekat podrške zaposlenima koji ulaze u poslijednju radno aktivnu dekadu pred penziju je posebno značajan kako za pojedince i poslodavce tako i za društvo u cijelini. Angažovanje penzionera uz skraćeno radno vrijeme ili fleksibilno radno vrijeme je takodje poseban segment obrade projektom i doprinosi boljem prihvatanju ulaska u treću fazu života, stvaranje drugačijih navika i obaveza, a sa druge strane smanjuje troškove poslodavcu i preduslov je razvoja društva socijalno pravednog i društveno bogatog.

Očekivani rezultati:

Povećanje stručnosti i efikasnosti zaposlenih;

- Doprinos većoj radnoj motivaciji i manjoj apstinenciji zaposlenih;
- Stvaranje boljih međuljudskih odnosa kod poslodavca;
- Snižavanje troškova poslovanja poslodavca;
- Stvaranje tolerantnijeg društvenog okruženja za penzionere;

Ciljne grupe:

- Zaposleni, zaposleni pred penzijom i penzioneri

Indikatori:

- Stručnija radna snaga sa profesionalnim odnosom prema poslu, zdrav poslovni ambijent i dobri međuljudski odnosi;
- Zadovoljni zaposleni;
- Bolji radni učinak poslodavca;

Potencijalni partneri:
- Zavod za zapošljavanje Crne Gore;
- Drugi pružaoci usluga pri zapošljavanju;
- Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje;
- Uprava za kadrove Crne Gore;
- Organi državne uprave;
- EU Fondovi, UNDP i druge međunarodne organizacije i donatori;
- Privreda.
Rizici:
- Ograničena budžetska sredstva Opštine i ostalih organa državne uprave;
- Nepostojanje ponude pružaoca usluga obuke (agencije, strukovna udruženja, idr.) za zaposlene u javnoj upravi;
- Nezainteresovanost i nemotivisanost ciljne grupe;
Monitoring i evaluacija:
- Praćenje programa od strane Zavoda za zapošljavanje, Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje, Uprave za kadrove, Opštine Budva i Udruženja penzionera.
Period implementacije: jedna godina
Budžet: Opština i potencijalni partner – EU grantovi; IPA projekti i drugi donatori po programima Evropske unije na putu pridruživanja Crne Gore, UNDP-a, i druge međunarodne organizacije i donatora.

Projekat 62: Uvođenje E - lokalne uprave / ili E – Opštine Budva sa svim podsegmentima – Građanski biro
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne uprave
Mjera 5.2: Razvoj administrativnih kapaciteta – razvoj E – uprave
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - <u>Uvođenje Građanskog biroa ili e – documet management system-a;</u> - <u>uvodenje e-mail, sms i ostalih sistema obavještenja klijenata;</u> - <u>uvodenje web, wap i ostalih portala za individualan pristup klijenata za provjeru stanja predmeta u Opštini i javnim službama čiji je Opština osnivač i informisanje i prezentaciju podataka u vezi rada organa lokane samouprave i lokalne uprave;</u> - <u>uvodenje e – modula u svim organima lokalne uprave i unaprijeđenje postojećih;</u> - <u>uvodenje e – geografskog informacionog sistema;</u> - <u>uvodenje e - prostornog plana i ostale planske dokumentacije;</u> - <u>uvodenje 24 časa – servisa za postupanje;</u> - <u>uvodenje elektronskog potpisa i ostalih pogodnosti koji isti nudi za pružanje e - usluga od strane organa lokane samouprave i lokalne uprave;</u> <p><u>uvodenje on line bankarskih servisa za plaćanje;</u></p>
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Projekat e – lokane uprave obuhvata 5 segmenta implementacije: <p>1. infrastrukturni segment obuhvata renoviranje i adaptaciju prostora prizemlja glavne zgrade opštine Budva za potrebe pružanja usluga građanima bazirane na gore navedenim principima u okviru moderno koncipiranog vizuelnog identiteta front office-a, kao i renoviranje i adaptaciju prostora velike sale Opštine u cilju stvaranja multifunkcionalne sale za sjednice skupštine opštine bazirane na elektronskom glasanju i savremenoj audio vizuelnoj konferencijskoj opremi</p>

sa posebnim pogodnostima za prevodioce i novinare; kao i za potrebe vjenčanja, seminara, predavanja, sastanaka ostalih tipova i velikih konferencija za novinare; 2. segment opremanja prostora kancelarijskim namještajem obuhvata nabavku adekvatnog i funkcionalnog kancelarijskog namještaja prema zahtjevima iz predhodnog segmenta; 3. segment implementiranje softvera, hardvera i usluge obuke treba da ustanovi koncept moderne e-uprave opštine Budva po fazama, od faze uvođenja Građanskog biroa – elektronske pisarnice, te omogućiti adekvatno umrežavanje sa ostalim organima lokalne samouprave i lokane uprave koji će činiti funkcionalnu cijelinu e- uprave opštine Budva. Pažljiva analiza potreba i definicija potreba za savremenom mrežnom i komunikacionom infrastrukturom i računskom opremom zajedno sa programom elektronske komunikacije dokumentima shodno zahtjevima organizacije i rada organa lokalne samouprave i lokalne uprave je bazična pretpostavka realizacija ovog segmenta. Obuka za korišćenje programskih aplikacija i rad na računarima je sastavni dio potrebnih aktivnosti u ovom segmentu. 4. Segment definisanja pravnog okvira će biti regulisan kroz akt o postupku uspostavljanja registra upravnih procedura. 5. Segment sistematizacije radnih mjesta u Sekretarijatu za lokalnu samoupravu, a onda po fazama i u ostalim organima lokalne samouprave i lokalne uprave predviđaje radna mjesta za službenike, namještenike i odgovorna lica koji će raditi na implementaciji aktivnosti u ovom projektu. Programi ospozobljavanja i obuke će se organizovati u saradnji sa Upravom za kadrove Crne Gore. 6. Modularno uvođenje nadogradnje građanskog biroa.

Očekivani rezultati:

Korisnicima je na usluzi brza i efikasna lokalna e-uprava, na jednom mjestu;

- Jednostavnije procedure i kraće vrijeme potrebno za rješavanje po zahtjevima;
- Unaprijeđenje biznis ambijenta (smanjenje biznis barijera) skraćenjem vremena za postupanje po zahtjevima i sniženjem troškova po istom;
- Veći broj riješenih predmeta na godišnjem nivou;
- Umrežavanje registara podataka na nivou lokalnih organa uprave, vrste i broj;
- Viši nivo transparantnosti u radu organa;
- Unaprijeđenje mjera antikorupcije;

Ciljne grupe:

- Građani, privrednici i preduzetnici (pravna i fizička lica);

Indikatori:

- E-uprava Opštine Budva, bez redova i čekanja stranaka, sa kraćim rokovima za rješavanje po zahtjevima, na jednom mjestu;
- Transparentna interakcija sa korisnicima putem e-mail-a ili SMS-a, wap, web i ostalim portalima;
- Broj riješenih zahtjeva;
- Prosječno vrijeme rješavanja zahtjeva;
- Ne postojanje potrebe da korisnik za rješavanje svog zahtjeva obide i jedno mjesto osim šaltera E – Pisarnice;
- Ostvareni nivo uključivanja on line bankarskih servisa;
- Zadovoljni građani i stranke i visok stepen povjerenja u lokalnu upravu;
- Bolji radni učinak javne uprave u cijelini;

Potencijalni partneri:

- Ministarstvo za informaciono društvo i tehnologiju;
- Operatori mobilne i fiksne telefonije i interneta;
- Državna uprava i njena javna preduzeća i lokalne javne službe;

<ul style="list-style-type: none"> - bankarski sektor; - EU Fondovi, UNDP i druge međunarodne organizacije i donatori;
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Neuspješan odabir izvođača radova i usluga; - Nezaintersovanost i pasivnost organa lokalne uprave; - Neprepoznavanje značaja e –umrežavanja od organa lokalne uprave; - Ograničena budžetska sredstva;
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nosioca projekta;
Period implementacije: 12 - 36 mjeseca
Budžet: Opština i potencijalni partner – EU grantovi; IPA projekti i drugi donatori po programima Evropske unije na putu pridruživanja Crne Gore, UNDP-a, i druge međunarodne organizacije i donatori.

Projekat 63: Umrežavanje lokalnih i državnih javnih preduzeća na teritoriji opštine Budva i šire, u nacionalnu jedinstvenu e-upravu, u cilju razmjene i objedinjavanja registra podataka , a u funkciji efikasne , na jednom mjestu, usluge korisnicama
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.2: Razvoj administrativnih kapaciteta – razvoj E – uprave
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada idejnog projekta - Raspisivanje tendera i odabir izvodjača radova - Izvodjenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
Povezivanje javnih preduzeća (lokalnih i republičkih) u jedinstven informatički sistem u cilju razmjene i objedinjavanja podataka. Na taj način bi se ubrzala razmjena podataka između pomenutih subjekata a građani i ostali posjetioci bi na brži način riješili svoje zahtjeve jer bi ih mogli predavati na jednom mjestu koje bi se odredili za to.
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Efikasnije i brže rješavanje problema građana Budve - Unapređenje kvaliteta znanja zaposlenih
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve - Privrednici opštine Budva - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Veći broj riješenih problema građana Budve - Povećanje kvaliteta usluge radnika zaposlenih u lokalnim i javnim preduzećima
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo za informaciono društvo - Operatori mobilne i fiksne telefonije i interneta - Javna preduzeća (opštinska i republička) - Evropski fondovi

Rizici:
- Neuspješan odabir izvođača radova
- Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet:
OPŠTINA ili IPA PROJEKAT ili ili PARTNERI ili DONATORI

Projekat 64: Rekonstrukcija bazena u Budvi
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.3: Stvoriti uslove za sportske, kulturne i obrazovne aktivnosti stanovništva i gostiju
Aktivnosti:
- Raspisivanje tendera i odabir projektanta za izradu glavnog projekta i odabir izvođača radova - Izrada glavnog projekta - Revizija glavnog projekta - Raspisivanje tendera za odabir nadzornog organa - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta: -Rekonstrukcija bazena u Budvi (zamena krovne konstrukcije i ugradnja solarnih kolrktora) - Lokacija: Budva, Slovenska plaža
Očekivani rezultati:
- Unapredjenje kvaliteta i objekta
Ciljne grupe:
- Sportisti - Stanovnici Budve - Turisti
Indikatori:
-Ekonomičniji rad bazena, bezbjednost korisnika objekta
Potencijalni partneri:
- Evropski fondovi
Rizici:
- Nedostatak finansijskih sredstava
Monitoring i evaluacija:
- Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12- 24 mjeseca
Budžet: 350.000,00€
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 65:Uspostavljanje Omladinskog centra
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.3: Stvoriti uslove za sportske, kulturne i obrazovne aktivnosti stanovništva i gostiju
<p>Aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Obezbjedivanje prostora - Opremanje prostora - Angažovanje službenika za sprovođenje omladinskog rada - Izrada godišnjeg plana rada Omladinskog centra <p>Štampanje brošure, organizovanje tribine radi informisanja javnosti</p>
<p>Opis projekta:</p> <p>Uspostavljanje Omladinskog centra u okviru koga će mladi moći da se informišu, edukuju i aktivno učestvuju u realizaciji Lokalnog plana aktivnosti za mlade Opštine Budva:</p> <ul style="list-style-type: none"> - da se afirmišu kao kreatori i realizatori kulturnih programa; - da svojim aktivnostima afirmišu lokalnu kulturu i tradiciju, kao i lokalne prostore za različite kulturne namjene
<p>Očekivani rezultati:</p> <p>obezbijeden i opremljen prostor, angažovan službenik obučen za rad sa mladima, donijet godišnji plan rada, informisana javnost</p>
<p>Ciljne grupe:</p> <p>mladi - populacija uzrasta 15-29 godina starosti</p>
<p>Indikatori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - za 6 mjeseci obezbijeden i opremljen prostor (namještaj, audio i video tehnika: pojačalo, mikseta, mikrofon, televizor, kompjuter, DVD,CD plejer, video projektor) - za 3 mjeseca angažovan službenik i dodatno obučen za rad sa mladima i pisanje projekata - za 3 mjeseca urađen program rada <p>brošure, 1500 komada (kolor, A5), 1 javna tribina</p>
<p>Potencijalni partneri:</p> <p>Uprava za mlade i sport</p>
<p>Rizici:</p> <p>-Ograničena budžetska sredstva Opštine Budva</p>
<p>Monitoring i evaluacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izvještaji službenika za mlade
<p>Period implementacije: 12 mjeseci</p>
<p>Budžet: 100 000€ (opština, donatori, sponzori)</p>

Projekat 66: Izgradnja Pozorišta
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.3: Stvoriti uslove za sportske, kulturne i obrazovne aktivnosti stanovništva i gostiju
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada idejnog projekta - Raspisivanje tendera i odabir izvođača radova - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
Izgradnja popozorista ... mjesto .... i td
Očekivani rezultati:
Izgradnja Pozorišta u Budvi, umnogome će doprinjeti razvoju Budve, prije svega socio-ekonomskom i kulturnom razvoju Opštine.
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve i susjednih opština - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - bogatiji i kvalitetniji kulturni život u Budvi -porast broja kulturnih dešavanja u Budvi -veći broj posjetilaca tokom čitave godine
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Ministarstvo nauke
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Neuspješan odabir izvođača radova - Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 24 - 48 mjeseca
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 67: Opremanje bioskopa
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.3: Stvoriti uslove za sportske , kulturne i obrazovne aktivnosti stanovništva i gostiju
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izrada idejnog projekta - Raspisivanje tendera i odabir projektanta za izradu glavnog projekta i odabir izvodjača radova

<ul style="list-style-type: none"> - Izrada glavnog projekta - Revizija glavnog projekta - Raspisivanje tendera za odabir nadzornog organa - Izvođenje radova u skladu sa projektom - Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Opremanje bioskopa - Budva- TQ Plaza
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Puštanje u rad bioskopa u Budvi
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stanovnici Budve i susjednih opština - Turisti
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje kulturnih dešavanja u Budvi
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Partnerstvo
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak finansijskih sredstava
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12- 24 mjeseca
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 68: Adaptacija prostora za Narodnu biblioteku JU Biblioteka Budve
<ul style="list-style-type: none"> - Adaptacija prostora za obavljanje poslova JU Narodne biblioteke Biblioteka Budve u Budvi i područnog odjeljenja u Petrovcu
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.3 : Stvoriti uslove za sportske, kulturne i obrazovne aktivnosti stanovništa i gostiju
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Adaptacija prostora za rad biblioteke, - Opremanje (namještaj i oprema)
Opis projekta:
Adaptacija prizemlja zgrade "Akademija znanja" u Budvi i adaptacija I sprata zgrade JU Spomen dom "Crvena Komuna" u Petrovcu
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Obezbeđivanje adekvatnog prostora za obavljanje bibliotečke djelatnosti
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Djeca, učenici, studenti i ostalo lokalno stanovništvo - Turisti

Indikatori:
- Adaptacijom prostora i nabavkom opreme će se omogućiti obezbjedjivanje adekvatnih uslova za obavljanje bibliotečke djelatnosti u skladu sa postojećom zakonskom regulativom,
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo kulture i lokalna samouprava, - NVO iz oblasti kulture
Rizici:
- Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova adaptacije od strane nadzornog organa
Period implementacije: 12 mjeseci
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 69: Izgradnja Vrtića
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.3: Stvoriti uslove za sportske, kulturne i obrazovne aktivnosti stanovništva i gostiju
Aktivnosti:
Urađen je glavni Projekat. Slijedeće aktivnosti, koje je potrebno preduzeti su:
- Raspisivanje tendera i odabir izvodača radova
- Izvođenje radova u skladu sa projektom
- Praćenje izvođenja radova
- Izrada idejnog projekta
- Raspisivanje tendera i odabir izvodača radova
- Izvođenje radova u skladu sa projektom
- Praćenje izvođenja radova
Opis projekta:
Kapacitet i kvalitet objekta dječjih vrtića, naročito vrtića u Budvi (Centralni i Novi vrtić) su krajnje supstandardni, jer je u istima smješteno daleko više djece, nego što postojeći kapacitet dozvoljava. Detaljnim urbanističkim planom "Dubovica I" planirana je izgradnja novog dječjeg vrtića u Budvi, u naselju Dubovica, čijom bi se realizacijom rasteretili postojeći vrtići u gradu, i omogućila kvalitetnija i obuhvatnija organizacija predškolske zaštite djece. Planiran vrtić ima kapacitet za prijem i smještaj 220 djece (120 djece uzrasta od 3 do 6 godina i 100 djece u jaslicama).
Očekivani rezultati:
- Izgrađen vrtić
- povećanje kapaciteta državnih ustanova u oblasti predškolskog staranja
Ciljne grupe:
- djeca predškolskog uzrasta
Indikatori:
- izgrađen vrtić
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo prosvjete i sporta
- Privatni sektor
- Opština
Rizici:
- Neuspješan odabir izvodača radova
- Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenje radova od strane nadzornog organa
Period implementacije:
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 70: Izgradnja muzičke škole ili adaptacija postojećeg prostora
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.3 : Stvoriti uslove za sportske, kulturne i obrazovne aktivnosti stanovništva i gostiju
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja muzičke škole ili adaptacija postojećeg prostora - pribavljanje neophodne dokumentacije, - izvođenje gradjevinskih radova, - opremanje prostora
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja ili adaptacija postojećeg prostora za potrebe muzičke škole
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnjom ili adaptacijom prostora za potrebe muzičke škole i nabavkom opreme će se omogućiti obezbjedjivanje adekvatnih uslova za pohadjanje muzičke nastave,
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - djeca školskog uzrasta
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - izgrađena ili adaptirana škola
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - privatni sektor - Ministarstvo prosvjete
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Neuspješan odabir izvođača radova
Monitoring i evaluacija:
<ul style="list-style-type: none"> - Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa
Period implementacije:
Budžet:
OPŠTINA BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 71:Izgradnja doma za smještaj starih i iznemoglih lica
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.4 : Očuvanje i unapređenje javnog zdravlja i socijalne zaštite
Aktivnosti:
<ul style="list-style-type: none"> - Izgradnja objekta - doma za smještaj starih i iznemoglih lica, - Opremanje (namještaj, medicinski aparati i pomagala i ostali inventar) - Obezobjedenje potrebnog stručnog i pomoćnog osoblja
Opis projekta:
<ul style="list-style-type: none"> - izgradnja objekta za smještaj starih i iznemoglih lica, opremanje objekta potrebnim namještajem, medicinskim aparatima i pomagalima, i ostalim potrebnim inventarom
Očekivani rezultati:
<ul style="list-style-type: none"> - Unaprijeđenje uslova života starih i iznemoglih lica u navedenom objektu
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Stara i iznemogla lica

Indikatori:
- Izgradnjom objekta će se omogućiti obezbjedjivanje smeštaja, ishrane, njege i liječenja starih i iznemoglih lica
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo rada i socijalnog staranja i lokalna samouprava, - NVO iz oblasti socijalnog staranja
Rizici:
- Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenja radova adaptacije od strane nadzornog organa
Period implementacije: 48 mjeseci
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 72: Obezbeđenje prostorije za osobe za invaliditetom
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.4 : Očuvanje i unapređenje javnog zdravlja i socijalne zaštite
Aktivnosti:
- obezbjeđenje prostorije za osobe za invaliditetom, - Opremanje (namještaj i ostali inventar)
Opis projekta:
- obezbjeđenje prostorije za osobe za invaliditetom , opremanje objekta potrebnim namještajem i ostalim potrebnim inventarom
Očekivani rezultati:
- Unaprijeđenje i organizovanje međusobih kontakata lica sa invaliditetom u navedenom objektu radi ostvarivanja zajedničkog interesa poboljšanja uslova života ove ciljne grupe
Ciljne grupe:
- Lica sa invaliditetom
Indikatori:
- Obezbeđenje prostorije će se obezbjediti mogućnost okupljanja lica sa invaliditetom radi ostvarivanja njihovih zajedničkog interesa
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo rada i socijalnog staranja i lokalna samouprava, - NVO iz oblasti socijalnog staranja
Rizici:
- Ograničena budžetska sredstva opštine
Monitoring i evaluacija:
Praćenje izvođenja radova adaptacije od strane nadzornog organa
Period implementacije: 48 mjeseci
Budžet:
OPSTINA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 73:Izgradnja stanova za lica u stanju socijalne potrebe
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.4 : Očuvanje i unapredjenje javnog zdravlja i socijalne zaštite
Aktivnosti:
- izgradnja stanova za lica u stanju socijalne potrebe, -pribavljanje neophodne dokumentacije, -izvođenje gradjevinskih radova -opremanje prostora
Opis projekta:
- izgradnja stanova za smještaj lica u stanju socijalne potrebe
Očekivani rezultati:
- Unapredjenje i poboljšanje uslova života lica u stanju socijalne potrebe
Ciljne grupe:
- Lica u stanju socijalne potrebe
Indikatori:
- Izgradnjom stanova će se omogućiti obezbjeđivanje smještaja lica u stanju socijalne potrebe
Potencijalni partneri:
- Ministarstvo rada i socijalnog staranja i lokalna samouprava, - NVO iz oblasti socijalnog staranja
Rizici:
- Neuspješan odabir izvođača radova
Monitoring i evaluacija:
- Praćenje izvođenja radova od strane nadzornog organa
Period implementacije:
Budžet: OPŠTINA BUDVA ili IPA PROJEKAT ili DONATORI

Projekat 74 : JU "Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju"
Prioritet 5: Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
Mjera 5.5: Stvaranje uslova za unapređenje ljudskih i dječijih prava u Budvi
Aktivnosti:
- Obezbeđivanje prostora - Opremanje (namještaj, oprema) -Odabir i doedukacija kadra koji će raditi sa djecom i omladinom sa smetnjama u razvoju i uključivanje edukovanog kadra u rad sa djecom i omladinom
Opis projekta:
Obezbeđenje prostora za dnevni centar, opremanje, angažovanje i doedukacija stručnog kadra
Očekivani rezultati:
- Opremljen prostor novom savremenom opremom za rad sa djecom sa smetnjama u razvoju - 4 stručnjaka obučena za rad sa djecom i omladinom

<p>- 30 djece koristi usluge stručnjaka (psihologa, defektologa, radnog terapeuta i fizioterapeuta), 4 sata 5 puta nedjeljno</p>
Ciljne grupe:
<ul style="list-style-type: none"> - Djeca i omladina sa smetnjama i teškoćama u razvoju na teritoriji opštine Budva
Indikatori:
<ul style="list-style-type: none"> - za 4 mjeseca obezbijeden prostor - za 4 mjeseca nabavljena potrebna oprema -za mjesec dana formiran i dodatno obučen stručni tim za rad sa djecom i omladinom sa smetnjama i teškoćama u razvoju
Potencijalni partneri:
<ul style="list-style-type: none"> - Udruženje roditelja djece sa smetnjama u razvoju (NVO "Zvončići") - Centar za socijalni rad - Ministarstvo rada i socijalnog staranja
Rizici:
<ul style="list-style-type: none"> - Ograničena budžetska sredstva Opštine Budva - Deficit potrebnih kadrova
Monitoring i evaluacija:
Stručnjaci će uraditi testiranje djece i omladine i procjeniti postignute rezultate (jednom godišnje).
Period implementacije: 12 mjeseci
Budžet: 100. 000€
<ul style="list-style-type: none"> a) (80% IPA CBC Fond + 20% Opština Budva + NVO "Zvončići" 20 000€) b) Opština Budva, UNICEF

V MONITORING

Za praćenje ostvarenja Strateškog plana razvoja, lokalna uprava će uspostaviti mehanizam monitoringa koji će biti zasnovan na prikupljanju relevantnih informacija za svaki projekat pojedinačno, i to u dijelu:

- indikatora procesa (faza u kojoj se nalazi realizacija projekta),
- finansijskih indikatora (opredijeljeni i realizovani budžet, za projekte čija realizacija je u toku),
- fizičkih indikatora, koji će obuhvatiti prikupljanje podataka o učincima i rezultatima.

Od članova konsultativne grupe biće formiran tročlanim zadužen za monitoring koji će pravovremeno prikupljati podatke o realizaciji projekata i postignutim efektima. Prije realizacije bilo kog projekta, projektni dokument će biti detaljno razrađen sa ciljem utvrđivanja neophodnih budžetskih sredstava i indikatora koji su trenutno uglavnom definisani, iako ne kvantifikovani.

Za prikupljanje podataka biće zaduženi rukovodioci projekata, u saradnji sa partnerima koji učestvuju u sprovođenju pojedinačnih projekata. Rukovodioci projekata će o učincima, rezultatima, procesnim i finansijskim indikatorima izvještavati tim za monitoring, koji će pripremati izvještaj za koordinatora konsultativne grupe, koji će objedinjavati podatke za potrebe sastanaka konsultativne grupe i lokalnog Parlamenta.

U skladu sa Pravilnikom o metodologiji za izradu strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave, koordinator konsultativne grupe će pripremati izvještaj o sprovođenju Strateškog plana razvoja i dostavljati ga Ministarstvu ekonomije, zaključno sa 30. xxxx za prethodnu godinu.

VI FINANSIRANJE

Očekivano ostvarenje budžeta opštine Budva u 2013. godini iznosiće oko 46.090.000,00 miliona EUR, od čega se 16.637.700,00 miliona EUR odnosi na kapitalni budžet. U 2013. godini, opština Budva koristiće mogućnost privremenog finansiranja, i to najduže za razdoblje od tri mjeseca¹⁶. Za finansiranje razvoja, opština Budva će nastojati da maksimalno iskoristi mogućnosti finansiranja projekata uz podršku resornih ministarstava, kao i uz podršku donatora. S tim u vezi nastaviće se sa jačanjem administrativnih kapaciteta kako bi bila u mogućnosti da blagovremeno osmisli i aplicira za fondove donatora, uključujući EU, kao i da ispunи sve potrebne uslove za finansiranje projekata iz državnog budžeta.

Posebna pažnja biće posvećena saradnji sa privatnim sektorom i mogućnosti realizacije projekata kroz javno privatno partnerstvo.

---

¹⁶ Shodno Zakonu o finansiranju lokalne samouprave, privremeno finansiranje može se vršiti najviše do iznosa koji odgovara 1/12 (jednoj dvanaestini) ostvarenih rashoda u prethodnoj fiskalnoj godini.

VII KONSULTATIVNI PROCES

Pripremi i izradi Strateškog plana razvoja opštine Budva pristupilo se u septembru 2011. godine , prvenstveno zbog činjenice da nedostatak takvog dokumenta može biti vrlo ozbiljna kočnica za dalji razvoj Opštine. U cilju izrade Strateškog plana razvoja opštine Predsjednik je formirao Konsultativnu grupu i Radni tim iz svih struktura Opštine (lokalna uprava,javne ustanove i javna preduzeća,državne institucije) Radna grupa je uradila Nacrt Strateškog plana razvoja opštine i sa istim upoznala Konsultativnu grupu koja je ocijenila da je isti kvalitetno odrađen , te ga proslijedila Predsjedniku na usvajanje.

Tokom izrade Nacrta plana ostvarena je puna saradnja sa resornim Ministarstvom.

Posebna saradnja ostvarena je sa državnim institucijama koje su osnovane na području opštine. Rad Opštinske konsultativne grupe i Radnog tima je bio u cijelosti javan i transparentan.

VIII IZVJEŠTAJ O EX ANTE EVALUACIJI

8.1. Predgovor

Strateški plan razvoja opštine Budva, pored uvoda i priloga, sadrži osam poglavlja: analizu postojećeg stanja; SWOT analizu; strateški cilj razvoja (viziju); prioritete i mjere; projekte; monitoring i finansiranje i konsultativni proces, uključujući ovo, VIII poglavje - ex ante evaluaciju. Navedena struktura Strateškog plana razvoja opštine Budva je u skladu sa Pravilnikom o metodologiji za izradu strateškog plana razvoja jednice lokalne samouprave.

8.2. Proces izrade Strateškog plana razvoja i ex-ante evaluacije

Na osnovu člana 8 Zakona o regionalnom razvoju ("Službeni list Crne Gore", broj 20/11), opština Budva je u obavezi da izradi i usvoji Strateški plan razvoja opštine Budva za period 2014-2018. godine shodno Pravilniku o metodologiji za izradu Strateškog plana razvoja jednice lokalne samouprave (Službeni list Crne Gore, br. 37/11); (u daljem tekstu: Pravilnik).

Shodno tome, za izradu Strateškog plana razvoja opštine Budva imenovana je opštinska konsultativna grupa (u daljem tekstu: OKG), od strane predsjednika Opštine, sa 27 članova, Rješenjem o formiranju OKG za izradu Strateškog plana razvoja opštine Budva, br 001-2063/1 od 12. septembra 2011. godine kada je utvrđen koordinator OKG i 26 članova.

Zadatak ex ante evaluatora se ogledao u praćenju rada OKG i sukcesivnom davanju komentara i sugestija na dostavljeni materijal, te se na taj način proces ex-ante evaluacije odvijao fazno, tačnije paralelno sa koracima koje su realizovala tijela u Opštini zadužena za izradu Strateškog plana razvoja.

- Opštinska konsultativna grupa održala je 4 sastanka, pri čemu se uži Radni tim OKG sastajao više puta u cilju razmatranja faznih mišljenja evaluatora, kao i predloga i mišljenja svih članova OKG, posmatrača i drugih zainteresovanih strana.
- Usvajanje Strateškog plana razvoja od strane Opštinske konsultativne grupe vršilo se fazno, po poglavljima, nakon usaglašavanja sa evaluatorom.

- Konačan tekst Nacrta Strateškog plana razvoja, Opštinska konsultativna grupa usvojila je na sjednici održanoj 26.03.2013. godine i isti je predložen predsjedniku Opštine na utvrđivanje i stavljanje na Javnu raspravu.
- Javna rasprava trajala je od 21. juna do 05. jula 2013. godine, nakon čega je većina predloga uvrštena, kako bi se finalizovao Predlog Strateškog plana razvoja i dostavio ex ante evaluatoru u cilju pripreme Izvještaja o ex ante evaluaciji, a potom isti uputio Ministarstvu ekonomije na davanje saglasnosti na predmetni dokument.

8.3. Proces ex ante evaluacije

Ex ante evaluacija se sprovodila paralelno sa izradom Strateškog plana razvoja opštine Budva, na osnovu čega su komentari i sugestije koji su dostavljeni od strane ex ante evaluatora značajnim dijelom prihvaćeni od strane OKG.

U nastavku je dat pregled pojedinačnih poglavlja Strateškog plana razvoja uz prateća mišljenja ex ante evaluatora.

➤ Analiza postojećeg stanja

U skladu sa Pravilnikom, analiza postojećeg stanja razvoja opštine se odnosi na procjenu i opis trenutne situacije odnosno položaja opštine i kvantifikovanja postojeće situacije. Analiza se sprovodi na osnovu raspoloživih statističkih podataka, kao i na osnovu rezulata konsultativnog procesa između aktera.

Analiza postojećeg stanja opštine Budva predstavlja osnov za dalju izradu dokumenta. Uspješno je prikazana trenutna socio-ekomska situacija opštine i u vidu tabelarnih i grafičkih prikaza jasno je prikazana tendencija kretanja ključnih indikatora Opštine za period od 5 do 7 godina, uz adekvatnu analizu i poređenje sa nacionalnim nivoom. Na taj način je postignuto uspješno saledavanje prednosti i nedostataka stanja u opštini, dok je evaluacijom utvrđeno da je struktura analize postojećeg stanja usklađena sa strukturom koja je data u Pravilniku o metodologiji za izradu Strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave.

➤ SWOT analiza

U skladu sa Pravilnikom, SWOT analiza je osnovni korak u razvoju Strateškog plana i osnova za razvoj dugoročne strategije razvoja, zasnovana na informacijama sadržanim u analizi postojećeg stanja i drugim programskim dokumentima.

SWOT analiza opštine Budva, daje jasan prikaz prednosti, slabosti, mogućnosti i prijetnji za opštinstu Budva koji su prikazani u analizi postojećeg stanja. U tabelarnom prikazu su jasno obrađene glavne oblasti pri čemu su naglašeni interni i eksterni faktori uticaja. Tačnije, ista je zasnovana na objektivnoj i realnoj procjeni prikupljenih podataka/informacija, a ne na osnovu pojedinačnih mišljenja ili stavova članova konsultativne grupe, te na osnovu toga pokazuje šta se može postići, i šta su mogućnosti i rizici s kojima se suočava Opština. Shodno tome, SWOT analiza je u skladu sa Pravilnikom o metodologiji za izradu Strateškog plana razvoja.

➤ Strateški cilj razvoja, prioriteti i mjere

U skladu sa Pravilnikom, strateški cilj predstavlja konzistentan i kratak opis ciljeva razvoja, jasno izraženih i mjerljivih, koji su vremenski povezani sa periodom trajanja Strateškog plana. Prilikom određivanja dugoročnog (strateškog) cilja određuju se prioritetne oblasti u kojima je potrebna intervencija, pri čemu svaki prioritet treba da bude predstavljen kroz niz mjera da bi se isti ostvarili.

Strateški cilj razvoja opštine Budva predstavlja integralni dio prioriteta koji su prepoznati u opštini, te je uspješno uspostavljena veza između vizije, prioriteta i mjera, što ukazuje na međuzavisnost između navedenih komponenti. Definisani prioriteti razvoja opštine u Strateškom planu razvoja opštine Budva proizilaze iz ciljeva i sadrže razradu i konkretizaciju ciljeva. Takođe, definisane mjere za razvoj opštine, kao intervencije i aktivnosti u određenom sektoru/oblasti, u Strateškom planu proizilaze iz prioriteta i ciljeva, te na taj način predstavljaju okvir za pripremu i izradu konkretnih razvojnih projekata.

Vizija, prioriteti, kao i mjere su mjerljivi, ostvarivi, jasno formulisani, s određenim rokom ostvarenja, međusobno usklađeni, sveobuhvatni, društveno prihvatljivi i prihvatljivi sa stanovišta zaštite životne sredine, usaglašeni sa prioritetima Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2010-2014 i drugim relevantnim opštinskim i državnim strateškim dokumentima. Kao takvi, isti u potpunosti zadovoljavaju kriterijume date u Pravilniku o metodologiji za izradu Strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave.

➤ Projekti

U skladu sa Pravilnikom, spisak projekata koji će se realizovati predstavlja "projektnu liniju". U okviru linije projekata postoje projekti sa različitim nivoom zrelosti i za svaki od njih bi trebalo da bude potencijalnih resursa za njihovu primjenu.

Strateški plan razvoja Opštine Budva sadrži 74 razvojnih projekata u okviru 5 prepoznatih prioriteta. Na osnovu opisa projekata kroz dosadašnje i predstojeće aktivnosti, pregleda potencijalnih partnera, indikativnog budžeta i izvora finansiranja, sumirane su sve informacije koje su od značaja za sagledavanje zrelosti projekata.

➤ Monitoring

U skladu sa Pravilnikom, cilj monitoringa je „da uspostavi efikasnu implementaciju Strateškog plana i upotrebe resursa, pomoću indikatora definisanih na odgovarajućem nivou“. Monitoring se zasniva na dva ključna elementa: sistemu informacija i prikupljanju podataka.

Stim u vezi, predviđeno je formiranje tročlanog tima koji će na osnovu utvrđenih indikatora redovno izvještavati javnost i Ministarstvo ekonomije o realizaciji projekata. S obzirom da opsi projekata sadrže sve indikatore neophodne za sistem informacija kao prvi element na kojem se zasniva monitornig, dok je drugi element koji je usmjerен na prikupljanje podataka definisan u poglavljju koji se odnosi na *monitoring* u Strateškom planu razvoja opštine Budva, potvrđeno je da i u ovom dijelu postoji usklađenost sa kriterijumima datim u Pravilniku o metodologiji za izradu Strateškog plana razvoja jedinice lokalne samouprave.

➤ Finansiranje

Struktura i model finansiranja su dati za skoro svaki projekat. Za oko 46% projekata od ukupnog broja nijesu navedena ukupno potrebna sredstva za realizaciju istih, dok je za ostale

dat indikativni iznos. Izvori finansiranja su, u većini slučajeva, budžet opštine, donator ili investitor, uključujući potencijalna bespovratna sredstva iz fondova Evropske unije sa određenim kofinansiranjem.

8.4. Analiza usklađenosti

8.4.1. Interna usklađenost

Interna usklađenost se ogleda u postizanju povezanosti i međuzavisnosti pojedinačnih poglavlja obrađenih u Strateškom planu razvoja. Na osnovu prethodne analize i opisa pojedinačnih komponenti, ex ante evaluacijom utvrđeno je da je postignuta interna usklađenost dokumenta. Svaka komponenta Strateškog plana razvoja opštine Budva proizilazi iz prethodne, te se integriše u realno ostvarivu viziju razvoja Opštine.

8.4.2. Eksterna usklađenost

Eksterna usklađenost podrazumjeva usklađenost Strateškog plana razvoja sa drugim relevantim strateškim dokumentima na lokalnim i nacionalnom nivou, sa akcentom na usklađenost sa Strategijom regionalnog razvoja Crne Gore za period 2010-2014. godine. U cilju ocjene eksterne usklađenosti u nastavku je dat pregled prioriteta i mjera koji se odnose na Strategiju regionalnog razvoja i Strateški plan razvoja Opštine Budva.

Usklađenost prioriteta i mjera Strategije regionalnog razvoja Crne Gore 2010 – 2014. i Strateškog plana razvoja opštine Budva 2014 – 2018.

STRATEGIJA REGIONALNOG RAZVOJA CRNE GORE 2010-2014.		STRATEŠKI PLAN RAZVOJA OPŠTINE BUDVA 2014-2018.	
P 1	Razvoj ljudskih potencijala	P 5	Unaprijeđenje rada lokalne samouprave
M J E R E	1.1. Usaglašavanje tražnje i ponude radne snage i unapređenje mjera zapošljavanja 1.2. Usklađivanja sistema obrazovanja sa potrebama tržišta rada 1.3. Promovisanje društvene inkluzije 1.4. Ulaganje i izgradnja sistema doživotnog obrazovanja 1.5. Jačanje kapaciteta lokalnih samouprava za strateško planiranje i korišćenje EU fondova i drugih raspoloživih izvora finansiranja	M J E R E	5.1. Razvoj ljudskih resursa i tržišta rada i usaglašavanje tražnje i ponude na tržištu rada 5.2. Razvoj administrativnih kapaciteta - razvoj E-uprave 5.3. Stvoriti uslove za sportske, kulturne i obrazovne aktivnosti stanovništva i gostiju 5.4. Očuvanje i unapređenje javnog zdravlja i socijalne zaštite 5.5. Stvaranje uslova za unapređenje ljudskih i dječijih prava u Budvi
P 2	Valorizacija privrednih, kulturnih i prirodnih resursa na održiv način	P 3	Razvoj i unapređenje turizma

M J E R E	2.1. Stvaranje kvalitetne i diverzifikovane turističke ponude (nautički, sportski, vjerski turizam i sl.)	M J E R E	3.1. Izgradnja i održavanje turističke infrastrukture (put, eko-selo, hotel, biciklističke staze)
	2.2. Stvaranje potrebne turističke i prateće infrastrukture		3.2. Unapređenje turističke ponude
	2.3. Promocija regionalnih klastera radi jačanja turističkog potencijala		3.3. Unapređenje promocije Budve kao turističke destinacije
	2.4. Održivi razvoj poljoprivrede u korist turizma i razvoj marikulture		3.4. Razvoj turizma u ruralnim područjima
	2.5. Razvoj prerađivačke industrije na održivi način	P 4	Valorizacija prirodnih resursa i kulturnih dobara i zaštita životne sredine
	2.6. Valorizacija, zaštita i razvoj kulturne i prirodne baštine	M J E R E	4.1. Zaštita i očuvanje i valorizacija kulturno-istorijske baštine
P 3	Razvoj komunalne, javne i putne infrastrukture	P 1	Razvoj komunalne i putne infrastrukture
M J E R E	3.1. Poboljšanje funkcionisanja komunalne infrastrukture, prije svega vodosnabdjevanja i kanalizacije, sa tretmanom otpadnih voda	M J E R E	
	3.2. Upravljanje otpadom		1.1. Unapređenje komunalne infrastrukture
	3.3. Razvoj i unapređenje sistema saobraćaja (drumskog, željezničkog, vazdušnog, pomorskog)		1.2. Razvoj i unapređenje sistema saobraćaja
	3.4. Veći stepen turističke bezbjednosti i bezbjednosti u saobraćaju		
P 4	Jačanje konkurenčnosti razvojem preduzetništva	P 2	Razvoj lokalne ekonomije i preduzetništva
M J E R E	4.1. Podsticanje preduzetništva i samozapošljavanja	M J E R E	
	4.2. Unapređenje poslovne infrastrukture (biznis inkubatora, privrednih i turističkih zona)		2.1. Poboljšanje poslovnog ambijenta
	4.3. Jačanje obrazovanja u skladu sa potrebama privatnog sektora u cilju usklađivanja ponude i tražnje za radnom snagom		
	4.4. Promovisanje i korišćenje novih ICT-		

Na osnovu tabelarnog prikaza može se zaključiti da prioriteti Strateškog plana razvoja opštine Budva uglavnom korespondiraju sa prioritetima Primorskog regiona prema Strategiji regionalnog razvoja Crne Gore, 2010-2014. godine, što znači da je ostvaren i ovaj segment eksterne usklađenosti.

8.5. Zaključak

Prethodnom analizom, utvrđena je interna i eksterna usklađenost Strateškog plana razvoja koja je u ovom dokumentu ostvarena na zadovoljavajućem nivou. Pored toga, utvrđeno je da Strateški plan razvoja, definisanim prioritetima i predloženim projektima ima značajan uticaj na socijalna i ekomska pitanja Opštine. Na osnovu SWOT analize, koja je direktni proizvod analize postojećeg stanja, prikazane su prednosti, nedostaci, mogućnosti i prijetnje Opštine, pri čemu je cilj, kroz definisane prioritete i predložene projekte, smanjiti prepoznate nedostatke, te akcenat staviti na mogućnosti i na taj način uticati na povećanje nivoa razvijenosti Opštine.

Strateški plan razvoja, izrađen od strane OKG ima specifičnu namjenu, drugim riječima, resursi kojima opština raspolaže, a koji joj nijesu direktno dostupni, obuhvaćeni su Strateškim planom razvoja, u cilju ostvarivanja strateškog cilja opštine definisanom u Strateškom planu razvoju.

Sumirano, Strateški plan razvoja opštine Budva za period 2014-2018. predstavlja dobru osnovu za odgovore na izazove sa kojima se suočava Opština, kako bi se unaprijedila razvojna komponenta.

IX ANNEX

Annex 1 Demografska kretanja

Tabela 1:Uporedni pregled stanovništva i stanova- kretanje po naseljima

	STANOVNIŠTVO	STANOVI
BUDVA	19.218	
gradsko	15.995	
ostalo	3.223	
Bečići (g)	895	1470
Blizikuće	5	28
Boreti	333	827
Brajići I	17	19
Brajići II	8	34
Brajići III	7	13
Brajići IV		10
Brda	2	3
Budva (g)	13.338	14101
Buljarica I	108	93
Buljarica II	97	136
Čelobrdo	7	19
Čučuke		4
Đenaši	1	2
Drobnići	33	43
Ilino Brdo	2	3
KaluđeracI		1
Kaluđerac II	279	421
Katun Reževići	42	109
Krstac	10	24

Kuljače	23	6
Kuljčić Dapkovići	15	49
Lapčići	62	40
Markovići	60	85
Markovići Duletići	3	10
Novoselje I	1	7
Novoselje II	1	5
Petrovac na Moru	1.398	2563
Pobori	28	50
Pobori Gornji	1	23
Podbabac		7
Podostrog I	511	692
Podostrog II	177	114
Prijevor I	206	313
Prijevor II	507	280
Pržno I	31	33
Pržno II	314	674
Rađenovići	4	4
Rijeka Reževići	30	56
Stanišići	73	90
Sveti Stefan (g)	364	680
Tudorovići	5	35
Viti Do	212	618
Žukovica	8	11

Izvor:MONSTAT 2011.god.

Lokalni plan akcije za mlade

Budva je druga crnogorska opština koja ima gradsku politiku za mlade i koja je na ovaj način počela primjenu Nacionalnog plana akcije za mlade koga je Vlada Crne Gore usvojila u oktobru 2006. godine. Ova strategija polazi od činjenice da su mladi u vrijeme ekonomske krize najranjivija grupa u društvu, kao i da su neprocjenjiv resurs (izvor, bogatstvo) za razvoj, posebno u društвima koja ubrzano stare. Nova strategija je međusektorska i bavi se ključnim politikama za mlade koje već postoje u oblasti obrazovanja, zapošljavanja, socijalne inkluзije, zdravlja i sporta, kreativnosti, volonterizma i učešćа mladih u životu društva. Ova strategija insistira na značaju omladinskog rada i definiše načine za bolje sprovođenje omladinske politike na lokalnom nivou. Dokument je usvojila Skupština Opštine Budva u martu 2010. godine. Da bi realizacija Akcionog plana bila kvalitetna ona pored dobrog Akcionog plana podrazumijeva i stvaranje posebnih mehanizama za osiguravanje njegove implementacije. Mehanizmi realizacije podrazumevaju posebna resursna ulaganja, kako institucionalna, finansijska, tako i ljudska, a prije svega toga odgovorno preuzimanje obaveza lokalne samouprave za aktivnu, kontinuiranu i partnersku brigу o mladima.

Annex 2 Socijalna zaštita

Tabela 2 :Korisnici i oblici socijalne zaštite

	2010					2011				
	Malolj. korisn. Ukupno	Punolj. korisn. Ukupno	Oblici socijalne zaštite,br oj slučaj	Mjere socijal. Zaštite,b roj slučaj.	Usluge socijal. rada	Maloljet korisnici Ukupno	Punolj. korisnici Ukupno	Oblici socijal. zaštite, broj slučaj.	Mjere socijal. zaštite, broj slučaj.	Usluge socijal. rada
Crna Gora	25213	28331	22580	4712	15457	23639	28128	21709	3421	15844
Kotor- Tivat- Budva	819	1410	1047	334	848	801	1403	1 633	280	818

Izvor: Statistički godišnjak Crne Gore

Tabela 3 : Evidencija o jednokratnim novčanim pomoćima (2009.-2011.god.)

Godina	Ukupan broj podnijetih zahtjeva	Ukupno odobreni iznosi za jednokratne pomoći, €
2009.	50	17.580
2010.	34	12.375
2011.	32	7260
UKUPNO	116	37.215

Polazeći od osnovne prepostavke da je obrazovanje pravo svakog pojedinca, kao i od prepostavke da je za svako dijete najprihvatljivije da raste i obrazuje se u svojoj prirodnoj sredini, sa ostalom djecom, a ne izolovano od njih, Opština Budva čini napore na stvaranju uslova koji obezbjeđuju jednaku dostupnost kvalitetnog obrazovanja za svu djecu, ali naročito onu djecu i mlade koji su zbog socijalne deprivacije, mentalnih sposobnosti, invaliditeta ili bolesti marginalizovani, diskriminisani ili izolovani.

U tom smislu, a u skladu sa odredbama Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama, Pravilnika o kriterijumima za određivanje oblika i stepena nedostatka smetnje, odnosno poremećaja djece i mladih sa posebnim potrebama i načinu uključivanja u obrazovne programe izvršni organ Opština Budva je formirao je 2006. godine Komisiju za usmjeravanje djece sa posebnim potrebama, koja preporučuje najoptimalnije rješenje za vaspitanje i obrazovanje djeteta sa posebnim obrazovnim potrebama. U periodu od 2008. do 2013. godine, došlo je do povećanja zahtjeva za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama u opštini Budva, a prema podacima sa kojima raspolaže Komisija za usmjeravanje djece sa posebnim obrazovnim potrebama, ukupno je 20 (dvadesetoro) djece sa teškim i težim smetnjama u razvoju i 11 (jedanaestoro) djece sa lakšim i umjerenim smetnjama u razvoju.

U cilju veće podrške djeci i omladini sa posebnim obrazovnim potrebama i njihovim roditeljima, a u skladu sa Strategijom inkluzivnog obrazovanja u Crnoj Gori, za sjednicu Skupštine Opštine Budva koja je zakazana za 26. 12. 2013. godine pripremljen je Predlog Odluke o osnivanju JU „Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju”, koji bi služio kao servis ili služba rehabilitacije i podrške za djecu sa umjerenim i teškim razvojnim smetnjama na lokalnom nivou, na bazi dnevnog boravka.

Pomoć starim licima u Budvi u okviru projekta „Njega starih lica u Budvi“

Projekat „Njega starih lica“ je započeo u Opštini Budva 2006. godine, a pokrenut je na inicijativu Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, koji je prepoznao mogućnost da se kroz osposobljavanje i zapošljavanje nezaposlenih lica sa evidencije, ujedno rješavaju i krupna socijalna pitanja posebnih kategorija ugroženog stanovništva - starih lica. Riječ je zapravo o modelu kućne pomoći stariim licima, koja se prvenstveno ogleda u fizičkom zbrinjavanju i socijalno-psihološkoj podršci stariim licima, a sve u cilju podizanja kvaliteta života u starosti. Usluge koje se pružaju stariim licima su: neki od vidova pomoći u kući, pomoći pri odlasku kod ljekara, razgovor ili kupovina, pomoći pri ličnoj higijeni, šetnji, rekreaciji ili druge vrste pomoći.

Posao njege starih lica je organizovan kao lokalni javni rad, odnosno projekat „Njega starih lica u Budvi“. Budžetom Opštine Budva za 2013. godinu za ovaj javni rad su predviđena sredstva od 25.000,00 €. Obaveze Opštine su da koordinira i prati realizaciju Projekta; obezbjeđuje iz sopstvenih sredstava, sredstva za plate i druge naknade za radno angažovane četiri gerontodomaće (tri gerontodomaće u Budvi i jedna u Petrovcu) i vrši poslove radi uspješne realizacije ovog Projekta.

Podaci iz Evaluacije projekta od strane starih lica-korisnika ukazali su da je pomoći koju dobijaju u okviru Projekta „Njega starih lica“ unaprijedila njihov život, i to kako oko rješavanja praktičnih problema svakodnevnog života, tako i oko zadovoljavanja njihove socijalne i psihološke potrebe za njegovanjem i podrškom.

S obzirom da Crna Gora spada u evropske zemlje sa visokim indeksom starenja, odnosno broj starih lica se povećava kako u Crnoj Gori tako i u našem gradu, bilo bi neophodno da ovaj vid kućne pomoći preraste u trajan vid pružanja pomoći stariim licima. Za osobe starije od 60 godina kojih je oko 15% od ukupnog broja stanovništva, potrebna je izgradnja stacionara (doma). Izgradnja doma, kao i rješavanje stambenih potreba starih osoba zavisi od stambene politike. Budva, grad sa velikim prilivom stanovništva, treba razmišljati i o prostoru za dnevni boravak socijalno ugroženih lica.

Pružanje pomoći u okviru Kancelarije za prevenciju bolesti zavisnosti i mlade

U cilju kvalitetnijeg i uspješnijeg rješavanja problema narkomanije, bolesti zavisnosti i rizičnih ponašanja u Opštini Budva, a u skladu sa obavezama koje proizlaze iz Akcionog plana za prevenciju narkomanije kod djece i omladine u Crnoj Gori Vlade Crne Gore, kao i na osnovu preporuka Nacionalnog savjeta za prevenciju narkomanije Crne Gore, u Opštini Budva formirana je 08.12.2010. godine Kancelarija za prevenciju i suzbijanje narkomanije pri Sekretarijatu za upravu i društvene djelatnosti, a sada je promjenila naziv u Kancelariju za prevenciju bolesti zavisnosti i mlade u okviru Sekretarijata za društvene djelatnosti.

Jedinice lokalne samouprave imaju izuzetnu važnost u programu prevencije bolesti zavisnosti. Programi prevencije bolesti zavisnosti ostvaruju se prvenstveno na nivou lokalnih zajednica, kao multidisciplinarne aktivnosti u kojima sudjeluju različiti sektori: školstvo, zdravstvo, socijalne institucije, nevladin sektor i mediji.

Jedna od prvih aktivnosti, nakon formiranja Kancelarije za prevenciju bolesti zavisnosti i mlade je izrada brošure, „Informatora za roditelje i djecu o prevenciji narkomanije“ čime je simbolično obilježen 12. avgust „Međunarodni dan mladih“, a u cilju unapređenja društvene odgovornosti i kapaciteta prema bolesti zavisnosti i rizičnih ponašanja djece i mladih. Ovaj informator je promovisan u lokalnim medijima i distribuiran svim školama. Radi uspostavljenja tješnje saradnje i partnerskih odnosa sa relevantnim činiocima potpisani su Protokoli o saradnji sa Osnovnim školama, Srednjom školom, MUP-om, JZU Dom zdravlja „Budva“, Centrom za socijalni rad. U cilju što boljeg informisanja javnosti i upoznavanja sa radom Kancelarije za prevenciju i suzbijanje narkomanije, sve aktivnosti Kancelarije se objavljaju na sajtu Opštine Budva, kao i na lokalnim javnim servisima. U okviru svojih aktivnosti Kancelarija je uključena u implementaciju Lokalnog plana akcije za mlade Opštine Budva. Vezano za oblastu unapređenja zdravlja sprovedene su brojne radionice i predavanja na temu bolesti zavisnosti, narkomanija, pušenje, alkoholizam. Na ovaj način programima prevencije je obuhvaćeno preko 1500 učenika.

U toku 2013. godine održana su broja predavanja i radionice kojima su obuhvaćeni učenici osnovnih škola u Budvi i osnovne škole u Petrovcu, te učenici SMŠ „Danilo Kiš“ u Budvi i to deset

predavanja na temu „Ne hvala, ne želim da probam“ i tri predavanja na temu „Alkoholizam kod mladih“. Takođe je, u prostorijama Akademije znanja u saradnji sa Liberalnom partijom održana tribina „Narkomanija kod nas i u svijetu“. Edukovano je ukupno 860 učenika.

Takođe je, u cilju promovisanja zdravih stilova života obilježen Medjunarodni dan sporta, 25. maja u saradnji sa predstavnicima Osnovne škole „Stefan Mitrov Ljubiša“.

Tom prilikom su održani turniri u košarci, odbojci i malom fudbalu.

Uspješno je izvršena implementacija Lokalnog plana akcije za mlade opštine Budva, a koja se odnose na oblast zdravlja, obrazovanja, učešće mladih u životu društva, ljudskih prava, slobodnog vremena i kulture.

Niz aktivnosti u ovom periodu zaokružene se aktivnostima povodom obilježavanja Međunarodnog dana tolerancije 16. novembra, a koje se sastoje iz tri dijela:

- organizovanje radionoce na temu "Tolerancija i diskriminacija" sa učenicima JU SMŠ "Danilo Kiš",
- u skopu projekta ACES "Ja i ostali - otkrijmo različitosti u nama i oko nas"; predvidjeno je da učenici JU SMŠ "Danilo Kiš" zajedno sa gostima, srednjoškolcima iz Ptua, 20. 11. po gradu dijele letke koji promovišu toleranciju i poštovanje različitosti i
- raspisani je konkurs za izbor najbolje fotografije na temu "Tolerancija" koji će trajati od 16. novembra do 9. decembra ove godine kada se obilježava Medjunarodni dan tolerancije.

Nagrade će biti uručene 10. decembra, na proslavi Dana ljudskih prava, a autori tri najbolje fotografije će biti nagrađeni jednim fotoaparatom i dva jednodnevna izleta

Organizovana je i ankete pod nazivom "Istraživanje upotrebe duvana, alkohola i droge među mladima Budve", koja je obuhvatila 150 učenika srednje škole i 180 učenika osnovnih škola.

U narednom periodu Kancelarija će nastaviti sa sprovođenjem preventivnih programa, održavanjem kontinuiranih edukacija u osnovnim i srednjim školama.

Annex 3 Kulturna dobra i kulturni sadržaji

Tabela 4: Evidentirana kulturna dobra

R.br.	Naziv	Lokacija	Kategorija	Vrsta
1.	Stari grad Budva		I	urbana cjelina
2.	Crkva Santa Marija in Punta	Stari grad	II	sakralna arhitektura
3.	Crkva Sv. Ivana Krstitelja	Stari grad	II	sakralna arhitektura
4.	Crkva Sv. Save Osvećenog	Stari grad	II	sakralna arhitektura
5.	Crkva Sv. Trojice	Stari grad	II	sakralna arhitektura
6.	Manastir Gradište	Buljarica	II	sakralna arhitektura
7.	Manastir Duljevo	Kuljače	II	sakralna arhitektura
8.	Manastir Podlastva	Lastva Grbalj.	II	sakralna arhitektura
9.	Manastir Podostrog	Maine	II	sakralna arhitektura
10.	Manastir Praskvica	Paštrovići	II	sakralna arhitektura
11.	Manastir Reževići	Reževići	II	sakralna arhitektura
12.	Manastir Stanjevići	Pobori	II	sakralna arhitektura
13.	Ostaci vile urbana- blizina hotela "Avala" i prostor sa prezentir. antičkim grobnicama	Budva	II	arheološki lokalitet
14.	Ostaci vile rustika s mozaikom	Mirište, Petrovac	II	profana arhitektura
15.	Sveti Stefan	Sveti Stefan	II	urbana cjelina
16.	Tvrđava Đurđevac	Pobori	II	fortifikaciona arhitek.
17.	Bedemi sa bastionima	Stari grad	II	fortifikaciona arhitek.
18.	Crkva Sv. Dimitrija	Brajići	III	sakralna arhitektura
19.	Crkva Sv. Krsta	Novoselje	III	sakralna arhitektura
20.	Crkva Sv. Nikole	ostrvo Sv. Nikola	III	sakralna arhitektura
21.	Crkva Sv. Petra	Mažići	III	sakralna arhitektura

22.	Crkva Sv. Tome	Petrovac	III	sakralna arhitektura
23.	Drobni pjesak	Reževići	III	istorijsko mjesto
24.	Most na Velikoj vodi	Budva	III	profana arhitektura
25.	Ostaci kastela i lazareta	Petrovac	III	profana arhitektura
26.	Prostor između hotela "Avala" i gradskih bedema	Budva	III	arheološki lokalitet
27.	Tvrđava Kosmač	Brajići	III	fortifikaciona arhitek.

Izvor: Uprava za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore, 2012.god.

Narušavanje Starog grada i ostalih zaštićenih spomenika

Citadela sa kompleksom zidina/ bedema oko Starog grada.

Citadela ili gradska tvrđava, sagrađena je na najuzvišenijem mjestu u gradu i sjedinjuje se s bedemima koji okružuju Stari grad. Na tom mjestu nalazio se akropolj helenističke Budve iz V – IV vijeka prije nove ere. Ovaj objekat, sa tragovima zidova iz XIII/ XIV vijeka, doba Mlečana i Austrijske uprave, kojoj najvećim dijelom duguje današnji izgled, prvi put se u pisanim izvorima pominje 1425. godine. Imala je skladišta za municiju, bunare i stambene djelove. U njoj se nalaze ostaci crkve posvećene Sv. Mariji, koja je srušena za vrijeme austrijske vladavine. Zbog njenog značaja, monumentalnosti te multifunkcionalnosti posebno bi trebalo razmotriti promjenu strukture vlasništa Citadele, iz privatnog u državno/ opštinsko vlasništvo, čime bi taj vrijedan kulturno-istorijski spomenik vratio u "državne ruke". Time se, takođe pruža mogućnost da ustanove kulture dobiju neophodno prostorno proširenje u Starom gradu (npr. adekvatno mjesto za arheološki muzej i otvorena teatarska scena).

Villa Urbana

Prostor između hotela „Avala“ i bedema zakonom je zaštićen (II kategorija) kao arheološko mjesto. Naime, ispod nivoa recepcije hotela „Avala“ nalaze se ostaci veće rimske stambene zgrade Villa Urbana sa djelovima hipokausta i fragmentima podnog mozaika, a pretpostavka arheologa je da se ostaci vile nalaze i na ovom prostoru. Osim ovim istraživanjima, posebnu pažnju treba posvetiti ostacima podnog mozaika, koji je već nekoliko godina smješten u depou JU „Muzeji, galerija i biblioteka“ i čeka na konzervatorsko- restauratorske mjere, kako bi se zaštitio od daljeg propadanja, potom rekonstruisao i bio prezentovan javnosti.

Villa Rustica – ostaci sa mozaicima

Još jedno arheološko mjesto pod posebnim režimom zaštite (II kategorija) kome treba posvetiti punu pažnju je lokalitet Mirišta. Na toj lokaciji 1902. godine otkriveni su ostaci jedne kasnoantičke vile Villa Rusticae (IV vijek) sa polihromnim mozaikom na kome su predstavljeni različiti geometrijski i vegetabilni motivi. Neophodno je nastaviti sa sistematskim arheološkim istraživanjima, jer prema procjenama stručnjaka radi se o izuzetno značajnom lokalitetu, čiji bi nalazi upotpunili sliku o istorijskom razvoju ovog područja.

Znamenite ličnosti Budve i Paštovića

Kulturno-istorijsko nasljeđe jednog kraja čine i istaknuti pojedinci, a Budva je i u tom aspektu izuzetan primjer. Vjerovatno najveća istorijska ličnost ovog kraja, čiji značaj prevazilazi i granice Crne Gore, je Stefan Mitrov Ljubiša (XIX), književnik i političar. Ali sa ovog područja su: Nikodim Reževićki(XV)ikonopisac,Kanjoš Macedonović(XV)istorijska ličnost, Nikola iz Maina(XV) prvi biskup Modruške biskupije,Marin Bečić(XV-XVI)pripada krugu istaknutih latinista, književnika i profesora univerziteta koji su živjeli I stvarali krajem XV i početkom XVI vijeka), Stefan Štiljanović(više puta je biran za kneza paštrovskog),Tudor Vuković(slikar iz XVI vijeka), Stefan Paštrović(jeromonah),don Krsto Ivanović (XVII), gradski učitelj, kanonik, pjesnik, pisac libreta, kanonik crkve Sv. Marka u Veneciji i jedini stranac sahranjen u crkvi Sv. Mojsije u Veneciji; Antun Bečić (XVII-XVIII vijek)generalni vikar u Budvi; Tomo Medin(XIIIvijek)pustolov i književnikXVIII); Stefan Zanović(XVIII) pustolov,pjesnik filozof evropskog formata; Rade

Andrović((XVIII)legendarni paštrovski junak ;arhimandrit Danilo Kažanegra(XVIII);Antun Kojović(XVIII vijek)kanonik i vikar stare Budvanske biskupije,bavio se književnošću, autor je tridestak pjesama i dvije drame, koje su, u vrijeme poklada i karnevala, izvođene u njegovoj režiji;arhimandrit Dimitrije Perazić (XVIII vijek);Visarion Ljubiša (XIX), crnogorski mitropolit, prvi predsjednik Crvenog krsta Crne Gore;Marko Medin(XIX), poznati biznismen,graditelj;Joko Davidović(XIX) vlasnik preduzeća za preradu duvana;jedan od najbogatijih i najuticajnijih Paštovića koji su otišli na rad u Turskoj;Jovo Lukin Gregović(XIX) senator i guverner države Nevada; Dionisije Miković(XIX)arhimandrit, istoričar i pisac , pokretač i izdavač "Srpskog magazina" i kalendara "Boka", prvih književnih časopisa u Boki, pisac brojnih priloga iz istorije budvanskog kraja;autor više monografskih priloga o znamenitim ličnostima itd.;Kirilo Mitrović(XIX) episkop Boko-kotorsko-dubrovačke eparhije, sa sjedištem u Kotoru; Dušan Gregović((druga polovina XIX i prva polovina XX vijeka)prvi sekretar Ministarstva inostranih poslova; dva puta je bio crnogorski konzul u Skadru,zatim otpravnik poslova u Carigradu i ministar inostranih poslova Crne Gore 1911-1912.godine;Marko Gregović(druga polovina XIX i prva polovina XX vijeka) prvi akademski obrazovani slikar u Crnoj Gori, čija samostalna izložba na Cetinju 1896. godine predstavlja početak izložbene djelatnosti u Crnoj Gori ; Luka Pavlović najveći farmer u svijetu po zasadima narandži; Anastas i Špiro Bocarić (druga polovina XIX i prva polovina XX vijeka), akademski obrazovani slikari,Bogoboj Rucović jedan od velikana srpske pozorišne scene s kraja XIX i početka XX vijeka;Savo Vuković uspješan privrednik, predsjednik Opštine, učesnik Trinaestojulskog ustanka;Vukica Mitrović Šunja (XX) istaknuti sindikalni i partizanski rukovodilac između dva svjetska rata,proglašena za narodnog heroja;;Stefan Mitrović (XX) pisac, objavio je knjige poezije Pjesma i čovjek i Snijeg i more;Dušan Miković(XX)evropski stručnjak u oblasti kulinarstva;Nikola Srzentić(XX) osnivač Pravnog fakulteta u Podgorici i njegov redovni profesor;Stevan Luketić(XX) jedan od najvećih hrvatskih i crnogorskih vajara u drugoj polovini XX vijeka; Radoslav Andus (XX) biolog, redovni član Srpske akademije nauka i umjetnosti, dopisni član Crnogorske akademije nauka, redovni profesor univerziteta, objavio je oko trideset naučnih i stručnih radova iz oblasti termofiziologije, bioenergetike i neuroendokrinologije,podnio je više od stotinu naučnih saopštenja na skupovima u zemlji i inostranstvu.
No, svakako sa navođenjem ovih ličnosti ne iscrpljuje se spisak pojedinaca koji su kroz razne epohe svojim društvenim angađovanjem i ličnim kvalitetima dali pečat budvanskom kraju, ali i šire, i zaslužuju posebnu pažnju struke i nauke.

Annex 4 Ekonomski pokazatelji

Tabela 5: Pokazatelji uspješnosti poslovanja u 2010.godini, u Crnoj Gori

Djelatnosti	Stopa bruto dobiti	Rentabilnost Sredstava	Rentabilnost Kapitala	Dobitak/ gubitak u cjelokupnom prihodu	Stopa Reproduktiv ne sposobnosti	Prihodi iz poslovanja	Finans ijski priho di	Vanredni prhodi
	%	%	%	%	%	%	%	%
Vađenje rude i kamena	-26,96	-15,32	-321,19	-20,24	-8,60	85.3	0.5	202.1
Preradivač a industrija	12,5	4,46	7,47	11,01	8,28	122.8	22.5	86.4
Građevinars tvo	4,49	1,90	4,40	3,24	4,95	107.4	13.3	448.4
Trgovina na veliko i malo popravka	10,07	2,39	4,89	2,43	4,28	113.0	8.9	2085.0

Hoteli i restorani	-4,30	-0,56	-0,87	-4,19	0,93	100.7	15.4	81.8
Saobraćaj, skladištenje i veze	8,38	2,18	3,11	7,66	5,51	107.5	56.9	4129.5
Poslovi s nekretninama, iznajmljivanje poslovne usluge	-5,98	-1,99	-4,08	-5,07	-0,77	128.0	36.5	1.6
Obrazovanje	6,78	3,52	8,13	4,00	5,99	105.8	159.2	-
Zdravstvo i socijalni rad	-3,47	-0,07	-0,07	-3,22	0,06	107.3	0.9	75.7
Ostale komunalne, društvene i lične usluge	4,11	2,23	4,79	3,12	9,28	107.9	6.4	10.9
Ukupno	6,60	1,35	1,94	3,55	3,33	112.5	20.5	118.0

Izvor: Zavod za statistiku, Monstat

Turizam

Kupališni turizam je glavni motiv za dolazak turista, uz zahtjeve za podizanjem standarda i raznovrsnosti ponude. Glavni resurs ovog vida turizma je morska obala, u prvom redu morske plaže, od čijeg kapaciteta i vrijednosti u najvećoj mjeri zavisi kapacitet maritimne ponude. U obalnom pojusu opštine postoji oko 35 plaža.

Sa porastom broja turista na području opštine Budva, počinje da se osjeća nedostatak prostora plaža. Prirodne plaže i kupališta su danas usko grlo za postojeće kapacitete, a što će se i dalje dešavati s obzirom na porast broja korisnika ovog područja.

Ranije najpopularnije plaže u samom gradu (Slovenska plaža, Mogren, gradska plaža u Petrovcu, Lučice, itd.) postaju sve opterećenije, što se, odražava na stanje kvaliteta obalnog mora i sanitaciju plaža.

Pretjerana koncentracija fizičkih struktura i turističkih aktivnosti, naročito tokom glavne sezone u pojedinim djelovima Budvanskog područja, a prije svega u uskom obalnom i priobalnom pojusu i na plažama, izaziva tzv. "zagrušenje prostora" i ima veći niz posljedica (snižavanje kvaliteta usluga i ekološko- prostorne štete). Uz to, na tranzitnim saobraćajnicama koje opslužuju te plaže česte su velike gužve, pa i svojevrstan "haos" (na pr. nedozvoljeno veliki promet uz plaže, zatrpanost parkiranim vozilima i sl.). Nedostaje odgovarajuće zakonodavstvo o obalnom prostoru i koordiniranost između postojećih institucija za sektorsko ili integralno upravljanje obalnim područjem na lokalnom i državnom nivou.

Sportsko- rekreativni turizam, s obzirom na potencijale, nije dovoljno razvijen. Mogućnosti posebno nisu iskorišćene u ljetnjoj pripremi sportista i ljetnjoj rekreaciji vezanoj za sportove na vodi, kao i za kopnene spotove tokom cijele godine. Sve ovo iziskuje značajno kompletiranje otvorenih i zatvorenih sportskih objekata. U toku su aktivnosti, nakon donošenja Lokalne studije lokacije „Spas“ na izgradnji golf terena na predmetnoj lokaciji, i to u skladu sa standardima koji važe za profesionalne terene, sa oko 150 ha i pratećom infrastrukturom.

Manifestacioni turizam podrazumjeva održavanje niz tradicionalnih sajamskih manifestacija (prvenstveno u okviru Jadranskog sajma u Budvi: turistička berza, ekologija, ishrana, hotelijerstvo i ugostiteljstvo, građevinarstvo, automobili, nautički sajam i dr.), kulturnih manifestacija („Grad Teatar“ koji objedinjuje brojne likovne, muzičke i pozorišne manifestacije itd.) i sportskih manifestacija.

Tranzitni turizam je uslovjen pogodnostima za nautički turizam kao i funkcionisanjem drumskog saobraćaja Jadranskom magistralom, koja se pruža duž budvanske rivijere prema

Boki Kotorskoj i Baru, kao i kopnenom dijelu Crne Gore, Srbiji itd. Nautički turizam kao poseban vid tranzitnog turizma, s obzirom na potencijal prirodnih i antopogenih vrijednosti Budvanske rivijere, ima rastuću potražnju i ekonomske efekte. Budva, zbog izgrađene marine i operativno osposobljenih djelova obale, postepeno dobija nautički stacionarno- izletnički karakter (kraća krstarenja i kopneni izleti iz marine prilikom zadržavanja u okviru dužih tranzitnih krstarenja). Poslovni i kongresni turizam kao značajan segment turizma, prateći razvoj privrede opštine. S obzirom na to da razvoj opštine Budva, posebno u pogledu trgovine, turizma, usluga i saobraćaja, privlači sve više poslovnih ljudi, potrebno ih je na odgovarajući način uključiti u turističku ponudu. Seoski turizam nije u dovoljnoj mjeri razvijen, iako postoje dobri uslovi u selima na obali i brdsko- planinskom zaleđu. Eko turizam ima izuzetne potencijale kroz organizovanje brojnih izleta u kombinaciji sa kvalitetnim smještajem.

Kampovi su takođe veoma traženi oblik turizma sa većom perspektivom, ali za sada nedovoljno razvijen na Budvanskoj rivijeri. Kampovi se nalaze u zonama predviđenim za taj vid turizma, u Jazu i Buljarici, ali ne ispunjavaju neophodne standarde tj. ne obezbijeduju osnovne infrastrukturne usluge za kampere koji iznajmljuju mjesto za privremeno parkiranje mobilnih prikolica i karavana i koji mogu podići šatore. Postojeće auto kampove ne prate adekvatni sanitarni objekti, prodavnice, kao ni sadržaji za rekreativnu i zabavu.

Osnovna privredna grana Budve biće i dalje ODRŽIVI TURIZAM (seoski- porodični, eko, sportsko- rekreativni, zabavni, visoki, naučni, kongresni, nautički...), koji obuhvata obrazovanje i obuku, razvoj i organizaciju turizma, turističke agencije, preduzeća, manje ugostiteljske objekte, te podrazumjeva pravilno usklađen, postupno kreiran turistički razvoj baziran na (tradicionalnim) vrijednostima ovog područja.

Kulturni turizam postaje sve značajniji segment na tržištu turističke ponude, i sveopšti trend je pretvaranje kulture u turistički proizvod. Kulturni turizam se bazira na interesu za objektima i sadržajima kulturnog karaktera, odnosno na interesu za materijalnom (kulturno- istorijski spomenici, muzeji, galerije) i nematerijalnom kulturnom baštinom (kulturne priredbe i manifestacije). Prednost ovog vida turizma je što nije sezonskog karaktera, kao npr. kupališni turizam. Stoga treba iskoristiti specifičnosti Budve, bogato kulturno- istorijsko nasljeđe, koje su oblikovale razne civilizacije, činjenicu da je upravo ova regija u prošlosti bila granica između Istoka i Zapada, te vjekovima dug međukonfesionalni sklad, i kroz adekvatnu zaštitu i valorizaciju ovog nasljeđa, napraviti prestižan turistički proizvod.

Turistička organizacija i turističke agencije

Na području opštine Budva nosioci promocije i propagande turizma opštine su Turistička organizacija Budva. Glavne aktivnosti Turističke organizacije Budva su usmjerene na unapređenje turističke ponude u opštini Budva, i privlačenje turista kako u glavnoj turističkoj sezoni, tako i van nje, kao i na podizanje kvalitata sveukupnog života u Budvi, realizacijom niza projekata, aktivnosti i festivala tokom čitave godine. U opštini Budva je registrovano 65 turističkih agencija.

Tabela 6: Osnovni podaci o poljoprivrednom zemljištu i njegovoj strukturi korišćenja po opštinama

Ukupno raspoloživo zemljište		Poljoprivredno Zemljište		Korišćene okućnice ili baštne		Korišćene oranice		Vinogradi		Voćnjaci		Rasadnici		Višegodišnje Livade i pašnjaci	
Ha	N	ha	N	ha	N	ha	N	ha	N	ha	N	ha	N	Ha	N
550,4	203	116	165	6,5	97	1,4	17	0,4	2	14,2	44			93,5	108

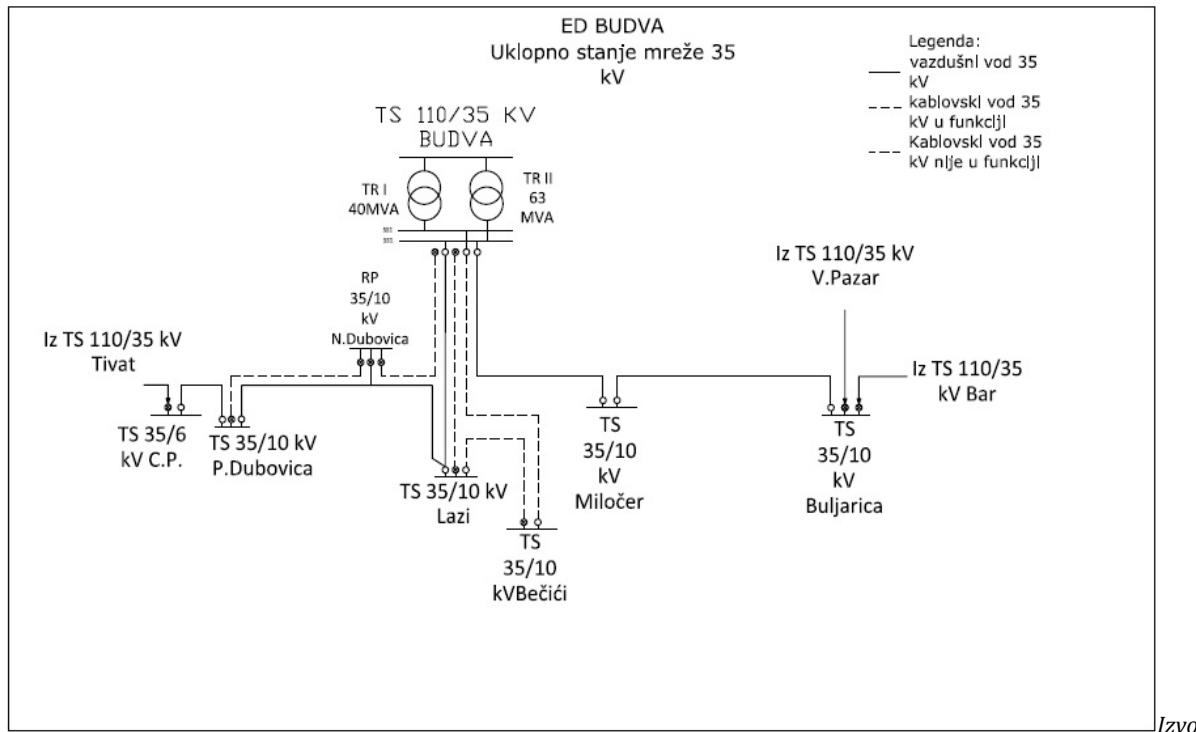
Izvor: Popis poljoprivrede 2010.god.

Zaposlenost

Tabela 7 : Zaposleno stanovništvo prema sektoru djelatnosti u opštini Budva, Popis 2011

Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	29
Vađenje ruda i kamena	10
Prerađivačka industrija	202
Snabdijevanje električnom energijom, gasom,parom i klimatizacija	45
Snabdijevanje vodom; upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa; uklanjanje otpada i slične aktivnosti	262
Građevinarstvo	526
Trgovina na veliko i malo; popravka motornih vozila i motocikala	1453
Saobraćaj i skladištenje	361
Usluge smještaja i ishrane	1801
Informisanje i komunikacije	134
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	145
Poslovanje nekretninama	128
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	358
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	417
Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	586
Obrazovanje	349
Zdravstvena i socijalna zaštita	197
Umjetničke zabavne i rekreativne djelatnosti	316
Ostale uslužne djelatnosti	236
Djelatnost domaćinstva kao poslodavca;djelatnost domaćinstva koja proizvode robu i usluge za sopstvene potrebe	10
Djelatnost eksteritorijalnih organizacija i tijela	6
Bez podataka	59

Annex 5 Elektro energetski sistem

r: *Funkcionalna cijelina Distribucija, Elektrodistribucija Budva-podaci dati na dan 20.03. 2012.god*

Izvo

Annex 6 Saobraćaj i komunikacije ICT

Analizirajući stvorene i prirodne potencijale ovog područja, kao što su pjeskovite plaže, toplo i mirno more pogodno za kupanje i rekreaciju, idealna klima sa puno sunčanih dana u toku ljeta, ekskluzivni hoteli, jasna je orijentacija na turizam i prateće sadržaje, iz čega rezultira najveći broj zaposlenih u sektoru turističke privrede, premda posljednjih godina raste broj zaposlenih u sektoru neprivrednih djelatnosti.

Najvažnije saobraćajnice su ujedno i saobraćajnice državnog ranga: E65- Jadranski magistralni put M2 Tivat- Budva- Petrovac i E80- magistralni put Petrovac- Bar. Ovakva situacija nepovoljno utiče na značajno mješanje tranzitnih, izvorno-ciljnih i lokalnih tokova, što za poslijedicu ima stvaranje izrazitim zagušenja na mreži u zonama ciljnog kretanja stanovništva. Od postojećih saobraćajnica ranga državnih puteva, a koje su ujedno i okosnica saobraćajnog sistema na teritoriji Opštine, mogu se navesti:

- M-2 Jadranska magistrala, koja predstavlja okosnicu saobraćajnog sistema. Osnovna širina saobraćajnice je 7,7 m. U gradskom jezgru Budve njena širina iznosi 14,5 m sa razdjelnim ostrvom (2+2saobraćajne trake). Bulevar u Budvi u dužini od 1,6 km i bulevar u Bečićima u dužini od 1,84 km sa razdjelnim ostrvom (2+2 saobraćajne trake). Izgradnjom bulevara kroz Budvu i Bečiće značajno su se umanjila zagušenja na ovom dijelu mreže, ali se uslijed toga povećao pritisak na dijelu saobraćajnice u zoni Zavale; na izlazu iz Budve prema plaži Jaz, kao i u zoni mosta prema Rafailovićima, što direktno ugrožava bezbjednost saobraćaja. Ukupna dužina Jadranske magistrale M-2

koja prolazi kroz opštinu Budva, od Lastve Grbaljske do Petrovca je 23,7 km. Na posmatranoj dionici ima 175 pristupnih puteva.

- M-2,3 magistralni put Budva-Cetinje, od Zavale do Stanišića, njegova dužina je oko 7,3 km. Širina puta je 7,7 m, a dvije dionice su proširene sa trakom za spora vozila. Najveći usponi su do 7%. Po karakteristikama ovaj put je u relativno dobrom stanju, sa nekoliko krivina sa radijusima manjim od minimalno dozvoljenih za ovaj rang saobraćajnice.
- M-2,4, dužine 7,0 km, sa pravcem pružanja Petrovac-Ulcinj-granica Albanije;
- Stari „Kotorski put“ od Jaza do Budve, preko Topliša, pored Jadranske magistrale predstavlja alternativnu vezu Budve sa Tivtom i Kotorom i osnovne je širine 6,0 m. Međutim, geometrijske karakteristike ovog puta su nezadovoljavajuće, uslijed postojanja horizontalnih krivina minimalnih radijusa i podužnih nagiba od 12%.

Tabela 8 : Pregled infrastrukturnih operatora i servisa u opštini Budva

Redni br.	Operator	Servisi
1.	Crnogorski Telekom	Usluge na fiksnoj lokaciji(telefonija, pristup Internetu(adsl), distribucija TV i radio programa(ip tv),Fiksni bežični pristup internetu (Wi Fi), moblne usluge
2.	Telenor	Mobilne usluge, Fiksni bežični pristup internetu(WiFi)
3.	Mtel	Mobilne usluge, Fiksni bežični pristup internetu(WiMax)
4.	BBM	Distribucija TV i radio programa (MMDS)
5.	Total TV Montenegro	Distribucija TV i radio programa (DTH)
6.	Radio difuzni centar	Zemaljska radio difuzija
7.	MNNews	Fiksni bežični pristup internetu(WiFi)
8.	Cabling	Distribucija TV i radio programa i Internet (Digitalni KDS)

Izvor: Agencija za telekomunikaciju Crne Gore

Annex 7 Prirodna baština, upravljanje resursima i očuvanje

Komunalni objekti

Zelene pijace - Postojeće zelene pijace u Budvi i Petrovcu nisu adekvatno opremljene.

Zelena pijace u Centru grada, ne zadovoljava u potpunosti sve sanitarno-higijenske uslove. Ova pijaca je pokrivena i u sklopu je tržnog centra .

Groblja: u opštini Budvi ima veći broj grobalja, uglavnom starih, u Budvi, Petrovcu(2), Žukovici, Reževićima, Novoselju, Tudorovićima, Vrbi(2), Blizikućama, Kaluđercu, Rustovu, Bečićima, Boretimu, Budvanskom polju, Pod Mainama, Prijevoru, Podostrogu, Lastvi(4), Brajićima i Poborima.

Groblja su ograđena kamenom ili gvozdenom ogradom, i često se u okviru groblja nalazi mala crkva ili kapela.

U samom gradu Budvi izdvajaju se Mainsko grobljeg kod Crkve Svetе Petke sa proširenjem i gradsko groblje u naselju „Gospoština“.

Nakon prestanka korišćenja postojećih grobalja, u skladu sa raspoloživim kapacitetom treba izvršiti njihovu konzervaciju.Sva postojeća groblja , naročito u naseljima zaleda traže dodatno uređivanje.

U Budvi funkcioniše Javno preduzeće „Pogrebne usluge“.

Služba zaštite u opštini Budva vrši poslove koji se odnose, između ostalog, na poslove zaštite koji obuhvataju skup mjera i radnji koji se preduzimaju u cilju otkrivanja i sprečavanja opasnosti od prirodnih nepogoda, požara, tehničko-tehnoloških nesreća, hemijskih, bioloških,

nuklearnih i radioloških kontaminacija, kao i spašavanja građana i materijalnih dobara utrošenih njihovim djelovanjem.

Takođe, pojačan je vatrogasni nadzor koji se tiče posebnih oblika korišćenja prirode(lov, šetnje i sl.), budući da su ove aktivnosti znatno porasle posljednjih godina.

Javne plaže - Budvanska opština ima 21 pristupačnu plažu i oko 10 plaža koje su sva otežanim pristupom ili koje su nepristupačne. Od 38 km dužine budvanskog obalnog pojasa, skoro 17 km otpada na obalu pogodnu za kupanje, ukupne površine 358000m² i prosječne širine od 25 metara.

U korišćenju plaža primjenjuju se odgovarajući higijensko-sanitarni propisi (za plaže koje predstavljaju komunalne objekte)

Upravljanje plažama nalazi se u nadležnosti JP „Morsko dobro Crne Gore“.

Zaštićena prirodna dobra

Na teritoriji opštine Budva nalazi se *veæi broj zaštiæenih prirodnih dobara* (objekata prirode):

- U okviru kategorije rezervati prirodnog predjela, zaštićene su plaže Jaz (površine 4 ha), Mogren (2 ha), Slovenska plaža (4 ha), Bečići (5 ha), Pržno (2 ha), Miločer (1 ha) i Sveti Stefan (4 ha);
- U okviru kategorije spomenika prirode, zaštiæeno je drvo masline (*Olea europea L./Eam.Oleaceae/*)stara preko 2000 godina. na lokalitetu Pićanovina, u selu Ivanovići;
- Od ukupnog broja zaštićenih "rijetkih, prorijedjenih, endemičnih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta" na teritoriji Crne Gore (ukupno je zaštiæeno 57 biljnih vrsta, 314 životinjskih vrsta, kao i neki predstavnici iz familije orhideja i slijepih miševa), jedan značajan dio nalazi se i na teritoriji opštine Budva (oko 1/4 broja vrsta flore i faune);
- Dio zaštićenog Nacionalnog parka "Lovćen" nalazi se na teritoriji opštine Budva (570 ha, od ukupne površine Parka od 6400 ha; od površine zaštitne zone od 8530 ha, na području budvanske opštine nalazi se 2090 ha); i
- Nakon određenog vremenskog zastoja, u toku je postupak tokom kojeg će prvi put biti stavljeni pod zaštitu pojedine gljive, kao i neki posebni elementi biodiverziteta.

Od još uvijek nezaštićenih biljnih vrsta, odnosno njihovih staništa, u zoni morskog dobra, *prioritet ima zaštita sljedećih vrsta:*

- *Calycotome infesta Guss.*, rijetka biljka u primorskoj zoni u vegetaciji gariga, registrovana na lokalitetima u okolini Budve i Petrovca;
- *Eryngium maritimum L.*, ugrožena vrsta koja ima na neurbanizovanim dijelovima buljaričke i budvanske plaže, kao i na pojedinim drugim lokalitetima, i čiji areal je sve manji usljud širenja turističkih aktivnosti;
- *Leontodon incanus L.*, rijetka biljka u Primorju, koja je tipièna baš za okolinu Budve;
- *Narcissus tazetta L.*, rijetka i dekorativna biljka, koja se nalazi u nazužem priobalju i u okolini Petrovca;
- *Polygonum salicifolium Brou.&Wild.*, rijetka vrsta u Buljaricama, čiji je lokalitet ugrožen; i
- *Putoria calabrica L.D.C.*, evidentirana na malom broju lokaliteta između Bara i Budve.

Pored toga, *posebne režime korišćenja prostora treba propisati za pojedina veća ili manja staništa*, od kojih su za očuvanje biodiverziteta i predjela najvažnija sljedeća:

- Zajednica drvenaste mljeèike i drvenastog pelina (*Euphorbia dendroides* i *Artemisia arborenses*) kao i zajednice iz sveze *Centaureo-Campanulion*, obrastaju morske klifove na kamenitim obalama u okolini Petrovca i Budve, gdje zbog nepristupaènosti nisu izložene antropogenom uticaju;
- Tvrđolisna žbunasta vegetacija, makija, koja je veoma ugrožena od antropogenih faktora (na primjer, požara, nekontrolisane sjeèe, nekontrolisanog sakupljanja ljekovitih i aromatiènih biljaka itd.) i uglavnom već degradirana i nalazi se u stadijumu garige ili kamenitih mediteranskih kamenjara; ova stalno zelena vegetacija najrasprostranjenija je na primorskim stranama okrenutim moru, najviše između Petrovca i Bara, na ostrvu Sv. Nikola i na drugim, manjim lokalitetima;

- Predio pseudomakije, koji se nastavlja na predio makije, do 300-400 mm; i
- Sastojine lovora (*Laurus nobilis*), koje se nalaze na padinama primorskih planina, a fragmentirano duž obale od Budve do Petrovca; pod intezivnim je antropogenim uticajem zbog berbe lovora za potrebe farmaceutske i prehrambene industrije.

Annex 8 Aministrativni kapaciteti

Lokalna uprava i organi lokalne uprave

U prethodnom periodu Opština Budva je preduzela brojne aktivnosti na planu pripreme i realizacije značajnih investicionih projekata; unaprđenja pružanja svih vrsta opštinskih usluga; osposobljavanja javnih službi da pruže kvalitetne usluge; povećanja transparentnosti rada i odgovornosti organa lokalne uprave i njenih javnih službi; podsticanja uključivanja građana u proces donošenja odluka na lokalnom nivou; jačanja saradnje sa nevladinim sektorom; jačanja kapaciteta lokalnih službenika i namještenika; i dr.

Medutim, i dalje je neophodno poboljšanje rada lokalne samouprave posebno u oblasti: efikasnosti naplate sopstvenih prihoda i smanjenja budžetskog deficit-a; kontrole finansijskog poslovanja; saradnje izmedu lokalnih predstavnika i građana; transparentnosti rada; standardizacije rada; optimizacije broja zaposlenih u organima lokalne samouprave i organima lokane uprave te njenim javnim službama; zatim u dijelu povećanja nivoa njihovih kompetencija i osposobljavanja istih da kvalitetno servisiraju nove razvojne pravce lokalne samouprave bazirane na procesima i zahtjevima pridruženja Crne Gore Evropskoj uniji ili pristeklih iz privrednih zahtjeva za smanjenje barijera za razvoj poslovnog ambijenta.

Takođe, postoji prostor za unaprijeđenje administrativnih kapaciteta Opštine za privlačenje investicija privatnog sektora i zajedničko učestvovanje na principu privatno javnog partnerstva. S toga, u narednom periodu potrebno je poboljšati: sposobnost lokalne samouprave da promoviše i planira lokalni ekonomski razvoj; takođe, sposobnost da promoviše razvojne projekte u cilju privlačenja investicija; međuopštinsku i prekograničnu saradnju izmedu jedinica lokalne samouprave; nivo kvalitata pružanja usluga od organa lokane uprave i njenih javnih službi. Posebno potrebno je pojednostaviti i pojeftiniti administrativne procedure i intenzivno raditi na smanjenju biznis barijera.

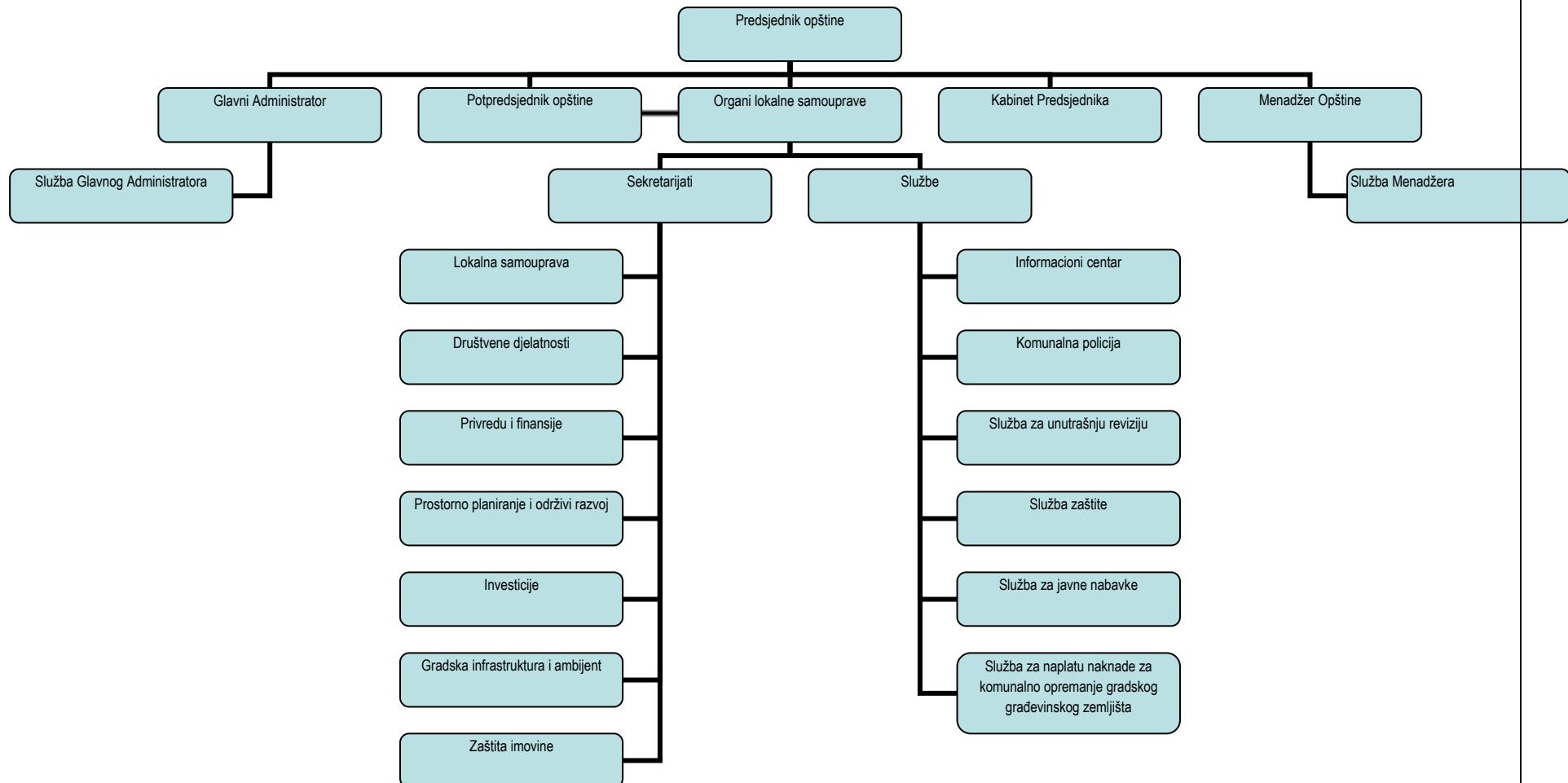
Uloga lokalne samouprave u stvaranju kvalitetnog poslovnog ambijenta i višeg nivoa kvaliteta življjenja na području opštine izuzetno je važna.

Rad na poboljšanju odgovornosti i transparentnosti javne uprave, takođe, jedan je od ključnih izazova na lokalnom nivou. Saradnju sa civilnim sektorom, drugim strukovnim /profesionalnim udruženjima, građanima, državnom upravom, zajednicom opština i ostalim zainteresovanim subjektima iz biznisa cijenimo shodno značajnom.

U Opštini Budva su u toku aktivnosti na transformaciji lokalne uprave u cilju stvaranja napredne elektronske opštinske uprave bazirane na efikasnem i efektivnom pružanju usluge, a podržanom savremenim mrežnim i infrstrukturnim komunikacijama i računarskom i ostalom back up opremom, a koja će biti umrežena sa elektronskim servisima njenih javnih službi i elektronskim sevisima organa državne uprave i njenih javnih službi. Elektronska uprava će se razvijati fazno. Prvi korak je uvođenje Građanskog biroa, tj. elektronske komunikacije dokumenata (electronic document management system) sa korisničkim portalom i sms sistemom, koji će se razvijati kroz širenje e- usluga u opštinskim organima uprave i njenim javnim preduzećima sa međusobnim umrežavanjem. Ciljevi su: optimizacija kapaciteta ljudskih resursa, kako u smislu broja angažovanih službenika i namještenika, tako i u smislu funkcionalne organizacije organa lokalne uprave; unaprijeđenje antikoruptivnih mjera i kapaciteta; stvaranje atraktivnog ambijenta za ulaganje u investicije koje su označene kao održivi projekti budućeg razvoja opštine Budva; saradnja shodno sa nadležnim institucijama koje se bave kvalitetom ljudskih resursa koji se nude u privredi i zainteresovanim partenrima, s obzirom da je i u ovom dijelu nedovoljnost kompetencija konstatovana kao ključi problem razvoja preduzetništva i privrede; stvaranje višeg nivoa kvaliteta života. Posebna pažnja posvetiće se zapošljavanju osoba sa invaliditetom u skladu sa zakonskim propisima i uključivanju istih u sve oblasti djelovanja opštinskih organa na osnovima ravnopravnosti. Mjere

i podsticaji za sprovođenje navedenog predviđene su u okviru rekonstrukcije prizemlja glavne zgrade u kojoj su smještene službene prostorije Opštine i prilagođavanje istog za osobe sa invaliditetom kroz projekat Građanski biro, zatim kroz poštovanje zakonskih propisa i stimulaciju projekata koji će ovim osobama učiniti pristupačnim javne službe čiji je Opština osnivač; državne orggane uprave; javne površine, plaže; bazene, isl. Edukativni programi o organizaciji Opštine, a podržani od strane civilnog sektora i međunarodnih organizacija, će biti podrška navedenom.

U nastavku je dat šematski prikaz organizacije izvršne vlasti u Budvi:

Annex 9 Civilni sektor

Odgovornost i transparentnost lokalne samouprave

Nakon dobijanja zelenog svjetla za početak pregovora sa Evropskom unijom, pred Crnom Gorom se nalaze veoma složeni zadaci, a to su usklajivanje domaćih propisa sa brojnim propisima Evropske unije (EU), zatim primjena novih zakona koja treba da bude u funkciji unutrašnje reforme i razvoja zemlje, i na kraju efikasnost njihove primjene u praksi.

Lokalna samouprava koja posjeduje odgovarajuće kapacitete za donošenje i sprovođenje praktičnih politika, koja je efikasna, ažurna i ostvaruje neposredan kontakt sa građanima i civilnim sektorom, daje značajan doprinos izgradnji zajednice na načelima demokratije i decentralizacije vlasti. Ona upravo predstavlja ključnog nosioca evropskih integracija i nezamjenljivi je faktor uspješnosti ovog procesa.

S obzirom na činjenicu da se oko 75% zakonodavstva EU primjenjuje direktno na nivou lokalne samouprave, Opština mora biti spremna da prati nove tokove reformi i da im se prilagođava, kako bi spremno dočekala primjenu novih propisa.

Rad na poboljšanju odgovornosti i transparentnosti javne uprave, takođe, jedan je od ključnih izazova na lokalnom nivou.

Ustav Crne Gore, u članu 22 garantuje pravo na lokalnu samoupravu, a članom 113 utvrđuje da „Pravo na lokalnu samoupravu obuhvata pravo građana i organa lokalne samouprave da uređuju i upravljaju određenim javnim i drugim poslovima, na osnovu sopstvene odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva.“

Zakon o lokalnoj samoupravi, članom 1, na isti način kao i ustavna odredba člana 113 definiše pravo na lokalnu samoupravu. Crna Gora je ratificovala Zakonom o potvrđivanju u 2008. godini Evropsku povelje o lokalnoj samoupravi iz 1985. godine koju su članice Evropske unije potpisale upravo imajući u vidu da je cilj Savjeta Evrope veće jedinstvo svojih članica u očuvanju i ostvarenju idealja i principa koji predstavljaju njihovo zajedničko nasleđe; kao i imajući u vidu da je jedan od metoda kojim se ovaj cilj može ostvariti postizanje sporazuma na administrativnom planu; i imajući u vidu da su lokalne vlasti jedna od glavnih osnova svakog demokratskog sistema; a pravo građana da učestvuju u obavljanju javnih poslova, jedan od demokratskih principa, zajednički svim državama članicama Savjeta Evrope; a koje se najneposrednije može ostvariti na lokalnom nivou; a uvjerene da upravo lokalne vlasti sa stvarnim odgovornostima mogu obezbijediti upravu koja je i efikasna i bliska građanima; i svjesne da je očuvanje i jačanje lokalne samouprave u različitim evropskim zemljama daje značajan doprinos izgradnji Evrope zasnovane na načelima demokratije i decentralizacije vlasti.

Lokalna samouprava predstavlja dinamičan sistem koji je uslovjen pojivama, uslovima, tradicijom. Posmatrana u ovom kontekstu lokalna samouprava pokazuje i svoju vitalnost koja zavisi od njene sposobnosti da u vršenju svojih poslova ispolji inicijativnost i efikasnost za rješavanje potreba i interesa svojih građana i da obezbijedi transparentnost i odgovornost za rad organa ali i svakog pojedinca u lokalnoj samoupravi.

Dobro uređena i razvijena lokalna samouprava za svakog je građanina izvor sigurnosti i institucionalni oslonac u stvaranju uslova za rješavanje njegovih potreba i interesa.

Da bi se razvijala, lokalna samouprava mora poslovati odgovorno i transparentno prema svojim građanima i svim drugim subjektima u društvu.

Cilj Opštine Budva je stvaranje zajedničkog liderstva tj. aktivno angažovanje i lokalne uprave i građana, pojedinačno i kroz udruženja u cilju stvaranja sinergije snage i potencijala koje postoje na obije strane i stvaranja moderne srevisno orjentisane lokalne samouprave.

Poštujući odredbe Zakona o potvrđivanju Dodatnog protokola uz Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi o pravu učešća u poslovima lokalnih vlasti iz 2010. godine i odredbe Modela Zajednice

Opštine Crne Gore i najboljih praksi među crnogorskim opštinama prema izvještaju NVO Centar za razvoj nevladinih organizacija iz Podgorice, Opština Budva je usvojila na skupštinskoj sjednici u I kvartalu 2012. godine potpuno inoviranu Odluku o učešću lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova, a primjena je otpočela 01.09.2012. godine. Odluku je potpuno inovirani akt u odnosu na slični iz 2005. godine.

Ovom Odlukom je bitno unaprijeđen koncept javnosti i transparantnosti modela učestvovanja građama, civilnog društva, ostalih udruženja sve do zainteresovanih pravnih subjekata, sa jasno definisanim rokovima i obavezama za postupanje opštinskih organa, kojom se uređuju oblici, mehanizmi, subjekti, postupci, rokovi i načini učešća lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova, sadržina izvještaja o uspješnosti postupka i druga pitanja od značaja za građansku participaciju u vršenju javnih poslova.

Shodno svi akti od zajedničkog intresa koji se predmet razmatranja i usvajanja na sjednicama Skupštine opštine prolaze kroz sljedeće faze: 1. prethodna konsultacija (poziv svim zainteresovanim subjektima (građani, pravna lica, organi uprave Opštine, javne službe čiji je osnivač Opština, mjesne zajednice, državni organi i službe, mediji, nevladine organizacije, strukovne komore i udruženja, Savjet za razvoj i zaštitu lokalne samouprave i drugi subjekti) da dostave svoje prijedloge, ideje i mišljenja radi izrade Nacrta akta; 2. izrada Nacrta akta; 3. javna rasprava (program javne rasprave koji uključuje mehanizme informisanja i konsultovanja, tipa: press konferencija, stručna javna rasprava, javna rasprava po mjesnim zajednicama radi približavanja akta svim zainteresovanim subjektima od građana, preko civilnog sektora zajedno sa NVO, udruženja, lokalnih i državnih organa uprave do pravnih lica, ili ostale mehanizme); 4. izrada Preloga akta; 5. razmatranje i usvajanje na sjednici Skupštine Opštine.

Poziv na prethodnu konsultaciju i program javne rasprave se upućuje svim zainteresovanim subjektima, sa svim parametrima o ponuđenoj vrsti uključivanja zainteresovane javnosti prema obavezno objavljenom programu na oglasnoj tabli Opštine, web prezentaciji www.budva.me, i u informativnim blokovima Radio Budva i TV Budva.

Iзвјештаји из svih faza usvajanja akata od zajedničkog intresa su sastavni dio akata koji su predmet razmatranja i usvajanja na skupštinskim zasjedanjima i u roku od 3 dana od izrade se postavljaju na web adresi Opštine Budva.

U Opštini Budva kao posebna organizaciona jedinica postoji Informacioni centar, koji u saradnji sa svim opštinskim organima brine da na web adresi Opštine www.budva.me budu dostupni podaci o vrstama informacija u posijedu Opštine, te da se ažurno se vrši objava svih vrsta poziva i izvještaja, a takođe, instalirana je i on line aplikacija - Pitajte Opštini (pri čemu svaki sekretar/načelinik/direktor ima svoju rubriku) <http://www.budva.me/mne/pitajte-opstinu> i obavezu da u roku od 7 dana odgovori na postavljeno pitanje zainteresovane javnosti.

Opština Budva je postigla značajan progres u 2012. i 2013. godini, naime, kada je riječ o razvoju i unaprijeđenju transparentne i servisno orijentisane moderne lokalne samouprave u odnosu na ocijenu koju je dobila u oktobru 2011. godine okviru projekta POTEZ (Projekat Odgovorne Transparentne i Efikasne Zajednice) - Transparentnost i dobro upravljanje na loknom nivou koji je realizovao NVO Centar za demokratsku tranziciju uz podršku Inicijative za reformu lokalne samouprave i Instituta za otvoreno društvo - Budimpešta. Projekat je osmišljen sa ciljem da doprinese transparentnosti, odgovornosti i efikasnosti lokalne samouprave u Crnoj Gori, kroz ocjenjivanje rada opština i pružanje analitičkih podataka organima lokalne uprave i lokalne samouprave, državnim organima i organizacijama civilnog društva. Opština Budva je tada, tj. u 2011. godini zabilježila pomak sa 13 mjesta u julu 2011. godine, na 8 mjesto u oktobru 2011. godine i dobila ocijenu djelimično transparentne Opštine, dok je u oktobru 2013. godine došla na 6 mjesto.

Cilj Opštine Budva je da ovako uspostavljenu bazu dalje unaprijedjuje uvođenjem alatki e – servisa i novih korisnički platformi.

Nevladine organizacije i mjesne zajednice

U Opštini Budva je izmjenom Odluke o organizaciji i načinu rada organa lokalne uprave Opštine Budva iz jula 2011. godine, a koja predviđa obavezu svih opštinskih organa da sarađuju sa nevladnim organizacijama, po prvi put stvorena administrativno – organizacionu pretpostavku za normiranu saradnju kao pretpostavku za njeno dalje unaprijeđenje.

Organizacije civilnog društva predstavljaju način ispoljavanja volje građana s ciljem aktivnog i slobodnog uključivanja u razne sfere društvenog djelovanja.

Pravo građana na učešće u upravljanju na lokalnom nivou nije pravo koje građanima daruje njihova lokalna samouprava, već je ono njihovo izvorno pravo i predstavlja jedan od principa demokratije koji je zajednički za sve zemlje članice Savjeta Evrope.

Odgovornost za participaciju građana podjednako snose i lokalna samouprava i sami građani. Lokalne vlasti preuzimaju i moraju preuzeti vodeću ulogu u promovisanju učešća građana u javnom životu.

CDT je analizirao transparentnost nevladinih organizacija na nivou Crne Gore u 2010. godini na osnovu četiri osnovna kriterijuma: i to postojanje website-a, ažuriranost webiste-a, objavljivanje godišnjeg izvještaja na website-u i postojanja statuta organizacije na webiste-u.

Analizom su došli do sljedećih rezultata, a to je da među NVO-ima koje dobijaju sredstva iz državnog budžeta, tek 13% njih uopšte postoji na internetu, te se može cijeniti i analizirati njihova transparentnost, a tek 1% NVO imaju na svom web sajtu postavlja godišnji izvještaj o svom radu. Na lokalnom nivou istraživanje je pokazalo još slabije rezultate. Naime, samo oko 10% nevladinih organizacija koje dobijaju budžetska sredstva koja imaju web sajto, samo 4,5% nevladinih organizacija ima i ažurirane sajtove.

Ovi rezultati se mogu preklopiti i na stanje NVO sektora u Opštini Budva.

Prema Izvještaju Ministarstva unutrašnjih poslova na 31.12.2011. godine registrovana je bila 171 nevladina organizacija.

Na 23.05.2012. godine bilo je registrovano 176 NVO. Do 13.08.2013. godine NVO su bile obavezne da se u skladu sa Zakonom o nevladnim organizacijama usklade svoj statut i druga akta. Do kraja 2012. godine to je uradilo samo 14 NVO.

U maju 2013. godine prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova evidentiranim na web adresi istog u Opštini Budva registrovano je bilo 14 NVO iz oblasti zaštite životne sredine; 15 NVO iz oblasti institucionalnog i vaninstitucionalnog obrazovanja; 33 NVO iz oblasti kulture; 23 NVO iz oblasti razvoja civilnog društva i volonterizma; 12 NVO iz oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava; 16 NVO iz oblasti trgovine i turizma; 8 NVO iz oblasti društvene brige o djeci i maldima; 13 NVO iz oblasti stručne pomoći; 8 NVO iz oblasti socijalne i zdrastvene zaštite; 11 NVO iz oblasti sporta; 5 NVO iz oblasti umjetnosti i 20 NVO iz ostalih oblasti.

Desetak njih kontinuirano iskazuju interesovanje za saradnju sa opštinskim organima ili kandiduju programe koji afirmišu i pomažu transformaciju organa lokalne uprave i službi u savremene centre usluga građanima; afirmišu programe i doprinose borbi protiv korupcije; doprinose obrazovanju građana u oblasti demokratizacije društva ili u oblasti evropskih i evroatlanskih integracija Crne Gore; doprinose očuvanju i unaprijeđenju životne sredine i pomažu u rješavanju problema u oblasti zaštite prava lica sa invaliditetom i doprinose poboljšanju kvaliteta života građana posebno marginalizvanih i diskriminisanih grupa.

Jedan od najznačajnijih izazova sa kojim se suočava nevladin sektor u Budvi je njegova suštinska integracija u lokalnu zajednicu u kojoj djeluje i njene razvojne potrebe i procese.

Saradnja između lokalne uprave i civilnog sektora dosad se uglavnom svodila na participaciju, putem nekog od postojećih mehanizama neposrednog učešća građana kao što su javne rasprave, građanska inicijativa, itd.

Najviši obim saradnje, u kome je do sada učestvovao 47 NVO, sa Opštinom Budva desio se u formi učešća na javnom konkursu za dodjelu sredstava nevladinim organizacijama koji je u 2011. godini Opština raspisala za dodjelu 100.000 EUR.

Odlukom o raspodjeli sredstava nevladinim organizacijama za 2011. godinu iz aprila 2011. godine bilo je predviđeno finansiranja projekata za 47 nevladine organizacije (NVO).

U 2012. godini javni konkurs nije raspisan iz razloga budžetskih mjera štednje, a tada je po, prvi put, urađen Izvještaj o trošenju sredstava nevladinih organizacija koje su u 2011. godini dobitne budžetska sredstva za realizaciju kandidovanih projekata, koji je usvojen na zasjedanju Skupštine opštine Budva u III kvartalu 2011. godine i objavljen na web strani Opštine.

U 2013. godini Budžetom je planirano 70.000 EUR za projekte i programe nevladinih organizacija. Na dva javna konkursa, raspisana u junu i avgustu, Komisija za raspodijelu sredstava NVO je podržala 25 projekata NVO (od kandidovanih 42), koji su u potpunosti isplaćani.

Dodjela sredstava sprovodi se u skladu sa Odlukom o kriterijumima, načinu i postupku raspodjele sredstava nevladinim organizacijama koja je usvojena na zasjedanju Skupštine opštine u I kvartalu 2012. godine. Ovo je potpuno inovirani akt u odnosu na slični iz 2004. godine, urađen shodno Modelu Zajednice Opštine Crne Gore, poštujući Zakon o potvrđivanju Dodatnog protokola uz Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi o pravu učešća u poslovima lokalnih vlasti iz 2010. godine. Na javnoj raspravi povodom donošenja iste učestvovale su 47 organizacije civilnog društva. Odluku prati: Procedura izbora predstavnika NVO u sastav Komisije za raspodijelu sredstava za nevladine organizacije biraju se 2 predstavnika iz nevladinog sektora na Javnom pozivu.

Posebna očekivanja u smislu davanja preporuka o pravcima buduće saradnje između Opštine i javnih službi čiji je osnivač, su od Odluke o savjetu za saradnju lokalne samouprave i nevladinih organizacija i nevladinog sektora.

Opština Budva je, u ovom pravcu, u sekretariatu za lokalnu samoupravu skoncentrisala i referat posvećen radu i saradnji sa civilnim sektorom.

Opština Budva je, u pravcu unaprijeđenja principa participativnosti u vršenju javnih poslova realizovala i organizacionu pretpostavku u smislu formiranja Sekretarijata za lokalnu samoupravu, u kome je sistematizovana kancelarija posvećena radu i saradnji sa civilnim sektorom.

Opština Budva je u decembru 2012. godine u cilju obezbjeđivanja osnovnih uslova i sredstava za rad NVO, u cilju stvaranja pretpostavki za održivi razvoj NVO, otvorila radni prostor u prizemlju zgrade opštine za Mjesne zajednice i nevladine organizacije sa namjenom da omogući predstavnicima NVO i MZ sa sjedištem u Budvi da obavljaju svoje administrativno – tehničke poslove, internet komunikaciju i štampanje na ustupljenom računaru. Radni prostor raspolaže računarom, štampačem i internet konekcijom i koristi se bez nadoknade.

U 2013. godini sekretarijat za lokalnu samoupravu realizuje javnim pozivom nevladinim organizacijama opštinsku bazu aktuelnih e-mail adresa NVO sa sjedištem u Budvi koju će koristiti u cilju informisanja i konsultovanja civilnog sektora prilikom izrade i zajedničkog kreiranja akata od zajedničkog interesa, te radi prezentiranja aktivnih Nevladinih organizacija i stvaranja prostora da iste povećaju nivo transparentnosti svog rada, u smislu objave svojih izvještaja o poslovanju, trenutnih aktivnosti, realizovanih projekata, i sl.

Moderna komunikaciona alatka – google grupa jacanjepartnerstva@googlegroups.com kao sredstvo direktnе, u roku odmah, besplatne mreže za obostranu razmjenu informacija i komunikaciju NVO i Opštine proizišla je iz Memoranduma o saradnji sa Opštine Budva i NVO Green.me (Ozeleni.me), iz juna 2013. godine u vezi realizacije projekta ove NVO "Jačanje saradnje organizacija civilnog društva i lokalnih vlasti".

Potencijal u stimulisanju saradnje civilnog sektora sa opštinskim organima ostvaruje se i u odredbama koje daju pravu Predsjedniku opštine da najavi oblasti koje smatra prioritetenim za razvoj loklane samouprave u kojima će opredijeliti veći iznos sredstava nevladinim organizacijama za kandidaturu projekata.

Memorandumi o saradnji civilnog sektora i opštinskih organa uprave i javnih preduzeća čiji je osnivač Opština u oblastima u kojima opštinski organi i javne službe ostvarju već svoju djelatnost u cilju uparivanja znanja i potencijala sa obije strane i stvaranja sinergetskog višeg nivoa kvaliteta projekata i efekata ovih djelatnosti i institut "otvorene stolice" u Skupštini opštine, takodje, daju potencijal za dalji razvoj po prethodno navedenom cilju.

Shodno Odluci o mjesnim zajednicama iz 2006. godine u Opštini Budva je postojalo 14 mjesnih zajednica koje su trebale da se samoorganizuju do jula 2007. godine. Na 31.12.2011. godine u opštini Budva su postojale i radile, osnovane u skladu sa navedenom odlukom, sljedeće mjesne zajednice: MZ Stari Grad (osnovana: 12.04.2011.godine), MZ Brajići (osnovana: 08.12.2009.godine), MZ Markovići (osnovana: 22.03.2010. godine), MZ Bečići (osnovana: 18.10.2010. godine), MZ Reževići (osnovana: 24.12.2008. godine) i MZ Buljarica (osnovana: 12.12.2011.godine). U toku 2012. godine u opštini Budva su osnovane još dvije mjesne zajednice, i to: MZ Gornji Pobori (4.07.2012. godine) i MZ Svinjišta (05.09.2012. godine). Sekretariat za lokalnu samoupravu je na sastancima sa nekadašnjim predstavnicima mjesnih zajednica koje se nijesu samoorganizovale do jula 2007. godine, a koji su se održani u oktobru 2011. godine, upoznao iste sa propisima koji regulišu rad mjesnih zajednica.

Takođe, prisutni predstavnici mjesnih zajednica upoznati sa organizacionom šemom Opštine Budva od jula 2011. godine koja predviđa da fokus komunikacije i saradnje Opštine sa mjesnim zajednicama bude u sekretarijatu za lokalnu samoupravu u cilju promovisanja i stimulisanja građanskog samoorganizovanja na predmetnom osnovu.

Sekretariat je shodno uradio modele za sve akte koji prate osnivanje mjesnih zajednica i organizaciono u 2013. godini u Aktu o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji predvidio radno mjesto u čijem je opisu ova saradnja.

U 2013. godini su inovirani akti koji tretiraju transvere budžetskih sredstava prema mjesnim zajednicama su usklađeni sa Uputstvom o radu trezora Opštine Budva koji se primjenjuje od 01.01.2013. godine.

Dalji razvoj ima potencijal u izmjeni Zakonske regulative koja tretira rad mjesnih zajednica, te lokalnih propisa i ulaganje u administrativno – tehničke uslove za rad mjesnih zajednica i njihovih predstavnika.

**Broj: 0101-299/2
Budva, 07. jul 2014. godine**

**SKUPŠTINA OPŠTINE BUDVA
PREDsjEDNIK,
Boro Lazović, s.r.**